

1. Pojem a zvláštnosti mezinárodního práva /veřejného/

= soubor pr. norem, které zajišťují mírovou existenci a plynulý vývoj mez. společenství

= soubor pr. norem upravující chování států a jiných subjektů MP v mez. vztazích

mezinárodní společenství

- společenstvím států (definitivně po Vestfálském kongresu 1648
- je geograficky determinované a početně omezené
- od 2. pol. 19. stol. jeho součástí i mez. mezivládní organizace popř. jednotlivci
- právem mez. společenství je MP
-

Mezinárodní právo

- předpokládá vzájemné styky a spolupráci
- rozpory mezi státy znamenají stagnaci MP (zejm. Západ vs. Východ, nyní zejm. Sever vs. Jih).
- pův. MP upravovalo jen vztahy mezi civilizovanými státy, mezinárodní společenství je konečný soubor všech dnešních států jejichž pojetím je právě MP
- hl. subjekty MP jsou suverénní státy
- vztahy mezi státy postaveny na zásadě svrchované rovnosti (teorie suverenity - J. Bodin, T. Hobbes - orientovány na poměry uvnitř státu; nejvyšší moc je nepodřízená a nezávislá na jiné moci)
- suverenity (právo vnitrostátní) působí dezintegračně na mez. spolupráci (MP), naráží však na suverenity jiných - tak dochází k tolerující reciprocitě.

Zvláštnosti MP - vyvíjí se až od 2. pol. 17. stol.;

1) souřadnost – nepředpokládá centralizovanou nadřazenou zákon. výkon. nebo soudní moc;

- státy jsou normotvůrci i adresáty
- státy mají neomezenou normotvornou pravomoc (vyjma změn ius cogens);
- pacta sunt servanda
- dojde-li k nějakým situacím nezávisle na vůli státu, je na nich zda se projeví ve formě uznání těchto situací či aktů (deklaratorní účinky, viz 25);
- decentralizovaný výkon donucení samotnými státy, přesto však existují i kolektivní sankce za porušení nejdůležitějších norem - sankce RB OSN);
- mez. společenství není pod dohledem jediné nadřazené soudní moci
- dnes řada arbitrážních a soudních orgánů - podřízení se jejich moci zcela na vůli stran

- mezinárodní soudní dvůr v haagu (1945) OSN - nahradil Stály dvůr mezinárodní spravedlnosti SN
- mezinárodní trestní soud (2002) Římský statut - Haag
- mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslavií (1993) Haag
- mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (1994)

2) neustálý rozvoj - akceptuje nové subjekty (např. FO), upravuje nové oblasti (kosmos, život. prostředí), vniká do sféry dříve vyhrazené vnitrostátnímu právu (mezi stát a jeho občany), kodifikační úsilí;

3) právo nepsané - dříve převládá obyčejové právo (neurčité, statické), od 19. stol. roste význam dohod; od 19./20. stol. rozvoj kodifikačního úsilí; přesto i naopak obyčejová normotvorba stále modifikuje smluvní;

4) nevyváženost hmotných a procesních pravidel - MP je zejm. právem hmotným, jeho normy jsou často imperfektní; při řešení sporů snaha odkazovat na 3. nezávislý subjekt (zejm. tam, kde si strany nejsou rovny - lid. práva).

Vznik MP – proces transformace pravidel z delege ferenda na delege lata

- dynamický proces reagující na vývoj společnosti

Funkce MP

- zajištění koexistence států v mezinárodním společenství
- ochrana a uspokojování (i rozšiřování) společných zájmů a cílů
- ochrana mez. míru, lid. práv, život.prostředí, podpora hospodář. blahobytu, dle potřeby solidarity

Název MP

- nepřesný, MP není právo mezi národy, ale mezi státy(národům přísluší jen právo na sebeurčení;
- vyvinul se z ius gentium (= právo národů; upravovalo jen vztahy mezi římskými občany a neřímskými soukromými osobami na území Říše);
- v 17. stol. jej Vitoria upravil na ius inter gentes, od něhož jej převzal v r. 1780 Bentham jako international law a postavil do protikladu k national law;
- od zač. 19. stol. se užívá přídomek veřejné

MP veřejné a soukromé

- MPS- souhrn pr. norem, kt upravují občanskoprávní vztahy nesuvereních subjektů, přesahující hranice jednoho státu a jako takové je součástí pr. řádu každého státu (kolizní pr. normy)

2. Vztah mez. práva a mez. politiky

Mezinárodní politika

- součást mezinárodních vztahů
- představuje vzájemné působení zahraničně politických jednání a postojů států a výsledek tohoto působení.
- Způsob uchopení a řešení konfliktů
- Součást zahraničních politik všech národních států

Zahraniční politika

- uvědomělou činnost států v mez. oblasti.

Diplomacie

- jeden z nástrojů ZP (je způsobem politické komunikace, která usiluje o dosažení zahraničně politických cílů pokojnými prostředky).
- + další nástroje ZP
- propaganda (ovlivňování veřej. mínění v cizích státech)
 - zbrojení či válka.
 - státy mohou k dosažení svých cílů užít politiky izolacionismu či aliancí.
 - velmoci se uchylují k politice imperialismu (expanze k ekonomickému ovládnutí) či hegemonismu (kontrola zákl. mocenských atributů jiného státu).

MP se utváří často zevšeobecněním a racionalizací mezinárodně politické praxe států

MP – vysoce užitečný nástroj ZP států (k dosažení cíle), zároveň překážka takové politiky (brání dosažení cíle – snaha prokázat, že st. není danou normou vázán, popř. přizpůsobení skutkového stavu)
 vliv MP – na skutečné chování států trvale roste (projev civilizačního pokroku) – dodržovat MP se stává potřebou.

Vztah k:

a) náboženství –

- rovnost národů, základ pro pacta sunt servanda, ochrana LP
- nejen pozitivní vztah k MP- chápání středověkých válek –válek proti bezvěrcům,kacířům
- mez. systém definitivně sekularizován koncem 19. stol.- rovnoprávné postavení nekřesťanského Japonska a Turecka v mez. společenství
- MP může působit jako efektivní normativní systém v odlišných)laických i teokratických státech), jen udrželi-li si nábožens. neutralitu

; b) morálce - liší se účelem a způsobem donucení; vliv se zvýšil se vstupem veřejného mínění do MP (2. pol. 19. stol.),

c) k mez. zdvořilosti - není pr. závazná; je projevem mez. spolupráce; nedodržení je nevlídným aktem, na který se obvykle reaguje retorsí (21); motivem dodržení je očekávání recipročního chování; často může přejít až k opinio iuris –pr. závazné stejně jako tomu bylo u části norem diplom. práva

d) k ideologii - soustava názorů a představ soc. skupin o své úloze ve společnosti; demokracie se neváže na ideologii (x ideologie nacionálního socialismu, komunismu či rozvoje), ideologie lid. práv- ovlivnění MP, sjednocení mez.společenství
 rovnost všech – zákaz diskriminace- mezinárodní pakty

e) k právu přirozenému

- zakládá svou existenci na důvodech ležících mimo vůli lidského (mezinárodního) spol.

- stálost a neměnnost
- pozitivní pr. mu má být podřízeno
- může být ale použito jako argument legitimacy některých jednání, jež jsou v rozporu s platným právem
- ideál spravedlnosti – jako lex ferenda (zdroj motivace států – normotvůrců při utváření pravidel de lege lata)- ovlivňuje nejvíce pozitivní právo a normotvorbu v obdobích velkých zvratů spojených s porušováním MP

3. Předmět mezinárodního práva veřejného a soukromého

MPS upravuje mezinárodní vztahy (zejm. občanskoprávní) mezi FO či PO podléhajícím některé suverénní st. moci; takové vztahy jsou upraveny vnitřní právem, avšak vzhledem k mez. prvku je nutno zajistit koordinaci 2 a více vnitrostátních pr. řádů;

v případě konkurence více pr. řádů vydávají státy normy připouštějící aplikaci práva jiného státu (kolizní normy; často umožní uplatnění cizí jurisdikce), event. uzavírají mez. smlouvy, které tyto vztahy upraví jednotným způsobem (tzv. smlouvy o unifikaci vnitrostátních norem).

MPS je souborem pr. norem, které upravují občanskoprávní vztahy nesuverénních subjektů, přesahující hranice jednoho státu. Analogicky se vytváří např. MP trestní, správní, finanční. Předmět MPV - viz 1.

4. Vývoj a dnešní význam nauky MP

Historie nauky MP

- dnešní MP systém výsledkem určitého historického vývoje a vývoje právního nazírání na tuto problematiku

středověk a tradiční MP

Tomáš Akvinský (1225-1274) zpracovává s odvoláním na Augustina otázku bellum iustum (Summa theologiae), válka je oprávněná, pokud je vedena v obraně proti vojenskému útoku nebo na ochranu práv;

Bartoleo de Saxoferrato - dílo Tractatus repressalium (1354) – zabývá se represáliemi v praxi italských městských států;

Francisco di Vittoria, dílo Relectiones de Indis (1539) - odkaz na přirozené právo pramenící lex aeterna; přiznal indiánským náčelníkům stejná práva jako křesťanskému králi; byl dominikánem;

Jean Bodin, dílo Six livres de la Republique - zavedl termín svrchovanost;

jezuíta Suarez, dílo De legibus ac deo legislatore (1612) - rozlišuje prvotní (nezvratné zásady) a druhotné (praxe MP) přirozené právo;

▪ **Přirozenoprávní škola**

- zakladatelem nizozemský právník Hugo Grotius
- pod vlivem teologické školy prosazována představa že MP je dáno z boží vůle ✕ Grotius tvrdí že MP je výrazem lidské přirozenosti

▪ **Klasická PP škola - Hugo Grotius**

- ius naturale podle HG spojuje všechny státy bez ohledu na to, zda se uznají či nikoliv → připouští existenci práva jiné povahy vytvářeného suverény jako vzájemný projev souhlasné vůle → *ius voluntarium*
- *ius voluntarium* může být tvořeno na základě *ius naturale*, nikoli proti němu!
- dílo: Tři knihy o právu válečném a mírovém - 1. vědecké pojednání o MP
- „otec MP“

▪ **Pozdní PP škola - tzv. „grotiáni“**

- pod vlivem osvícenství, ideje bez katolické církve, proti feudalismu a absolutismu
- **Christian Wolf** (Prus)
- *ius voluntarium* . obecně platné MP, existuje-li všeobecná dohoda států jako základ mez. společenství = *civitas maxima*
- **Emmerich de Vattel** (Švýcar)
- jeho dílo fungovalo jako příručka pro praktickou potřebu diplomatů a konzulů, dlouhé užívání, prosadilo fr. jako dipl. jazyk
- ***civitas maxima*** □ společenství tvoří národy → tvořené svobodnými lidmi → nezávislé a svobodné národy ve vztazích navzájem - podléhají jen normám PP, které se ve formě MP aplikuje mezi národy a
- státy

▪ **Mezinárodně-právní pozitivismus**

- přelom PpP a PoP, představuje G.F.von Martens,

▪ **počátky pozitivismu:**

- Cornelius van Bynkershock (NL)
- význam mocenské vůle států při zrodu i realizování MP
- význam *ius naturale* dokazuje na skutečných faktech a poznatcích
- př.: šíře terit.vod = dostřel pobřežních děl

- **rozvoj pozitivismu**

- J.J.Moser (něm., 18st.)
- v díle: empirie = hlavní metoda poznávání práva (zaznamenávání skutečnosti), MP má formu obyčejovou a smluvní, dovozuje principy MP z ustálené praxe
- hlavní přínos = metodologie

- G.F. von Martens (18/19st)
- po vzoru Mosera - systematické uspořádání tehdejších nejdůležitějších mezinárodních smluv
- dílo: soubor smluv od roku 1761 - vydávali i pokračovatelé, H.Triepel, soukromá sbírka, souběžná s oficiální, vydávaná u Společnosti Národů pod názvem **League of Nations Treaty Series** (po WWII **UN Treaty Series**)
- dílo: (1778) Nástin mez. práva, zobecněné vyjádření obvykle se vyskytujícího obsahu mez. smluv, = „principy MP“, připustil existenci obyčejně jako *ius imperfektum*, kdy perfektní právo je až po uzavření smlouvy
- zmiňuje základní práva států, práva prvotní a absolutní: (p. na existenci a nezávislost, p. na rovnost, p. na svobodný obchod aj.)
- **pozdní pozitivismus**
 - ▬ L.Oppenheim - (1905) **International Law, Treaties**
 - spojení kontinentálního a anglosaského práva kasuistiky
 - dodnes užívané dílo → pokračovatelé:
 - H.Lauterpacht, R.Y.Jennings, A.D.Watts
- **Následné a současné doktrinární směry**
 - **Normativismus** (Kelsen, Weyr)
 - systém hierarchické stupňovitosti
 - 1. základní norma → 2. platnost MP → 3. platnost VnP
 - Kelsen (1951 - **Principles of Int. Law**, 1952 - **Law of the UN**)
 - → neopozitivismus
 - Verdross (Völkerrecht), Seidl-Hohenveldern (Völkerrecht - přel. 1999 MPV), Jellinek (autolimitativní teorie), Heilborn (teorie uznání - tj. stát uzná normy MP □ je si vědom že stejné normy uznávají ostatní státy)
 - Evropa □ Amerika:
 - E: solidarismus - vztahy mezi jednotlivci a národy, ze spol. potřeb a zájmů
 - A: pragmatismus → právní realismus, právní funkcionalismus (law in books □ law in action)
 - dnes: metodologický eklekticismus (cokoli)

Čeští internacionalisté –

A. Hobza - meziválečný prof. UK;

„Úvod do MP mírového“ (1933, 1935)

„Přehled MP válečného – trestání válečných zločinů“ 1946

- MP- vyšší právní řád, stát vzniká konstitutivním uznáním od ostatních států, mezinárodní společenství je založeno na jednotě práva, nikoli na jednotě organizace, vývoj spěje k nadstátním sdružením

J. Kallab - prof. MU

„Příručka k přednáškám MP“

F. Weyr (normativista), B. Kučera (normativista), B. Ečer (předseda čs. delegace v norimberském tribunálu), B. Tomsa (Bratislava, obecná část MP),

po roce 1948 Věda i výuka MP v ČSR – diskontinuita -1948, 1968

V. Outrata (prof. UK; MPV), M. Potočný (prof. UK; zvl. část MPV, dokumenty), Č. Čepelka (doc. UK; Úvod do teorie MP), V. David (prof. MU; s Čepelkou + monografie o sankcích), prof. J. Tomko (Bratislava; MPV),

po roce 1989- snahy o unifikaci - J. Malenovský, P. Šturma (doc. UK; Úvod do evropského práva ochrany lid. práv).

5. Tradiční a soudobé MP

ve starověku (do r. 476)

- převládá ekonomická soběstačnost a politická izolace; spíše ojediněle 2 i vícestranná spolupráce (např. mezi řeckými státy) - vznik smluv a diplomacie; myšlenky iusnaturalismu);
- v římském právu se objevuje sakrální **ius fetiale** (tato kněžská kasta formálně rozhodovala o vyhlášení války a uzavření míru); v Římě též **vzniká ius gentium** - systém pr. zásad společných všem lidem (i neřímánům; praetor peregrinus);

-

ve středověku

- převládá idea univerzální křesťanské společnosti (papež a císař - právo kanonické a světské; časté rozhodčí nálezy univerzit);
- větší počet svrchovaných států; objevuje se **doktrína bellum iustum** (4);
- za křížáckých výprav se uzavíraly různé dohody o příměří a mírové smlouvy;
- projekt Jiříka z Poděbrad na zachování míru mezi křesťanskými státy na základě kolektivní bezpečnosti;
- již koncem středověku dochází k výměně stálých diplomatických zástupců; zámořské objevy (di Vittoria, Suarez; 4);

novověk

formování národních států (stvrzeno po 30-leté válce).

1) tradiční mez. systém - nízký stupeň organizovanosti

- odstředivá síla suverenity – prosazují se spíše národní zájmy
- reciprocita spíše výjimečně (převážně jen dvoustranně)
- nejmocnějším regulátorem je reálná síla subjektů,
- živelnost systému – neustále soupeření subjektů
- MP - *nízký stupeň organizovanosti a autonomy*,
- výrazně partikulární
- prosazen princip efektivity; - legalizace fakticky dosaženého stavu
- úkolem MP je *konzervovat změny dosažené silou* (kapitulace, protektoráty), velmocím poskytuje privilegované postavení
- zásada svrchované rovnosti se aplikuje selektivně (mezi fakticky rovnými státy);

2) formování současného mez. systému

- po r. 1850 vstupují do mez. společenství i státy neevropské a nekřesťanské;
- začátek rozvoje systematické spolupráce - mez. konference - Ženevská konference 1863- svolávají se i v době míru k jiným účelům, než vypořádání válek; přebírají i právotvorné funkce – 1856 pařížský kongres jímž je ukončena Krymská válka, přijala deklaraci o válečném námořním právu
- zakládání mez. mezivládní organizací (Světová poštovní unie 1874, Telegrafní unie 1875);
- MP se začíná kodifikovat (haagské mírové konference 1899, 1907) - snahy o zákaz válek, - humanismus (1864 založen MV ČK);
- snaha o pokojné řešení sporů dle arbitráže- nákladnost válek (Stálý rozhodčí dvůr v Haagu 1899);
- silící nacionalismus – sjednocování států – Německo, Itálie - právo na sebeurčení
- 1. sv. válka – poválečné uspořádání, uchování míru- Společnost národů 1919 – iniciátorem byl W. Wilson
- Briand-Kellogův pakt 1928 - zákaz užití síly za účelem řešení

3) současný mez. systém

- po 2. sv.v. vzniká OSN – charta OSN- základní cíle MP – rychlá výstavba nových struktur
- zákaz války, užití síly i hrozby silou (57);
- jednotná svrchovaná rovnost (uplatňuje se i ve vztahu k mez.organizacím- mezi fakticky nerovnými subjekty- asymetické vztahy
- vstup dalších subjektů do MP (i dalších vlivů - př. mez. nevládní organizace mají často poradní status; ekologická hnutí; transnacionální společnosti);
- posílení působení MP (autonomie); ochrana LP, globalizace

- rozvoj smluvní normotvorby; *prosazeni ius cogens*;
- uplatnění *formální rovnosti* (x působí často nerovnost faktickou, avšak i snahy ji kompenzovat - Sever vs. Jih) - mez. ekonomické organizace nejsou schopny srovnat ekonomické nerovnosti mezi státy (IMF, IBRD)
- tendence k oslabení vlivu principu efektivity (např. zákaz anexe, 35);
- princip solidarity, ochrana společných zájmů (mír, základní práva, blahobyt) → kolektivní akce RB
- nutnost řešit koexistenci tradičního a současného MP kompromis tradičního a moderního přístupu – *modus vivendi* – snaha o překonání rozdílů a poté už *desuetudo*- tradiční mez. obyčeje jež jsou již neaplikovatelné vychází z užit a jsou nahrazena novými, jež reagují na měnící se vývoj-partikulární MS

mez. systém ve 21. stol

- státy předávají část své svrchovanosti ve prospěch nadnárodních integrač. Celků
- tlak na kvalitu výkonu územní výsosti- zajišťování náležité úrovně územní správy a veřejného pořádku státem na jeho vlastním území (nízká kvalita- chaos-ohrzení-revoluce-nestabilita)
- renesance národního státu a princip sebeurčení- opak než 19- dnes dezintegrace – Kosovo
- význam mezinárodních organizací- stagnace jejich vývoje, jelikož pro změnu je nutný konsens všech- krize OSN, UNESCO, přesto se z nich stávají specializované instituce, čímž převyšují jednotlivé členy a vede ke snaze rozšiřování činnosti
- průnik MP do vnitrostátního práva. Regulace LP, zdravotnictví
- rozvoj nových úseků MP- dohody o odzbrojení, použití jaderných zbraní
- vznik nových pr. režimů pro dříve neupravené oblasti – antarktida, kosmický prostor, mořské dno

6. Stát jako subjekt MP

subjekt - každá jednotka, které daný pr. řád přiznává způsobilost k právům a povinnostem a zpravidla i k pr. úkonům

dle MSD ve věci posudku Náhrady škod utrpěných ve službách OSN

„Subjekty práva...nemusí být nezbytně totožné, pokud se týče jejich právní povahy nebo rozsahu jejich práv..jejich povaha závisí na potřebách Společenství.“

- způsobilost k právům a povinnostem - přímo adresované pr. a p z normy MP
- způsobilost k pr. úkonům - pokud se jí přechodně nedostává, nemívá to za následek ztrátu subjektivity
- typické projevy subjektivity jsou::
- právo přijímat a vysílat diplomatické zástupce, poskytovat diplomatickou ochranu či požívat imunity
- uzavírat mez. smlouvy
- pr. vlajky, registrace letadel
- pr. předložit spornou věc rozhod. Mez. orgánu
- způsobilost k protipr. úkonům – nést mezin. odpovědnost

dělení subjekt

1. - subjekt práv

- subjekt povinností
- zpravidla jsou jednotlivé subjekty nositeli jak práv tak povinností zároveň
- 2. a) *původní* - stát (jen svou fyzickou existencí),
- b) *odvozené* - např. organizace (vznikají z vůle států);
 - a) trvalé - stát, organizace,
 - b) dočasné - povstalci;

dle normotvorné způsobilosti: a) absolutní - státy, lze upravit kterýkoliv vztah vyjma ius cogens (13),
 b) dílčí (parciální) - organizace; v mezích zmocnění členskými státy,
 c) žádnou - jednotlivci;

a) objektivní - plynoucí z obecného MP, působí erga omnes, př. státy,

b) subjektivní - z práva partikulárního, př. povstalci, působí jen vůči státům, které ji uznaly;

dle míry subjektivity: a) plná - státy,

- b) specializovaná (dílčí) - organizace,
- c) marginální - jednotlivci.

Subjektivita států

Svrchovanost – nezávislost moci státu na jakékoli moci uvnitř státu i navenek

- klíčový subjekt – MP = mezistátní právo
- stát – představitel suveréní moci – schopnost materiálně zajistit plnění svých mezinárodněprávních závazků a prosazovat své nároky
- pojem stát – historicko, sociologický a politický jev
 - právní jev
- tři konstitutivní prvky (objektivní povahy; 25):

1) území

- je pr. předpokladem (titulem) výkonu úz. suverenity; stát nemůže vzniknout ani existovat bez vlastního území (na újmu není existence mikrostátů, náhlé výrazné zmenšení území či nejistota o jeho přesném rozsahu); st. hranice prostorově limituje pr. řády; územím se rozumí i podzemí až do středu země, vzdušný prostor či pobřežní vody (viz 35,36,37,42);

2) obyvatelstvo

- organizované společenství FO i PO na daném území, a to usedlého (x kočovníci), přirozeného a trvalého (formálně evidována jako st. občanství) charakteru (problematická svoboda usazování v EU); min. počet obyvatelstva nestanoven; postavení obyvatelstva upraveno vnitrostátním právem;

některá omezení z obecného MP (zákl. lidská práva, diplomatická ochrana etc.) či partikulárního MP (extradice, smlouvy o pr. pomoci etc.);

obyvatelé se dělí na *st. občany* (státoobčanský poměr; st. příslušníci, poddaní) a *cizince* (státoobčanský poměr k jinému státu), *osoby z dvojím st. občanstvím a osoby bez státního občanského vztahu* (bezdomovci); od maastrichtské smlouvy platí i institut *evropského občanství* –polit. doplňující koncept

stát si může za součást území nárokovat i neobydlené oblasti, pokud je na nich schopen mocensky vyloučit zásahy jiných států;

3) veřej. moc (vládu)

- soustava st. orgánů, které jsou schopny na daném území zajistit min. standard územní správy a veřej. pořádku, který umožňuje nerušenou koexistenci v mez. společenství;

pro MP stěžejní efektivita vlády (uznání vlád viz 26); oslabení této efektivity nemívá vliv na subjektivitu států; vlády exilové legitimní v případě agrese na jejich území;

event. 4) uznání(subjektivní povaha) - viz 25 – postoj ostatním státům vůči nové vládě

Státy a území s dílčí subjektivitou - parciální subjektivitu mají zejm. členské státy federace MP typu; nově se zdůrazňuje též role regionů (EU; princip subsidiarity).

Státy s omezenou způsobilostí k pr. úkonům –

a) protektoráty - provádí všechny či urč. st. akty (zejm. ve vztahu ke třetím státům) jen se souhlasem protektorátní moci; vztahy protektora a protektorátu mají nadále MP charakter (2 území, 2 občanství); dnes např. vztah Francie a Monaka;

b) okupovaná území - 76;

c) města s mez. statutem - 7.

Poručenská a mandátní území - území, která byla po 1. a 2. svět. válce odňata poraženým, avšak nebyla anektována vítězi; území bylo pod dohledem SN svěřeno mandátní mocnosti; po 2. válce byla tato území přeměněna na poručenská území OSN (Poručenská rada OSN); mají vlastní MP subjektivitu,

nemají však způsobilost k pr. úkonům; jménem území jednala poručenská mocnost (př. Austrálie spravovala Nauru).

Dle dohody z Daytonu je Bosna-Hercegovina kvaziprotektorátem vysokého zástupce OSN.

7. Postavení jiných subjektů než států v MP

1. Zvláštní politické jednotky s dílčí subjektivitou

Jejich subjektivita je obvykle odvozena z vůle států; její účinky jen vůči státům, které je uznaly.

a) *povstalci* - pokud jim státy přiznaly status válčící strany (obvykle pokud efektivně ovládli urč. část státu); v době dekolonizace se objevila *národně osvobozenecská hnutí*.

b) *svatá stolice* - politická organizace světové katolické církve v čele s papežem; v minulosti spravovala vlastní papežský stát; od r. 1870 už nevlastnila žádné území; 1929 v lateránských smlouvách přiznána moc nad územím Vatikánu; je stranou mez. konferencí, smluv (konkordáty), zřizuje nunciatury.

c) *svrchovaný řád maltézských rytířů* - vznikl 1099 jako mnišské společenství; získal nezávislost z vůle papeže; do r. 1798 vlastnil Maltu; od 19. stol. sídlí v Římě; cílem je charitativně humanitární činnost (uznáván asi 50, zejm. katolickými státy, jižní Evropy a Latinské Ameriky - též ČR).

d) *města s mezinárodním statutem* - obvykle vycházel ze strategické či náboženské výjimečnosti; obvykle přechodný; režim neutrality a správní autonomie; Krakov (po 1815), Gdaňsk (1919-1945), Tanger (do 1956), Terst (1947-1975 pod přímým dozorem RB OSN), Jeruzalém (po 2. válce), Západní Berlín (do 1990), Mostar (po 1994, spravován administrátorem EU).

e) *mezinárodní výbor Červeného kříže* - švýcarská nevládní organizace se sídlem v Ženevě (složená ze 7 švýc. občanů doplňovaných kooptací); v mez. smlouvách pověřen kontrolou nad dodržováním humanitárního práva (Mez. hnutí ČK a ČP subjektivitu nemají). Poradním orgánem je mez. konference ČK, které se účastní MVČK, zástupci Ligy, delegáti členských států smluv o ČK a 130 národních Společností ČK (uznány příslušným státem i MV ČK; jsou sdruženy v Lize společností ČK). Stálá komise mez. ČK - složena ze zástupců MV ČK, Ligy a národních společností.

2. Mezinárodní organizace - viz 55.

3. Jednotlivci - bývali označováni za objekt MP (Kallab) či destinatáře výhod vyplývajících z MP (Oustrata); dnes se jim subjektivita přiznává, přestože odvozená a marginální; rozhodující pro to je, že MP chrání některé zájmy jednotlivce i bez přivolení st. moci (event. proti její vůli);

1. základní lidská práva (život, svoboda, důstojnost a zdraví) - *ius cogens*; výkon těchto práv typicky prostřednictvím vnitrostátního práva;

2. zločiny dle MP (zločiny proti míru, lidskosti, válečné zločiny a genocidia); páchají je osoby ve fci st. orgánů, a to obvykle beztrestně dle vnitrostátního práva; ad hoc tribunály norimberský, tokijský, pro Rwandu a bývalou Jugoslávii; 1994 vypracovala Komise pro MP návrh statutu mez. trestního soudu.

Dokladem subjektivity jednotlivce je i stále širší možnost přístupu k mez. orgánům:

a) univerzální úprava - ženevský Výbor pro lidská práva na základě stížnosti - sdělení konečného názoru stěžovateli i státu; požadavek vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků;

b) regionální úpravy - ba - evropská, viz 33; bb - meziamerická - Komise (vyšetřovací a smířcí orgán - přístup jednotlivců možný), Soud (rozhodovací orgán).

4. Jednotky bez MP subjektivity –

1) mez. nevládní organizace - 55; ačkoliv nejsou subjekty (výjimkou je MV ČK), bývají aktivními účastníky mez. systému; obvykle sdružení FO či PO různých st. příslušností zřízená dle práva urč. státu neziskové povahy; cíle humanitární, politické, vědecké, ekonomické, ekologické, sportovní apod.; někdy mívají interní formální status přiznaný urč. organizací;

2) transnacionální společnosti - sdružení výdělečných podniků, které rozvíjejí hospodářskou činnost na území více států (“hostitelských zemích”); zřízeny dle práva některého z těchto států; některé státy s nimi uzavírají tzv. delokalizované kontrakty (státy se tu obvykle zřikají možnosti užití vlastního pr. řádu a nahrazují jej aplikací obecných zásad právních či mez. obchodních zvyklostí); snaha kodifikovat chování těchto společností a států vůči nim (př. národ. standard či doložka nejvyšších výhod; okamžitá, adekvátní a efektivní náhrada za vyvlastněný majetek; stát však může v rámci své jurisdikce zcela stanovit podmínky jejich fungování u něj) - *zásady přijaty např. v rámci ILO 1977 či převod technologií dle UNCTAD nebo pravidla OECD 1976* (povinnost brát zřetel na politiku, ekonomický a soc. rozvoj států, v nichž působí; mají se vyvarovat podplácení; zveřejňovat informace o podniku; vystříhat se jednání nepříznivě ovlivňujícího hospodářskou soutěž; co nejvíce využívat místní ZC; umožnit převody technologií těmto zemím);

3) lidstvo - tak např. v Kosmické smlouvě 1967, Dohodě o Měsíci 1979, Úmluvě o mořském právu 1982

8. Pojem a druhy pramenů MP

Základem MP je obecně projevený souhlas mez. společenství upravovat část vzájemných vztahů urč. pravidly.

- a) materiální** - soubor činitelů, které zasahují dříve, než norma vstoupí do společenské reality jako součást platného MP (důvod vzniku, existence pravidla v normě MP; obvykle poměr sil mezi státy, veřejné mínění, pr. vědomí, náboženství apod.);
- b) formální** - vnější formy, v nichž subjekty právo poznávají; prameny, z nichž pr. normy odvozují svou závaznost;

Formy práva jsou dle čl. 38 odst. 1 (sám je jedním z pramenů; odráží však praxi států) Statutu MSD j:

- a) mez. úmluvy (obecné i partikulární),
- b) mez. obyčej (důkaz obecné praxe uznávané za právo),
- c) obecné zásady právní uznávané civilizovanými národy,
- d) soudní rozhodnutí a učení nejkvalifikovanějších znalců veřejného práva jakožto podpůrný prostředek.

Stranami Statutu jsou cca 187 států světa. V č. 38 odst. 2 Statutu se za pramen uznává též ekvita, s jejíž pomocí lze rozhodnout, souhlasí-li s tím strany.

Klasifikace pramenů: a) základní - a, b, někdy též c;

b) pomocné - d (to jsou však jen pomůcky ke zjištění obsahu MP);

a) právo psané - smlouvy,

b) nepsané - obyčej a zásady. Postupně se v MP objevuje též pramen jednostranných pr. aktů.

MP ve srovnání s právem vnitrostátním je méně formální, materiální prameny zde hrají větší roli, typická je souřadnost formálních pramenů, je právem autonomních subjektů (jeho adresáti jej vytvářejí).

Část nauky (konsensuální teorie) zdůrazňuje společný základ MP v normotvorném souhlasu států (důraz na volní základ), *obyčej pak vidí jako tzv. tacitní dohodu*.

Jiná část vychází z působení zásady *svrchované rovnosti: autonomie* vůle (důsledkem je preference obsahu a flexibility, pr. nejistota - jednostranné pr. akty, tacitní dohody, obyčej) a pr. formalismus (pr. jistota, forma, rigidita - verbální dohody, smlouvy).

Soustava pramenů MP je ucelený systém.

MPV

9. Mezinárodní smlouvy a obyčej jako základní prameny MP

Mez. smlouva = ujednání 2 a více subjektů MP, které má z vůle těchto subjektů MP účinky a řídí se mez. právem

z hlediska práva obyčejového- *pacta sunt servanda*; jen smlouvy, které buď stanoví nová pravidla MP nebo potvrzují, mění či ruší stávající obyčejová či smluvní pravidla (právoformální smlouvy, které stanoví všeobecná a trvalá pravidla; x kontraktuální smlouvy);

identifikační znaky:

a) ujednání - projevy vůle stran završené konsensem o obsahu dohody; názvy např. i pakt, konvence, charta, statut, deklarace, ústava, protokol apod.; dohody možné i konkludentní formou (tacitní dohody);

b) MS uzavírají dva a více subjektů MP – dvoustranné

- mnohostranné – „mezinárodní zákon“ – dotváření práva

c) subjekty - obvykle mezistátní; někdy i mezivládní organizace; konkordáty mezi státy a Svatou stolicí; ne však dohoda stát a soukromá osoba či mezi územními či správními celky různých států, gentlemanské dohody (smlouvy mezi státníky jako osobami, nikoliv orgány státu);

d) vůle - směřuje k MP účinkům dohody; naproti tomu čistě politická jednání takové účinky nemají (např. i dohody z Jalty a Postupimi 1945; Závěrečný akt KBSE v Helsinkách 1975).

e) MS je spravována MP

Vídeňská úmluva o smluvním právu 1969 definuje smlouvu jako „mez. dohodu, která je uzavřena mezi státy písemnou formou a řídí se mez. právem.“

V ČR se rozlišují:

a) smlouvy, které *nepotřebují souhlas* Parlamentu,

b) smlouvy, které takový *souhlas vyžadují* (o lid. právech, politické smlouvy, hospodářské smlouvy všeobecné povahy, smlouvy, jež musí být provedeny zákonem):

ba) - smlouvy schvalované kvalifikovanou většinou (o lid. právech - čl. 10),

bb) - smlouvy schvalované prostou většinou (ostatní, nemají přímé vnitrostátní účinky).

Viz též 49-53.

2. Mez. obyčej

= nepsaná forma práva, která uděluje obsahu normy pr. platnost a v níž subjekty i aplikující orgány pr. pravidlo poznávají;

- *ex factis ius oritur* - obyčejotvorný proces přeměny faktické reality v právní

- nejstarší a pův. pramen.

Skládá se z:

1) *usus longaevus* (prvek materiální),

2) *opinio iuris* (prvek subjektivní).

Usus longaevus - kvalifikovaná praxe subjektů MP, zejm. jako precedenty (činy či opomenutí

subjektů MP, které mění existující realitu); praxe musí být opakovaná (x tzv.

koncepce okamžitého obyčeje), stejnorodá (prvky praxe musí směřovat ke vzniku též normy; praxe států v mez. vztazích, vnitřních vztazích, rezoluce VS OSN, rozhodnutí mez. soudních a arbitrážních orgánů, učení znalců apod.), nepřetržitá, rozšířená a reprezentativní (zejm. chování velmocí a tzv. zainteresovaných států;

naopak stát, který proti normě systematicky protestuje, získává právo nebýt jí po té, co se stane obyčejem, vázán), déleodobá (od nepaměti, mnohaletá, dnes se hodnotí velice relativně).

Opinio iuris - přesvědčení států o pr. závaznosti určitého pravidla; obvykle jako deklarování jeho

závaznosti; ve smlouvě se použije na urč. obyčej jako závazný; stát jej respektuje, i

když je to pro něj nevýhodné; odchylka od praxe vyvolá u jiných států požadavek reparace (x zvyklostem chybí *opinio iuris sive necessitatis*).

Změna obyčeje: a) protichůdnou praxí,

b) nepoužíváním - norma se stane obsoletní.

Tacitní dohoda vzniká jako výsledek působení precedentu aktivního státu a tacitního souhlasu jiných - dojde k tacitní dohodě, jež působí jednorázově; jejich opakováním však může vzniknout obyčej.

3. Poměr smlouvy a obyčeje - do 19. stol. převažovaly obyčeje, od té doby smlouvy;

konsensuální teorie pak význam obyčeje ještě více zrelativizovala (8); oba prameny jsou však rovnocenné, pravidlo MP lze upravit v obou formách, mohou se vzájemně doplňovat, mohou existovat vedle sebe jako obsahově shodné (odlišnost však v pravidlech interpretace, obvykle v subjektech), mohou být i obsahově neslučitelné (užije se nejprve lex specialis derogat generali, pak lex posterior derogat priori). V případě pochybností interpretuje MSD mez. smlouvy na pozadí mez. obyčeje (zejm. tam, kde smlouva odporuje ius cogens).

4. Desuetudo = vyjití normy z užívání; někdy se definuje jako tacitní dohoda subjektů o zániku pravidla, zdá se však, že má spíše obyčejovou povahu; materiálním prvek je pak negativní praxe, jako subjektivní prvek absence opinio iuris; nejčastěji bývá mezičlánkem před zavedením normy nové; desuetudo u smluv rozrušuje zásadu pacta sunt servanda - dochází k tomu formou tacitních dohod.

10. Pomocné prameny MP

1. Obecné zásady právní - za podmínek, že se:

- a) uplatňují všeobecně ve vnitrostátních pr. řádech (dostatečně široké a reprezentativní uplatňování ve většině států),
- b) nejde o zásady MP. Např. z. dobré víry, z. restitutio in integrum, reparace damnum emergens i lucrum cessans, nemo plus iuris transferre potest, nemo iudex in causa sua, ne bis in idem, audiatur et altera pars etc.; jsou pramenem doplňkovým, jejich vliv se snižuje.

2. Jednostranné pr. akty - význam roste;

- a) akty států - notifikace (veřej. formální oznámení urč. skutečnosti, jestliže podmiňuje platnost jiných navazujících aktů; např. notifikace objevu, pokud jde o účinky originárního nabytí územní suverenity), uznání (zbavuje stát, který urč. skutečnost uznal, možnosti později zpochybnit její platnost; přijímá stav jako pr. závazný),
protest (stát se brání tomu, aby urč. skutečnost vůči němu byla později vztahována jako platná; popírá se přijetí stavu jako pr. závazného; vylučuje se tak tvorba obyčeje a vydržení),
zřeknutí se (výslovné vzdání se práva či nároku, takže se ho nelze později dovolat), příslib (stát se tak zavazuje k urč. chování vůči jiným státům, bez nároku na jejich obdobné protiplnění); může být tak pramenem práv a povinností; důvodem jeho závaznosti je postulát dobré víry, nevyžaduje se přijetí ost. státy; musí být učiněn veřejně; ke zrušení či změně nesmí dojít svévolně;
- b) akty organizací - závazné normy (regulující dovnitř či vůči členským státům, platnost však odvozena od mez. smlouvy), interpretace smluvní normotvorby, součást obyčejotvorného procesu (deklarují existenci opinio iuris), právně nezávazná doporučení (i ty mohou mít jisté následky jako soft law).

3. Soudní rozhodnutí - podpůrný pramen; akt aplikace práva na konkrétní případ; rozsudky závazné jen pro tento případ inter partes; (i rozsudky národních soudů); neexistuje stare decisis; významné zejm.:

- a) rozsudky MSD - mají silný vliv na tvorbu obyčejového práva, jako inspirace kodifikací, i pro vysokou profesionální autoritu;
- b) rozsudky Evropského soudu pro lidská práva - zavazují jen strany v konkrétní kauze, s povinností nápravy jen v konkrétním případě (není tak povinnost měnit normu vnitrostátního práva) - státy však Soud obvykle vysoce respektují.

4. Názory nauky MP - více v minulosti a v systému germánsko-románské pr. kultury.

5. Ekvita - pokud s tím strany souhlasí, lze rozhodnout výlučně ex aequo et bono; nebyla nikdy uplatněna; spíše se užívá jako výkladové pravidlo.

6. Mez. zdvořilost a morálka - a) zdvořilost - na jejím základě si státy poskytují urč. služby a výhody (princip reciprocity); chybí zde přesvědčení států o její pr. závaznosti. Je mezistupněm mezi zvyklostí a obyčejem.

11. Důvody závaznosti MP

Závaznost mezinárodně právních pravidel spočívá na uznání subjektů MP, že budou normy uznávat a dodržovat. Existují prostředky, které zabezpečují, aby MP bylo dodržováno, při porušení existuje sankce.

Jelikož je MP nadřazeno nad státy, nemůže důvod své platnosti dovozovat z jejich vůle (vnější st. Právo)

1) voluntaristická teorie (Hegel) - zdůrazňování svrchovanosti států, objevuje se zejm. v teorii třetího světa:

- a) nauka o vlastní vázanosti - důvodem platnosti MP je kdykoliv odvolatelná vůle státu být vázán,
- b) nauka o dohodě (Triepel, Walz) - jednou vyjádřená společná vůle k vlastní vázanosti je neodvolatelná; to je však oporou pouze pro smluvní právo.

2) nominalistická teorie

nauka o základní normě (ztroskotá na bezobsažnosti Kelsenovy zákl.normy), Anzilotti (pacta sunt servanda) či Kelsen (univerzální obyčejové právo); ty však již předpokládají existenci států; Verdross (fundamentální pr. zásady a na nich založené obyčejové a smluvní právo).

3) objektivistická teorie (Scelle)

důvodem je snaha o docílení spořádaného soužití na Zemi.

4) realistická teorie

(Ross, Kaplan, de Katzenbach) - zdůrazňuje sociologické aspekty závaznosti, soustředí se na sociologický výzkum MP.

Názor ISH - Důvodem platnosti MP je to, že odpovídá sociologické potřebě pořádku v mezistátních vztazích tak, jak to odpovídá právnímu přesvědčení mez. společenství; především dříve, ale i dnes spočívá MP na pr. přesvědčeních uznávaných všemi národy - jedním z nejsilnějších motivů je reciprocita (vzájemná výměna výhod). Sociologickými předpoklady práva jsou: existence urč. počtu suverénních států se stejnými právy, minimum vzájemného respektování a vzájemných styků, urč. shoda o obecných pr. zásadách.

12. Druhy pravidel MP

Základní stavební jednotkou systému mezinárodního práva jsou jeho normy, které jsou definované těmito znaky:

- výraz normotvorné vůle subjektů oprávněných k normotvorbě
- normativnost (stejně měřítko na chování subjektů)
- regulativní funkce (působí na společenské vztahy)
- závaznost (mocensky vynutitelnou směrnicí)

Každá norma v sobě spojuje **obsah**, jímž je pravidlo chování (práva a povinnosti) uložené subjektům, s **formou**, pomocí níž se stává norma subjektům poznatelná jako právně závazná.

Klasifikace:

- a) dle vlastností práv a povinností - materiální a procesní,
- b) dle počtu adresátů - multilaterální, plurilaterální, bilaterální,
- c) dle prostorové působnosti - pravidla obecného MP, partikulární (zejména regionální), lokální,
- d) dle stupně regulativní schopnosti - *ius cogens* a *ius dispositivum*, viz 13 ot
- e) dle úrovně normativity - hard law a soft law,
- f) dle míry obecnosti - zásady a pravidla, viz ot. 14
- g) dle časové působnosti - časově omezené a neomezené.

A 1. Materiální (primární) - upravují práva a povinnosti subjektů MP;

2. Procesní (sekundární)

- regulují postupy při vzniku, změně či zániku MP pravidel, při řešení,
- sporů o jejich výklad, při realizaci MP odpovědnosti a v případech
- přímého donucení porušitelů.

C 1. Obecné MP

- zavazuje všechny státy
- vzniká na zač. 20. stol., má se za to, že může vznikat jen z obyčejů (pouze ten se schopen způsobit účinky erga omnes), není totiž založen na konsenzu států. Jako pramen MP zhodnotil obyčej i Mezinárodní soudní dvůr ve věci Pevninské mělčiny Severního moře
- naproti tomu mezinárodní smlouva je konsensuálním pramenem a nemůže zavazovat státy, které s ní neprojevily souhlas, smlouvy, které obsahují obyčejové pravidlo se říká univerzální smlouvy, ostatní obsahují jen pravidla partikulární povahy.

2. Partikulární

- závazné jen pro urč. skupinu států, typickým pramenem je smlouva; regionální
- představují partikularismy v rámci geografických, kulturních, jazykových a jiných regionů;

3. Lokální - dvoustranné smlouvy mezi sousedícími státy.

E

1. Hard law - je-li obsah dostatečně určitý a forma jednoznačně závazná; aby subjekty podle ní mohli upravit své chování

2. Soft law

- právně nedokonalý obsah (např. programové právo) či forma (gentlemanské dohody, politická ujednání, akty mez. organizací)
- postrádají návaznost na MP odpovědnost,
- mívají však jistý vliv, porušení podrobena politickému či ekonomickému nátlaku, doporučení orgánů OSN pak mívají někdy tzv. permissivní účinky - dovolují se státům chovat

způsobem, který není zcela v souladu se závazkem z dispozitivní normy (dochází k pozastavení její působnosti)
- vznikají i hybridy obou typů.

Zásady (principy) - viz 14.

F Časová působnost pravidel MP

- MP je stabilní, starší a nová pravidla často urč. dobu koexistují;
- obvyčeje platné do své změny či vyjití z užívání;
- multilaterální smlouvy se mění jen velice nesnadno.

Další působnost - působnost i vůči vztahům, které vznikly za trvání jeho platnosti, avšak trvaly i po ukončení této platnosti (často formou klauzulí o další působnosti).

Zpětná působnost (účinnost) - pravidlo se uplatní vůči vztahům, které vznikly, trvaly a skončily před okamžikem nabytí platnosti (pravá retroaktivita) nebo které jen vznikly před takovým okamžikem (nepravá retroaktivita). Normy MP nepůsobí retroaktivně (jistou výjimkou Tokio a Norimberk).

Nepravá retroaktivita se řeší v intertemporálních ustanoveních.

13. Imperativní normy MP - ius cogens

Dispozitivní pravidla MP

- jsou sice závazná, připouští však, aby se státy od nich z jakéhokoliv důvodu odchýlily a tak vyloučily jejich působnost.

Kogentní pravidla

- jedná se o normy obecného mezinárodního práva, které nemohou být zrušeny nebo změny mezi navzájem souhlasícími zavázanými subjekty. Tato pravidla jsou absolutní a platí pro všechny státy bez výjimky.
- kogentní pravidla se vnucují „absolutně“, tj. nejen v případech, kdy státy nevyužily dispoziční svobodu upravit své vztahy jinak.
- nepřipouští smluvní odchylku (derogaci) ani jednostranné pozastavení jejich účinnosti
- ius cogens udržuje minimum pr. jednoty a chrání společné hodnoty, které se jeví v mez. společenství jako nezbytné
- ius cogens vychází z iusnaturalismu; objevilo se nejprve v teorii (vyvrcholení na zač. 20. stol.). Poprvé do praxe prorazilo ve formě posudku MSD ve věci zločinu genocidia (1951)
- Vídeňská úmluva o smluvním právu pak uvádí, že „imperativní normou obecného MP je norma přijatá a uznaná mez. společenstvím států jako celkem za normu, od níž není dovoleno se odchýlit a která může být pozměněna jen novou normou obecného MP stejné povahy

Existence kogentních norem

Normy kogentní se začaly vytvářet po druhé světové válce. Nejprve se diskuse o nich odehrávaly výhradně ve vědeckých kruzích. Myšlenka ius cogens se historicky odvozuje z doktrín přirozeného práva, které dokládaly, že i svrchovaní vládci podléhají příkazům vyšší autority, které svou vůlí nemohou ovlivnit ani odmítnout. Výměny názorů nabývaly na intenzitě; dominovali v ní němečtí autoři. Zdůrazňována byla naléhavost ochrany mezinárodního veřejného pořádku a nepřípustnost jednání „proti dobrým mravům“ (contra bonos mores).

V roce 1951 uznal Mezinárodní soudní dvůr nadřazenost humanitárních a civilizačních hodnot nad zájmy jednotlivých států ve svém posudku o Výhradách k Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidia.

Spory, zda institut ius cogens tvoří součást platného mezinárodního práva, ukončila Vídeňská úmluva o smluvním právu z roku 1969 (v platnost vstoupila roku 1980).

Čl. 53

Smlouvy, které jsou v rozporu s imperativní normou obecného mezinárodního práva (ius cogens). Smlouva je nulitní, jestliže je v době jejího uzavření v rozporu s imperativní normou obecného mezinárodního práva. Pro účely této Úmluvy je imperativní normou obecného mezinárodního práva norma přijatá a uznaná mezinárodním společenstvím států jako celku za normu, od níž není dovoleno se odchýlit a která může být pozměněna pouze novou normou obecného mezinárodního práva stejné povahy.

Znaky: (ČL 53 VÚ)

- a) imperativní norma - ve formě non facere (ukládají určitý zákaz)
- b) norma obecného MP - tedy v obyčejové formě, působí erga omnes,
- c) musí být přijata mez. společenstvím jako celkem,
- d) nelze se od ní odchýlit - kvalifikované opinio iuris,
- e) smí být změněna jen novou kogentní normou.

Pojetí ius cogens ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu má určité nedostatky. O zpřesnění pojmu kogentní norma se v roce 2001 pokusila Komise pro mezinárodní právo návrhem článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování. Definice Komise dokládá, že rozdíl mezi kogentními a dispozitivními pravidly spočívá ve hmotněprávní rovině. V kogentních normách jsou

obsaženy zákazy chránící základní potřeby a zájmy mezinárodního společenství. Závažná porušení těchto pravidel vyvolají pro porušitele zvlášť tíživé a dalekosáhlé odpovědnostní následky.

Dnešním ius cogens jsou zejm.:

- a) zákaz použití síly
- b) pravidla chránící podstatné stránky fyzické existence a důstojnosti člověka (zákaz otroctví, mučení, rasové diskriminace...)
- c) zákaz bránit národům v jejich právu na sebeurčení či ohrožovat jejich fyzickou existenci (včetně zákazu genocidy),
- d) zákaz přivlastnění mez. prostorů
- e) zákaz rozsáhlého znečištění životního prostředí

Vytýkáno je především to, že neexistuje orgán, který by autoritativně konstatoval, zda je, či není určité pravidlo kogentní. Omezeně zde působí Mezinárodní soudní dvůr.

Stále jsou vedeny ideologické spory o charakteru jednotlivých pravidel. V minulosti mezi „Západem“ a „Východem“, kdy „socialistické“ státy sestavovaly dlouhé seznamy domnělých kogentních pravidel, zatímco vyspělé státy měly tendenci redukovat jejich počet. Toto značně přetrvává mezi státy „Severu“ a „Jihu“.

Ke zvýšení právní jistoty by vedlo sjednání mnohostranné úmluvy, která by jasně definovala ius cogens a všechna jeho pravidla. Uzavření takovéto úmluvy se ale v blízké budoucnosti neočekává.

Jednání v rozporu s ius cogens – ve vztahu ke smlouvám

Každá smlouva, která je v době svého uzavření v rozporu s imperativní normou obecného mezinárodního práva, je nicotnou a neplatnou od samého počátku (ex tunc) – viz článek 53

Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Stát, který se chce zbavit smluvních závazků odvoláním se na kogentní normy existujících při uzavření smlouvy (čl.53) nebo vzniklých od této doby (čl.64), se musí podřítit pro posouzení otázky, zda tato kogentní norma vůbec existuje, pravomoci některého mezinárodního soudu (čl. 66).

Vznikne-li kogentní pravidlo po uzavření smlouvy, a tato je s ním v rozporu, je smlouva neplatná od jeho vzniku (ex nunc). Viz článek 64 Vídeňské úmluvy o smluvním právu.

Čl. 64

Vznikne-li nová imperativní norma obecného mezinárodního práva (ius cogens), každá existující smlouva, která je v rozporu s touto normou, se stane neplatnou a zanikne.

Významný je rovněž článek 71 Vídeňské úmluvy o smluvním právu:

Čl.71

Následky neplatnosti smlouvy, která je v rozporu s imperativní normou obecného mezinárodního práva

1. Je-li smlouva neplatná podle článku 53, mají strany povinnost:

- vyložit co možno nejvíce následky každého úkonu, k němuž došlo na základě ustanovení, které je v rozporu s imperativní normou obecného mezinárodního práva; a
- uvést své vzájemné vztahy v soulad s imperativní normou obecného mezinárodního práva.

2. Stane-li se smlouva neplatnou a zanikne-li podle článku 64, zánik smlouvy, zprošťuje strany od povinnosti pokračovat v plnění smlouvy; se nedotýká žádného práva, závazku nebo právního postavení stran vzniklých při provádění smlouvy před jejím zánikem; tato práva, závazky nebo situace mohou však být nadále zachovány pouze tehdy, pokud jejich zachování samo o sobě není v rozporu s novou imperativní normou obecného mezinárodního práva. Institut ius cogens je povolán k ochraně zásadních hodnot sdílených celým mezinárodním společenstvím.

14. Význam zásad MP a jejich kodifikace

Jedná se o zásady vlastní vztahům mezi státy (event. jinými subjekty MP; x obecné zásady právní). Jsou to vysoce obecná pravidla chování obsažená v některém z pramenů MP, a tedy právně závazná. Mívají často obyčejovou formu.

Privilegované postavení patří tzv. základním zásadám z **Deklarace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy 1970** (chybí princip ochrany a respektování lid. práv; zásady se považují za nejdůležitější pravidla MP - "ústavu MP"; tyto zásady stručněji i v Chartě).:

a) zákaz hrozby silou či použití síly

- vystříhat se v mez. stycích hrozby silou či jejího použití proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu; silou se rozumí vojenská síla; útočná válka je zločinem proti míru;
- zákaz se vztahuje i na porušení mez. hranic států;
- zákaz ozbrojených represálií; tj. odvetné opatření s použitím vojenské síly
- zákaz organizování nepravidelných vojenských jednotek a ozbrojených band;
- zákaz podněcování občanských nepokojů či teroristických aktů v jiném státě;
- zákaz vojenské okupace jiného státu, pokud je to v rozporu s Chartou;
- povinnost přispět ke snížení mez. napětí a k odzbrojení a posílení důvěry mezi státy
- posilování systému kolektivní bezpečnosti dle Charty OSN;
- legálním použitím síly je výkon práva sebeobrany a akce RB OSN a použití regionální síly po předchozím zmocnění RB

b) mírové urovnávání mez. sporů

- každý stát má povinnost urovnat své mezinárodní spory s jinými státy mírovými prostředky
- nesmí dojít k ohrožení mez. míru a bezpečnost povinnost usilovat o brzké a spravedlivé urovnání (např. přímé vyjednávání, dobré služby, smírčí řízení, rozhodčí řízení)
- po neúspěchu jednoho způsobu je třeba přejít k jinému,

c) nevměšování do vnitřních záležitostí států

- žádný stát nemá právo vměšovat se přímo či nepřímo z jakéhokoliv důvodu do vnitřních či vnějších záležitostí jiného; vměšování je porušením MP, ozbrojená intervence pak mez. zločin;
- zákaz podněcovat či financovat či trpět na svém území podvratnou nebo ozbrojenou činnost namířenou k násilnému svržení vlády v jiném státě nebo k zasahování do občanské války na jeho území; vměšováním nejsou zásahy OSN či RB;

d) povinná spolupráce mezi státy

- spolupracovat bez ohledu na odlišnosti hospodářského, politického či společenského zřízení, zejm. za účelem udržení mez. míru a bezpečnosti, při podpoře univerzálního dodržování lid. práv a odstranění všech forem rasové a náboženské nesnášenlivosti;
- spolupracovat na poli sociálním a kulturním, v oblasti vědy a techniky zejm. se zřetelem na potřeby rozvojových zemí;

e) rovných práv a sebeurčení národů

- národy mají právo svobodně rozhodovat (bez zasahování zvenčí) o svém politickém statusu a volit si svobodně cesty svého hospodářského, společenského a kulturního rozvoje;
- každý stát musí toto právo respektovat;
- každý stát musí podporovat realizaci této zásady a pomáhat OSN v jejím dekolonizačním úsilí;
- každý koloniální stát je povinen neprodleně ukončit své koloniální panství a poskytnout národům svobodu a nezávislost - musí přitom přihlídnout ke svobodně vyjádřené vůli dotyčného národa;
- právo na sebeurčení lze realizovat zřízením vlastního svrchovaného státu, svobodným spojením s jiným státem nebo svobodným rozhodnutím o jiném politickém statusu;

- koloniální mocnost nesmí považovat kolonii za součást svého území - má oddělený a odlišný status od území spravujícího státu;
- národ má právo postavit se na odpor proti každému násilnému jednání, které vede ke zbavení jeho práva na sebeurčení, svobodu a nezávislost; práva se mohou dovolávat jen národy, nikoliv národnostní či etnické menšiny (ty mohou požadovat kulturní či administrativní autonomii);

f) svrchované rovnosti států

- státy mají rovná práva a jsou rovnými členy mez. společenství;
- mají právo svobodně si zvolit a rozvíjet své politické, společenské, hospodářské a kulturní zřízení; územní celistvost a politická nezávislost jsou neporušitelné;
- státy jsou povinny respektovat osobnost jiných a žít s nimi v míru; suverenita (23);
- jednou ze sil, které vyvolávají dynamiku svrchované rovnosti je svrchovanost
- teorii státní suverenity formuloval franc. Vědec 16. století Jean Bodin a absolutistické prvky přidal Thomas Hobbes – neomezená vládcova moc prosazovaná i navenek, což vylučovala trvalou mezinárodní spolupráci mezi státy

g) poctivého dodržování mez. Závazků

- závazků, které stát převzal v souladu s Chartou, mez. smluv a závazků z obecného obyčejového práva.

Helsinské zásady

dle Deklarace zásad řídících vztahy mezi účastnickými státy (KBSE 1975):

1. svrchovaná rovnost a respektování práv vyplývajících ze svrchovanosti,
2. zdržení se hrozby silou a použití síly,
3. neporušitelnost hranic,
4. územní celistvost států,
5. mírové urovnávání sporů,
6. nevměšování do vnitřních záležitostí,
7. respektování lid. práva a zákl. svobod,
8. rovná práva a sebeurčení národů,
9. spolupráce mezi státy,
10. poctivé plnění závazků dle MP.

15. Poměr mezinárodního práva k právu vnitrostátnímu

1.1. Různé přístupy ke vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva

- otázka koexistence MP a VP nebyla a není jednoznačná
- více přístupů k této problematice, které odkazují na různá hlediska:
 - dimenze materiální
 - rozděluje nesporně vztahy upravené právem na vztahy upravené MP, vztahy upravené MP a VP společně a na vztahy upravené výlučně VP
 - formální dimenze
 - působí jisté problémy
 - zabývá se otázkou platnosti právních norem a jejich právní síly
 - v tomto případě se musí řešit otázka, jak se bude postupovat při konfliktu normy MP a VP, které upravují stejnou otázku, ale odlišným způsobem.

1.1. Monismus

- zastávali ho objektivisté
- nerozlišuje VP a MP, tvrdí, že je to jediný harmonický systém, vylučující konflikt mezi jeho prvky
- platí zde pouze pravidla hierarchie právních norem a nezáleží na tom, zda jsou vnitrostátní, či mezinárodní povahy
- přesto existují rozdíly mezi těmito dvěma subsystémy, proto monisté ustupují od absolutního splynutí MP a VP a vytvářejí dvě koncepce:
 - koncepce s primátem vnitrostátního práva
 - vychází z myšlenky, že MP je tvořeno stejně jako VP jednostranným projevem vůle státu a je to jen takzvané vnější státní právo (Jellinek)
 - pouze stát disponuje donucovacími prostředky, které činí právo, i to mezinárodní, proveditelným
 - stát přebírá závazky vůči jiným suverénům sebeomezením své svrchované vůle
 - toto učení vychází z představy absolutní neomezitelné státní suverenity
 - v dnešní době nepřijatelná, protože nezajišťuje stabilitu mezinárodního společenství
 - každá změna ve vnitrostátním právním řádu by byla přenášena do oblasti MP
 - koncepce s primátem mezinárodního práva.
 - podřizuje VP právu mezinárodnímu
 - MP zmocňuje stát k vlastní normotvorbě
 - v takovém případě by stát ztrácel svou suverenitu, z které by zbyl jen okruh kompetencí, stanovených mu MP
 - ale z historie vyplývá, že MP nevzniklo dříve než VP, tudíž nemohlo zmocnit státy k jeho utvoření
 - v případě primátu MP by také platilo, že stát smí činit jen to, co mu MP povolí, což je úplný opak dnešní zásady, že stát smí činit vše, co mu MP výslovně nezakazuje.
- Seidl-Hohenveldern dělí monismus s primátem mezinárodního práva na:
 - radikální (Kelsen a rakouská normativní škola),
 - který každou normu VP, jež odporuje MP, považuje také automaticky za vnitrostátně neplatnou, a na monismus
 - umírněný (rakouská škola),
 - který stejně jako dnešní MP toto pravidlo nevyžaduje
 - jednotlivec má dodržovat VP bez ohledu na to, zda je rozporné s MP
 - posouzení souladu MP a VP ponechává svému státu
 - toto pojetí vede k tomu, že jedinec je bezprostředně vázán MP pouze pro obor válečného práva nebo potud, jak to předepisuje vnitrostátní úprava.

1.2. Dualismus

- dualismus směřuje k odlišení MP a VP
- normy VP jsou tvořeny vůlí jednoho státu, kdežto normy MP jsou tvořeny vůlí více států.
- VP spočívá na subordinaci, oproti tomu MP na koordinaci.
 - Extrémní dualismus (Tripl, Anzilotti)
 - považuje tyto dva systémy za zcela odlišné, obsahující jiné subjekty, okruhy společenských vztahů, prameny,...
 - z toho vyplývá, že nemůže dojít ke konfliktu mezi normami těchto systémů, neboť upravují jiná práva a povinnosti jiných adresátů.
 - Umírněný dualismus
 - umožňuje prolínání MP a VP
 - stanoví, že mezinárodní norma se formou recepce může přenést do VP
- teorie monismu a dualismu pomáhá pochopit základy vztahu a ovlivňování MP a VP, ale v praxi nemá značný význam
- MP a VP totiž na sebe nahlíží odlišně:
 - mezinárodní právo trvá na své nadřazenosti k vnitrostátnímu právu, staví se k němu monisticky
 - naopak vnitrostátní právo se staví k mezinárodnímu právu dualisticky

1.3 Dnešní pohled

- dnešní pohled na koexistenci MP a VP má rysy umírněného dualismu ale i náznaky sjednocování obou právních systémů
- MP v 21. století mnohem více proniká do vnitrostátního právního prostředí
- subjektem MP se stává v určitých případech i jednotlivec, rozšiřuje se okruh vztahů, které upravují současně VP i MP, kdy MP reguluje oblasti dříve typicky vnitrostátní (školství, zdravotnictví, justice)
- prameny MP a VP se rovněž částečně prolínají
- provázání těchto dvou systémů nutí vnitrostátní a mezinárodní orgány ke stále užší spolupráci
- MP a VP jsou dva relativně samostatné právní systémy, které mají mezi sebou úzké vazby a které na sebe navzájem působí prostřednictvím svého společného tvůrce, jímž je stát

1. Recepce mezinárodního práva do vnitrostátního práva

- formou recepce se MP může přenést do VP, což je projevem dualistického poměru
- MP nestanoví konkrétní postup a způsob takového přenášení, pouze požaduje, aby stát řádně plnil závazky z MP
- proto je žádoucí, aby byl v jednotlivých státech tento postup recepce upraven – ve formě takzvaných recepčních norem
- důsledkem toho je existence více variant přenosu MP do práva VP
- obvykle nalézáme základní recepční normy v ústavě (ústava rakouská – po 1. světové válce, po 2. světové válce - většina západoevropských ústav - francouzská, italská, i mimoevropské ústavy, po 1989 ústavy střední a východní Evropy),
- v některých státech je nenalézáme v žádné psané formě - v tomto případě může dopomoci soud, který může upřesnit či dotvářet chybějící pravidla tohoto typu v ústavě
- Základní recepční norma rámcově definuje, zda a v jaké míře se MP stává součástí VP a které složky moci (které orgány) jsou zmocněny rozhodovat o recepci norem či forem MP
- kromě základních recepčních norem existují také sekundární recepční normy, které nemusejí mít povahu ústavního zákona a které doplňují základní recepční normu.

2.1 Recepce mezinárodních smluv

- nejdůležitějším pramenem MP jsou mezinárodní smlouvy, které tak nahradily dřívější primát nepsaného mezinárodního obyčejového práva
- na recepci mezinárodních smluv se zpravidla podílí orgány moci zákonodárné, výkonné i soudní, kdy vláda sjednává smlouvy (někdy pod kontrolou parlamentu), zákonodárná moc se k důležitým mezinárodním smlouvám vyjadřuje, stanoví ústavní podmínky pro vnitrostátní účinnost mezinárodních norem, hlava státu je ratifikuje a ústavní soud zjišťuje jejich soulad s ústavním pořádkem
- podmínky recepce jsou: řádné vnitrostátní schválení, přímá použitelnost (self-executing) a vyhlášení mezinárodní smlouvy
- pokud se mezinárodní smlouva stane součástí vnitrostátního právního řádu, požaduje se její vyhlášení v příslušné sbírce právních předpisů
- vyhláší se v národním jazyce a ve znění rozhodném podle MP pro její výklad
- u nás se do roku 2000 mezinárodní smlouvy vyhlášovaly ve Sbírce zákonů, od tohoto roku se vyhláší ve Sbírce mezinárodních smluv.

2.1.2. Varianty recepce mezinárodních smluv

- vyskytují se mnoho variant recepce: transformace, adaptace, inkorporace, adopce
 - transformace
 - rozumí se jí zachování doslovného znění mezinárodní smlouvy a její vyhlášení či schválení v některé formě VP
 - stává se z ní vnitrostátní předpis, který zavazuje subjekty VP
 - je vhodná u unifikačních smluv, které vyžadují doslovný přenos do VP
 - tak se ale stává pramenem VP nikoli samotná mezinárodní smlouva, ale ten konkrétní vnitrostátní předpis (názor Týče)
 - adaptace
 - znamená nikoli doslovný, ale pouze obsahový přenos mezinárodněprávních závazků do forem VP
 - zákonodárce vybere z mezinárodní smlouvy jen to, co ještě není ve VP upraveno
- transformace a adaptace vycházejí z dualistického pojetí MP a VP
 - inkorporace
 - je vtažení mezinárodní smlouvy do VP bez toho, aby ztratila charakter mezinárodní normy
 - vnitrostátní účinky se jí pouze propůjčují
 - závaznost této smlouvy je pak druhotná, odvozená od závaznosti odkazovacího ustanovení
 - této metody se užívá u smluv, které zakládají práva a povinnosti pro fyzické a právnické osoby, např. Evropská úmluva o lidských právech (1950)
 - vychází z monistického pojetí vztahu MP a VP
 - odpovídá vyššímu stupni právní integrace mezinárodního společenství
 - adopce
 - znamená osvojení pravidla MP vnitrostátním soudcem v jeho rozhodovací činnosti.

2.2. Rozdíl mezi smlouvami, které jsou self-executing, a které jsou non-self-executing

- při recepci musíme zkoumat, zda je mezinárodní norma
 - *self-executing* (samovykonatelná)
 - je vnitrostátně použitelná bez prováděcího předpisu a již obsahuje konkrétní stanovení práv a povinností pro vnitrostátní subjekty
 - *non-self-executing*
 - potřebuje ke své přímé závaznosti pro subjekty VP ještě navíc prováděcí předpis
- mezinárodní smlouvy, které se přímo netýkají subjektů VP, ale obracejí se jen na smluvní státy (politické, statuty mezinárodních vládních organizací,...), není třeba začleňovat do VP, státy pouze zajišťují jejich aplikaci vlastními orgány
- mezinárodní smlouvy, které se sice obracejí na smluvní státy, ale jejichž účelem je ovlivnit obsah vnitrostátní právní úpravy, ukládají státům povinnost vytvořit takový vnitrostátní prováděcí zákon, který by požadavkům smlouvy odpovídal
 - samotná smlouva pak součástí VP není, tudíž není přímo vnitrostátně závazná
 - příkladem smlouvy, která není přímo použitelná je smlouva zakládající trestnost určitého jednání ve smluvních státech
 - je potřeba promítnout skutkovou podstatu trestného činu do vnitrostátního trestního předpisu.
- Mezinárodní smlouvy týkající se bezprostředně subjektů VP se musí stát součástí VP, neboť subjekty mají povinnost se jimi řídit, a proto k nim musejí mít přístup
 - tyto smlouvy jsou přímo použitelné (*self-executing*) a stávají se přímo vnitrostátně závazné jejich vyhlášením
 - subjekty se na ně mohou přímo dovolávat a státní orgány mají povinnost ustanovení těchto smluv aplikovat *ex offio*
 - příkladem přímo použitelné dvoustranné smlouvy je bezvázová dohoda.

2. Případ SRN

- současná podoba právní úpravy otázky poměru systému MP a VP je určena poválečným vývojem 2. pol. 20. století (obdobný trend je možno sledovat i v Itálii)
- je charakteristická zdůrazněním ochrany lidských práv a základních svobod v rovině ústavních předpisů
- Spolková ústava (Grundgesetz - GG) ve svém článku 25 recipuje principy MP veřejného větu první, kde je stanoveno, že: „Obecná pravidla MP jsou součástí spolkového práva“
- tato generální inkorporační klauzule ovšem nezmiňuje závazky plynoucí z mezinárodních smluv
- přijetí takovýchto závazků do sféry spolkového práva pak zajišťuje článek 59 odst. 2, resp. Čl. 32 odst. 3 GG. Smlouvy, které vstoupily v platnost na základě schvalovacího zákona, mají stupeň právní síly běžných zákonů, administrativní dohody stupeň právní síly nařízení

3. Případ Rakouska

- postoj Rakouska je příkladem typické generální transformace mezinárodních závazků
- z této obecné úpravy jsou vyloučeny pouze otázky týkající se ústavního pořádku, pro které rakouská ústava předvídá všelidové referendum (čl. 44 odst.3 Ústavy - příkladem smlouva O přistoupení Rakouska k EU)
- jinak je obecně platný článek 9 odst. 1 Ústavy, který přiznává mezinárodnímu obyčejovému právu sílu běžného zákona

4. Případ Velké Británie

- rozdíly v právní kultuře vnitrostátní s sebou pochopitelně přináší i jiné nazírání na problematiku MP
- je-li pro kontinentální typ právní kultury vlastní historický vývoj teorií vztahu těchto dvou systémů od monistického s převahou VP spíše k dualistickému pojetí, Velká Británie se k němu kloní od nepaměti

- jelikož je vyloučena možnost přijetí generální recepční klauzule obdobné té rakouské z prostého důvodu, že Velká Británie nemá psanou ústavu v podobě jednotného psaného předpisu, přichází tak o možnost jednoduchou změnou, či dodatkem
- dualistický přístup se tak projevuje tím, že pro každou platnou mezinárodní smlouvu, již je Velká Británie vázána, je přijat zákon, který ukládá práva a povinnosti státu podřízeným subjektům
- dle výše nestíněného teoretického dělení forem recepce (Malenovský), se jedná buď o **transformaci**, nebo **adaptaci**
- platnost takové smlouvy není dotčena nepřijetím takového zákona, pouze by nastala odpovědnost Velké Británie navenek vůči ostatním členům mezinárodního společenství
- zajímavý paradox lze shledat ve faktu, že právní systém anglosaské kultury, ve kterém zaujímají soudní rozhodnutí prominentní místo, byl odkázán na legislativní tvorbu v případě recepce norem práva Evropských společenství v době přístupu Velké Británie v roce 1972
- naopak v ryze legalitní kultuře francouzské se obdobné závěry (vázanost subjektů podřízených vnitrostátnímu právu) formovaly až činností soudů

5. Případ Nizozemí

- opakem britského nazírání na situaci
- Ústava v článku 94 přímo zakotvuje pravidlo, že normy MP jsou v zemi závazné již samotným uznáním platnosti a dokonce dle pravidla *lex posterior derogat priori* mají přednost před zákony
- rozdíl je tak jedině v případě smluv charakteru „non self-executing treaties“, kdy z povahy smlouvy nelze smlouvu soudy přímo aplikovat
- takové smlouvy pak musí být recipovány zvláštním vnitrostátním předpisem
- práva a povinnosti jsou však subjektům VP uloženy již smlouvou samotnou
- Nizozemí se dnes svojí právní úpravou řadí k zemím uznávajícím monistickou koncepci

6. Případ USA

- představitelem uznávající monistickou koncepci
- lze tak usoudit již z dikce článku VI. Ústavy, který stanoví, že „všechny smlouvy uzavřené, nebo ty, které budou uzavřeny z moci Spojených států, jsou nejvyšším zákonem státu a soudci jimi budou vázáni.“
- z teoretických nauk této země do Evropy přišel právě pojem „self executing treaties“, označující smlouvy přímo účinné bez nutnosti přijetí vnitrostátního předpisu
- výjimku tvoří smlouvy přijaté orgány exekutivy, které ke svému schválení vyžadují souhlasu Kongresu, jenž je povýší na zákon
- tím je dán prostor pro uplatnění zásad *lex posterior derogat priori* (mezinárodní smlouva->federální zákon)
- v případě mezinárodních obyčejů však platí obdobná praxe jako ve Velké Británii
- nastane-li konflikt mezi mezinárodní smlouvou a zákonem, platí *precedens* ve věci Whitney z r. 1888, který stanoví, že: „smlouva je ústavou postavena na stejnou úroveň jako zákonný akt... Pokud se oba vztahují k témuž, soud bude vždy usilovat o to poskytnout účinky oběma, lze-li to provést bez znásilnění jazyka některého z nich.“
- použije se tedy vhodné interpretační pravidlo.

7. Případ Francie

- francouzská ústava z roku 1958 zaručuje mezinárodním smlouvám nadřazenost nad VP ve svém článku 55
- alespoň ve vztahu ke komunitárnímu právu, coby regionální odnoží MPV, bychom však v ranné rozhodovací činnosti francouzských soudů tuto podřazenost VP těžko spatřovali

- postupný vývoj dal skrze justiční činnost najevo, že i tak specifický subsystém MPV, jakým komunitární právo skutečně je, najde oporu u státních orgánů, které jsou závazky MP vázány
- těmito rozhodnutími se Francie kloní k monistickému přístupu
- nelze též nepřehlédnout implikovanou reciprocitu článku 55 Ústavy, jež přisuzuje systému primát VP

8. Případ České republiky

- doba trvání České republiky se dá charakterizovat dvěma obdobími, které se výrazně liší ve vztahu k systému MP
 - Období od vzniku státu do roku 2001
 - typické svým dualistickým přístupem vyplývajícím z tradice Československa
 - okolnosti tvorby Ústavy roku 1992 a převládající politické zastoupení dalo průchod chudokrevnému přijetí závazků plynoucích z MP
 - do zvláštní pozice se dostaly pouze smlouvy lidskoprávní, které však představovaly pouze zlomek smluv, jimiž měla být ČR vázána
 - blížící se členství ČR v EU s sebou přineslo potřebu změny ústavního základu, což otevřelo cestu i pro úpravu přijetí mezinárodních závazků v obecné rovině.
 - Tak se stalo roku 2001 přijetím tzv. euronovely Ústavy
 - novela provedena ústavním zákonem č. 395/2001 Sb.
 - s touto novelou se ČR oprostila od dualistického pojetí a MP tak vstoupilo do právního prostředí republiky oběma nohama
 - zejména legislativním zakotvením principu pacta sunt servanda v čl. 1 odst 2 Ústavy v obecné rovině
 - dále pak posílením pozice mezinárodních smluv článkem 10 Ústavy, který rozšířil pole ústavní ochrany i na jiné než lidskoprávní smlouvy
 - také jsou v čl. 10 taxativně vymezeny podmínky účinnosti mezinárodních smluv a zakotvena jejich aplikační přednost před zákonem
 - v článku 49 Ústavy jsou taxativně vyjmenovány smlouvy, k jejichž ratifikaci je třeba souhlasu obou komor Parlamentu
 - legislativní úprava by stále nebyla úplná, kdyby neposkytovala MP ochranu u soudů - ta je obsažena v čl. 95, odst.1 Ústavy
 - dokonce tím ústavodárce deleguje možnost přezkoumat zákonnost mezinárodní smlouvy na obecné soudy(!)
- poněkud jiná je ale situace **v případě právního obyčeje:**
 - v předešlých (dualistických) koncepcích české ústavnosti nebyla zahrnuta koncepce generální recepční klauzule pro mezinárodní obyčej
 - v dnešní úpravě rozlišujeme tzv. primární a sekundární recepce:
 - primární recepce
 - je obsažena v již zmiňovaném čl. 1 odst 2 Ústavy, kde obsažený pojem „mezinárodní právo“ je pro potřeby soudcovské aplikace definován ve čl. 38. Statutu Mezinárodního soudního dvora, který ukládá použít nejen mezinárodní úmluvy [písm. A], nýbrž i mezinárodního obyčeje [písm. B]
 - Statut mezinárodního soudního dvora je přitom součástí právního řádu (č. 30/1947 Sb.) a z toho důvodu je pro soudy a ostatní orgány veřejné moci nepominutelný
 - sekundární recepce
 - je v praxi používána déle, ale její nevýhodou je to, že je velmi neobecná a vždy konkrétní.
 - provádí se formou zákonného odkazu na jistý právní obyčej
 - příkladem je typicky odkaz na vyloučení zpětné účinnosti norem trestního práva v čl. 7 Evropské úmluvy o lidských právech

16. PROGRESIVNÍ VÝVOJ MP & JEHO KODIFIKACE, ORGÁNY A FORMY JEJICH REALIZACE

- v praxi se ovšem nikdy mezi pokrokovým rozvojem a kodifikací příliš důsledně nerozlišovalo a obě instituce se zpravidla prováděly současně (pouze termín kodifikace převládá)
- od pol. 19. stol. první pokusy o částečnou, ale neoficiální kodifikaci MP např. Institutem MP, Sdružením pro MP
- i oficiální na kodifikačních konferencích.

KODIFIKACE do 2.SVĚTOVÉ VÁLKY

- válečné právo na Haagských mírových konferencích 1899 a 1907
- humanitární právo na Ženevských konferencích
- letecké právo na Pařížské konferenci 1919
- pracovní právo v rámci ILO na Barcelonské konferenci 1921
- s menším úspěchem Haagská konference 1930 v rámci OSN
- 2.světová válka znamenala nové uspořádání vztahů mezi státy, kdy se rozšířil počet svrchovaných států, které se dále nechtěly podřítit historicky ustálené praxi
- díky myšlence demokracie bylo nastoleno právo států na aktivní účast při utváření mezinárodněprávních norem → nástrojem se stala smlouva, kterou garantovalo VS
 - čl.13 odst.1 a Charty OSN : nutnost posilovat pokrokový rozvoj mezinárodního práva a jeho kodifikace → jde o normotvornou činnost v oblasti mezinárodněprávních vztahů, které dosud nejsou upraveny a o přesnější vyjádření a systematizaci pravidel MP v sektorech, v nich již existuje značná praxe států, soudní precedenty a vědecké názory

KODIFIKACE po 2.SVĚTOVÉ VÁLCE

- kodifikace zejména pod patronací VS OSN
- "ZÁZRAČNÉ DESETELETÍ KODIFIKACÍ" : od Ženevské konference OSN o mořském právu po schválení Úmluvy o smluvním právu
- došlo k jednoznačnému přijetí kodifikačních návrhů
- důležitou roli pro rozvoj norem obecného mezinárodního práva závazného pro všechny měla SMLOUVA

➤ Krize kodifikace

- nevýhoda nehybné úpravy v univerzálních smlouvách → změny smluv jsou pouze za formálně komplikovaných podmínek (v praxi minimální použití)
- okruh kodifikačních stran byl poměrně nízký i přes fakt, že smlouvy korigovaly společenské vztahy značného významu → důvodem je, že schválení návrhu smlouvy představuje kompromis, který není uspokojujícím pro nikoho a tím pádem nemotivuje ke konečné ratifikaci
- nepodařilo se prosadit kodifikaci zákazu použití jaderných zbraní, úplný zákaz terorismu a ochrany životního prostředí
- systematické porušování univerzálních úmluv (konkrétně Úmluva proti mučení a jiném krutému, nelidskému nebo zvlášť ponižujícímu zacházení či trestání z 1984)
- závažná diskrepance mezi formální autoritou a skutečnou mocí v současném mezinárodním společenství (kodifikační konference sice mají formální zmocnění k mezinárodní normotvorbě, ale reálnou moc mají jen někteří účastníci) → skutečné právo vzniká v praxi států, které mají moc

➤ Kodifikace v rámci OSN

- 1947 VS OSN zřídilo KOMISI PRO MP (dnes má 34 členů) složenou z nezávislých expertů z oboru MP
- postup Komise:
 - o určí zvláštního zpravodaje, který navrhne metodu zpracování a předkládá Komisi dílčí zprávy, které jsou později v plénu diskutovány
 - o následně schválí předběžný návrh článků a předkládá jej státům k připomínkám
 - o po zapracování připomínek států se konečný návrh předá VS OSN
 - o schválení ve VS musí předcházet projednání v právním (šestém) výboru
- Ženevská konference o mořském právu (1958, 1960, 1973-1982), Vídeňská konference diplomatického práva (1961), konference o konzulárním právu (1963) nebo Úmluva o smluvním právu (1969)
- 1994 ukončení práce na projektu, který se stal základem pro vypracování Statutu Mezinárodního trestního soudu
- 1999 předání VS návrh článků obsahující pravidla upravující státní občanství FO ve vztahu k sukcesi států
- 2001 ukončení cca 50leté snahy o kodifikaci pravidel mezinárodně právní odpovědnosti států → návrh článků o zabránění škodám z nebezpečných činností překračujících hranice, ...
- v současnosti studuje např. účinky ozbrojeného konfliktu na mezinárodní smlouvy nebo společně sdílených přírodních zdrojů, ...

➤ Kodifikace v rámci Rady Evropy

- nejdynamičtější
- do procesu se zapojují i Výbor ministrů a Parlamentní shromáždění
- schválena např. Evropská úmluva o lidských právech (1950), Evropská charta místní samosprávy (1985)
- základem je METODA KONSENSU (kdekoliv i mimo oficiální zasedání), ale užívá se i METODA BALÍKU (nutný souhlas všech se všemi ustanoveními), která je sice velmi efektivní a zároveň i značně náročná

FORMY KODIFIKACÍ

1. Mnohostranná mezinárodní úmluva

- Mezinárodní soudní dvůr v rozsudcích ve věci Pevninské mělčiny Severního moře (1969) rozlišil 3 vzorové situace obsahu mezinárodní úmluvy :
 - a) *MÚ obvykle pouze deklaruje*
 - jde o věrné podchycení obsahu existujících obyčejových pravidel
 - Vídeňská úmluva (1969)
 - b) *MÚ formuluje pravidla*
 - krystalizace obsahu obyčejových pravidel
 - Úmluva o pevninské mělčině (1958)
 - c) *MÚ vytváří novou praxi*
 - Úmluva OSN o mořském právu, týkající se výlučně hospodářského pásma
 - nikdy není ani jedna situace v čisté podobě

2. Deklarace

- slavnostní rezoluce VS OSN
- mohou mít i obdobné účinky jako mnohostranné mezinárodní úmluvy
- nejsou jako takové závazné
- Všeobecná deklarace lidských práv (1948), Deklarace kosmických práv (1961)
- **Zprávy Komise pro MP** ojedinělé
- VS je vezme na vědomí nebo je schválí rezolucí
- **Kodex** v současnosti Komise pracuje na návrhu kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva

17. HLAVNÍ DOSAVADNÍ VÝSLEDKY KODIFIKAČNÍHO ÚSILÍ V OSN & JINÝCH MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍCH

- myšlenka kodifikace probíhá již od 18. století → Jeremy BENTHAM (Principles of international law) nebo J. C. BLUMSCHLI (Lehren von modernen Staat, Das moderne Kriebsrecht, Das moderne völkerrecht)
- o rozvoj usilovaly též INSTITUTE de DROIT INTERNATIONAL (IDI) nebo INTERNATIONAL LAW ASSOCIATION (ILA), která má sídlo v Londýně a branches jako národní pobočky v jednotlivých zemích
 - o obě se schází jednou za 2 roky a působí na rozvoj MP a jeho kodifikaci
 - o v mezidobí fungují jejich výbory, které vytváří kodifikační návrhy, které pak předloží na konferenci ve formě zpráv → návrh kodifikační smlouvy
- jistý význam má i Harvardská právnická škola
- největší význam však mají mezivládní konference jako Vídeňský kongres (1815), Pařížský kongres (1856) po skončení krymské války, ...
- dále viz otázky 16 (kodifikační úsilí v rámci OSN), 5, 18, 29, 32, 33, 37, 41, 42, 43, 44, 46, 48, 74 (ohledně kodifikace v rámci jiných organizací)

MPV

18. POJEM & DRUHY MEZINÁRODNÍ ODPOVĚDNOSTI

- subjekty MP nepodléhají ústřední legislativní moci ani autoritativnímu soudnímu orgánu s obligatorní jurisdikcí → chybí centrální výkonná moc s donucovacím mechanismem a pouze se spoléhá na vůli subjektů plnit své závazky dobrovolně
 - MEZINÁRODNÍ ODPOVĚDNOST : soubor norem, které upravují právní následky MP protiprávního chování (stejně tak zneužití práva)
 - k původní povinnosti, kterou delikvent porušil (primární povinnost), přistupuje dodatečný závazek (odpovědnostní pravidla → sekundární povinnost), který se aktivuje až porušením primární povinnosti
 - původní povinnost nezaniká, pouze k ní akcesoricky přistupuje odpovědnostní povinnost (ex lege)
 - odpovědnostní normy fungují jako nepřímé donucení, neboť tím, že zhoršují právní situaci delikventa, jej nepřímo donucují, aby se nechoval protiprávně
- počátky těchto pravidel v MP lze spatřovat v činnosti mezinárodní arbitráže v 19. století, kdy se etablovaly ve formě DIPLOMATICKÉ OCHRANY
- diplomatická ochrana vznikla z potřeby minimálního standartu mezinárodní ochrany práv cizinců (zejména z vyspělých států) v případech, kdy státy nebyly schopny či ochotny zajistit tato práva svým vnitřním právním řádem
 - MINIMÁLNÍ STANDART zacházení s cizinci : používá se v případech, pokud se poškozenému nepodařilo sjednat nápravu s využitím prostředků vnitrostátního práva (podmínkou je vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků → účelných a dosažitelných) a poškozený je oprávněn využít postupu diplomatické ochrany
 - stát, jehož občanství má poškozený cizinec, převezme nárok poškozeného a bude jej sám vymáhat na druhém státu jako svůj vlastní (jedná se o mediatizaci jednotlivce v MP)
 - podmínkou je občanství → vyžaduje se užší faktický vztah státu a jedince (viz ot. 30 a kauza Nottebohm a ot. 31 o dvojím občanství, u něhož nezle MS uplatnit) občanství - 31)
 - stát, který závazek porušil, je nucen strpět výkon diplomatické ochrany
 - pokud svou odpovědnost stát uznal nebo jeho odpovědnost shledal mezinárodní arbitrážní orgán, jel povinen vzniklou škodu odčinit
 - stát se také může výkonu diplomatické ochrany vzdát → z tohoto důvodu je také teoretická neudržitelnost Calvovy doložky (obchodníci se zavázali, že v případě sporu využijí jen vnitrostátní opravné prostředky)
 - po 2. světové válce poklesl význam diplomatické ochrany (díky Všeobecné deklaraci lid. práv 1948 a rozšíření transnacionální arbitráže)
 - předmětem sporů se stávají újmy způsobené přímo jinému státu, dále se škoda stává újmou hmotnou i nehmotnou, upevňuje se ius cogens nebo se objevuje objektivní odpovědnost.
- v historii byla také snaha kodifikovat mezinárodní odpovědnost → první pokusy byly ve SN (neúspěšná kodifikační konference v Haagu 1930)
- kodifikace se orientovala na odpovědnost států za škodu způsobenou cizincům
 - nerozlišovala pravidla primární (povinnost zacházení s cizinci) ani sekundární (odpovědnost za porušení primárních pravidel)
 - spočívala na třech pilířích : na porušení mezinárodního závazku, existenci škody a příčinné souvislosti → povinnost státu se vyčerpávala povinností reparovat (odčinit vzniklou škodu)
 - důraz na odčinění škody svědčí o civilněprávním důvodu

- později snaha o kodifikaci i v rámci Komise pro MP (1956-1961), která dřívější koncepci zamítla jako zastaralou (upravila jen odpovědnost za škody způsobené cizincům, nerozlišovala normy primární a sekundární nebo odpovědnost vyčerpávala povinností reparovat)
- dnes Komise schválila text NÁVRH ČLÁNKŮ O ODPOVĚDNOSTI STÁTŮ ZA MEZINÁRODNĚ PROTIPRÁVNÍ CHOVÁNÍ, kdy jde o částečnou kodifikaci pravidel komplexního institutu MP upravující mezinárodní odpovědnost.
 - Návrh se skládá ze 4 částí, které upravují
 - předpoklady a náležitosti vzniku mezinárodní odpovědnosti státu
 - určení státu, které jsou oprávněny na mezinárodně protiprávní chování v rámci režimu odpovědnosti reagovat
 - náležitosti jejich reakcí
 - společná obecná ustanovení;
 - v současné kodifikaci není upravena odpovědnost jiných subjektů MP a netýká se otázek spojených s realizací mezinárodní odpovědnosti mezinárodních organizací ani států za chování těchto organizací
 - upravuje pouze odpovědnost za mezinárodně protiprávní chování, ale ne za škody způsobené činností, která není MP zakázána → tento druh odpovědnosti projednává Komise v rámci samostatného kodifikačního úkolu
 - obecně se tento Návrh použije v případech, kdy nejsou jiná použitelná pravidla MP
 - Návrh pouze upravuje sekundární pravidla odpovědnosti a nikoliv obsah pravidel, která vedou k mezinárodní odpovědnosti státu
 - pravidla se uplatňují při porušení jakéhokoliv závazku
 - Návrh byl v konečném důsledku schválen VS jako nezávazná rezoluce, ale v další fázi by bylo vhodné jeho přijetí ve formě úmluvy o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování
- stát v rámci mezinárodní odpovědnosti odpovídá za své protiprávní chování
- toto chování je konstituováno 2 prvky
 - OBJEKTIVNÍ - porušení mezinárodněprávního závazku
 - SUBJEKTIVNÍ - dané chování lze přičíst státu → odpovědnost za zavinění, kdy jde o psychický stav pachatele ke svému jednání a jeho následku
 - újmou je tedy protiprávní chování samo, které vyvolává odpovědnost státu → touto koncepcí se odmítá dřívější neutralita k protiprávnímu chování a posiluje se tak autorita MP
- ZNAKY ODPOVĚDNOSTI
 - protiprávnost
 - zavinění
 - újma
 - kauzální nexus
- DRUHY ODPOVĚDNOSTI
 - morální
 - politická
 - právní - administrativně, civilně, trestně, mezinárodně a ústavněprávní

19. OBSAH ODPOVĚDNOSTI STÁTŮ & JEJÍ REALIZACE

PORUŠENÍ MEZINÁRODNĚPRÁVNÍHO ZÁVAZKU

- mezinárodní odpovědnost vznikne při porušení závazku, který státu ukládá norma mezinárodního práva
- porušení závazku MP se považuje za objektivní prvek chování státu, který není v souladu s tím, co po něm závazek požaduje
- v praxi stát může vědomě poškodit zájem jiného státu nebo způsobit jinému státu újmu, ale nemusí však porušit závazek MP → jedná se tzv. NEVLÍDNÝ AKT (např. neobnovení vízové povinnosti)
- pro MP je lhostejné, zda-li je sledované chování v souladu či rozporu s vnitrostátním právem tohoto státu
- závazek lze porušit:
 - JEDNÁNÍM (protiprávní činností)
 - OPOMENUTÍM (protiprávní nečinností)
- dále pravidla mezinárodní odpovědnosti rozlišují:
 - ZÁVAZKY POŽADUJÍCÍ URČITÉ CHOVÁNÍ
 - předvídá se způsob chování státu, eventuálně použití stanovených prostředků
 - porušení: stát se nechoval uloženým způsobem nebo nepoužil specifikované prostředky → např. povinnost státu chránit práva cizinců na vlastním území (stát neodpovídá za jejich ohrožení soukromými osobami, ale za nepoužití všech prostředků vzhledem k okolnostem)
 - ZÁVAZKY POŽADUJÍCÍ DOSAŽENÍ URČITÉHO VÝSLEDKU
 - tento závazek je porušen, pokud se dosažený výsledek liší od požadovaného
 - porušením není vytvoření závadného předpisu, ale až jeho užití v praxi
 - dává volnost ve výběru prostředků pro dosažení cíle
 - porušení: skutečně dosažený výsledek se liší od požadovaného

PŘÍČITATELNOST JEDNÁNÍ NEBO OPOMENUTÍ STÁTU

1. Státu se přičítá chování jeho orgánů

- pojem orgán zahrnuje všechny osoby, které skutečně vykonávají státní moc (na základě vnitrostátního práva i fakticky)
- jde o orgány činné v oblasti mezinárodních styků, ale i na jakémkoliv úseku horizontální struktury státní moci
- *legislativní orgán* se může provinít tak, že vydá předpis nebo jej opomene vydat v rozporu s mezinárodněprávním závazkem státu → odpovědnost nastupuje až v situaci, kdy nastanou protiprávní účinky MP
- *výkonné orgány* se nejčastěji proviní odepřením imunit diplomatickému zástupci, svévolným vyhoštěním uprchlíka, ... → hlavně díky styku s jednotlivci
- *soudní orgány* se často proviní chováním *denegatio iustitiae* (odepření přístupu k soudům) či nepřítomností tlumočníka → chování soudů je obzvlášť významné při stanovení porušení závazků z mezinárodních smluv o lidských právech
- státu se přičítá i chování *územních správních a samosprávných orgánů*, včetně orgánů územních jednotek federace (v zájmu právní jistoty se zásadně nebere v úvahu vnitrostátní dělba kompetencí), ale pouze v rámci přenesené působnosti (nikoli za samostatnou činnost)
- státu se přičte i chování jeho orgánů *ultra vires*, pokud budily zdání, že jednají jako st. orgán, nebo použily prostředků k této fci svěřených
- jde o případ překročení kompetencí a jednání v rozporu se služebními pokyny
- státu (př. okupační mocnosti) se přičte také jednání orgánů jiného státu, jenž je na něm závislý tak, že jednání jeho orgánů nemůže být považováno za jednání orgánů suverénního státu

2. Státu se nepřičte chování soukromých osob

- pokud ovšem fakticky nejednají v jeho zájmu → jsou jím podněcovány, financovány, tolerovány)

3. Chování povstalců

- pokud povstalci zvítězí v občanské válce a utvoří vládu, přičte se jim chování jejich i chování poražené státní moci v době bojů
- pokud podlehnou, bude vítězná státní moc přičteno jen chování jejich orgánů

4. Mezinárodní organizaci se přičítá chování jejích orgánů

- včetně chování ultra vires (při překročení kompetencí nebo jednání v rozporu se služebními pokyny)

5. Chování jednotlivce

- jednotlivci se přičítá jeho chování zakládající trestní odpovědnost
- státu se přičte jejich chování, pokud neplní povinnost chránit životy a majetek cizinců

OKOLNOSTI VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST

- jde o situace, jednání nebo opomenutí státu, jež sice může způsobit druhému státu škodu, avšak s ohledem na specifickou takového aktu jej nelze považovat za mezinárodně protiprávní chování
- pozastavují účinky závazku vůči státu, který se okolností úspěšně dovolává a to po dobu, kdy daná okolnost vylučující protiprávnost působí → při jejím zániku dojde opětovně k obnovení mezinárodního závazku
- její relevanci musí dokázat stát, který jí odůvodňuje vyloučení své odpovědnosti
- nevylučuje se nárok postiženého státu na odškodnění hmotných ztrát, které mu vznikly chováním jiného státu zbaveným protiprávnosti
- nelze jimi zdůvodňovat porušení kogentní normy obecného mezinárodního práva

1. Přivolení postiženého státu

- platné dle MP → neplatný je souhlas s porušením ius cogens
- musí být jednoznačně prokázáno a skutečně vyjádřeno (nestačí presumpce)
- souhlas musí být také přičitatelný státu podle MP a udělený předem než došlo k chování na které vztahuje

2. Výkon práva sebeobrany

- je to legitimní sebeobrana
- defenzivní použití síly jako důsledek ozbrojeného útoku jiného státu
- výkon tohoto práva se nepovažuje za protiprávní chování

3. Protiopatření

- opatření postiženého státu jako důsledek předchozího porušení MP jiným státem
- jeho cílem je donutit porušitele ukončit protiprávní chování a odčinit způsobenou újmu
- možné pouze za podmínek MP

4. Vis maior a nahodilost

- chování státu musí být vyvoláno neodvratnou vyšší mocí nebo nepředvídanou a neodvratitelnou vnější událostí, která se vymyká jeho vlivu
- tyto události se musí vnučovat takovou intenzitou, že státu objektivně znemožní chovat se v souladu s MP

5. Tíseň

- stát se rozhodne chovat v rozporu s MP v situaci krajního nebezpečí, v níž nemůže pro svou záchranu a pro záchranu osob svěřených osob učinit nic jiného
- při splnění těchto podmínek nejde o protiprávní chování

6. Stav krajní nouze

- tato možnost nejvíce zpochybňována pro možnost zneužití v praxi
- chování státu by bylo jediným prostředkem k ochraně podstatného zájmu, který byl vystaven vážnému a bezprostřednímu nebezpečí
- pokud tímto chováním nebyl ohrožen závažným způsobem podstatný zájem postiženého státu
- nelze se ho dovolat, pokud stát k jeho vzniku sám přispěl nebo pokud MP závazek jeho relevanci výslovně či implicitně vylučuje
- k vyloučení protiprávnosti musí být kumulativně splněny všechny podmínky a o takovém to splnění může rozhodnout pouze soud → dnes jde zejména o ochrana životního prostředí
- příkladem je havárie liberijského tankeru Torrey Canyon poblíž britských pobřežních vod v roce 1967 nebo případ zásahu do životního prostředí ve sporu Gabčíkovo-Nagymaros, kdy soud neshledal existenci stavu krajní nouze na straně Maďarska

ZÁNIK ODPOVĚDNOSTI

1. Promlčením

- poškozený stát během přiměřeně dlouhé doby nepodnikl kroky k odstranění následků MP deliktu

2. Efektivita

- chtěly jí zamezit např. USA v tzv. STIMSONOVĚ doktríně → neuznání územních změn silou

ŠKODA

- není nutnou náležitostí odpovědnosti, protože újmou je již samotné protiprávní chování
- odpovědnosti se může dovolat jen konkrétní poškozený stát, který musí specifikovat konkrétní újmu
- pouze konkrétní újmu může reparovatel odčinit
- dříve nebyla uznávaná nehmotná škoda, ale zvrát přinesl rok 1923, kdy loď Lusitania byla zasažena torpédem z německé ponorky → rozhodnutí : škoda zahrnuje újmu materiální i nehmotnou
- reparační povinnosti podléhají přímé škodě
- představuje damnum emergens i lucrum cessans
- u odpovědnosti za protiprávní chování v MP vzniká především škoda v právním smyslu a je právní skutečností (obvykle se spojuje i s faktickou škodou)
 - FAKTICKÁ ŠKODA
 - představuje všechny konkrétní nepříznivé následky způsobené chováním, které je k nim v příčinné souvislosti
 - bez porušení práva představuje damnum sine iniuria, kterou nikdo nehradí
 - čistě může být právní skutečností v případě normy, která stanoví povinnost k její náhradě (naplňuje hypotézu primární normy předvídající v dispozici kompenzační povinnost) → odpovědnost za škodlivé následky činností v MP nezakázaných
 - ŠKODA MATERIÁLNÍ
 - ŠKODA MORÁLNÍ

POŠKOZENÝ SUBJEKT

- stává se oprávněným vůči porušiteli ve vzájemném odpovědnostním vztahu, kdy mezinárodně protiprávní chování jiného státu zasáhne do jeho práv
- může jím být:
 - a) STÁT
 - většinou na základě mezinárodních smluv
 - b) MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE
 - potvrzeno posudkem Mezinárodního soudního dvora ve věci Odčinění škody utrpěné ve službách OSN, kdy OSN bylo přiznáno právo vymáhat na Izraelu odškodnění v souvislosti s vraždou hraběte Bernadotteho, který působil v Palestině jako vedoucí zprostředkovatelské mise OSN
 - c) JEDNOTLIVEC
 - dříve šlo o tzv. zprostředkovanou škodu, kdy se jednotlivec náhrady mohl domáhat jen diplomatickou ochranou
 - dnes se může v určitých případech domáhat i přímo → Evropská úmluva o lidských právech (1950) umožňuje podat jednotlivci stížnost k ESLP a soud mu následně může přiznat "spravedlivé zadostiučinění" (viz ot. 7)

REPARACE

- existence škody není nezbytným předpokladem pro vznik mezinárodní odpovědnosti
- i když stát poruší závazek, stejně má povinnost závazek splnit, pokud tedy protiprávní chování jednání nepřivodí zánik závazku (pokud chování má takovýto charakter, je stát povinen ukončit ho)
- je možné, pokud to okolnosti vyžadují, aby odpovědný stát poskytl odpovídající ujištění a záruky, že se mezinárodně protiprávní chování nebude opakovat
- povinnost odčinit škodu způsobenou protiprávním chováním
- povinnost reparovat působí ex tunc a povinnost zanechat protiprávního chování ex nunc

Základní formy reparace

- RESTITUCE
 - uvedení do původního stavu → do stavu, který by se vší pravděpodobností existoval, kdyby k protiprávnímu chování nedošlo
 - má různé podoby : zrušení mezinárodně protiprávního vnitrostátního zákona, znovupřijetí protiprávně vyhoštěného jednotlivce, propuštění protiprávně držené osoby, vrácení zkonfiskovaného majetku, ...
 - existence výjimek, kdy ji nelze uplatnit a to : pokud je nemožná nebo pokud by její uplatnění nebylo přiměřené → na základě principu spravedlnosti a rozumnosti
 - uplatňuje se přednostně
- KOMPENZACE
 - odškodnění výplatou odpovídající peněžní částky popř. poskytnutím zboží nebo služeb
 - nejběžnější
 - kompenzuje se damnum emergens (skutečná škoda) i lucrum cessans (reálně očekávatelný zisk)
 - dále je upravena i povinnost úhrady úroků, je-li to potřeba k úplnému zajištění reparace

- SATISFAKCE
 - u nehmotných škod
 - např. uznáním porušení mezinárodního závazku odpovědným státem, vyjádření lítosti či omluvy, vzdáním pocty vlajce (či jiný symbolický akt) poškozenému státu, potrestáním konkrétních pachatelů, prohlášením protiprávnosti soudcem či arbitrem
 - aktivuje se až v případě, že není reparováno restitucí nebo kompenzací
 - uplatňuje se princip přiměřenosti a nesmí být pro odpovědný stát ponižující (jde hlavně o obranu malých států)
- škody nejsou buď hmotné nebo nehmotné → jde spíše o kombinaci a proto i v rámci reparace je určitá kombinace forem a postupů

ODPOVĚDNOST ZA ZÁVAŽNÁ PORUŠENÍ ZÁVAZKŮ PLYNOUCÍCH Z KOGENTNÍCH NOREM MEZINÁRODNÍHO PRÁVA

- mnohem závažnější než porušení běžných závazků MP
- zákaz útočné války z roku 1928 značí přesvědčení, že veškerá mezinárodně protiprávní chování nelze posuzovat na základě režimu odpovědnosti, který je založen na povinnosti reparovat způsobenou škodu
- A. HOBZA argumentuje, že některá protiprávní chování jako třeba proti základům mírového soužití jsou závažnější než porušení běžných mezinárodních závazků a proto by porušitelé měli strpět odpovídající citelnější právní následky
- v tomto rámci vymezeny dva druhy mezinárodně protiprávního chování a to MEZINÁRODNÍ ZLOČINY a MEZINÁRODNÍ DELIKTY

• MEZINÁRODNÍ ZLOČIN :

- protiprávní chování, kterým stát poruší mezinárodní závazek tak zásadní povahy pro ochranu základních zájmů mezinárodního společenství, že je toto společenství jako celek považuje za zločin → zejména za porušení ius cogens
- povinnost potrestat osoby, jejichž chování bylo státu přičteno jako zločin (viz ot. 7 a mezinárodní trestní odpovědnosti)
- dále je potřeba koordinované reakce na MZ → k tomu povolání VS OSN, RB OSN, MSD

○ **Závažnost:**

- závažná porušení kogentních norem mezinárodního práva vyvolávají zvláštní právní následky
- závažností porušení závazku se rozumí HRUBÉ (flagrantní, které přímo útočí na hodnoty, které porušená norma chrání) porušení nebo SOUSTAVNÉ (jde o o protiprávní postup, který má organizovanou a záměrnou povahu) porušování závazku
- při porušení se sleduje úmysl normu porušit, rozsah a množství jednotlivých porušení, závažnost následků pro oběti, ...
- v případech soustavného porušování lidských práv mezinárodně rozhodovací orgány již striktně nevyžadují podmínku vyčerpání všech vnírostátních prostředků pro nápravu stavu věci
- závažná porušení závazků z kogentních norem mají především vyvolat tyto následky :

1. spolupráce států s cílem ukončit takovéto závažné porušení

2. stát nesmí uznat takovou situaci, kterou závažné porušení závazku vytvořilo a to ani implicitně a ani výslovně

3. žádný stát nesmí poskytnout pomoc nebo podporu k směřování pokračování situace, která vytvořila závažné porušování závazku

4. tyto uvedené zvláštní následky nijak nederogují odpovědnostní závazky plynoucí z běžných, nekvalifikovaných mezinárodně protiprávních chování, jiné zvláštní následky porušení závazku nebo zvláštní následky porušení kogentních pravidel předpokládáné mezinárodním smluvním právem

v rámci smluvního práva mohou vzniknout dvě situace:

a) smlouva je neplatná od samého počátku (ex tunc), pokud v době svého uzavření byla v rozporu s kogentní normou (čl. 53 VÚ)

b) smlouva ztratí svou platnost v okamžiku vzniku kogentního pravidla, ale její dřívější účinky se neruší (neplatnost ex nunc podle čl. 64 VÚ)

5. aktivní legitimaci v odpovědnostním vztahu všech států, protože porušení závazku vůči jednomu státu znamená porušení závazku proti celému mezinárodnímu společenství

6. kogentnost porušené normy chování se protmítá i do charakteru odpovědnostní povinnosti, která je také kogentní → odpovědnostní závazek ukládá porušiteli kumulativní plnění všem postižených subjektům

- **MEZINÁRODNÍ DELIKT :**

- každý mezinárodně protiprávní čin, který není mezinárodním zločinem

ODPOVĚDNOST ZA ŠKODLIVÉ NÁSLEDKY ČINNOSTÍ NEZAKÁZANÝCH MEZINÁRODNÍM PŘÁVEM

- jde o absolutní odpovědnost
- vychází se z existence pravidla, že státy mohou činit to, co není MP zakázáno (nevzniká odpovědnostní pravidlo) a ze znalosti vnírostátních právních řádu institutu odpovědnosti způsobené vysoce nebezpečnou činností
- vzniká ze škody způsobené vysoce nebezpečnou činností → ale společnost má z takové činnosti vysoký užitek a proto jí nelze právně zakázat
- její provozovatelé následně odpovídají za škodlivý následek, které má motivovat k max preventivním opatřením
- jde spíše o výjimečný přístup a to v těchto oblastech :
 - mírové využívání jaderné energie
 - znečišťování moře ropou a jinými škodlivými látkami
 - provoz nadzemních dopravních prostředků, zvláště kosmických objektů
- odpovědnost je upravena mnohostrannými úmluvami:
 - a) Úmluva o odpovědnosti států za škody způsobené kosmickými objekty (1972), která zakládá odpovědnost států přímo
 - b) úmluvy zakládající odpovědnost veřejných nebo soukromých provozovatelů → stát odpovídá za porušení tzv. ZÁVAZKU BDĚLOSTI

- důkazem existence odpovědnosti jsou některá soudní a arbitrážní jednání
- např. SSSR tuto odpovědnost za Černobyl neuznala
- př. : věc slevárny v trailu (1941), kdy se řešila otázka škody na životním prostředí USA emisemi oxidu siřičitého na kanadské straně společných hranic → tribunál : žádný stát nemá právo užívat nebo dovolit si užívat své území takovým způsobem, aby způsobil kouřem škodu na území jiného nebo majetku nebo osobám na něm, pokud má takováto škoda závažné následky a byla-li jasně prokázána
- jedná se o primární závazky k náhradě škody (nikoliv sekundární pravidla)
- škoda zde zastupuje protiprávní jednání
- pouze vznik škody a příčinná souvislost mezi danou činností a škodou se může založit povinnost odškodnit poškozené subjekty (nicméně se nepraktikuje povinnost úplného odškodnění)
- nelze požadovat zastavení škodlivých činností a po zaplacení odpovídající náhrady se v nich dále pokračuje
- je to rozvíjející se institut → vyplývá často ze soft law nebo ze smíšených smluv mezi státy a soukr. PO
- formování pravidel této odpovědnosti brání popř. zpomaluje nízká četnost a rozsah škod nebo nedostatečná potřeba solidarity
- tato problematika byla schválena v Návrhu o zabránění škodám z nebezpečných činností překračujících hranice z 2001
- připravila ho Komise pro mezinárodní právo a doporučila VS, aby pro tento Návrh vypracovalo příslušnou mezinárodní úmluvu

20. DONUCENÍ V MEZINÁRODNÍ PRÁVU & JEHO FORMY

- legální mechanismy nátlaku na subjekty právního řádu s cílem zajistit, aby respektovaly jeho normy
- ve vnitrostátním právu je svěřeno výkonné moci a stejně tak existuje i v MP (ale bez ústřední výkonné moci a dostatečně mocné autority)
- pro účinnost musí být dostatečné a intenzivní
- v MP je donucení decentralizované ve formě INDIVIDUÁLNÍ nebo KOLEKTIVNÍ SVÉPOMOCI
- decentralizace vnáší do vztahů donucení faktickou nerovnost → nátlak velmoci na menší stát byl téměř vždy úspěšný, ale v opačné situaci tomu tak není
- rozvojem MP došlo ke snížení vlivu faktických mocenských faktorů při uplatňování donucení a upevnění zásady právní rovnosti
- do MP se dostaly normy upřesňující podmínky, meze i okolnosti donucení a formulovaly se donucovací prostředky
- donucení je cílený a razantní nátlak na subjekt MP, který je většinou podpořen použitím síly nebo hrozbou jejího použití
- v 2. polovině 20. století zákaz použití síly a hrozby silou vyloučil formu nátlaku s uplatněním síly → donucení s použitím síly ale stále zůstává legitimní jen jako odpověď na chování státu (mírnější nátlak by byl neúčinný)
- působí citelnou újmu a může být pocíťováno jako omezování jeho svrchovanosti
- může vyvolat případnou odvetu donucovaného státu → tomuto problému je snaha vyhnout se mechanismem kolektivní bezpečnosti (proti individuálními porušení vystupuje celé mezinárodní společenství)
- jeho cílem je, aby se donucovaný stát choval způsobem, který očekává donucující stát
- předpokladem pro jeho vznik je mezinárodně protiprávní chování a je i reakcí na nevládný akt
- na rozdíl od odpovědnosti (podoba nepřímého nátlaku) má donucení podobu přímého nátlaku
- v případě sporů o existenci protiprávního chování se vyvinul systém mírového urovnávání sporů

KLASIFIKACE DONUCENÍ

1. Dovolená a nedovolená opatření

a) DOVOLENÁ OPATŘENÍ :

- dle norem MP
- zastavení nebo snížení rozvojové pomoci poskytované jinému státu nerecipročně a bez smluvního základu

b) ZAKÁZANÁ OPATŘENÍ :

- např. nepřiměřené nebo ozbrojené represálie

2. Opatření bez použití síly a s použitím síly

- subjekty se relativně často neuchylují k použití nátlaku → využití etických pravidel mezinár. vztahů, ...

a) OPATŘENÍ BEZ POUŽITÍ SÍLY :

- upozornění; varování; pozastavení práv, výsad či hlasovacího práva v mezinárodní organizaci

b) OPATŘENÍ S POUŽITÍM popř. HROZBY SILOU :

- sebeobrana, akce RB OSN
- jsou nedovolena v souvislosti s kogentní normou zákazu použití nebo hrozby silou

a) DONUCENÍ S POUŽITÍM OZBROJENÉ SÍLY :

- akce RB OSN

b) DONUCENÍ S POUŽITÍM JINÉ FORMY SÍLY :

- uzavření hranic

3. Individuální a kolektivní donucení

a) INDIVIDUÁLNÍ :

- postrádá patřičnou účinnost

b) KOLEKTIVNÍ :

- zejména na poli mezinárodních organizací
- např. vyloučení SSSR 1940 ze SN po jeho vpádu do Finska
- účinnější
- i ve formě kolektivní sebeobran (→ oslabuje se tak prvek svépomoci) mimo rámec mezinárodních organizací
- v rámci snahy vyhnout se mu některé státy sami vystupují z MO → Řecko v době, kdy bylo řízeno vojenskou chuntou roku 1969 vystoupilo z Rady Evropy (RE nejvíce využila donucovacích opatření jak proti svým členům, tak i proti uchazečům o členství)

4. Diplomatické, ekonomické a komunikační donucení

a) DIPLOMATICKÉ : přerušení diplomatických styků

b) EKONOMICKÉ : zastavení dodávek zboží

c) KOMUNIKAČNÍ : přerušení dopravních styků a další druhy donucení

ZNAMY DONUCENÍ V SOUČASNÉM MEZINÁRODNÍM PRÁVU

1. Protiopatření

- soubor opatření, která může podniknout postižený stát vůči státu, který se dopustil protiprávního chování
- má svépomocný charakter

2. Sankce

- soubor opatření, která uplatňuje mezinárodní společenství ve jménu ochrany společných základních hodnot
- zejména sankce RB OSN
- obsahuje i prvek represe, ale současně působí jako prostředek generální prevence

➤ donucení reaguje na předchozí protiprávní chování

- zahrnuje nátlaková chování, která útočí do faktické zájmové sféry donucovaného subjektu (RETORZE) a i ta, která zasahují do oprávněné sféry subjektu (REPRESÁLIE)
- obecným účelem je donutit jiný subjekt k respektu norem mezinárodního práva a konkrétní záměr se liší případ od případu (od zajištění prozatímní ochrany poškozeného státu po akceptaci určitého prostředku urovnání vzájemného sporu)
- donucení má různé formy a závisí hlavně na povaze a závažnosti porušeného pravidla (kogentního nebo dispozitivního), na rozsahu vzniklé škody, na míře ochoty donucovaného státu spolupracovat s poškozeným, ...
- po splnění podmínek pro donucovací opatření, je potom donucení výkonem práva aktivně legitimovaných subjektů a jejich právu odpovídá povinnost donucovaného státu taková opatření strpět

FORMY DONUCENÍ

- retorse
- represálie
- protiopatření
- sebeobrana
- sankce RB OSN

21. Sankce v mezinárodně organizovaném systému společenství států

Sankce obecně :

- vyjadřuje soubor opatření, které uplatňuje mezinárodní společenství ve jménu ochrany společných základních hodnot
- právním důvodem k uložení sankce je porušení povinnosti
- př: trest, neplatnost smlouvy, povinnost náhrady škody
- lze na ni nahlížet :
 - objektivní - obecně hrozící z pr. normy
 - subjektivní - uložena na základě zákona konkrétnímu subjektu
- fce sankcí: preventivní, reparační, satisfakční, represivní

1. Retorse

- opatření, kterým stát nejedná v rozporu s žádným svým pr. závazkem
- ohrožují jen faktické zájmy donucovaného státu (tento stát má povinnost je strpět)
- pokud by retorse byly zjevně nepřiměřené povaze prvotního protiprávního chování, šlo by o nevládný akt;
- retorsí je např. přerušení jednání o smlouvě, odvolání chystané návštěvy na vysoké úrovni, odvolání velvyslance, odmítnutí udělení víz jeho občanům, prohlášení jeho diplomatických zástupců za personae non gratae, přerušení diplomatických styků

2. Represálie

- opatření, kterým stát jedná v rozporu se svým závazkem, jako důsledek předchozího porušení MP jiným státem
- vyvinuly se ze soukromých represálií - dnes je smí užít jen státy;
- *podmínky za kterých lze použít:*
 - lze je provádět jen v dobré víře,
 - má jim předcházet marná výzva k ukončení protiprávního chování či odčinění způsobené újmy
 - přiměřenost represálií protipráv. chování - na nepřiměřené represálie se reaguje kontrarepresáliemi
 - musí být ukončeny ihned, jakmile je dosaženo jejich záměru
 - ozbrojené represálie jsou zakázány
 - represálie nesmí být v rozporu s ius cogens, zakázány jsou též v oblasti humanitárního práva
 - mají subsidiární charakter - je třeba užít nejprve specifických prostředků nápravy daných mez.smlouvou či obyčejem
- účinné jsou *ekonomické represálie*:

embargo - zákaz vývozu výrobků či zboží do donucovaného státu, pokud je k tomu stát dle MP povinen

bojkot - zákaz dovozu

3. Sebeobrana

- defenzivní užití ozbrojené síly státem jako odpověď na ozbrojený útok jiného státu
- nejprve doktrína bellum iustum, po Briand-Kellogově paktu 1928 se sebeobrana stala výkonem práva napadené oběti a ***výjimkou ze zákazu užití síly***; akce v sebeobraně na cizím území možná jen v případě naléhavé a neodvolatelné nutnosti sebeobrany, která neponechává žádnou možnost volby prostředků ani okamžik k úvaze (americká loď Caroline 1837);
- *podmínky sebeobrany :*
 - lze ji vést jen proti aktuálnímu, probíhajícímu ozbrojenému útoku (agresi,⁷³) a smí jí vést jen přímá oběť útoku (s výhradou kolektivní sebeobrany), sporná je možnost preventivní sebeobrany;
 - opatření v sebeobraně nutno vést okamžitě po agresi;
 - sebeobrana je právem, nikoliv povinností;
 - musí být přiměřená povaze a rozsahu útoku;

- má defenzivní charakter, musí skončit, jakmile došlo k zastavení agrese nebo pokud RB OSN učiní opatření k udržení mez. míru a bezpečnosti (RB musela být o akcích v sebeobraně informována před jejich započítím).
- **kolektivní sebeobrana** :
 - vyplývá z faktu, že obětí agrese je mez. společenství jako celek - kromě podmínek individuální sebeobrany se vyžaduje, aby oběť veřejně deklarovala, že byla napadena a požádala jiné státy o vojenskou pomoc.
- Kromě práva sebeobrany, lze uvést i povinnost kolektivní sebeobrany vyplývající ze spojeneckých smluv (typicky NATO 1949).

4. Sankce RB OSN

Rada bezpečnosti OSN

- jejím hl. úkolem je udržování mez. míru a bezpečnosti; orgán se zvl.
 - projednává mez. spory, jež by mohly ohrozit mez. bezpečnost a doporučuje vhodný postup; dojde-li k ohrožení či porušení míru či útočnému činu rozhodne RB o /ne/ozbrojených akcích proti rušiteli (59).
 - před rozhodnutím o akcích může RB vyzvat strany, aby splnily zatímní opatření, které považuje za žádoucí a potřebná, aby se předešlo zhoršení situace.
1. RB určí, zda došlo k ohrožení či porušení míru nebo agresí (problémem právo veta),
 2. může doporučit státům prozatímní opatření,
 3. doporučí nebo rozhodne jakých opatření bez použití ozbrojené síly má být použito a vyzve členy OSN, aby taková opatření provedli,
 4. pokud by opatření dle bodu 3 nepostačovala, může podniknout akce leteckými, námořními nebo pozemními silami v takové míře, v jaké považuje za nutné k udržení či obnovení mez. míru a bezpečnosti.

- opatření bez použití ozbrojené síly:

výzva RB může mít formu :

- doporučení - pokud mír není bezprostředně ohrožen (např. 1970 zbrojní embargo vůči JAR),
- rozhodnutí - zavazují členy i nečleny OSN (čl. 2 odst. 6). Formy opatření: úplné či částečné přerušení hospodářských styků, železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, rádiových a jiných spojů a přerušení diplomatických styků - jejich realizace je svěřena jednotlivým státům.

-opatření s použitím ozbrojené síly:

- subsidiární vůči předcházejícím
- členové OSN se zavazují, že k provedení společných vojenských akcí poskytnou ozbrojené síly i pomoc
- Charta předvídá pro toto zvláštní dohody mezi státy a RB (neexistují) - podmínky pomoci každého státu jsou proto vyjednávány vždy ad hoc;
- neschází se ani předvídaný Vojenský štábní výbor (složený z náčelníků štábů stálých členů RB)
- akce mají ofenzivní povahu; Rada se takto usnesla jen v případech Koreje (1950; atypicky, právně zpochybňováno, dáno neúčasti SSSR v RB) a Iráku (1991; zčásti atypicky).

- RB může provést *donucovací akce i prostřednictvím oblastních dohod nebo orgánů*, jsou-li pro donucovací akci vhodné (např. OAS, OAJ, Islámská liga; 70).

- Mez.oblastní organizace - organizace pro polit., bezpečnost., hospodářskou, a kultur. spolupráci států urč. geograf. oblasti (RE, ZEU, ES, RVHP, EU)
- RB je může zmocnit k donucovací akci pod jejím vedením
- donucovací akci vůči svému členovi mohou provést jen po zmocnění RB.

22. Pojem a druhy států z hlediska MP

Pojem „stát“ : není nikde obecně definován

- můžeme použít ustanovení *Montevidejské úmluvy*, která obsahuje určitou obecně přijímanou definici -> stát musí mít:

1. **stálé obyvatelstvo** - jednotlivé státy řeší úpravu státního občanství sami, mezinárodní právo upravuje pouze mezní případy, konflikty. Nezáleží na tom, zda je stát etnicky, nábožensky či jinak jednotný, mohou existovat státy multinárodní i národní. Část obyvatel může např. vést kočovný život (který přesahuje hranici domovského státu).
2. **území** - bez něho nemůže existovat. Nemusí být jednotné, může existovat několik teritoriálních celků (souostroví, rozdělený Pakistan před vznikem Bangladéš). Území musí spadat pod územní svrchovanost státu -> ten na něm musí vykonávat svoji moc. Nemusí být ani přesně vymezeno (územní spory ČSR s Polskem nebyly vyřešeny ihned po 1. světové válce, táhly se několik let; dnes je problémovým územím např. Kašmír, či hranice mezi Izraelem, nově vznikající Palestinou a Jordánskem).
3. **vládu** - ústavní právo ji charakterizuje jako moc, která ovládá určité území v souladu s Ústavou. Toto však v mezinárodním právu neplatí => to vyžaduje efektivní vládu (je jedno, zda je legitimní či ne -> např. vznik USA). Vláda musí být schopná rozvíjet vztah mezi státy, musí být odpovědná.
4. **způsobilost rozvíjet mezinárodní styky, vztahy mezi státy** - obecně se to považuje jako potřebné, ale jsou nově vzniklé státy, které efektivně vykonávají vztahy jen s některými státy a jiné je třeba ani neuznaly => např. západní velmoci uznaly NDR až 70. letech a přijaly ji společně s NSR do OSN; stejná situace byla s komunistickou Čínou do roku 1971, poté byli zástupci Tchajwanu „vyhnáni“ z OSN.

Některé pojmy:

Národní suverenita

- 1) západní Evropa - 1 národ = 1 stát; totožnost st. lidu a národnosti;
- 2) východní Evropa - mnohonárodní státy, zásada sebeurčení národů.

Státní suverenita

= nezávislost st. moci na jakékoliv jiné moci, a to v zahraniční i vnitřní politice;

omezena jen suverenitou jiných států, obecným MP a převzatými MP závazky;

-nější suverenita - stát je plnoprávným subjektem MP a členem mez. společenství;

-vnitřní suverenita

- státu náleží výlučná moc na jeho území vůči všem osobám a věcem (územní výsost)

- akty jiného státu jsou na jeho území zakázány, ledaže by k nim dal souhlas

- st. občané jsou moci svého státu podřízeni i v zahraničí (osobní jurisdikce - je však omezena právem státu pobytu);

- přebírá-li stát dobrovolně MP závazky, je to projevem jeho suverenity (závazky však vyplývají i z obecného MP);
- omezením jeho suverenity jsou např. imunita cizích diplomatů, majetku cizích států, cizích válečných lodí a letadel, právo průjezdu pobřežními vodami apod.

Suverenita může být:

- a) absolutní - jen stát stanoví zda a jak dlouho bude užívat urč. pravidla MP (zejm. SSSR do r. 1989),
- b) relativní - jen ve vztahu k jinému státu, podřízenost pravidlům MP.

Základní práva a povinnosti států

- právo na existenci (sebezáchovu) - od něj jsou odvozeny (dle návrhu deklarace práv a povinností států vypracovaných Komisí pro MP):
- Právo na politickou nezávislost (i volbu vládní formy; nevmešování, imunity, život. prostředí), rovnost, výkon územní svrchovanosti, svépomoc (individuální i kolektivní sebeobranu proti ozbrojené agresi); a dále: vést válku, mez. styk, mez. pocty (vůči hlavě státu, st. symbolům).
- **Povinnosti:**

- Nevměšování zdržení se podněcování občanské války v jiném státě
- zákaz hrozby silou a užití síly neuznat územní zisky dosažené s použitím síly
- urovnávat spory mírovými prostředky neohrožovat mez. mír a řád
- respektovat základní lidská práva plnit poctivě své závazky
- rozvíjet mez. vztahy

Druhy států:

a) suverénní

- mají plnou způsobilost k právům i k pr. úkonům (6), dnes cca 190 států;

b) závislé státy a závislá území

- jejich nezávislost zejm. ve vnějších věcech je omezena MP ve prospěch jiného státu
- nejsou plnými subjekty MP
- *formy závislosti*: mez. protektorát, vazalita, kapitulací režimy, mandáty, poručenská území a nesamosprávná území - dnes již téměř všechny odstraněny;

Struktura států :

Rozeznávame štáty **jednotné a složené** => mezinárodné právo nezajímá vlastný štátoprávny usporiadanie, ale to, **kdo vystupuje ako subjekt mezinárodného práva** (když se např. jednotlivým zemím přisuzuje schopnost sjednávat smlouvy, vstupovat do vztahů s jinými státy). USA je z hlediska mezinárodního práva stát jednotný, z hlediska práva ústavního složený.

a) státy jednotné (unitární)

- dle svého ústavního zřízení je ve stycích s jinými státy zastupován jediným ústředním orgánem, který jedná za celý stát
- je jediný subjektem MP; patří sem i státy složené z ústavněprávního hlediska (např. USA, SRN, Rakousko, ČSR, ČSSR, ČR); převažují;

b) státy složené

- spojení dvou či více států, přičemž jak ústřední stát, tak i jednotlivé části vystupují jako subjekty MP s různým rozsahem MP subjektivity

- monarchická unie

- *reálná unie* (spojení 2 a více monarchií, které měly společného panovníka; pro celou unii byla společná např. obrana či zahraniční politika; v mez. vztazích vystupovala unie i její části; např. R.-U.)

- *personální unie* (2 státy mají společného panovníka z nahodilých důvodů; unie neměla MP subjektivitu; nešlo o složený stát; např. Nizozemí a Lucembursko 1815-1890);

- federace mez. povahy (spolkový stát)

- spojení 2 a více států na základě společné ústavy
- výkon nejvyšší moci rozdělen mezi ústřední orgány (např. vedení zahraniční politiky, uzavírání politických smluv, vstupovat do mez. organizací, vypovídat válku) a orgány dílčích států (sjednávání technických a kulturních dohod); např. Švýcarsko, ČSFR v r. 1992, SSSR od r. 1944;

- konfederace

- sdružení 2 a více suverénních států na základě mez. Smlouvy
- zřizují společný orgán pro vyřizování urč. zahraničních věcí (diplomatické zastoupení a společná obrana)
- Společný orgán má povahu diplomatické konference suverénních států (jeho pravomoc se uplatňuje na území členských států jen prostřednictvím orgánů příslušného členského státu);
- Neexistuje st. občanství konfederace
- členské státy mají plnou suverenitu (omezenou jen taxativní výčetem ve smlouvě), samostatnou armádu a vlastní rozpočet; společné výdaje se hradí formou členských příspěvků
- např. Švýcarsko 1291-1798, USA 1778-1787, Německo 1815-1856.

23. Vznik a zánik států, jejich pr. důsledky

Vznik :

- stát vzniká zpravidla postupným historickým a společenským procesem
- výjimečně je dílem ujednání jiných států (např. vytvoření Kyperského státu v r. 1950)
- zcela ojediněle rozhodnutím mezinárodní organizace (např. vytvoření Izraelského státu rezolucí Valného shromáždění OSN v r. 1947)
- za rozhodný okamžik vzniku státu považuje obecné mezinárodní právo **nabytí nezávislosti** = moment, kdy veřej. moc na urč. území zruší de facto či de iure vztahy podřízenosti k jiné suverénní moci
- vznik státu je mezinárodněprávní skutečností, jež má za následek vznik subjektivity
- Etapě vzniku předcházející upravuje MP v právu na sebeurčení národů (= soubor práv národa na nezávislost, odtržení od státu a na vlastní vládu, tj. určit si svobodně politické zřízení) - není obyčejovým právem na rozdíl od práva na sebeurčení koloniálních národů (kolonialismus je MP protiprávní); sám pojem národa nejasný (někde společné území, jinde společný původ, jazyk či kultura); Právo na sebeurčení významné zejm. v době dekolonizace a ve střední a východní Evropě 90. let; nejnověji se pak objevují národně osvobozené hnutí v MP v rámci mez. organizací, kde mají např. status pozorovatele; Deklarace zásad přátelských vztahů (1970) uznává právo kolonizovaných národů bojovat proti koloniální moci všemi prostředky, pokud tato maří jejich snahu o svobodu a nezávislost.
- Způsoby vzniku:
 - cese (převod) části území -> zpravidla nedochází k sukcesi (pohybují se hranice států)
 - vznik nových států (např. dekolonizace) -> smluvní vztahy přecházejí dle uvážení nového státu („zásada čistého stolu“), konstituování st. moci na území bývalých kolonií
 - sloučení států v 1 stát (fúze)
 - rozdělení státu (dismembrace) oddělení části státu (secese) pův. státu se odtrhne a přetvoří se v nový stát, zatímco původní si ponechává svou subjektivitu; např. Chorvatsko či Slovinsko 1991)- znovu „zásada čistého stolu“)

Sukcese = právní nástupnictví za zaniklý stát.

Zánik států:

- stát fakticky ztrácí některý z prvků
- 1. Rozpadem (dismembratio) – na státy menší
- 2. Spojením (fúzí) – dvou nebo více států v jeden
- 3. Odtržením (secesi) – části původního státu a její přetvoření v nový stát
- 4. Připojením (anektováním) – území poraženého státu k území vítězného státu
- 5. Debelle - úplná vojenská porážka a zničení st. moci druhé válčící strany, důsledkem je anexe
- 6. Ztráta materiálních předpokladů (teoreticky) - obyvatelstvo či území

24. Uznání státu

Uznání státu :

- je potvrzení toho, že útvar má prvky státu
- Naproti tomu mluvíme také o uznání vlády -> že vláda, která ve státě panuje, je efektivní, že obyvatelstvo se chová podle jejích nařízení, není proti ní trvalý odpor.
- jsou akty politické
- na uznání není právní nárok => uznání závisí na vůli ostatních států (ty sledují, zda stát odpovídá kritériím).
- **volní akt státu**, kterým výslovně či mlčky reaguje na vznik nového státu; neuznání státu nemá vliv na jeho existenci, může však ztížit jeho MP postavení;
- uznáním stát projevuje vůli vstoupit s tímto novým státem do pr. vztahů (nad rámec základních práv a povinností států, 23);
- uznání má retroaktivní účinek (působí ex tunc);
- Existují dva přístupy:

1. deklaratorní

- jakmile dojde u určitého útvaru k naplnění tří elementů (území, obyvatelstvo, vláda), je to stát, uznání jinými státy tuto skutečnost pouze potvrzuje => dnes se z ní vychází
- uznáním se jen bere na vědomí pr. skutečnost, že nějaký stát začal existovat; uznání projevuje vůli respektovat stát jako sobě rovný

2. konstitutivní

- nestačí tři elementy, subjektem mezinárodního práva se stává až po uznání jinými státy
- To však přináší problémy - stát existoval, jednal, porušoval (nebo naopak), ale nebyl subjektem mezinárodního práva
- stát vzniká teprve svým uznáním ostatními, a to vždy jen vůči státu, který jej uznal

Uznání státu:

- **de iure** - definitivně konstituovaný stát, neodvolatelné uznání
- **de facto** - uznávající stát má pochybnosti, ale je třeba např. řešit vzájemné otázky (musí s ním jednat, obchodovat)

Formy uznání :

1. **výslovné** - formální akt, jímž stát přímo vyhlásí vůli druhý stát uznat (10); event. uzavření formální smlouvy,
2. **konkludentní** - oficiální akt implikující uznání; např. uzavření dohody či uznání vlády.

Účinky uznání nemá např. společná účast na multilaterální mez. konferenci, členství v mez. organizaci či podpis multilaterální smlouvy.

MP nestanoví povinnost uznat stát, jsou běžné případy:

- a) předčasného uznání - může být nazíráno jako nevlídný akt
- b) opožděného uznání.

Funkci uznání zčásti přebírá i **přijetí do OSN** (pr. účinky však obvykle jen mezi organizací a uznaným státem).

25. Uznání vlády

1. Uznání vlády (hlavy státu)

- změna vlády (nejvyšší výkonný orgán st. moci, oprávnění zastupovat stát navenek) je vnitřní záležitostí států
- otázka jejího uznání se klade, pokud ke změně došlo neústavní cestou
- uznání je tedy oficiální akt státu, kterým potvrzuje, že vláda, nastolená st. převratem nebo revolucí, je orgánem oprávněným zastupovat stát v mez. stycích, a vyjadřuje svou vůli udržovat s ní oficiální styky.
- Uznání:
 - a) **de iure**-plné a definitivní; uznává se za způsobilou zastupovat stát ve všech směrech
 - b) **de facto**-omezené a odvolatelné; způsobilost vlády jen v urč. směru;
- a) **výslovné** - formální akt projevující vůli uznat druhou vládu, př. prohlášení vlády, diplomatická nota;
- b) **konkludentní** - např. uznáním státu, navázáním či pokračováním v diplomatických stycích, konzulární styky, uzavření smlouvy.
- Uznání má retroaktivní účinek (ex tunc).
- Za zcela mimořádných podmínek možné **uznání exilové vlády** (nucena dočasně vykonávat své fce v zahraničí z důvodu kontroly jejího území okupační, koloniální či kolaborantskou vládou), př. čs. vláda v Londýně.

2. Uznání za povstalice

- pr. akt, kterým uznávající stát bere oficiálně na vědomí, že organizované hnutí části obyvatelstva se staví proti ústřední vládě, fakticky ovládá část st. území, zřídilo na tomto území nezávislou vládní moc a vede úspěšný ozbrojený boj s ústřední vládou
- uznání výslovné či mlčky (stát vyhlásí neutralitu vůči konfliktu)
- následkem uznání je vznik MP subjektivity - akty povstalců na ovládaném území jsou akty veřejné moci, jejich vojenské akce jsou legitimními válečnými akcemi
- státy mohou s povstalcí navázat oficiální styky
- povstalci nesou MP odpovědnost; při zajetí mají statut válečných zajatců (7).

3. Uznání za válčící stranu

- podobné jako v bodě 2; uznávající stát je povinen zachovat neutralitu v konfliktu.

4. Uznání za národ

- takto 1916-1918 uznaly dohodové mocnosti Čechy, Slováky a Poláky za národ a přiznaly jejich reprezentativním organizacím (Čs. národní rada v Paříži) povahu politických představitelů národa (některými uznána za vládu de facto)
- bylo uznáním práva na sebeurčení a vytvoření vlastního státu; bylo neodvolatelné; zahrnovalo i právo chopit se zbraně za dosažení nezávislosti.

5. Uznání orgánů národně osvobozenického hnutí

- po 2. válce v rámci dekolonizace; koloniální mocnosti se bránily poskytnout těmto národům nezávislost a vedly koloniální války (zajatým příslušníkům hnutí odmítly udělit status komбатantů); orgány těchto hnutí přitom uznávaly mnohé nekoloniální mocnosti.

26. Formy jurisdikce a imunita z jurisdikce

Jurisdikce:

- soubor pravomocí, jež státu náleží, kompetence státu
- zákl. projev subjektivity státu
- na jurisdikci státu můžeme ale nahlížet různě a pokaždé s jiným smyslem:
 - svrchovanost -> na svém území, nad svými obyvateli (toto je širší smysl)
 - legislativní jurisdikce -> pravomoc vydávat právní předpisy
 - soudní (adjudikativní) jurisdikce -> pravomoc řešit a posuzovat případy a dávat závazná rozhodnutí
 - donucovací jurisdikce -> vynucování plnění norem a rozsudků

teritoriální kompetence

- stát podrobí své moci veškeré osoby a věci nacházející se na jeho území; může zcela vyloučit výkon jiné svrchované moci (postačí obvykle jen jednání nebo jen následek);

personální kompetence (na základě st. občanství; někdy i bezdomovci a uprchlíci)

- stát podrobí své moci své občany
- aktivní; causa Nottebohm
- pasivní - stát hodlá uplatnit svou jurisdikci, jestliže byl jeho občan v cizině poškozen - sporné
- není výlučná, neboť za hranicemi působí konkurenčně ke kompetenci územního suveréna (nevztahuje se na donucení);

imatrikulace (registrace v národním rejstříku) - lodě, letadla, kosmická tělesa;

princip ochrany - podrobí své moci činnost, která ohrožuje jeho vitální zájmy;

princip univerzality - TČ cizinců spáchané v zahraničí; subsidiárně a za podmínky oboustranné trestnosti, jestliže pachatel nebyl vydán (př. válečné zločiny, pirátství, obchod s otroky, únosy letadel). Imunity jiné - viz 47,48,55 apod.

Konkrétní uplatnění soudní jurisdikce:

- 1) civilní -> uplatnění zásad mezinárodního práva soukromého
- 2) trestní -> uplatnění zásad trestního práva
 - zásada teritoriality - stát uplatňuje jurisdikci nad zločiny spáchanými na svém území svými či jinými příslušníky (rozlišujeme zásadu *aktivní teritoriality* - pachatel se nachází ve státě, a *pasivní teritoriality* - pachatel je v jiném státě)
 - zásada personality - stát uplatňuje jurisdikci nad svými příslušníky ať jsou kdekoli (jiný stát, volné moře,...) => to je zásada *aktivní personality*; naopak zásada *pasivní personality* je, když stát soudí cizince, který spáchal trestný čin dotýkající se tohoto státu
 - princip ochrany - má různé výklady, nejčastěji se použije při ohrožení bezpečnosti státu
 - zásada univerzality - státy mohou uplatňovat jurisdikci nad všemi trestnými činy, které ohrožují zájmy všech států (pomalu se prosazují trestné činy proti lidským právům)

Imunita z jurisdikce

- vynětí z trestní, civilní a správní jurisdikce přijímajícího státu se týká členů diplomatických misí a konzulárních úřadů
- Pro členy diplomatické mise - vynětí konzulárních úředníků a zaměstnanců z trestní, civilní a správní jurisdikce přijímajícího státu se týká pouze jejich úkonů prováděných při plnění konzulárních funkcí.

1) absolutní (svrchovaná) imunita

- státy jsou z pravomoci soudů jiných států zcela vyňaty;
- a) konzervativní pojetí - stát se jí musí ad hoc vždy výslovně vzdát,
- b) liberální pojetí - pokud stát vystupuje před cizím soudem jako žalobce, vzdává se tím mlčky imunity pro příp. protinároky žalované strany; podobně i arbitrážní doložka ve smlouvě;

2) zúžená imunita

- kritéria:
- a) dělítkem je rozdíl mezi jednáním státním (zde požívá imunity) a obch. ujednáními
- b) hledisko účelu - uspokojování veřej. potřeb či zájmů (akt veřej. moci - imunita),
- c) povaha - zda může urč. smlouvu uzavřít stát i soukromá osoba - pak soukromopr.vztah(bez imunity)

Zužující kritéria imunity :

- a) výslovné zřeknutí se - ve smlouvě, či prohlášením plnomocníka státu před soudem;
- b) mlčky - př. se prostřednictvím svých podniků zabývá ve státě fora obch. činností; stát nevysloví nesouhlas s výkonem pravomoci místního soudu; stát zahájí soudní řízení tím, že vznese žalobu nebo do již zahájeného řízení vstoupí; nemůže nárokovat imunitu v případě protinávrhů vyplývajících z téhož pr. poměru (a naopak v případech, kdy jde o pův. návrh, jestliže stát proti něm vznese protinávrh);
- c) dělení mezi různými funkcemi státu nebo mezi různými druhy st. aktů - *acta iure imperii* (státní; veřej. moci; politicky motivované jednání) a *acta iure gestionis* (obch. ujednání);
- d) obch. činnost - 30.-50. léta 20. stol.; termín *acte de commerce* v rozhodování francouzských obch. soudů;
- e) asimilativní teorie - připodobnění postavení cizího státu:
 - a) státu fora,
 - b) postavení cizinců - obchodníků,
 - c) k postavení, jaké má před vlastními soudy v obdobných případech;
- d) reciprocita - je mocnou motivací zejm. při formování obyčejového práva;
- e) výlučná územní jurisdikce státu - záleží na výlučné pravomoci státu fora, zda imunitu pro některé činnosti přizná či nikoliv (př. vydáním zvl. zákona; zejm. země *common law*);
- h) omezení imunity ve vztazích řízených MPV - 2 podmínky veřejnoprávní smlouvy - uzavírají ji suverénové a má na zřeteli veřejné blaho (Wolff, 18. stol.).

Vynětí z výkonu rozhodnutí

- výkon rozhodnutí lze vést jen proti několika druhům st. majetku, který není zapotřebí k plnění veřej. funkcí; věřitel se obvykle může jen obrátit na vlastní stát (pro výkon diplomat. ochrany) nebo na soudy cizího státu (dlužníka); dle Evropské úmluvy o st. imunitě má každý smluvní stát přijmout taková opatření, aby se rozsudek proti němu stal vykonatelným.

27. Extradice dle MP

= vydání osoby státem, na jehož území se nachází, jinému státu, na jehož dožádání, k trestnímu stíhání nebo k výkonu trestu;

V MP není povinnost extradice obecně

- povinnost extradice může být založena pouze mezinárodní smlouvou (dvoustrannou, vícestrannou - forma extradiční doložky).
- ve smlouvě je nutno stanovit, pro které trestné činy nastane extradiční povinnost (konkrétní trestný čin se pak musí přesně popsat v extradiční žádosti). Požádaný stát případ posoudí (hodně záleží na jeho praxi).
- Některé státy trvají na uzavírání extradičních smluv (USA), jiným postačí zvláštní ujednání (SRN).
- V roce 1957 byla přijata **Evropská úmluva o vydávání** (přistoupila k ní i ČR, byla vydána pod č. 549/1992 Sb.). Úmluva unifikovala rámec extradice členských států.

Materiální extradiční právo.

- Stanovuje, kterých trestných činů a kterých osob se extradice týká.
- Nesmí se jednat o promlčený trestný čin.
- Uplatňuje se zásada oboustranné trestnosti (čin je trestný v obou státech - v dožadujícím i dožádaném) a zásada ne bis in idem (ne dvakrát ve stejné věci).
- Stát může vydání odmítnout, podléhá-li trestný čin jeho jurisdikci.
- Pro politické trestné činy se extradice nepovoluje. Politické trestné činy nejsou nikde definovány (záleží na názoru dožádané strany). Výjimku tvoří atentát na hlavu státu či členy jeho rodiny, tzv. atentátní klauzule.
- Extradice je omezena i pro trestné činy vojenské a fiskální. Stát obvykle nevydává vlastní příslušníky, leda by se k tomu zavázal.
- Nevydávají se ani politici uprchlíci, jimž byl udělen azyl.
- Extradiční doložky se týkají zvláště významných trestných činů (např. penězokazectví, obchod se ženami).
- Zvláštní dohody se týkají válečných zločinů (je v nich obsažen všeobecný závazek vydávat válečné zločince (Norimberský tribunál, Tokijský tribunál, Tribunál pro Rwandu a pro bývalou Jugoslávii).
- Podle Úmluvy o nezákonném zmocnění se letadel (1970) a Úmluvy o ohrožení bezpečnosti civilních letadel (1971) se tyto činy považují za trestné. Vždy se použije extradice (i bez extradiční smlouvy), i když není povinná. Pokud stát takového pachatele nevydá, musí jej sám potrestat (za závažný trestný čin), podle zásady „*bud' vydej, nebo potrestej*“.
- Stát je oprávněn stíhat pachatele trestných činů mezinárodního rozsahu dle zásady univerzality:
 - Úmluva o ochraně osob požívajících mezinárodní ochrany
 - Úmluva proti braní rukojmích
 - Úmluva o bezpečnosti personálu OSN

Návrh Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva dále počítá se zločiny genocidy, proti lidskosti, proti personálu OSN a zločiny válečnými. Dnešní tendence směřuje k omezení extradice v rámci úcty k lidským právům a jejich mezinárodní ochraně.

V roce 1990 byla přijata v OSN **vzorová smlouva o extradici** -> stala se inspirací pro jednotlivé státy. Obsahuje zákaz extradice

- pro stíhání na základě rasy, pohlaví, náboženství apod.,
- pro podrobení mučení (dle úmluvy z roku 1984),

- pokud by byl obviněnému odepřen řádný soud,
- pro vykonání trestu smrti **může** být extradice odepřena;
- extradici je nutno odmítnout v tom případě, pokud by návrat uprchlíka vedl k porušení lidských práv

Formální extradiční právo.

V jednotlivých státech je různé. Situace v ČR:

- dožádání v cizině -> předseda Senátu vydá zatykač a požádá ministerstvo spravedlnosti o další kroky (jestliže je vydání s výhradou, je nutno tuto respektovat)
- vydání do ciziny -> proběhne předběžné šetření; osoba má mít právního zástupce; na návrh státního zástupce rozhodne o přípustnosti Krajský soud; nakonec dodá povolení ministr spravedlnosti.

Uplatňuje se zásada recipacity - vzájemná extradice mezi státy.

28. Sukcese států

Sukcese

= úplný přechod územní suverenity a územní výsosti od původního vlastníka na nástupce. -- -- Existují na ní různé názory - např., že jde o úplný přechod práv na jiný stát, že jde o záměnu subjektů,...

- Rozeznáváme sukcesi:

- singulární - přechází 1 právní poměr
- univerzální

Dlouho ji upravovalo pouze obyčejové právo (bylo nejednotně vykládáno), proto zde byla snaha o kodifikaci. Po 1. světové válce vznikla spousta nových států, po 2. světové válce se zase rozpadla koloniální soustava.

Komise OSN pro mezinárodní právo vypracovala soupis kodifikačních otázek, na jejichž základě byly přijaty:

- Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke smlouvám (1978) – platná
- Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke státnímu majetku, dluhům a archivu (1983) - dosud nenabyla platnosti

Nyní jsou projednávána pravidla pro sukcesi členství v mezinárodních organizacích a vliv sukcese na státní příslušnost fyzických a právnických osob.

Identita státu - otázka, zda nový stát je identický se zaniklým;

K přerušení identity nedochází při změně st. formy nebo dočasné neexistenci nejvyšších orgánů st. moci nebo při okupaci jiným státem nebo v případě protiprávní anexe, jestliže později došlo k obnovení suverénní moci.

Vliv změn na :

1) Smlouvy

- nový stát může kriticky přezkoumat smlouvy předchůdce a sám rozhodnout, zda v nich bude pokračovat;
- pravidla:
 - a) nový stát musí respektovat st. hranice, hraniční a jiné územní režimy stanovené smlouvou (tzv. lokalizované smlouvy; nevztahuje se ovšem na závazky k vybudování cizích vojenských základů na jeho území a omezení svrchovanosti státu nad jeho přírodními zdroji),
 - b) kontinuita platnosti smluv předchůdce ve vztahu k novým státům (pokud se nový a smluvní stát nedohodnou jinak; pokud by aplikace na nový stát byla neslučitelná s předmětem a cílem smlouvy nebo pokud by radikálně změnila podmínky jejího provádění); v praxi obvyklé uznání sukcese do univerzálních smluv týkajících se mez. míru, bezpečnosti a spolupráce,
 - c) nové nezávislé státy (dekolonizace) si samy rozhodují, kterých smluv sukcedují (zásada čistého stolu, tabula rasa).

- Sukcese do univerzálních smluv obvykle jen notifikací gen. tajemníku OSN.

2) Státní majetek

- majetek, práva a zájmy, které k okamžiku sukcese vlastnil dle vnitrostátního práva předchůdce (veřej. budovy, lodě, letadla, st. fondy a rezervy etc.); dle obvyčeje přechází majetek automaticky a bez kompenzace (pokud se státy nedohodnou jinak);

- dismembratio - nemovitosti státu, na jehož území se nachází; nemovitosti v cizině se spravedlivě rozdělí; movitosti spojené s činností území nového státu, na tento stát; jiné movitosti spravedlivým podílem (v ČSFR princip dle podílu počtu obyvatel 2:1);
- secese - nemovitosti dle území, kde se nachází; movitosti dle činnosti území; ost. movitosti spravedlivým podílem;
- spojení států - veškerý majetek přechází na nástupnický stát;
- nový nezávislý stát (dekolonizace) - nemovitosti dle území; nemovitosti (i movitosti) v cizině, které patřily tomuto území, během závislosti však přešly na předchůdce, na nový stát; nemovitosti a movitosti, k jejichž vytvoření přispěl závislý stát, přechází na nový stát v poměru přispění; movitosti dle činnosti území. Vše se užije i pokud nový stát vznikl ze 2 a více závislých území nebo se závislé území stane součástí jiného státu;
- transfer (cesse) území - dohoda; jinak nemovitosti dle území, movitosti dle činnosti území.

3) Státní archivy :

- všechny dokumenty zhotovené předchůdcem při výkonu jeho funkcí, které mu patřily dle jeho práva a byly uchovávány přímo nebo pod jeho kontrolou jako archivy; přechází bez kompenzace;
- dismembratio - nástupnickému státu archivy důležité pro normální správu jeho území nebo archivy, které se vztahují přímo k tomuto území; ost. se rozdělí spravedlivým způsobem, nástupnickým stát umožní druhému nástupnickému státu na jeho žádost a účet, reprodukce těch částí, které jsou spojeny s územím tohoto druhého státu;
- spojení - přecházejí na společný nástupnický stát;
- nový nezávislý stát - náleží mu archivy týkající se jeho území;
- cesse - dohoda.

4) Státní dluhy

- fin. závazky předchůdce vzniklé v souladu s MP vůči jinému subjektu MP;
- dismembratio - rozdělení spravedlivým dílem,
- secese - umožňuje dluhy vážící předchůdce spravedlivým dílem spolu s ním,
- spojení - vše na nový stát,
- nové nezávislé státy - dluhy nepřecházejí;
- cesse - dohoda, jinak lokalizované st. dluhy a poměrná část obecného st. dluhu.

Při sukcesi nepřechází správní dluhy (např. důchody) ani nabytá práva cizích FO a PO.

5) Členství v mez. organizacích - k sukcesi obvykle nedochází (tak ČR do OSN přijata 1993).

29. Státní občanství, jeho nabývání a zánik

Státní občanství

- trvalý právní svazek mezi jednotlivcem a určitým státem
- nabytí nebo ztrátu občanství určuje institut vnitrostátního práva
- Je to institut vnitrostátní, má však mnohé MP důsledky.
- zprostředkovává jednotlivci účast na výhodách, které pro něj vyplývají z MP (zejm. diplomatická ochrana);
- obsahem státoobčanského svazku jsou práva a povinnosti vyplývající z vnitrostátního práva.

Nabývání státního občanství:

- stát vlastní úpravou nesmí být v rozporu s MP;
 - Haagské úmluvy o některých otázkách střetů zákonů o st. občanství 1930
 - stát v souladu s MP může určit, kdo je jeho st. občanem; v praxi může občanství přiznat, pokud mezi ním a jednotlivcem existuje užší faktický vztah
- narozením z rodičů, kteří jsou státními příslušníky (ius sanguinis)
 - narozením na státním území (ius soli)
 - sňatkem cizinky se státním občanem
 - adoptí nezl. osob státním občanem
 - přijetím veřejného úřadu cizincem
 - trvalým pobytem cizince na státním území

Naturalizace – je nabytí státního občanství cizincem nebo bezdomovcem, k němuž došlo později než při narození (např. sňatkem cizinky se st. občanem, na žádost o udělení st. občanství)

Opce – je nabytí státního občanství projevem vůle osoby, která uskutečňuje volbu mezi několika státními občanstvími.

V rámci Evropské unie je občanství upraveno **Maastrichtskou smlouvou** (1992), která byla doplněna Amsterodamskou smlouvou (1997), čímž bylo zavedeno „občanství Unie“. Občanství Unie nenahrazuje nýbrž doplňuje státní příslušnost členského státu (např. právo volit a být zvolen).

Zánik státního občanství:

- smrt
- propuštění ze státoobčanského svazku
- odnětí státního občanství (proti vůli osoby – není přípustné ve státech, které dodržují lidská práva, např. ČR)

V ČR

- propuštěním se státního svazku ČR (na vlastní žádost)
- prohlášením o vzdání se státního občanství a nabytím cizího st. občanství
- nabytí cizího občanství (vyjma případů, kdy k nabytí došlo sňatkem či narozením); Nikdo nemůže být zbaven st. občanství proti své vůli, občan nemůže být nucen k opuštění vlasti, po návratu s ciziny musí být do ČR zpět vpuštěn (vše Ústava).

Obyvatelstvo státu = jsou všechny fyzické osoby i právnické osoby nacházející se na jeho území.

Obyvatele je možno dělit dle právního vztahu ke státu na:

- a) státní občany - státoobčanský poměr
- b) cizince

Otázky právní úpravy postavení obyvatel jsou zásadně v kompetenci vnitrostátního práva

Volnost států není neomezená

⇒ pozitivně i negativně vymezená závazky plynoucí z mezinárodních smluv (universálních i partikulárních) vůči cizincům i vlastním občanům

- jde např. o respektování lidských práv, zásadu humanity či trpění diplomatické ochrany cizích st. občanů
- další omezení plynou z obchodních mezinár. smluv, MS o právní pomoci či extradice MS ⇒ závazky vůči občanům signatářů na svém území
 - ⇒ všechny otázky týkající se postavení obyvatel upravené MP přestávají být výlučnou záležitostí státu
 - okruh upravený MP se stále zvětšuje (hl. v respektování LP, a to především v Evropě)

30. Dvojí st. občanství, postavení bezdomovců a uprchlíků

Dvojí státní občanství

- táž osoba je státním občanem dvou i více států (bipolita) /považuje se za nežádoucí jev/
- pokud je jedno z nich st. občanství státu, ve kterém pobývá, tak ten na něj hledí jako na občana svého státu.
- podle obyčejového práva se osoba s několikerým občanstvím nemůže odvolávat na své jiné státní občanství vůči státu, jehož je rovněž občanem.
- třetí stát pokládá takovou osobu zpravidla za občana pouze jednoho státu a to takového, se kterým poji osobu nejužší faktický poměr (trv. bydliště, zaměstnání, výkon politických práv nebo výkon vojenské služby).

Otázku několikerého občanství řeší státy v mezinárodních smlouvách.

Evropská úmluva o občanství (1997)

Bezdomovci

- bezdomovec (apatrida, apolida) je osoba, která není občanem žádného státu a nad kterým nevykonává žádný stát diplomatickou ochranu.
- Bezdomovci se stávají:
 - děti narozené bezdomovcům na území státu uplatňujícím zásadu ius sanguinis
 - osoby, které ztratily své občanství aniž by získali jiné občanství (např. provdáním, adopcí, postoupením území)

Úmluva o postavení osob bez státního občanství (1954)

– zavazuje smluvní strany poskytovat bezdomovcům podobný režim jako uprchlíkům, s výjimkou sdružovacího práva a práva na zaměstnání.

Úmluva OSN o snížení bezdomovectví (1961)

– zavazuje smluvní strany udělit své občanství osobám narozeným na jejich území, které by jinak byly bezdomovci. Cílem je snížit počet bezdomovců.

Uprchlíci (refugees)

- jsou osoby, které opustily území svého státu za mimořádných okolností a nemohou nebo se nechtějí vrátit zpátky
- Jsou to osoby, které mají oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských, národnostních, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení.
 - Mimořádnými okolnostmi jsou zejména válečné události nebo občanský konflikt ve státě.
 - Zásada, že uprchlík nebude odmítnut na hranici, když by tím byl ohrožen jeho život nebo svoboda.

Úmluva o postavení uprchlíků (1951)

– ukládá smluvním stranám povinnost přiznat uprchlíkům práva podle cizineckých režimů.

Např. v otázkách náboženství, veřejné podpory, pracovních podmínek, přístupu k soudům, základního vzdělání jsou povinny jim poskytovat stejné zacházení jako svým občanům (národní režim)

K zajišťování provádění úmluvy slouží Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (sídlí v Ženevě, podléhá Valnému shromáždění OSN a Hospodářské a sociální radě).

V ČR dle z. 498/90 o uprchlících

- status se přizná cizinci, který má ve svém státě odůvodněný strach z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k urč. skupině či pro politické přesvědčení, jakož i z důvodu ochrany lid. práv či humanitárních důvodů.

- To se nepřizná cizinci, který dobrovolně znovu přijme ochranu svého státu nebo znovu získá jeho občanství, dobrovolně opět pobývá v tomto státě, důvody strachu z pronásledování již pominuly, má více st. občanství a neužil ochrany jednoho z těchto států, získá jiné občanství, spáchal TČ proti míru a lidskosti, spáchal válečný zločin či jiný zvlášť závažný TČ etc.
- Má pak u nás stejné postavení jako občan vyjma práva volebního a branné povinnosti; výdělečná činnost a nabývání nemovitostí možné jen za podmínek pro cizince; má nárok na bezplatné kurzy ČJ a povinnou školní docházku.

Územní (politický azyl) – je právo státu poskytnout stíhanému cizímu občanovi vstup a pobyt na svém území.

Diplomatický azyl – poskytnutí útočiště pronásledované osobě v místnostech diplomatické mise v přijímajícím státě.

Humanitární azyl – např. z důvodu špatného zdr. stavu žadatele nebo pro vysoký věk

Pokud je 1 osoba občanem 2 a více států (bipolita) může to vést ke sporům mezi státy, zejm. v oblasti diplomatické ochrany (vzniká např. uplatněním principu *ius soli* jedním a *ius sanguinis* druhým státem); považuje se nežádoucí; osoba s několikerým občanstvím se nemůže na své jiné občanství dovolávat vůči státu, jehož je rovněž občanem; třetí stát ji pak obvykle pokládá za občana jednoho státu, přičemž se řídí zásadou efektivity (trvalé bydliště, zaměstnání, výkon politických práv či vojenské služby). ČR uznává za relevantní stát posledního pobytu.

31. Vývoj mezinárodně právní ochrany lidských práv

Základní lidská práva:

- **iusnaturalismus** (každý má přirozená a nezadatelná práva jako člověk a občan)
- V praxi je rozsah dán vnitrostátní úpravou i MP
- do 1. války jen volnost států (MP nárokovalo jen:
 - **min. cizinecký standard**
 - tento souhrn práv musel stát poskytnout cizincům, i kdyby je stát vlastním občanům odpíral
 - zejm. ochrana svobody, života, majetku, přístup k soudům
 - **zásada humanity**
 - (u vlastních občanů)
 - po 1. válce požadavky na práva žen a dětí, zákaz otroctví, ochranu menšin, prac. podmínky
 - výrazný rozvoj po 2. válce - první požadavky v Deklaraci SN 1942, Atlantické chartě 1941, Postupimské dohodě 1945
 - právo osobní a politická, rozšířila se i kulturní, hospodářská, sociální

Novou koncepci práv, která se rodila, charakterizovalo postupující přesvědčení, že respektování lidských práv má úzkou spojitost s udržením a zajištěním ms míru a bezpečnosti. Ukázalo se totiž, že státy, které potlačují práva ve svých zemích, bývají obvykle agresivní i navenek.

Obecná ochrana:

- v obecné poloze v *Chartě* jako jeden z cílů OSN
- víra a úcta v lid. Práva
- zákaz diskriminace dle rasy, pohlaví, jazyka či náboženství
- umožnily práci na deklaracích a úmluvách (viz dále; VS, UNESCO, ILO).

1) Všeobecná deklarace lidských práv 1948 (VDLP)

- všichni lidé se rodí svobodní a rovni v důstojnosti i právech
- každý člověk je oprávněn ke všem právům a svobodám dle deklarace bez rozdílu rasy, pleti, pohlaví, náboženství, pol. smýšlení, národnostního či soc. původu, majetku, rodu či jiného postavení

Upravuje např.:

- ✓ právo na život a svobodu
- ✓ zákaz otroctví a nevolnictví
- ✓ zákaz mučení a krutého či nelidského a ponižujícího zacházení
- ✓ rovnost před zákonem
- ✓ záruky proti svévolnému zatčení a zadržení
- ✓ právo být řádně a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem
- ✓ záruky proti svévolnému zasahování do soukromí
- ✓ právo hledat a požívat azyl
- ✓ pr. na st. příslušnost
- ✓ pr. vlastnit majetek
- ✓ svoboda myšlení
- ✓ svědomí, náboženství
- ✓ svoboda spolčovací a shromažďovací
- ✓ právo na rovný přístup k veřej. službám
- ✓ právo na soc. zabezpečení
- ✓ právo na práci
- ✓ právo na uspokojivé prac. podmínky
- ✓ zvl. péči dětství a mateřství
- ✓ právo na vzdělávání

Jejich výkon může být omezen jen takovými zákony, které zajišťují práva a svobody ostatních a vyhovují požadavkům morálky a veřejného pořádku. Deklarace má doporučující charakter, její pravidla však přešla do mnoha úmluv (viz dále) i do ústav států.

2) *Mez. pakty o lid. právech*

- představují min. obecný standard lid. Práv
- vstoupily v platnost 1977
- oba obsahují zásadu sebeurčení národů a zákaz diskriminace

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech 1966

- soft law (tzv. měkké právo)
- které státy postupně realizují dle svých možností
- právo sebeurčení národů (rozhodovat o svém kulturním, soc. a hospodářském vývoji)
- nediskriminace
- právo na práci,
- spravedlivou mzdu a soc. zabezpečení, odborové sdružování, přiměřený život. standard
- právo na zabezpečení před hladem
- právo na zdraví
- právo na vzdělání etc.

Kontrola

- tato práva je třeba zajistit postupně pomocí různých opatření v souladu s hospodářským, soc. a kulturním rozvojem, v souladu s historií, tradicemi a panujícími filozofickými představami obyvatelstva, s ohledem na společenskou strukturu
- strany informují o svých opatřeních HSR OSN - ta k jejich zajištění dopomůže vhodnou mez. akcí ve spolupráci s mez. odbornými organizacemi
- pomocným orgánem je 18 členný výbor nezávislých expertů - zkoumá zprávy států a navrhuje doporučení do zprávy pro VS OSN

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (+ opční protokol) 1966

- např. právo na život, zákaz mučení a krutého, nelidského či ponižujícího zacházení
- zákaz otroctví
- právo na svobodu a os. Bezpečnost
- svoboda pohybu
- rovnost před zákonem
- ochrana soukromí, rodiny, domovní svobody a listovního tajemství
- svoboda myšlení a náboženství
- svoboda projevu
- zákaz válečné propagandy
- svobodu shromažďování a spolčování
- práva dítěte
- ochrana menšin

Kontrola

- zvolen 18 členný Výbor pro lidská práva (Ženeva), který projednává zprávy smluvních stran o plnění Paktu a adresuje obecné poznámky státům, které mu podaly takové zprávy, nebo Hospodářské a soc. radě OSN
- Přijme-li stát opční klauzuli, může Výbor projednávat i stížnosti jiné smluvní strany na to, že porušuje závazky dle paktu
- pokud Výbor nedokáže věc urovnat, jmenuje 5 člennou smírčí komisi, jež nabídne stranám dobré služby
- pokud strany přijmou i Opční protokol, může Výbor projednávat i stížnosti jednotlivců (pokud věc neprojednává jiný mez. orgán a jsou vyčerpány všechny opravné prostředky) - pak veřejně oznámí svůj názor státu i jednotlivci
- Výbor podává každoročně prostřednictvím HSR OSN zprávy do VS OSN

Ochrana jednotlivých kategorií práv

1) Ochrana života, svobody a zdraví

- Deklarace o životním prostředí 1972 (Stockholm) - právo na svobodu, rovnost a život. Podmínky
- *Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia 1948* (úplné či částečné zničení národní, etnické, rasové či náboženské skupiny)
- *Úmluva o otroctví 1926* (stav či postavení jednotlivce, které je předmětem všech či některých složek vlastnického práva)
- *Dodatková úmluva o odstranění otroctví, obchodu s otroky 1956* (zákaz otroctví pro dluhy, nevolnictví, prodej či dědění žen a vykořisťování mladistvých či jejich práce)
- *Úmluva o potlačení obchodu s lidmi a o vykořisťování prostitute 1950*
- *Jednotná úmluva o omamných látkách 1961* (jen pro vědecké a lékařské účely)
- *Úmluva o psychotropních látkách 1971*

2) Ochrana žen a dětí

- *Úmluva o politických právech žen 1953* (aktivní a pasivní volební právo, výkon veřej. úřadů a funkcí bez diskriminace)
- *Úmluva o odstranění forem diskriminace žen 1979* (rovné prac. příležitosti)
- *Úmluva o st. občanství vdáných žen 1957*
- *Úmluva o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření a registraci manželství 1962* (odstranění sňatků dětí, svobodu výběru manžela)
- *Úmluva o právech dítěte 1989*:
 - do 18 let, není-li v pr. řádu zletilost dřívější
 - ochrana před diskriminací a trestáním
 - zákaz mučení a nelidského zacházení, za TČ spáchané dětmi se nesmí uložit trest smrti či doživotí
 - svoboda myšlení, svědomí a náboženství
 - svoboda sdružování a shromažďování
 - právo na čest a pověst
 - ochrana před duševním a fyzickým násilím, urážením a zneužíváním, zanedbáváním, vykořisťováním
 - právo na dosažení dosažitelné úrovně zdravot. stavu, soc. zabezpečení, tělesný, duševní a soc. vývoj, vzdělání, odpočinek a volný čas etc.
- pro kontrolu ustaven 10 členný Výbor pro práva dítěte - strany překládají zprávy prostřednictvím gen. tajemníka OSN)

3) Ochrana práce

- 1919 založena ILO (připravuje a schvaluje mez. úmluvy a doporučení o prac., zdravot. a soc. otázkách ZC); ČR vázána 59 úmluvami:
- Smlouva o nejnižším věku dětí pro připuštění k pracím v průmyslu 1922
- *Úmluva o prac. rehabilitaci a zaměstnání invalidů 1983*
- *Úmluva o zdravot. službách 1985 atd.*

Generální konference pak přijímá řadu doporučení o prac. a soc. podmínkách, která nejsou závazná.

4) *Zákaz rasové diskriminace*

- Deklarace o odstranění všech forem rasové diskriminace 1963
- Mez. úmluva o odstranění všech forem ras. diskriminace 1966
 - učení o nadřazenosti založené na rasovém rozlišení je falešné a nebezpečné
 - rasovou diskriminací je jakékoliv rozlišování, vylučování, omezování či zvýhodňování založené na rase, barvě pleti nebo národnostním či etnickém původu, jehož účelem je zrušení či omezení lid. Práv
 - zřízení 18 členný Výbor pro odstranění rasové diskriminace, který projednává zprávy států a stížnosti smluvních stran na porušování úmluvy
 - lze též projednávat stížnosti skupin osob či jednotlivců na státy, které přijaly opční klauzuli
- Mez. úmluva o potlačování a trestání zločinu apartheid 1973
 - ◆ každá smluvní strana jej smí soudit a trestat
 - ◆ alternativně příslušný mez. trestní soud (zřízen 1998 Římským statutem)

5) *Ochrana národnostních menšin*

- menší část občanů urč. státu, která se z národnostního hlediska liší od většiny
- např. ČSR převzalo podobné závazky již v Malé st.-germainské smlouvě 1919 (zásada nediskriminace, právo na vlastní školy a jazyk)
- Ochrana až v MPOP 1966 (právo na vlastní kulturu a jazyk);
- Deklarace OSN o právech osob, náležejících k národnostním, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám 1992 (právo užívat vlastní kulturu, jazyk v soukromí i na veřejnosti, účast na kulturním, společenském, hospodářském a veřejném životě, právo na sdružování; stížnosti projednává nejprve Subkomise pro předcházení diskriminaci a ochranu menšin (1947) a pak ji postoupí HSR OSN nebo Komisi OSN pro lidská práva (u systematického a hrubého porušování práv)
- V ČR podobná práva v LZPS (nediskriminace, rozvoj kultury, právo rozšiřovat informace ve svém jazyce, sdružování, vzdělání ve svém jazyce, užívat jazyk v úředním styku)

32. Evropský systém ochrany lidských práv

Vypracován v rámci Rady Evropy.

1) Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod 1950 (EÚLP, Řím)

- ✓ postupně doplněno o 11 protokolů
- ✓ práva občanská a politická
- ✓ ratifikace ČR 1995)
- ✓ právo na život
- ✓ zákaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení
- ✓ zákaz nucených prací a nevolnictví
- ✓ právo na svobodu a os. Bezpečnost
- ✓ řádné soudní řízení - spravedlivé, veřejné a v přiměřené lhůtě před nestranným soudem
- ✓ zákaz retroaktivity
- ✓ právo na soukromí a rodinný život
- ✓ svoboda myšlení, náboženského vyznání, sdružování, shromažďování, uzavření manželství, vzdělání, pokojné užívání majetku
- ✓ zákaz vězení pro dluhy
- ✓ svoboda pohybu a pobytu
- ✓ právo opustit kteroukoliv zemi
- ✓ zákaz zákazu vstupu do vlasti
- ✓ zákaz hromadného vyhoštění
- ✓ zrušení trestu smrti
- ✓ právo na přezkum
- ✓ odškodnění za justiční omyly
- ✓ ne bis in idem

Evropská komise pro lidská práva a Evropský soud pro lidská práva (Výbor ministrů Rady Evropy)

- pro jednotlivce přístup ke Komisi, pokud stát, na nějž stížnost směřuje, její kompetenci výslovně uznal
- jednotlivec tu vystupuje jako strana sporu

Řízení má charakter konciliační a vyšetřovací

- cílem je dosažení smíru
- pokud k němu nedojde, přechází spor na základě iniciace Komise nebo státu před Evropským soudem - ten končí řízení rozhodnutím, které je pro stát závazné
- Není-li věc předložena Soudu, rozhoduje o ní ex offio Výbor ministrů
- V rozhodnutí se přiznává přiměřené zadostiučinění - na výkon dohlíží Výbor

Protokol 11 k Římské úmluvě toto vše ruší a zřizuje *stálý Evropský soud pro lidská práva (ESLP; Štrasburk)*, který přebírá fce uvedených orgánů:

- jednotlivec (i nevládní organizace) má přístup přímo k němu
- Výbor ministrů dohlíží jen na výkon rozhodnutí
- Soud má počet soudců dle počtu smluvních stran (volen na 6 let s možností znovuzvolení)
- soud zasedá v plénu, ve Velkém senátu (17 soudců), v senátech (7) a výborech (3)
- Soud na žádost Výboru vydává poradní posudky o pr. otázkách
- Soud též napomáhá stranám ke smírnému urovnání záležitosti

2) Evropská sociální charta 1961 (+ 2 protokoly)

- na přípravě se podílela ILO
- vychází ze systému tržní ekonomiky
- právo na práci, spravedlivé, bezpečné a zdravé prac. podmínky, na spravedlivou odměnu, na odborové sdružování, kolektivní vyjednávání, poradenství pro volbu povolání, ochrana žen, dětí a mládeže
- právo na odborný výcvik, soc. zabezpečení

- práva osob duševně či fyzicky postižených na rehabilitaci a soc. znovuzачlenění do společnosti
- právo rodiny na ochranu
- práva matek na soc. ochranu
- právo vykonávat práci na území jiných smluvních států atd.
 - Strany se zavazují respektovat 5 urč. článků a min. dalších 5 libovolných
 - smluvní strany předkládají zprávy o plnění závazků gen. tajemníkovi Rady Evropy každé 2 roky
 - opisy této zprávy pak pošlou svým národním organizacím ZL a odborům
 - tyto zprávy a připomínky projednává nezávislý výbor expertů za účasti zástupce ILO
 - to vše pak posoudí podvýbor Vládního sociálního výboru RE (každá smluvní strana v něm 1 zástupce) - ten své zprávy předloží Výboru ministrů
 - Gen. tajemník také zašle zprávu výboru expertů Parlamentnímu shromáždění, jež sdělí své stanovisko Výboru ministrů, jež přijme pro každou stranu vhodná doporučení

3) ochrana menšin

❖ *Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků 1992*

- jazyky tradičně užívané na území států, které se liší od úředního jazyka, obvykle identifikované se zvl. geografickou oblastí
- uznání jazyků jako výraz kulturního bohatství
- respektování této geografické oblasti
- ochrana jazyka
- usnadnění jeho užívání k mluvě a psaní, i na veřejnosti
- Řada závazků, z nichž strany opět nemusí převzít všechny (viz bod 2)
- kontrolu má Výbor ministrů
- státy zasílají zprávy každé 3 roky gen. tajemníkovi - zkoumá je výbor expertů (volený na 6 let)
- zprávy se podávají Výboru, který je zveřejní

❖ *Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin 1994*

- ČR ratifikovala 1997
- vztahuje se i na náboženské menšiny
- právo svobodně vybrat si příslušnost k urč. Skupině
- rovnost před zákonem
- rozvíjení jejich kulturního bohatství, jazyka a tradice
- zákaz asimilace těchto osob proti jejich vůli
- ochrana před diskriminací
- právo sdružovací a shromažďovací
- svoboda projevu, užívat svůj jazyk ústně a písemně i na veřejnosti (v oblastech s urč. množstvím těchto osob i ve styku s úřady)
- Tyto osoby musí respektovat pr. řád státu a MP
- státy podávají zprávy o plnění Výboru ministrů - jejich hodnocení provádí poradní výbor složený z expertů

Zvláštní protokol k EÚLP připravuje se od r. 1995 a definuje menšiny

- ✓ skupiny osob, které pobývají na území státu a jsou jeho občany
- ✓ udržují dávná a trvalá pouta s tímto státem
- ✓ mají však odlišné etnické, kulturní či jazykové znaky
- ✓ jsou dostatečně reprezentativní a motivováni zájmem uchovat si společnou identitu
- možnost dovolání u ESLP
- Právo na kulturní identitu a užívání jména v mateřském jazyce
- užití jejich jazyka pro jména ulic a orientační tabule
- právo vzdělávat se v mateřském jazyce, zřizovat výchovná zařízení
- pokud oblasti tvoří většinu, pak právo na autonomní místní úřady či zvl. status + vše ostatní dle bodu 2.

33. Azyl v MP

Územní azyl

- právo územního azylu je právo státu poskytnout stíhanému cizímu občanovi vstup a pobyt na svém území
- oprávnění státu, je na něm, aby zvážil důvody pro poskytnutí azylu (Deklarace o územním azylu 1967)
- poskytování z důvodu pronásledování za činy nikoli běžné kriminality
- pronásledující stát je povinen udělení azylu strpět a nepokládat jej za nevlídný akt
- tato ochrana nahrazuje diplomatickou ochranu, kterou jinak vykonává domovský stát
- vyplývá z obecného obyčejového MP
- nesmí být poskytnut osobám, které se dopustily zločinů proti míru, proti lidskosti nebo proti pravidlům vedení války
- poprvé ve Všeobecné deklaraci lidských práv 1948:
 - každý má právo v jiných zemích hledat a požívat azyl před pronásledováním
 - tohoto práva se nemůže dovolávat v případě stíhání za obyčejný TČ nebo jednání, které odporuje cílům a zásadám Charty OSN

Deklarace o územním azylu 14.12.1967

- valné shromáždění doporučení státům, aby se při udělování azylu řídily urč. Pravidly
- povinnost států respektovat azyl poskytnutý jiným státem osobám, které se dovolávají azylu podle čl. 14 Všeobecné deklarace lidských práv, zahrnující osoby bojující proti kolonialismu
- státy poskytující azyl nesmí azylantům dovolit provádět činnost, která je v rozporu s cíli a zásadami OSN
- práva azylu se nemůže dovolávat osoba důvodně podezřelá, že se dopustila zločinu proti míru,...
- stát, který by přesto poskytl takovéto osobě azyl, se dopustil porušení MP, jeho kogentních norem
- jestliže stát jednotlivci azyl udělil, je jeho MP povinností pustit pronásledovanou osobu na své území a nevydat ji pronásledujícímu státu
- podrobení dané osoby určitým omezením, např. určitého místa pobytu
- nedovolit azylantům provádět činnost v rozporu s cíli a Zásadami OSN

ČR

- poskytování azylu podle LZPS
- cizinci pronásledovaní za uplatnění politických práv a svobod
- odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se ZLPS
- podrobněji z. č. 325/1999 Sb. Zákon o azylu
- práva azylu se od postavení uprchlíků liší v tom, že právní režim uprchlíků je založen na MS, zatímco územní azyl je obyčejovým institutem obecného MP a jeho podstatou je právní status azylové osoby a ochrana proti jejímu vydání
- azyl představuje silnější právní titul, z hlediska právní jistoty, i rozsahem poskytovaných práv
- konkrétní práva a povinnosti azylantů upravují vnitrostátní předpisy, které na ně aplikují v zásadě právní režim, na rozdíl od práva uprchlíků –podle různých právních režimů

Právo diplomatické ochrany - viz 19; Lichtenštejnsko v cause Nottebohm nemohlo dle rozsudku MSD převzít diplomatickou ochranu proti Guatemale; subjektem diplomatické ochrany může však být i PO - i zde musí být urč. trvalý pr. vztah (princip sídla, inkorporace, event. kontroly).

Cizinecký režim

Deklarace o lid. právech jednotlivců, kteří nejsou st. občany (VS OSN - 1985):

- a) cizinci musí dodržovat zákony státu pobytu a respektovat jeho obyčeje a tradice
- b) právo na život a os. bezpečnost, zákaz svévolného uvěznění či zadržení
- c) zákaz svévolného zasahování do soukromí, rodiny, domova
- d) rovné postavení před soudem a jinými justičními orgány, tlumočnick v trestních věcech
- e) právo ženit se, svoboda myšlení a náboženství
- f) právo podržet si vlastní jazyk a kulturu
- g) přenést do zahraničí své výtěžky, úspory
- h) svoboda projevu, shromažďování, mít majetek
- ch) právo na opuštění země
- i) právo kdykoliv se spojit se svým konzulátem či diplomatickou misí

Připustění cizinců na území státu

- o absolutní volnost států
- o obvyklá zásada předběžného schvalování vstupu - ten je možno komukoliv (i kategoriím osob) odmítnout
- o souhlas státu (vízum) opravňuje ke vstupu a krátkodobému pobytu
- o dlouhodobý a trvalý pobyt lze vázat na zvl. povolení
- o Stát může vyžadovat vybavení cizince cestovním pasem
- o některé smlouvy pak mohou rušit vízovou i pasovou povinnost
- o v ČR z. o pobytu cizinců 123/92 - cizincem každý, kdo není občanem, ke vstupu a výstupu nutný pas s vízem

P a P cizinců - cizinec podřízen suverénní moci státu pobytu a musí respektovat jeho pr. řád - zůstává však zároveň vázán vůči svému státu závazkem věrnosti (platit daně, vrátit se na výzvu do vlasti, zdržet se činnosti proti vlasti, zachovávat st. tajemství, vykonat ve vlasti vojenskou službu).

Z obecného MP vyplývá tzv. min. cizinecký standard:

- a) chránit cizince před útoky na život, zdraví, svobodu, majetek a čest a tyto útoky trestá jako vůči svým občanům,
- b) uznávat cizince za způsobilé k běžným právům a povinnostem (nabývat majetek /vyjma nemovitostí, bank, podniků apod./, uzavírat manželství, uzavírat smlouvy etc., vyvlastněný majetek má být odškodněn - Hullova formule),
- c) umožnit přístup k soudům a úřadům (vč. práva na obhajobu, zásada nediskriminace),
- d) cizinec nesmí být svévolně zatčen a držen ve vazbě,
- e) stát nesmí od cizince požadovat vojenskou službu, může však žádat služby ve veřej. zájmu,
- f) cizinec nemá politická práva.

Partikulární MP (za podmínek reciprocity) - typy cizineckého režimu:

- a) zvláštní režim - zvl. zákony upravený odlišně od vlastních občanů,
- b) režim nejvyšších výhod - taková míra práv, jaká se poskytuje příslušníkům jakéhokoliv třetího státu,
- c) národní režim - stejné postavení jako mají občané (vyjma závazku věrnosti, politických práv a nabývání urč. druhu majetku).

ČR zásadně uplatňuje národní režim (LZPS čl. 42).

Odchod cizince a jeho vyhoštění - stát nemůže bránit jeho odchodu; lze však předepsat urč. řízení - např. povolení (výjezdní vízum); v ČR nutno po skončení dlouhodobého či trvalého pobytu požádat o *povolení k vycestování* (MinVn) - to lze odepřít (dočasné zadržení) v případě nařízení exekuce pro neplnění výživného nebo fin. závazků, je-li proti němu vedeno trestní stíhání nebo jestliže nevykonal uložený trest odnětí svobody.

Zákaz pobytu - min. na 1 rok; pokud byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, v zahraničí se dopustil zvlášť závažného TČ, vykonává neoprávněně výdělečnou činnost, porušil předpisy o omamných látkách či pobytu cizinců, je-li to nevyhnutelné pro bezpečnost státu či ochranu práv a svobod druhých etc. (rozhoduje MinVn).

Stát může cizince vyzvat k opuštění území, pokud neuposlechně, lze jej *vyhostit* - důvody např.: ohrožování bezpečnosti státu, spáchání TČ, neoprávněný pobyt či nedostatek existenčních prostředků.

34. Mezinárodněprávní ochrana investic

- mezinárodní smlouvy o ochraně a podpoře nvestic mezinárodních umožňují, aby zahraniční investor na základě rozhodčí doložky v takovéto smlouvě mohl sám vést spor s hostitelským státem

Rozhodčí řízení při rozhodování sporů z investic

- řešení sporů, ke kterým dochází v souvislosti s investováním FO, která ke občanem jednoho státu, nebo PO jednoho státu na území jiného státu
- tyto investice chráněny dvoustrannými smlouvami o ochraně a podpoře investic
- ČR vázána 50 dvoustrannými smlouvami

Investice

- každá majetková hodnota investovaná občanem nebo spol. jedné smluvní strany na území druhé smluvní strany
- musí být povolena v souladu s právním řádem druhé smluvní strany
- stát podporuje a povoluje investice investorů druhé smluvní strany
- povinnost zabezpečit investorům druhé smluvní strany nestranné a spravedlivé zacházení
- neuchylovat se k nepřiměřeným nebo diskriminačním opatřením poškozující správu, řízení, udržování, používání nebo dispozici s investicemi těchto investorů

Spory

- dvoustranné dohody obsahují pravidla o rozhodčím řešení sporů
- spory mezi smluvními stranami o výklad nebo použití těchto dohod
- typicky mezistátní spory, které se řeší podle pravidel MP
- vedle mezistátních sporů týkajících se investic vznikají zejména mezi smluvním státem a investorem z druhého smluvního státu:
 - jednou ze sporných stran je vždy stát – subjekt MP
 - druhou stranou je FO nebo PO z jiného smluvního státu – nejsou S MP
 - tyto spory mají smíšený charakter
 - vznikají z diagonálních vztahů
 - stát v těchto sporech nevystupuje jako S soukromého práva
 - na tyto spory se nehodí mezistátní rozhodčí řízení, ani mezinárodní obchodní arbitráž
 - postup pro urovnání z obou těchto prostředků
 - pro řešení uzavřena Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států 1965 – ČR je smluvní stranou

Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států 1965

- ❖ v preambuli kombinace použití pravidel MP a vnitrostátního práva
- ❖ zřízeno Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic (čl. 1 odst. 1)
- ❖ sídlí při ústředí Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj ve Washingtonu (čl. 2)
- ❖ má správní radu a sekretariát
- ❖ v čele sekretariátu generální tajemník
- ❖ vede seznam smírčích soudců a rozhodců (čl. 3)
- ❖ každý smluvní stát může jmenovat do každého seznamu 4 osoby, které mohou být jeho občany
- ❖ účelem je usnadňovat smírčí nebo rozhodčí řešení sporů z investic mezi smluvními státy a občany druhých smluvních států v souladu s touto úmluvou
- ❖ ve většině případů rozhodčí řešení (30 rozhodčích, jen 3 smluvní)
- ❖ aby byla dána soudní pravomoc Střediska určité podmínky splněny:
 - musí právní spor, který vzniká přímo z investic mezi sml. Státem a občanem jiného státu
 - strany musí písemně souhlasit, že bude předložen spor středisku
 - souhlas může být založen dvoustrannými smlouvami o ochraně a podpoře investic

Rozhodčí řízení

- ⇒ zahájeno podle úmluvy na základě písemné žádosti smluvního státu nebo občana
- ⇒ adresovat žádost generálnímu tajemníkovi Střediska
- ⇒ musí obsahovat info týkající se sporných záležitostí, označení stran a jejich souhlas s rozhodčím řízením
- ⇒ GT žádost zaregistruje
- ⇒ Vytvoření rozhodčího soudu
- ⇒ Soud jeden rozhodce nebo jakýkoliv jiný dohodnutý počet
- ⇒ Pokud žádost podává FO nebo PO – podmínkou je předchozí vyčerpání místních správních nebo soudních postupů
- ⇒ Pokud se strany nedohodnou na počtu rozhodců – 3 rozhodci
- ⇒ Jednoho jmenuje každá strana a třetí bude jmenován po dohodě strana ten je taky předsedou soudu
- ⇒ Rozhodování většinou hlasů
- ⇒ Rozhodčí nález musí být vydán písemně, musí být podepsán třemi rozhodci, kteří pro něj hlasovali
- ⇒ Soud se musí v tomto nálezu zabývat každou otázkou, která předložena + důvody
- ⇒ GT zasílá ověřené opisy sporným stranám rozhodčí nález se považuje za vydaný ke dni, ke kterému byly ověřené opisy odeslány
- ⇒ Opravný prostředek týkající se nálezu – každá ze stran požádat písemně GT o přezkoumání rozhodčího nálezu
- ⇒ Důvod zjištění skutečnosti takové povahy, která rozhodujícím způsobem ovlivňuje nález
- ⇒ Podmínkou je neznámost této skutečnosti v době vydání nálezu pro žadatele ani pro soud a žadatelova neznalost nebyla způsobena nedbalostí
- ⇒ Žádost o přezkum uplatněna do 90 dnů po zjištění skutečnosti, nejpozději však do 3 let ode dne vydání rozhodčího nálezu
- ⇒ O žádosti rozhoduje soud, který jej vydal
- ⇒ Kterákoliv ze sporných stran může požádat GT o zrušení nálezu, ale musí být splněn jeden či více důvodů stanovených úmluvou (soud nebyl řádně vytvořen, korupce,...)
- ⇒ Žádost o zrušení nálezu do 120 dnů ode dne vynesení nálezu, vyjma toho, kdy zrušení požadováno z důvodu korupce
- ⇒ V případě zrušení nálezu, spor předán novému rozhodčímu soudu
- ⇒ Rozhodčí nález pro strany závazný

Spory mezi smluvním státem a investorem z druhého smluvního státu

- upravují dvoustranné smlouvy
- vytváření ad hoc rozhodčích orgánů
- rozhodčí soud se vytváří na základě oznámení investora smluvní straně předat spor rozhodčímu soudu
- každá ze stran si vyberou jednoho rozhodce a ti pak vyberou svého předsedu, ten je občanem 3. státu
- jmenování ve lhůtách stanovených dohodou
- soud stanoví pravidla podle pravidel rozhodčích Komise OSN pro MP obchodní
- rozhoduje na základě zákona+ může: přihlídnutí k platnému právu smluvní strany
- soud rozhoduje většinou hlasů
- rozhodnutí pro strany konečné a závazné
- př.: rozhodčí řízení na základě Dohody mezi ČSFR a USA o ochraně a podpoře investic 1991

Smíšenou povahu mají také spory mezi Po nebo FO a státy, kdy došlo ke znárodnění majetku v rozporu s dohodami, které byly uzavřeny mezi státem a soukromými osobami

- také ochrana investic
- základem sporu nejsou MS uzavřené mezi subjekty MP
- tendence připodobňovat tyto dohody k MS
- zmezinárodněná dohoda :
 - nová kategorie dohod uzavíranými mezi státy a soukromými osobami
 - v právu mezinárodních kontraktů
 - zvláštní povaha dohod vyjádřena v právu, kterým se mají dohody řídit

35. Pojem st. území, jeho nabývání a ztráta

- část země, která dle MP podléhá suverénní moci státu a tvoří její nedílný celek
- Inkorporace Ústavy ČR → území tvoří nedílný celek

skládá se z:

- suchozemského povrchu a vodní hladiny - všechny části zemského povrchu uvnitř st. hranic, ostrovy; vody, které leží uvnitř suchozemského povrchu nebo k němu přiléhají:
- a) vnitřní vody /národní/- jezera, průplavy, řeky a jejich ústí do moře, přístavy, někdy též zálivy, zátoky
- b) pobřežní vody /teritoriální/ - mořské vody přiléhající k mořské hranici státu, event. část mořských zátok, zálivů a úžin
- zemského nitra - pod suchozemskou i vodní částí st. území
- vzdušného prostoru nad povrchem.

St. územím nejsou lodí a letadla na volném moři a podmořské kabely, přestože nad nimi stát vykonává plně či zčásti území výsost (tzv. *fiktivní území*).

Nabývání a ztráta st. území

- **originární způsob** – území, které v době nabytí nepodléhalo suverénní moci žádného státu (*terra nullius*), to mohlo být v případě, že nebylo dosud součástí žádného státu, anebo dřívější suverén nad ním přestal vykonávat moc:
 - prvotní okupace (objev) - trvalé obsazení území a faktické dlouhodobé vykonávání suverénní moci nad ním; takto dříve koloniální mocnosti v Americe, Africe, Asii a Austrálii, ačkoliv tam domorodci žili v politicko-územních útvech, považovali je za necivilizované a území bez pána; dnes již bez významu; zvl. režimy u Antarktidy a dna volného moře a jeho podloží, zákaz u kosmického prostoru či nebeský těles;

efektivní okupace – v případě sporného území prokázat, když jedna ze stran zakládá svůj právní titul k území a druhá jej odmítá uznat

- přirůstek (akcese, akrescence) území - nabytí území, které vzniklo nově v souvislosti se st. územím, a to působením přírodních sil nebo umělým zásahem; stát na něj rozšíří svou suverénní moc;
 1. přirozená akcese - naplavení zeminy na břehu, změna toku pohraniční řeky (*alluvio*), vznik ostrova v pobřežních vodách, odtržení části země od 1 státu a spojením s 2. státem (*avulsio*);
 2. umělá akrescence - záměrné rozšíření pobřeží do moře za pomoci hrází a vysušování půdy (Nizozemsko);
- **derivativní způsob** - nabytí území, které dosud podléhalo suverénní moci jiného státu; přebírají se jím i MP závazky z tzv. lokalizovaných smluv;
 - cesse - převedení územní suverenity k urč. území na jiný stát mez. smlouvou; cedent vykonává svá suverénní práva až do okamžiku předání; (např. Zakarpatská Ukrajina Rusku 1945);
 - adjudikace - nabytí st. území na základě rozhodnutí mez. orgánu; je založena na dohodě sporných stran splnit vyřčené rozhodnutí (např. ČSR tak získala 1920 část Těšínska); titulem nabytí jen adjudikace konstitutivní povahy – vytváří mezi stranami nový právní vztah (deklaratorní jen potvrzuje existenci jiného pr. titulu)

- vydržení (ISH jako originární) - nabytí v důsledku dlouhotrvajícího (po takovou dobu, která vede k obecnému přesvědčení, že stát vykonává svou moc nad územím právem) faktického vykonávání (nepřerušeno, nepopíraného) suverénní moci; nabývající stát musí mít úmysl ovládat toto území trvale jako suverén, výkon moci suverénní byl nepřerušeno a aby suverénní práva ovládajícího státu nebyla popírána jinými státy; *ex factis ius oritur*; nelze u území bez pána, ale území od počátku vydržení podléhalo suverénní moci jiného státu, doba potřebná k vydržení – taková, která vede k přesvědčení, že ovládající stát vykonává svou moc nad územním právem
- anexe (ISH jako originární) - násilné připojení území jiného státu po jeho vojenské porážce (*debellaci*) jednostranným aktem vítězného státu; dovoleno jen v tradičním MP (zákaz čl. 2 Charty a zejm. Deklarace zásad přátelských vztahů států 1970). → přestala být platná

Ztráta:

- opuštění území dosavadním suverénem (*derelikce*)
- ztráta části území působením přírodních sil
- *cesse*, vydržení a *adjudikace*
- *secese* po úspěšném povstání
- zánik státu - území připadá *sukcesorům*

Územní výsost

- stát, kterému náleží suverénní moc, je územním suverénem
- územní suverenita se skládá z územní výsosti a práva svobodně disponovat st. územím *navenek*

územní výsost je právo suverénního státu vykonávat nezávisle a výlučně veškerou veřejnou moc na st. území (jeho moci zde podléhají veškeré věci, FO i PO); územní suverén někdy vykonává územní výsost i mimo své území:

- koloniální státy nad mandátními, poručenskými či nesamosprávnými územími
- na lodích a letadlech pod jejich vlajkou na volném moři či ve vzdušném prostoru nad ním; totéž platí o kosmických družicích
- na okupovaném území dočasně (a částečně) po dobu válečného konfliktu

Omezení územní výsosti

- partikulárními smlouvami ve prospěch jiného státu
- demilitarizovaná území (= povinnost územního suveréna neudržovat na urč. území vojenské posádky, opevnění, sklady zbraní etc.); **částečná** (zákaz stavět nové pevnosti a zvyšovat stavy vojen. posádek) či **úplná** (odstranit existující opevnění a odvolat veškeré jednotky; např. 50 km na němec. břehu Rýna 1919)
- vojenské základny na cizích územích - ve prospěch jiných států organizace kolektivní bezpečnosti

Kondominium - územní suverenita i územní výsost jsou vykonávány společně několika státy (např. Andorra - Francie a Španělsko)

Koimperium - územní suverenita náleží 1 státu, územní výsost však vykonává spolu s jiným (Tanger 1923-1956, kde územním suverénem bylo Maroko).

Státní hranice

- čára, která odděluje území jednoho státu od území jiného státu nebo mez. oblasti, která nepodléhá suverénní moci žádného státu; je vedena na povrchu země či hladině vod (a od nich vertikálně dolů i nahoru)
- přírozená (orografická) - dle přírodního reliéfu
- umělá (geometrická) - od 1 bodu k jinému, zvl. druhem je hranice astronomická (v Africe či USA) - přímá linie po poledníku či rovnoběžce. St. hranice bývají stanoveny v mez. smlouvách

Delimitace hranice

- určení jednotlivých bodů hranice a všeobecného směru hraniční linie (na základě údajů historických, topografických, vlastnických a etnografických; jen všeobecně) zakresluje se do mapy, která je součástí smlouvy

Demarkace hranic

- podrobné rozhraničení území na místě samém obvykle smíšenou komisí; postavení hraničních znaků (mezníky, sloupy); sepíše se demarkační protokol; stane-li se dřívější demarkace nejasnou či spornou, dojde k redemarkaci (např. mezi ČSSR a Polskem 1958). Pokud chybí mez. smlouva lze užít též obyčejová pravidla MP, které se vztahují na určování přirozených hranic (v horách po nejvyšších hřebenech či vodním předělu; na jezerech středová čára; na splavných řekách středem splavného toku; na nesplavných řekách středová čára, u více ramen středem hl. ramena; mění-li řeka tok, pak středem řečiště

Hranice ČR - s Rakouskem (st.-germánská smlouva 1919), s Německem (1919 versailleská smlouva; smlouva o sousedství a přátelství 1922), s Polskem (versailleská smlouva 1919, severská smlouva 1920, Těšínsko 1920), se Slovenskem (2 smlouvy 1992 a 1996).

Pohraniční režim

- stát smí v pásmu přiléhajícím k jeho hranici chránit přiměřenými opatřeními své bezpečnosti, ekonomické, ekologické, zdravotnické a jiné zájmy a zabránit neoprávněnému pronikání na své území cizincům, pašerákům či teroristům
- proto sousedící státy často uzavírají zvl. dohody o pohraničním režimu (upravují udržování st. hranic, užívání hraničních vod a pozemků, určení míst přechodu st. hranic, společné akce při živelních pohromách)
- závazky z těchto dohod pak transformují do vnitrostátních předpisů

Mezi sousedícími státy se uzavírají někdy dohody o malém pohraničním styku, které usnadňují překračování st. hranic a pobyt osob v pohraničních pásmech (např. na turistických stezkách a v turistických zónách mezi ČR a SRN - s pasem se mohou zdržet až na 7 dní v pohraničním pásmu /25 km/ druhého státu). Za souhlasu příslušného orgánu lze překračovat hranice i mimo přechody při kulturních a sportovní akcích...

Vnitrozemské (národní) vody

- vody mezi skutečným koncem suché země a zákl. linií
- **řeky** - podléhají moci teritoriálního státu; pohraniční a mnohonárodní řeky - podléhá část uvnitř st. hranic; stát si rozhoduje o jejich pr. režimu; často se v dvoustranných smlouvách upravuje doprava osob a nákladů; právo na poměrné využití vodní síly; stát nesmí měnit přirozené vlastnosti řeky
- **jezera** - pohraniční jezera - podléhá část uvnitř st. hranic;
- **průplavy**
- **vnitřní mořské vody:**
 - vnitřní moře
 - zálivy - jsou vnitřními vodami; podléhají plně suverénní moci státu, pokud je celé jejich pobřeží pod suverénní mocí 1 státu a vstup do nich nepřesahuje 24 námořních mil (vyjma tzv. historických zálivů - např. Hudsonův); prochází-li však zálivem, širším než dvojnásobek pobřežních vod, námořní dopravní cesta, musí stát lodím poskytovat právo pokojného průjezdu
 - zátoky,
 - přístavy - součást vnitřních vod; součástí pobřeží i stálá přístavní zařízení, která vybíhají do moře a tvoří nedílnou součást přístavního systému
 - ♦ přístavy pro zahraniční obchod - otevřené cizím obchodním lodím,
 - ♦ válečné přístavy - uzavřené pro cizí obchodní lodě
 - ♦ přístavy pro pobřežní plavbu - uzavřené pro cizí obchodní lodě (doprava mezi přístavy téhož státu /kabotáž/ vyhrazena jen vlastním lodím)
- Přístup cizích válečných lodí je zcela vyloučen nebo vázán na povolení ad hoc (pak jsou vyňaty z teritoriální jurisdikce vyjma případů, kdy k ní její velitel svolí nebo pokud posádka poruší právo teritoriálního státu na souši. Žádné lodi ale nelze odepřít přístup v případě nuceného přistání způsobeného havárií či nepohodou)
- obch. loď podléhá jurisdikci teritoriálního státu
- vnitřní poměry na lodi se obvykle podrobí personální jurisdikci
- provádí-li teritoriální stát prohlídku lodi či zadržení osob na ní, je povinen přizvat k tomu konzula státu vlajky

36. Právní režim mezinárodních řek

- řeka, která byla mez. smlouvou prohlášena za přístupnou obch. lodím všech států či všech pobřežních států
- splavné řeky, které zprostředkují spojení s mořem a protékají územím více států nebo mezi nimi tvoří st. hranici

Závěrečný akt Vídeňského kongresu 1815 (obecně)

- ✓ svoboda plavby obch. lodí
- ✓ jednotné správní předpisy a poplatky pro celý tok řeky
- ✓ povinnost pobřežních států zajistit splavnost a zrušit veškerá omezení plavby

Pařížská mírová smlouva 1856 (Dunaj);

Mírové smlouvy po 1. válce (Rýn, Mosel, Němen, Vltavu od Prahy, Labe od Vltavy, Odru);

Úmluva o režimu plavby na Dunaji 1948 v Bělehradě (od Ulmu k Černému moři; válečné lodi pobřežních států se svolením; ustavena Dunajská komise ze zástupců pobřežních států - sídlo v Budapešti - vypracovala zákl. pravidla plavby a říčního dozoru, jednotný znakovací systém plavební dráhy, mapa Dunaje);

Úmluva OSN o právu využívání mez. vodních toků pro neplavební účely - závazek států předcházet a snižovat znečištění těchto vod, zákaz využití v mez. i vnitrostátním konfliktu.

MPV

37. Právní režim pobřežního moře

Kodifikace mořského práva

- mořské právo upravuje užívání moří a oceánů, vzdušného prostoru nad nimi, mořského dna a těžbu jejich zdrojů

Konference o mořském právu v Ženevě 1958

- Úmluva o pobřežních vodách a pásnu souvislém
- Úmluva o pevninské mělčině
- Úmluva o volném moři
- Úmluva o ochraně biologického bohatství volného moře (nebyla stanovena šířka pobřežního moře, vnější hranice kontinentálního šelfu, pr. režim mořských průlivů či výlučné ekonomické zóny)

Třetí konference o mořském právu (1973-1982)

- Úmluva o mořském právu (1982) - platná od 1994, má 320 článků a 9 příloh

1. Pobřežní moře (teritoriální moře, pobřežní vody)

- pásmo mořských vod, které přiléhá k pevninskému území a vnitřním vodám pobřežního státu (u souostroví k souostrovním vodám), a to dle rozhodnutí státu až 12 námořních mil od základní linie (= nejnižší čára odlivu podél pobřeží, jak je zakreslena na námořních mapách)
- Na pobřežní moře se vztahuje suverénní moc pobřežního státu (lodě musí dodržovat celní, zdravotní a plavební předpisy státu)
- tato moc státu omezena jen právem pokojného průjezdu (právo obch. i válečných lodí)
- průjezd musí být nepřerušovaný a rychlý a nesmí ohrožovat mír, veřejný pořádek a bezpečnost státu
- ponorky musí plout na povrchu se vztyčenou vlajkou
- za pokojný průjezd nelze požadovat poplatky
- Cizí obch. loď podléhá jurisdikci pobřežního státu (vyjma poměrů na lodi - viz 35)
- Cizí válečná loď požívá imunity
- nedovolený je průjezd, při němž došlo k hrozbě či užití síly, sbírání informací, které může ohrozit bezpečnost pobřežního státu
- nedovolené je vylodění či přijetí vojenského zařízení, zboží, valut nebo osob; vážnému znečištění vod a ovzduší; lovu ryb; rušení spojovacího systému pobřežního státu; vědecký výzkum.

2. Souostroví státy

- stát, který se skládá z 1 a více souostroví a event. i dalších ostrovů
- souostroví, je skupina ostrovů, které spojují vody a navzájem spolu úzce souvisejí tak, že dohromady tvoří zeměpisný, ekonomický a politický celek (též historická souostroví)
- Souostroví vody nejsou volným mořem - je zde právo pokojného průjezdu a přeletu po námořních koridorech a leteckých cestách
- souostroví se měří od vnějšího okraje ostrovních souší, příp. od čar, které je spojují (atoly)

3. Mořské průplavy

- ❖ uměle zbudované vodní cesty, které spojují 2 moře
- ❖ jsou součástí území teritoriálního státu
- ❖ považují se za vnitrozemské vody, pokud nebyly zmezinárodněny
- ❖ zmezinárodněné průplavy mají zvl. smluvní režim - bývají otevřeny lodím všech států a neutralizovány
- Suezský průplav
- jeho režim založen Cařihradskou úmluvou 1888, otevřen lodím obchodním i válečným, zákaz válečných akcí v něm a ve vstupních přístavech (Suez, Port Said), nesmí být předmětem blokády, válečné lodi se smí zdržet v přístavech max. 24 hod. a nesmí být trvale umístěny v průplavu, hospodářsky provozuje průplav Egypt

- Panamský průplav
- Úmluva o Panamském průplavu 1903 (veškerá práva užívání, kontroly a budování patří USA), Smlouva o P.p. 1977 (USA uznaly svrchovanost Panamy nad průplavem); Smlouva týkající se trvalé neutrality a využívání P.p. 1977; přístupný obch. i válečným lodím, nesmí být předmětem blokády, je neutralizován.

4. Mořské průlivy

- úzké vodní cesty přirozeného původu, které spojují dvě moře
- zvl. smluvní režim mají např. černomořská úžina, Gibraltarský průliv, Magellanův průliv
- dle Úmluvy o mořském právu 1982 - průlivy užívané pro mez. Plavbu (spojují volná moře či výlučné ekonomické zóny) - zde právo tranzitního průjezdu či průletu (bez přerušení a rychle; vystříhat se hrozby či užití síly nebo porušení MP).

5. Přilehlá zóna

- pásmo moře přiléhající k teritoriálnímu moři a nepřesahující 24 námořních mil od základní linie
- zde vykonávají pobřežní státy kontrolu cizích lodí nutnou k tomu, aby zabránily porušování svých celních, fiskálních, zdravotních a imigračních předpisů a umožnily jejich potrestání
- Jinak je to součást volného moře

38. Právní režim volného moře

Volné moře tvoří souvislé mořské vody za hranicí pobřežního moře, vnitrozemských a souostrovních vod.

Slouží společnému užívání všech států.

Svoboda volného moře zahrnuje pro pobřežní i vnitrozemské státy:

- a) svoboda plavby
- b) svoboda přeletu
- c) svoboda kladení podmořských kabelů a dálkových potrubí
- d) svoboda budování umělých ostrovů a jiných zařízení
- e) svoboda rybolovu
- f) svoboda vědeckého výzkumu - tyto svobody státy užívají s ohledem na zájmy ost. států
- g) volné moře je vyhrazeno pro mírové účely a nepodléhá suverénní moci žádného státu

Vnitrozemské státy mají právo na stejný přístup k moři - státy mezi nimi a mořem jim poskytnou přístup k moři a od moře a svobodu tranzitu svým územím všemi dopravními prostředky (tato doprava se nepodrobují žádným clům či daním).

Na základě dohody lze zřizovat svobodná pásma a jiná celní zařízení ve vstupních či výstupních přístavech v tranzitních státech.

Státy nesou MP odpovědnost za letadla a lodě jeho příslušnosti (mezi státem a lodí musí být skutečné pouto, stát loď zaregistruje a vydá jí příslušné doklady).

Loď smí plout pod jedinou vlajkou a nesmí ji během cesty změnit, ledaže by došlo ke skutečnému převodu vlastnictví. Každý stát je povinen vykonávat účinnou kontrolu těchto lodí (vést lodní rejstřík a uplatňovat svou jurisdikci).

Válečné lodě

- náleží k válečnému loďstvu státu nebo nese takové zevní znaky
- podléhá velení důstojníka pověřeného svou vládou
- posádka je podrobena disciplíně ozbrojených sil
- mají plnou imunitu z jurisdikce jiného státu
- válečná loď smí žádat obchodní, aby projevila svou příslušnost vztyčením vlajky
- dále smí zadržet cizí loď a prověřit její dokumenty - z důvodů podezření na:
 - pirátství (protiprávní násilný akt, spáchaný k soukromým cílům posádkou nebo cestujícími soukromé lodi či letadla, který směřuje proti jiné lodi či letadlu nebo osobám a majetku na jejich palubě, na volném moři nebo v místě nepodléhající jurisdikci žádného státu) - zde lze i zatknout posádku, zabavit loď či letadlo i jejich náklad, při odporu či pokusu o útěk loď potopit
 - obchodu s otroky - otrok, který se uchýlí na palubu jiné lodi, nabývá okamžitě svobodu
 - zneužití její státní vlajky - dopraví ji do svého přístavu
 - stíhání lodí z pobřežního moře - viz dále
 - neoprávněné vysílání z lodí - určené pro širokou veřejnost a v rozporu s MP
 - porušení práv kladení kabelů a rybolovu - potrestání zde náleží jen státu vlajky

Pobřežní stát má právo pronásledovat svými válečnými či státními loděmi i letadly cizí loď i na volném moři, zadržet ji a odvést do svého přístavu, pokud se z vážných důvodů domnívá, že porušila jeho pr. řád.

Stíhání musí být započato ve vnitrozemských či pobřežních vodách (event. přilehlé zóně) a nesmí být přerušeno.

Právo stíhání končí, jakmile bylo zastaveno či přerušeno nebo loď vplula do pobřežních vod vlastního či třetího státu.

Oblast mořského dna a jeho podzemí za hranicemi národní jurisdikce -

- **Deklarace zásad platných pro m.d.p.h.n.j. 1970**
 - jsou společným dědictvím lidstva a nemohou být nikým přivlastněny
 - jsou vyhrazeny jen pro mírové účely a smí je využívat všechny státy
 - v oblasti je zaveden mez. režim, který zajišťuje rozvoj oblasti a rozumné využívání zdrojů - výtěžky spravedlivě rozděleny se zvl. zřetelem na rozvojové země
 - výzkum a těžba se provádí v zájmu lidstva jako celku a řídí se pravidly MP
- **1971 Smlouva o zákazu umístování jaderných zbraní a jiných zbraní hromadného ničení na mořském a oceánském dně i v jeho podzemí (platná od 1972)**
- Deklarace pak vtělena do Úmluvy o mořském právu 1982 - zdroji Oblasti jsou všechny tuhé, tekuté či plynné nerostné zdroje na mořském dně a pod ním

Jménem lidstva jedná **Mezinárodní organizace pro mořské dno** (Jamaica) - složená z:

- a) shromáždění - fórum všech členských států (volí členy Rady, stanoví příspěvky, na doporučení Rady schvaluje pravidla a předpisy, rozhoduje o spravedlivém rozdělení finančních výhod z Oblasti, provádí studie a přijímá doporučení, z kandidátů navržených Radou volí gen. tajemníka, pozastavuje výkon práv a výsad členů),
- b) Rada - 36 členů (pomocné orgány - Ekonomická plánovací komise, Právní a technická komise),
- c) sekretariát + gen. tajemník.

Vedle Organizace působí Podnik, který provádí průzkum a těžbu v oblasti a zpracovává a prodává vytěžené nerosty (může uzavírat smlouvy a vystupovat před soudem). Podnik má Výkonný výbor (15 členů), gen. ředitele a ZC.

39. Právní režim výlučné ekonomické zóny a kontinentálního šelfu

1. Výlučná ekonomická zóna (exklusive economic zone)

- prosazena rozvojovými zeměmi do Úmluvy o mořském právu na třetí konferenci OSN
- oblast za pobřežním mořem a oblast k němu přilehlá
- nepřesahuje 200 námořních mil od základní čáry na pobřeží
- zde stát vykonává svrchovaná práva za účelem průzkumu a těžby přírodních zdrojů, zejména ryb a nerostného bohatství
- též výroba energie pomocí vody, proudů a větrů, zřizování a užívání umělých ostrovů, zařízení a staveb, mořský vědecký výzkum, ochrana a zachování mořského prostředí

Jiné státy mohou zónu užít k plavbě lodí, přeletu letadel, kladení kabelů a dálkového potrubí

Pobřežní stát může povolit těžbu zdrojů (i ryb) i jiným státům na základě koncese (a poplatků), přičemž stanoví množstevní kvóty

Zajištění předpisy státu, aby nedošlo k nadměrnému lovu, který by ohrozil podstatu a reprodukci urč. druhů

Vědecká činnost vyžaduje souhlas pobřežního státu.

2. Kontinentální šelf (pevninská mělčina)

- podle **úmluvy OSN o mořském právu 1982**:
- mořské dno a podzemí podmořských oblastí, jež leží za hranicemi jeho pobřežního moře po celém přirozeném prodloužení jeho pevninského území k vnější hranici kontinentálního okraje (max. však 350 mil. od zákl. čáry a ne více než 100 mil od místa, kde je moře hlubší než 2,5 km)
- mořské dno a podzemí až do 200 mil od základní čáry, jestliže hranice kontinentálního okraje této vzdálenosti nedosahuje

Stát zde vykonává:

- ✓ práva průzkumu a využívání přírodních zdrojů (součástí jsou i organismy přisedlé na dně)
- ✓ jiné státy mohou klást kabely či dálková potrubí, se souhlasem pobřežního státu (za úplatu)
- ✓ zkoumat či těžit jeho bohatství
- ✓ pokud stát těží z šelfu dále než 200 mil od pobřeží, je povinen část výtěžku odvádět Mez. organizaci mořského dna (spravuje tuto oblast jako území patřící lidstvu jako celku)

40. Právní režim Arktidy

Při rozdělení uplatněna metoda polární sektorů (trojúhelník, jehož vrcholem je severní pól, základnou severní hranice příslušného státu a stranami poledníky, probíhající krajními body st. hranice). Polární sektory náleží Dánsku, Norsku, Kanadě, Rusku a USA.

41. Právní režim Antarktidy

- ☞ Antarktida je jediný světadíl, který nepodléhá územní suverenitě žádného státu
- ☞ nachází se kolem jižního pólu
- ☞ je bohatá na nerostné suroviny (zlato, uhlí...)
- ☞ z hlediska mezinárodního práva je Antarktidou to, co se říká ve Smlouvě o Antarktidě z 1. 12. 1959:
 - * v r. 1959 ji podepsalo 12 států, do r. 1999 přistoupilo dalších 32 států (ČSSR v r. 1962, ČR v r. 1993)
 - * Antarktida = oblast ležící jižně od 60. stupně jižní zeměpisné šířky včetně ledových mělčin
 - * před uzavřením této Smlouvy tam řada států vznášela územní nároky a to z různých titulů:
 - ☐ původní objev, územní kontinuita, sousedství (kontiguity), metody polárních sektorů, popř. prováděného vědeckého výzkumu
 - * touto Smlouvou jsou zakázány vojenské manévry, zkoušky jaderných zbraní
 - * vojenský personál se smí využít jen pro mírové účely → třeba k věd. výzkumům
 - * smluvní strany "zmrazily" po dobu platnosti Smlouvy své dosavadní nároky na části Antarktidy a na výkon výsostných práv k nim
 - * Smlouva zajišťuje svobodný vědecký výzkum příslušníků jiných států - ale zároveň nemůže být z takové činnosti odvozeno žádné nové právo na domáhání se územní suverenity
- ☞ Antarktida byla prohlášena za demilitarizovanou zónu → může být využívána výlučně k mírovým účelům a každý ze smluvních států je oprávněn kontrolovat dodržování tohoto ustanovení
- ☞ právní režim Antarktidy byl doplněn speciálními smlouvami:
 - * 1980 - Canberrská úmluva o ochraně mořské fauny a flory v Antarktidě
 - * 1988 - Wellingtonská úmluva o nerostných zdrojích Antarktidy - usilovala o prevenci nešetné těžby, která poškozuje životní prostředí – a to pomocí režimu povolování, kontroly a inspekce mezinárodních orgánů
 - ☐ tato úmluva nenašla dostatečnou podporu států
 - * 1991 - Madridský protokol o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě - zakazuje na dobu 50 let dobývání nerostných surovin v Antarktidě
- ☞ povinnost vzájemné informovanosti mezi smluvními státy – letecké pozorování, vzájemné informování o výpravách. Kontrolovatelnost

42. Právní režim vzdušného prostoru

- ☞ vzdušný prostor (air space) = prostor nad státním suchozemským územím a vnitřními (národními) i pobřežními vodami
 - * sahá po okraj spodní hranice kosmického prostoru (ta ale nebyla státy ještě smluvně stanovena) → horní hranice je nevyjasněná
 - * každý stát má nad vzd. prost. plnou a výlučnou suverenitu
 - ☐ toto neplatí, když slouží vzdušný prostor jako kosmický prostor k šíření vln
 - ☐ každý prostor nad státním územím je volný = každý stát může vysílat územím druhého státu radiové vlny a tyto státy nemusí brát ohledy na tato vysílání → mohou je chtěně nebo nechtěně rušit
 - Mezin. telekomunikační unie ITU se snaží zabránit chaosu např. udělováním urč. radiových frekvencí
- ☞ 1919 Paříž - Úmluva o civilním letectví: vzdušný prostor podléhá územní suverenitě a územní výsosti státu → je součástí státního území
 - * tzv. regionální režim mezin. civilního letectví (nebyly umožněny lety na jiný kontinent)
- ☞ 1944 (pl. 1947) Chicago – Úmluva o mezinárodním civilním letectví – čl. 1: každý stát má úplnou a výlučnou svrchovanost nad vzdušným prostorem nad svým územím
 - * tzv. universální režim mezin. civilního letectví (celosvětová úprava)
 - * používání vzd. pros. cizími letadly je možné jen se souhlasem územního suveréna (X opak od pr. režimu pobřežních vod)
 - * vzd. pros. nad volným mořem je přístupný všem bez rozdílu
 - * letadla přelétající územím cizího státu podléhají jurisdikci územního státu
 - * každý stát je oprávněn zakázat přelet vzdušného prostoru, který se nachází nad jeho územím - souhlas k přeletu či přistání se dává:
 - ☐ 1. ad hoc → pro jednotlivý přelet nebo přistání
 - ☐ 2. pro všechny přelety a přistání všeobecně na základě mez. smlouvy (reciprocita)
 - * ustavila Mezin. organizaci pro civilní letectví (ICAO) – sídlo: Montreal
 - * sml. státy se zavázaly, že budou vydávat vlastní pravidla o létání, která budou v souladu s Úmluvou a usneseními ICAO → snaha o co největší unifikaci těchto předpisů
 - * ICAO je státy oprávněna k přijímání urč. mezin. norem - vztahující se k pravidelnosti a bezpečnosti létání (komunikační soustavy, orientační značky, pravidla létání, způsobilost letadel k letu, zápisy letadel do rejstříků etc.)
 - * stát musí zajistit u všech letadel (nesoudí jeho značku i pohybující se nad jeho územím) dodržování všech předpisů týkající se letu a pohybu letadel
 - * Úmluva se nevztahuje na státní letadla (= vojenská, celní a policejní) - ty musí mít k přeletu a přistání zvl. povolení
 - * každé letadlo má jednu st. příslušnost = stát, v jehož rejstříku je registrováno (není připuštěna dvojí st. příslušnost, změnit lze)
 - ☐ letadlo musí být označeno značkou st. příslušnosti a rejstříkovou značkou + je stanoveno, jaké dokumenty musí mít na palubě (př. registrační certifikát, seznam cestujících...)
 - * z důvodů veřejné bezpečnosti či vojenské nezbytnosti může stát omezit či zakázat létání cizích letadel nad urč. oblastmi st. území → tzv. zakázané oblasti
 - ☐ za výjimečné situace lze zákaz či omezení rozšířit na celé území
 - ☐ když do zakázané oblasti letadlo vstoupí, stát bude žádat jeho přistání → nesmí se použít zbraně proti civilnímu letadlu (toto bylo do Úmluvy přidáno, když SSSR sestřelil Korejské civilní letadlo letící v zakázané oblasti - 1984)
 - * každé letadlo musí přistát na letišti, která stát určí za účelem celní či jiné prohlídky - úřady mohou letadlo prohlédnout, přezkoumat doklady a zakázat fotografování nad svým územím
 - * letadlo v tísni – stát poskytne proveditelnou pomoc
 - * zmizelé letadlo - povinnost spolupráce mezi státy při pátrání po něm
 - * nehoda letadla – smluvní stát, na jehož území k nehodě došlo, zahájí vyšetřování o okolnostech nehody + umožní státu, v jehož rejstříku letadlo je jmenovat pozorovatele

- * civilní letadla, která se neužívají při pravidelných dopravních službách mají právo nepravidelného letu → smí přelétávat území či na něm přistávat, avšak jen pro neobchodní účely a smí přijímat a vykládat cestující, zboží a poštu - není nutné předchozí svolení státu
 - ☐ pr. nepravidelného letu se nevztahují na komerční linky
- ☞ pravidelné letecké linky provozované komerčně jsou upraveny:
 - * 1. Dohoda o mezin. letecké přepravní službě – přiznává sml. státům pr. přeletu a pr. přistání pro nekomerční účely
 - * 2. Dohoda o mezin. letecké dopravě – přiznává sml. státům pr. přeletu bez přistání, pr. přistání z technických důvodů, pr. vysadit cestující a vyložit poštu a náklad, pr. převzít cestující, poštu a náklad k dopravě vždy ze či do smluvního státu
 - ☐ přijata jen malým počtem států → většinou na bázi dvoustranných dohod
- ☞ 60. léta – nárůst protipr. únosů civilních letadel
 - * RB vyzvala, aby státy podnikly opatření k zabránění únosů letadel
 - * VS odsoudilo všechny akty leteckého pirátství
- ☞ 1970 Haag – Úmluva o potlačování protiprávního zmocnění se letadel
- ☞ 1971 Montreal - Úmluva o potlačování protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilní letecké dopravy
 - * toto se vztahuje na teroristické útoky proti civilním letadlům
 - * na jakém území je pachatel zjištěn, tak ten stát pachatele vydá nebo zahájí trestní stíhání

43. Právní režim kosmického prostoru, Měsíce a jiných nebeských těles

- ☞ kosmické právo = soubor PN [mezin. práva](#) upravujících vztahy států a mezinárodních organizací při výzkumu a využívání kosmického prostoru a nebeských těles
 - * vychází ze svobody činnosti všech států v kosmickém prostoru
- ☞ neupravená je hranice mezi vzdušným a kosmickým prostorem (někde se uvádí 100 km)
- ☞ 1967 – Úmluva o kosmickém prostoru – zakazuje každé přivlastnění kosmického prostoru a nebeských těles → je vyloučeno nabytí územní suverenity a územní výsosti
 - * žádný stát si tedy nemůže přivlastnit kosmický prostor a nebeská tělesa nebo jejich části → jde o mezinárodní prostory vylučující nabytí územní suverenity a územní výsosti
 - ☐ je zde omezena vojenská činnost, přičemž Měsíc a jiná nebeská tělesa jsou plně demilitarizované
 - každý smluvní stát může kontrolami střežit dodržování těchto ustanovení
 - * zakazuje konání jaderných experimentů v kosmickém prostoru, zakazuje umísťovat atomové zbraně (nebo jiné zbraně hromadného ničení) na oběžnou dráhu kolem země
 - ☐ atomové zbraně mohou být zaměřovány přes kosmický prostor na cíle na zemi → částečná demilitarizace
 - * kosmický prostor a nebeská tělesa jsou res extra commercium (obdobně jako volné moře)
 - * každý vypuštěný objekt (kosmická loď, stanice zřízená na nějakém nebeském tělese) zůstává i se svou posádkou podřízen [kompetenci státu](#) registrace (může jít i o mezinárodní organizaci)
 - ☐ tento stát má nad lidmi nacházejícími se v objektu výsostná práva
 - * není však zakázáno soukromoprávní přivlastnění tam nalezených předmětů (př. nerosty)
 - ☐ Valné shromáždění OSN na tyto předměty však pohlíží jako na společné dědictví lidstva → chce úpravu podobnou přírodnímu bohatství hlubokého moře
 - * stát, nad nímž se uskutečňuje přelet bez souhlasu, smí až k výškám, ve kterých umožňuje nosná síla vzduchu pohyb letadel vpřed, prosadit svou územní výsost i násilím (i zbraně)
 - * není připuštěn původní způsob nabytí objevem
 - * výzkum a využívání kosmického prostoru a nebeských těles jsou volně přístupné všem státům na základě rovnosti
- ☞ pravidla kosmického práva upravují zejména mnohostranné smlouvy sjednané v rámci OSN:
 - * 1967 - Smlouva o zásadách činnosti států při průzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles
 - * 1968 - Dohoda o pomoci kosmonautům a jejich návratu a o vrácení objektů vypuštěných do kosmického prostoru
 - ☐ státy mají pov. poskytnout pomoc astronautům a vést je zpět, kteří přistáli na cizím území
 - * 1972 - Úmluva o mezinárodní odpovědnosti za škody způsobené kosmickými objekty
 - * 1975 - Úmluva o registraci objektů vypuštěných do kosmického prostoru
 - * 1979 - Dohoda o činnosti států na Měsíci a jiných nebeských tělesech
 - ☐ zde je prohlášení, že Měsíc a jeho přírodní zdroje jsou společným dědictvím lidstva a jejich využívání se má provádět pro blaho a v zájmu všech zemí
 - ☐ dosud nevstoupila v platnost
- ☞ státy, které vypouští kosmické objekty, nesou mezin. p. odpovědnost za škody, které způsobí na Zemi, ve vzdušném či kosmickém prostoru (absol. odp.)
 - * způsobí-li škodu mez. organizace - odpovídá solidárně se svými členy, kteří jsou stranami

44. Vývoj mezinárodně právní ochrany životního prostředí

- ☞ MP životního prostředí = souhrn zásad, institutů a pravidel MP, které regulují ochranu životního prostředí v celosvětovém i regionálním měřítku a v kosmickém prostoru
 - * cíl - ochrana biosféry a zajištění trvale udržitelného rozvoje život. prostředí
- ☞ vznik této oblasti MP – kvůli prudkému zhoršení živ. prost., rozpadání se ekosystému...
- ☞ je to p. mezin. spolupráce – směřuje k předcházení vzniku škod na živ. prost.
 - * systematické úsilí o MP regulaci od konce 60. let
- ☞ 1968 - VS svolalo světovou konferenci o životním prostředí
 - * 1972 Stockholm – zde se konference konala a byla schválena Deklarace OSN o životním prostředí (tzv. první celosvětová konference)
 - ☐ pr. na svobodu a uspokojivé životní podmínky v živ. prost.
 - ☐ pr. na živ. prost. je vymezeno jako jedno ze ZLPS
 - * přírodní zdroje Země musí být chráněny a těžba obnovitelných zdrojů se musí provádět tak, aby neohrozilo jejich vyčerpání
 - * vypouštění jedovatých látek v nadměrných koncentracích má být zastaveno
 - * státy svou těžbou nesmí ohrozit život. prostředí jiných států či oblastí bez jurisdikce států
 - * pov. spolupráce států v oblasti odpovědnosti za znečištění a náhrad škod
- ☞ 1992 Rio de Janeiro – konference OSN o životním prostředí a rozvoji (tzv. druhá celosvětová konference)
 - * přijata Deklarace o životním prostředí a rozvoji – zdůraznění potřeb rozvojových zemí
 - ☐ nové pr. zásady - princip předběžné opatrnosti, požadavek na zahrnutí nákladů na ochranu život. prostředí do cen výrobků, důsledně hodnotit dopady činností na život. prostředí ještě než jsou zahájeny...
 - * Agenda 21 = akční plán – nejrozsáhlejší výsledek konference
 - ☐ státy mají společně v dalších letech zajistit uskutečňování toho plánu
 - ☐ 1. část - požadavek změny vzorců spotřeby a životního stylu, zabývá se lidským zdravím, bojem s chudobou, demografickými ot., lidskými sídly...
 - ☐ 2. část - ochrana atmosféry, vod, lesů, boj s pouštěmi a suchem, rozvoj zemědělství a venkova, radioaktivní a jiný odpad...
 - ☐ 3. část – zabývá se skupinami osob – vlády, ženy, mládež, rolníci, vědci, původní obyvatelé...
 - ☐ 4. část – prostředky, s jejichž pomocí bude možné uvést Agendu 21v život – finanční zdroje, výzkum, technologie, účast veřejnosti, vzdělání, priority legislativa...
 - * Rámcová úmluva o změně klimatu – přijata taky na této konferenci a říká, že je třeba stabilizovat koncentraci skleníkových plynů v atmosféře na úrovni, která by umožnila předejít nebezpečným následkům pro lidstvo
 - ☐ 1997 Kjóto – tato Úmluva doplněna Protokolem v Kjótu – sml. strany se dohodly na postupném snižování škodlivých emisí (do 2012 se mají snížit o 5% úrovně roku 1990)
 - * Úmluva o biologické rozmanitosti (= biodiverzita) – cílem je zachovat variabilitu všech žijících organismů
 - * Zásady obhospodařování lesů – kompromis mezi přístupem rozvojových a vyspělých zemí
- ☞ MP ochrana živ. prost. je založena na MS – obvykle se uzavře nejprve rámcová sml. pro urč. oblast → pak je konkretizace tohoto v protokolech → možnost dodatků
- ☞ 1985 Vídeň - Úmluva o ochraně ozónové vrstvy – týká se ochrany atmosféry
 - * 1987 doplněna Montrealským protokolem o látkách, které narušují ozónovou vrstvu
 - ☐ 1992 doplněn dodatkem o látkách, které porušují ozónovou vrstvu
- ☞ 1986 Úmluva o včasném oznamování jaderných nehod a Úmluva o pomoci v případě jaderné nebo radiální nehody – reakce na černobylskou havárii
- ☞ 1989 Basilej – Úmluva o kontrole a pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování – aspoň min společný režim pro nakládání s nebezpečným odpadem
- ☞ 1995 Berlín - Konference OSN o podnebí – státy byly vyzvány, aby ve 2 letech projednaly omezení emisí oxidu uhličitého a freonů
- ☞ ochrana mořského prostředí:

- * 1954 Londýn - Úmluva o zabránění znečišťování moře naftou
- * 1972 - Úmluva o zabránění mořskému znečišťování skládkou odpadů
- * 1973 - Úmluva o zabránění znečišťování z lodí
- * 1982 - Úmluva OSN o mořském právu – vrchol v této oblasti – bojuje komplexně proti veškerému znečišťování v mořském prostředí jako celku
 - ☐ je tu obecný závazek všech států chránit a zachovávat mořské prostředí
- ☞ ochrana životního prostředí Antarktidy
 - * 1959 - Smlouva o Antarktidě
 - ☐ 1991 – přijat podrobný Protokol k této sml.
 - zákazy jaderných výbuchů a zneškodňování jaderného materiálu
 - Antarktida se považuje za přírodní rezervaci zasvěcená míru a vědě
 - k tomuto protokolu patří ještě 4 přílohy:
 - ◆ regulace uchování fauny a flóry, ukládání odpadu a zabránění mořskému znečišťování
- ☞ ochrana kosmického prostoru a nebeských těles:
 - * 1967 – Smlouva o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru a nebeských těles - prevence škodlivého zamořování kosm. prostoru
 - * 1979 - Dohoda o činnosti států na Měsíci - prevence narušení vytvořené rovnováhy zavlčením odpadních látek, prevence znečištění život. prostředí Země zavlčením mimozemských látek
 - * 1992 – Zásady vztahující se na využívání jaderných zdrojů energie v kosmickém prostoru
- ☞ 1977 - Úmluva o zákazu vojenského či jiného škodlivého používání prostředků působících na život. prostředí – státy se zavázaly nepoužívat prostředky, které mají rozsáhlé, dlouhodobé či závažné následky na život. pros.
- ☞ 2002 Johannesburg – Světový summit o udržitelném rozvoji (tzv. třetí celosvětová konference)
 - * ot. život. pros., ekonomického a sociálního rozvoje
 - * Implementační plán – závazek posílit ochranu moří, zákaz nadměrného rybolovu, výzva k užívání obnovitelných zdrojů energie, snaha vyhladit chudobu, rozvoj vzdělání...
- ☞ evropský region: - v Radě Evropy:
 - ☞ 1979 - Úmluva o dálkovém znečišťování přesahujícím hranice států
 - * je obecná → má protokoly:
 - ☐ 1984 – protokol o dlouhodobém financování monitorování a vyhodnocování dálkového šíření látek znečišťujících ovzduší v Evropě
 - ☐ 1985 – protokol o snížení emisí síry
 - ☐ 1988 – protokol o snižování emisí oxidů dusíku
 - ☐ 1998 – protokol o těžkých kovech

45. Státní orgány pro zahraniční styky

☞ *podle Seidl-Hohenveldern*

☞ všechny subjekty MPV s výjimkou jednotlivců jsou PO

- * aby mohly PO jednat potřebují FO jako své orgány
- * mezinárodní společenství (na rozdíl od svazků států) nemá žádné vlastní orgány
 - ☐ funkční zdvojení = orgány státu (nebo jejich svazků) jednají často nejen ve svém zájmu, ale i v zájmu celého mezin. společenství (např. v př. znečišťování volného moře) → tyto orgány jsou jak orgány státu tak i „orgány“ mezin. společenství

☞ dělení st. orgánů:

- * 1. st. orgány jako zástupci svého vlastního státu (vnitřní orgány)
 - ☐ ústřední orgány, zahraniční zástupci a příslušníci ozbrojených sil
- * 2. st. orgány jako zástupci jiného státu
 - ☐ stát se souhlasem přijímajícího státu ustanoví svým diplomatickým zástupcem ad hoc osobu, která tam už působí jako diplomatický zástupce jiného státu
 - toto je častější v rámci konzulárních než diplomatických styků
 - toto se děje hl. v případech přerušení dipl./konz. styků nebo při válce (zde to je tzv. ochranná mocnost – urč. stát požádá přátelský stát, aby hájil jeho zájmy v jiných státech)
 - ◆ př. v letech 1957-1968 byla Francie ochrannou mocností SRN v Jugoslávii
 - ☐ občan EU má p. na poskytnutí dipl. ochrany jiným dipl. zástupcem z EU, když domovský stát občana nemá v dané zemi zastoupení
- * 3. st. orgány jako zástupci mezin. společenství
 - ☐ viz. funkční zdvojení
- * 4. orgány svazků států
 - ☐ vůle svazků států (hl. mezin. organizací) je vyjádřena více orgány
 - ☐ velké množství správních orgánů (mezinárodní úředníci) vykonává jménem své organizace záležitosti nepochybné (pošta) i politické (činnost generálního tajemníka OSN) povahy + hájí přitom společné zájmy členských států (vůle organizace se nemusí shodovat s vůlí každého jejího člena)

☞ ústřední orgány – zastupují stát v jeho vztazích s jinými subjekty MPV

- * jsou orgány MV → hlava státu a vláda
- * rozsah jejich kompetencí je dán ústavním p., přičemž rozhodující není text ústavní listiny, ale skutečná ústavní praxe
 - ☐ jsou i případy, kdy se stát zdráhá uznat vládu jiného státu, která tam skutečně vládne – většinou uzná předchozí vládu vyhnanou do zahraničí: exilová vláda
- * svou činnost vykonávají zpravidla v sídle svého úřadu a hájení zájmů v zahraničí přenechávají zástupcům v zahraničí (diplomaty a konzulové) → d. je snaha po co nejrychlejší doručování zpráv → velký rozvoj přímé diplomacie, což vede k častému setkávání se hlav států na nejvyšší úrovni, konferencím ministrů zahraničí...
- * 1969 – Úmluva o zvláštních misích – stanoví naroveň p. zvl. vyslanců a ústředních orgánů státu právu diplomatů
- * hlava státu, předseda vlády a ministr zahraničních věcí – má se za to, že tito jsou povoláni k zastupování svého státu (nepotřebují žádné zmocnění)
- * správní, kulturní a technické orgány, které jednají ve vymezených oblastech potřebují zvl. zmocnění

☞ zahraniční zástupci = orgány státu (vysílající stát), které vysílá natrvalo do jiného státu (přijímající stát) nebo k mezin. organizaci

- * úkol: hájit zájmy vysílajícího státu
- * diplomati = zahraniční zástupci, jejichž f-í je hájit zájmy vysílajícího státu u nejvyšších orgánů přijímajícího státu (vláda)
 - ☐ úkol: podporovat přátelské vztahy v oblasti hospodářské, kulturní a vědecké, informovat vysílající stát o situaci v přijímacím státě
 - ☐ jednají tedy převážně v politických věcech

- ✘ nesmí se vměšovat do vnitřních záležitostí přijímajícího státu
- ✘ právo diplomatů je kodifikováno ve Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích z r. 1961 (do té doby platila úprava z Vídeňského kongresu 1815)
- * konzulové = zahraniční zástupci, jejichž f-í je hájit zájmy vysílajícího státu ve styku s podřízenými orgány přijímajícího státu
 - ✘ vykonávají i administrativní f-e vysílající státu – udělují víza (= povolení ke vstupu), ověřují, poskytují právní pomoc PO a FO, kteří jsou st. příslušníky vysílajícího státu + berou do úschovy jejich pozůstalosti, vystupují za ně před soudy, doručují soudní dokumenty a mají právo vykonávat inspekci na lodích a letadlech vysílajícího státu
 - ✘ f-e konzulů jsou dnes často vykonávány diplomatickými zástupci (naopak jen výjimečně)
 - ✘ jednají převážně v nepolitických věcech
 - ✘ právo konzulů je kodifikováno ve Vídeňské úmluvě o konzulárních stycích z r. 1963
- ☞ příslušníci ozbrojených sil – velitelé ozbrojených sil jsou oprávněni jako orgány svého státu zastupovat tento stát v mezinp. vztazích
 - * toto postavení jen v oblasti jejich velení = jim podřízené vojenské oddíly + vojenské záležitosti spadající do jejich příslušnosti
 - * jsou oprávněni uzavřít příměří, ale nejsou oprávněni přijmout nevojenské závazky jménem svého státu
 - * parlamentář = vyjednaváč – velitel ho na základě plné moci pověří urč. úkoly
- ☞ *podle Potočný/Ondřej*
- ☞ stát má povahu PO → navenek jedná jen prostřednictvím svých orgánů, což jsou osoby určené státem zejména v Ústavě
 - * nejvyšší orgány st. moci jsou současně ústředními orgány pro mezinárodní styky: hlava státu, vláda, ministr zahr. věcí
 - * orgány, které trvale nebo příležitostně zastupují státy na území jiného státu: diplomatičtí zástupci, zvláštní mise, stálí zástupci při mezin. organizacích, delegace na mezin. konferencích
- ☞ podle místa působení orgány pro mezin. styky dělíme na:
 - * vnitřní – působí na území vlastního státu a vykonávají současně f-e vnitrostátní
 - ✘ hlava státu, vláda, ministr zahr. věcí
 - reprezentativní povaha → mohou jednat jménem státu ve všech zahr. věcech bez zvl. zmocnění
 - ✘ správní, technické a kulturní orgány – ministr zdravotnictví, pošty, kultury...
 - jednají ve státem vymezených oblastech a to na základě vnitrost. zmocnění
 - * zahraniční – orgány působící na území jiného státu nebo v sídle mezin. organizace
 - ✘ diplomatické – oprávnění jednat za stát ve věcech politických
 - diplomatické mise, zvláštní mise, stálá mise při mezin. organizaci, delegace na mezin. konferenci
 - ✘ nediplomatické – mají plné moci k věcem nepolitickým
 - konzulární úřady a komisaři
 - ✘ zvl. druh – vojenské jednotky
- ☞ podle trvání plných mocí je dělíme na:
 - * stálé – pověřeny trvalým zastupováním státu
 - ✘ diplomatické mise, stálé mise při mezin. organizacích, konzulární úřady
 - * dočasné – orgány jsou pověřené dočasnými časově omezenými úkoly
 - ✘ zvl. mise, delegace na zasedání mezin. organizace, zástupci státu při ceremoniálních úkonech
- ☞ všem těmto osobám MP přiznává výsady a imunity potřebné k zajištění nerušeného výkonu jejich f-cí

☞ vnitřní státní orgány pro mezin. styk:

☞ hlava státu – kdo jí bude, určuje Ústava

- * má reprezentativní povahu, pr. zastupovat stát navenek, sjednává a ratifikuje mez. smlouvy, přijímá vedoucí zastupitelských misí, pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí
- * při pobytu na území cizího státu požívá výsady a imunity (větší rozsah než Vídeňská úmluva):
 - ☐ pr. na pocty (slavnostní přijetí nejvyššími orgány)
 - ☐ pr. užívat vlajky a st. znaku na rezidenci a dopravním prostředku
 - ☐ pr. na zvl. ochranu nedotknutelnosti a bezpečnosti (stát pobytu nese odpovědnost)
 - ☐ pr. vykonávat vládní f-e i za pobytu v cizině (př. podepisování zákonů)
 - ☐ svoboda styku s orgány vlastní země i orgány třetích zemí
 - ☐ nedotknutelnost obydlí a dopravního prostředku užívaného hlavou státu
 - ☐ vynětí z trestní i civilní jurisdikce státu pobytu

☞ vláda - nejvyšší orgán MV – řídí zahraniční styky státu

- * v ČR sjednává a schvaluje MS, jejichž sjednání na ni přenesl prezident
- * má reprezentativní povahu
- * je zastupována svým předsedou, místopředsedy, náměstký
- * představitel vlády požívá v cizině diplomat. výsad a imunit

☞ ministr zahr. věcí - provádí zahraniční politiku; udržuje styky se stálými diplomatickými zástupci, řídí zastupitelské úřady v zahraničí, chrání zájmy státu a jeho občanů v zahraničí, v cizině požívá diplomatických výsad a imunit

☞ jiné vnitřní orgány – pravomoci jsou založené na zvláštním zmocnění zákonem nebo na MS

- * jsou to MS v oblasti administrativní, technické, zdravotní, humanitární a kulturní pro jednotlivé ministry i jiné orgány
- * v cizině požívají diplomatických výsad a imunit

46. Zahraniční mise států

- ☞ stálá diplomatické zastoupení v cizině = mise
- ☞ pr. na diplomatické styky s jinými státy (= pr. zřizovat mise) patří k základním pr. každého svrchovaného státu
- ☞ diplomatické styky mezi státy byly dříve upraveny obyčejovým pr., později Vídeňským kongresem 1815 a d. jsou upraveny Vídeňskou úmluvou z r. 1961
 - * k navázání diplomatických styků dochází vzájemnou dohodou
- ☞ funkce mise:
 - * zastupuje vysílající stát
 - * chrání zájmy vysílajícího státu a jeho občanů
 - * jedná s vládou přijímajícího státu
 - * zjišťuje legálně situaci ve státě a podává o tom zprávy své vládě
 - * napomáhá udržování přátelských styků a rozvíjení hospodářských a kulturní styků
 - * může vykonávat i konzulární f-e
- ☞ se souhlasem přijímajícího státu může být jedna mise příslušná pro více přijímajících států a také se souhlasem přijímajícího státu může jedna mise zastupovat více vysílajících států
- ☞ mise je vedena vedoucím mise, kterému je podřízen diplomatický (obchodní atašé...), administrativní (archiváři, písaři...), technický a služební (šofér, kuchař...) personál
 - * tyto osoby + jejich rodinní příslušníci požívají v odstupňované míře dipl. výsad a imunit
 - * vedoucí je jmenován jen se souhlasem přijímajícího státu = agrément (může být odepřen bez udání důvodu)
 - * přijímající stát může kdykoli každého člena mise bez udání důvodu označit za persona non grata (osoba nežádoucí)
 - * dipl. personál je obvykle složen ze st. příslušníků vysílajícího státu, zastává-li tuto f-ci st. příslušník přijímajícího státu = regnicoles – má výsady a imunity jen v souvislosti s výkonem f-ce
- ☞ vedoucí misí jsou rozděleni do tříd:
 - ☐ velvyslanci a nunciové – akreditace hlavou státu
 - ☐ vyslanci, ministři a internunciové – akreditace hlavou státu
 - ☐ chargé d'affaires – akreditace ministrem zahr. věcí
 - * akreditace = odevzdávají u úřadu stejného stupně pověřovací listinu
 - * rozlišení nemá vliv na jejich postavení, vyjma pořadí a etikety
- ☞ počet členů dipl. mise určuje vysílající stát, přijímající je však oprávněn požadovat, aby byl počet udržován v rozumných a obvyklých mezích
- ☞ mise či min. zahr. musí informovat přijímající stát o jmenování členů mise, jejich příjezdu či odjezdu a skončení jejich f-e
- ☞ vedoucí diplomatických misí pověřeni v témže státě tvoří dohromady diplomatický sbor v čele se stařešinou (služebně nejstarší dipl. zástupce nejv. třídy)
 - * v širším smyslu je dipl. sbor tvořen všemi oficiálními členy dipl. misí v témže státě
- ☞ zvláštní mise - za PSV působily mezi spojenci jako mimořádný spojovací prostředek k projednání vojenské strategie
 - * za DSV se počet velmi zvýšil
 - * 1969 Úmluva o zvláštní misi – kodifikace pravidel týkajících se zvl. misí
 - ☐ zvl. mise = dočasná mise, zastupující stát, kterou vysílá jeden stát k druhému, za účelem projednání urč. otázek či ke splnění urč. úkolu
 - * rozdíl od dipl. mise:
 - ☐ zvl. mise je dočasná
 - ☐ zvl. mise plní úkol omezeného rozsahu
 - * stát může zvl. misi vyslat do 2 i více států a i do státu, se kterým nemá žádné styky
 - * u zvl. mise se nevyžaduje agrément - přijímající stát však musí být předem informován o velikosti a složení mise - může ji odmítnout z důvodu nepřiměřené velikosti nebo urč. člena mise

- * její f-ce začíná okamžikem, kdy mise vstoupí do úředního styku se urč. st. orgánem a končí dohodou, dokončením úkolu, uplynutím lhůty, odvoláním (vysílajícím státem) či oznámením, že mise se považuje za skončenou (přijímajícím státem)
- ☞ stálé mise při mezin. organizacích:
 - * 1975 – Vídeňská úmluva o zastoupení států v jejich stycích s mez. organizacemi univerzální povahy – upravuje jejich postavení
 - * trvalá povaha a zastupuje členský stát u mezin. organizace
 - * ČR má své stálé mise u: OSN (New York, Ženeva, Vídeň), UNESCO, RE, EU, NATO
 - * f-ce mise: zajišťuje zastoupení státu, jedná s mezin. organizací či působí v jejím rámci, sleduje činnost organizace a informuje vládu...
 - * dipl. pracovníci mají trestní, civilní i správní imunitu (vyjma sporů o nemovitosti, dědictví, obch. činnost)
- ☞ delegace v mezin. organizaci a na mez. konferenci:
 - * 1975 - Vídeňská úmluva o zastoupení států v jejich stycích s mezin. organizacemi univerzální povahy – upravuje ot. týkající se delegací států na zasedáních orgánů mezin. organizací a na mezin. konferencích
 - * delegace na zasedání orgánu mezin. organizace = delegace vyslána státem, aby se jeho jménem účastnila jednání tohoto orgánu (této konference)
 - * delegace se vysílá v souladu s procedurálními pravidly (pořádající) organizace
 - * volnost při jmenování členů delegace
 - * počet členů má být rozumný
 - * paralelní a starší úpravy jsou v Úmluvě o výsadách a imunitách OSN 1946 a Úmluvě o výsadách a imunitách mez. odborných organizací 1947
- ☞ vojenská jednotka, loď a letadlo, které je na území cizího státu:
 - * 1. v době míru – vystupují jako zahraniční orgány svého státu
 - * 2. za ozbrojeného konfliktu – vystupují jako okupující jednotky.
 - * jejich vlajka a st. znak mají nárok na poctu; vojáci jsou vyňati z jurisdikce státu pobytu a podléhají zákonům svého státu

47. Diplomatické výsady a imunity

- ☞ zvláštní ochrany a výsady požívají vysílané osoby od nejs. dob
- ☞ tato pr. jsou propůjčována proto, aby zajistila fungování dipl. styku
- ☞ většina států světa spolu udržuje vzájemné dipl. styky → skoro každý stát je zároveň vysílajícím i přijímajícím státem → potřeba pravidel
 - * rovnoprávnost států nevylučuje to, že stát může poskytnout misi vysílajícího státu výsady přesahující rámec pravidel uvedených ve Vídeňské úmluvě o dipl. stycích – 1961
- ☞ rozdíl mezi výsadou a imunitou:
 - * obsah výsad je pozitivní (oprávnění navíc), obsah imunit je negativní (vynětí z některých norem)
- ☞ diplomaté musí respektovat pr. předpisy přijímajícího státu
- ☞ nedotknutelnost budovy mise – dokud budova slouží k dipl. účelům je nedotknutelná → nepodléhá donucovací pravomoci přijímajícího státu
 - * budova patří k území přijímajícího státu, ale má tzv. exterritorialitu → budova nesmí být použita k jiným účelům než diplomatickým → v budově mise nelze poskytnout azyl
 - * pr. mise a jejího vedoucího užívat vlajku a st. znak v místnostech mise, na rezidenci vedoucího a na jeho dopravním prostředku
 - * nedotknutelnost místností mise (i budovy a pozemky) → přijímající stát je povinen k jejich ochraně učinit všechna vhodná opatření, aby místnosti nebyly např. napadeny
 - * místnosti, jejich zařízení a dopravní prostředky mise nemohou být předmětem prohlídky či zabavení či exekuce
 - * orgány přijímajícího státu mohou vstoupit jen se svolením vedoucího mise
 - * problém: živelná pohroma, protože Vídeňská úmluva neobsahuje tzv. předpokládaný souhlas → ot. je zda hasiči při požáru mohou do budovy vniknout či nikoliv (př. velvyslanectví SSSR v Kanadě hasiče nepustilo a budova byla zničena)
- ☞ archívy, dokumenty a úřední korespondence mise jsou vždy a všude nedotknutelné
- ☞ dipl. zavazadlo nesmí být otevřeno ani zadrženo (pouze v případě závažného podezření, že zavazadlo obsahuje i jiný materiál než týkající se diplomacie)
- ☞ mise má svobodu spojení s vládou a ostatními misemi, stálými misemi a konzuláty vysílajícího státu → spojení může být kódované, šifrované, telefon, telegraf, dipl. kurýr...
 - * provozování rozhlasové stanice možné jen se souhlasem přijímajícího státu
- ☞ mise je osvobozena od daní (kromě nepřímých) a poplatků (kromě poplatků za zvl. služby - např. voda, plyn, elektřina)
- ☞ za nedotknutelné se považuje také dipl., administrativní a technický personál včetně jejich rodinných příslušníků
 - * přijímající stát má pov. zvl. ochrany vůči privilegovanému okruhu personálu – hl. kvůli teroristickým útokům
 - * jsou osvobozeni od výkonu všech osobních služeb (př. vojenská služba)
 - * nedotknutelnost soukromého obydlí, písemností a majetku
 - * svoboda pohybu na území přijímajícího státu, vyjma zakázaných oblastí
 - * vynětí z trestní, správní a civilní jurisdikce (vyjma soukromé nemovitosti diplomata, dědictví, výkon svobodného povolání, obch. činnost)
 - ☐ ani při těžkém porušení pr. řádu přijímajícího státu nedojde ke ztrátě imunity
 - ☐ přijímající stát takovou osobu může prohlásit za persona non grata, ale nesmí ho potrestat
 - * vynětí ze soc. zabezpečení přijímajícího státu
 - * diplomat není povinen vypovídat jako svědek
 - * umožněn průjezd třetím státem v případě průjezdu, návratu
- ☞ administrativní, služební a technický personál
 - * požívá imunity pro svou činnost spojenou s výkonem f-ce + vynětí z trestní jurisdikce
 - * regnicoles – podléhá jurisdikci přijímajícího státu (ale nesmí být bráněno výkonu jeho f-cí)
 - ☐ tzv. funkční imunita
- ☞ vysílající stát se může výslovně vzdát vynětí z jurisdikce (např. u závažných TČ spáchaných diplomatem)

- ☞ zrušení imunity – prohlášením vysílajícím státem (i bez souhlasu osoby)
- ☞ imunita personálu mezin. organizací
 - ✱ geograficky širší – požívá imunitu i v zemi svého původu
 - ✱ věcně užší – imunita je spojená jen s výkonem jeho f-ce
- ☞ počátek dipl. výsad a imunit - po notifikaci osoby do jejího úřadu a vstupu na území přijímacího státu
- ☞ konec dipl. výsad a imunit – vycestování po skončení své f-ce
- ☞ navázání dipl. styků se děje na základě vzájemné dohody a při přerušení styků (př. válka) musí být umožněno veškerému personálu vycestovat

- ☞ výsady a imunity zvláštních dipl. misí
 - ✱ nedotknutelnost místností není absolutní, administrativní a technický personál má úplnou imunitu z trestní jurisdikce a civilní a správní omezena funkčně
 - ✱ osvobození od cel jen u předmětů osobní potřeby
 - ✱ vysílající stát se může zříci vynětí z jurisdikce
 - ✱ na území třetího státu imunity k zajištění průjezdu a návratu

48. Úloha konsulů, jejich výsady a imunity

- ☞ historický vývoj – obchodníci usazení na důležitém obchodním místě v zahraničí si zvolili muže, který vystupoval jako mluvčí před místními úřady → volený konzul
 - * 16. st. – konzulové mají soudní pravomoci v islámských zemích
 - ☞ d. tento institut neexistuje
- ☞ konzulární úřad = konzulát = zahraniční orgán státu zřízený na území druhého státu za účelem ochrany zájmů vysílajícího státu a jeho občanů (FO i PO) a k plnění urč. správních, hospodářských a občanskopr. záležitostí
- ☞ d. se rozdíly s diplomatickou misí stírají a konzulát je často jako konzulární oddělení diplomat. mise a konzuláty naopak nyní plní i některé úkoly politického charakteru (zejm. u států bez diplomat. styku)
 - * dříve to bylo striktně rozděleno – konzuláty nezastupovaly stát všestranně a neměly reprezentativní povahu → plnily administrativní, ekonomické a civilní f-e
 - * d. mají i konzuláty velký rozsah výsad a imunit
- ☞ 1963 - Vídeňská úmluva o konzulárních stycích – upravuje postavení konzulárních úřadů a úředníků a také jejich výsady a imunity
 - * slouží jako rámec pro speciální úpravu, které státy dosahují uzavíráním dvoustranných konzulárních úmluv
- ☞ cíl – přátelské soužití dotčených států, ochrana zájmů st. příslušníků vysílajícího státu
- ☞ druhy konsulů:
 - * k-l z povolání – st. úředník vysílajícího státu
 - * honorární k-l – soukromá osoba, která vykonává tuto f-ci jako čestný úřad
 - ☞ mohou být st. příslušníky vysílajícího, přijímacího i třetího státu
 - ☞ někdy nemají přiznaná všechna oprávnění podle MPV (př. ne vždy mohou propůjčovat víza)
- ☞ v čele konz. úřadu je: generální konzul, konzul, vicekonzul, konz. jednatel → 4 třídy
- ☞ f-ce konzulátů:
 - * chrání zájmy vysílajícího státu a jeho občanů v rozsahu dovoleném MPV
 - * podporují rozvoj obchodních, hospodářských, kulturních a vědeckých styků
 - * zjišťují legálně stav a vývoj obchod., hospodářského, kulturního a vědec. života v přijímacím státě a informují o tom svou vládu
 - * vydává cestovní pasy občanům vysílajícího státu a víza cizincům
 - * plní f-e notáře a civilního matrikáře
 - * zastupuje občany vysílajícího státu před soudy a jinými orgány, chrání zájmy mladistvých, hájí zájmy občanů v případě dědění
 - * doručuje soudní a jiné dokumenty, vyřizuje dožádání nebo pověření k provedení výslechu pro soudy vysílajícího státu
 - * vykonává dozor nad loděmi a letadly registrovanými ve vysílajícím státu a poskytuje jim pomoc
- ☞ tam, kde není stálá diplomat. mise, může být konzulát pověřen výkonem dipl. úkonů → to mu však nedává dipl. výsady a imunity
- ☞ konzulát může být zřízen na území přijímacího státu jen s jeho souhlasem
- ☞ aby byly úkoly konsulů plněny dobře, je třeba mít kontakty s místními úřady → vytváří se síť konzulárních úřadů (sídla v místech důležitých pro obchodní styk) a úřady jsou kompetentní pro svůj konz. obvod
- ☞ pr. na navázání = udržení konz. styků – navázání dipl. styků zahrnuje zpravidla i navázání konz. styků a konz. styky mohou přetrvávat i po přerušení dipl. styků
- ☞ vedoucího jmenuje vysílající stát
- ☞ vysílající stát musí vystavit osobě, kterou zvolil jako vedoucího konzulátu konzulský patent a přijímací stát musí dát souhlas k výkonu této f-ce = exequatur
 - * přijímací stát souhlas udělit nemusí a kdykoliv může osobu označit jako persona non grata
- ☞ 2 a více států mohou jmenovat 1 osobu konzulárním úředníkem v přijímacím státě, aby je zastupoval - souhlas přijímacího státu

- ☞ vedoucí konzulátu se dělí do 4 tříd:
 - ☐ 1. generální konzulové
 - ☐ 2. konzulové
 - ☐ 3. vicekonzulové
 - ☐ 4. konzulární jednatele
- ☞ d. je tendence sbližovat konzulární právo s diplomatickým
- ☞ personál konzulátu je tvořen: konzulární úředníci – vedoucí a tajemníci, konzulární zaměstnanci - administrativa, služební personál
 - * urč. konzulární úředník může být prohlášen za persona non grata nebo za nepřijatelného člena
→ vysílající stát tuto osobu odvolá či ukončí její činnost
 - * vysílající stát musí oznámit na Min. zahr. v přijímajícím státě jmenování personálu konzulátu, jejich příjezd a odjezd a skončení jejich f-e
- ☞ konz. sbor = je tvořen konzulárními úředníky všech států ve stejném místě
 - * v čele: stařešina (doyen)
 - * pní jen ceremoniální a protokolární f-e
- ☞ výsady a imunity podle Vídeňské úmluvy o konz. stycích – 1963:
 - * konz. úřad smí používat státní vlajku
 - * konz. úřad požívá nedotknutelnosti místností - nedotknutelnost není absolutní (na rozdíl od dipl.)
 - ☐ orgány přij. státu mají zákaz vstoupit do konz. místností, nebo potřebují souhlas vedoucího, ale v případě požáru (jiné živelné pohromy) se souhlas vedoucího předpokládá → předpokládá se, že souhlas byl udělen
 - * nedotknutelnost archivů a dokumentů
 - * konz. úřad má svobodu spojení a je osvobozen od daní a cel u předmětů pro potřebu konz. úřadu
 - * konz. úředníci smí být zatčeni či vzati do vazby, dopustili-li se těžkého zločinu a rozhodl-li o tom soud → přijímající stát musí bezodkladně uvědomit vedoucího (X diplomati)
 - * vynětí z trestní, civilní a správní jurisdikce u konz. úředníků a ZCÚ je funkční = jen při úkonech, které se týkají jejich f-ce
 - * členové konzulátu jsou povinni svědčit – s výjimkou věcí souvisejících s výkonem jejich úřední povinnosti
 - * orgány přijímajícího státu musí informovat konzulát v případech zatčení, uvěznění, úmrtí, poručnictví či opatrovnictví, leteckých a lodních nehod, jestliže k nim došlo v obvodu konzulátu a týkají se občanů vysílajícího státu
 - ☐ konzul smí tyto osoby navštívit ve vězení
 - ☐ bez prodlení musí být osoby informovány o svých právech
- ☞ Vídeňská úmluva kodifikovala i institut honorárních = obchodních konzulů – bývají jmenováni z řad občanů přijímajícího nikoli vysílajícího státu – jde o čestnou f-ci
 - * nejsou st. úředníky
 - * užívají je spíše menší státy → snížení výdajů (vedení konzulátu je drahé)
 - * jejich f-ce jsou užší → i imunity mají omezenější

49. Pojem a druhy mezinárodních smluv

- ☞ vícestranný mezinárodněprávní úkon = MS – v praxi se používá i jiných výrazů: státní smlouvy, smlouvy s cizími státy, charta, pakt, úmluva, deklarace...
 - * podílejí se na něm výlučně mezinpr. subjekty
- ☞ právo MS platí i pro konkordáty – ty zavírá Sv. stolice se státy
- ☞ smlouvy uzavřené mezi subjekty MP a soukromopr. subjektem nejsou MS
- ☞ prameny práva MS
 - * 1969 – Vídeňská úmluva o smluvním právu – reguluje formální právo písemných smluv mezi státy (nikoli mezi mez. organizacemi)
 - * 1986 - Vídeňská úmluva o smluvním právu mez. organizací
- ☞ formální právo MS X mezin. smluvní právo = materiální pravidla ohledně vztahů mezi mezinpr. subjekty, která jsou upravena ve formě MS → ne mezin. právem obyčejovým ani mezinpr. zásadami
 - * smluvní právo je odvětví MP, které obsahuje zásady a normy regulující uzavírání MS mezi státy nebo mez. organizacemi - jejich vstup v platnost, změny, způsoby přerušování jejich plnění a výklad
 - ☐ technická a procedurální povaha (pravidla upravující uzavírání, vstup v platnost, ukončení platnosti, změnu, výklad MS...)
- ☞ na jedné MS se může podílet 2 nebo více partnerů
- ☞ MS = dohoda mezi státy nebo mez. organizacemi, kterou se zakládají, mění či ruší jejich vzájemná práva a závazky podle MP
 - * jsou nedůležitějším pramenem MP
 - * je to nejrozšířenější forma spolupráce mezi státy v oblasti hospodářské, politické, bezpečnostní, ekonomické, kulturní, humanitní i právní
- ☞ obsah PÚ (MS) – právo MS platí pro všechny bez ohledu na jejich obsah
 - * má význam, když obsah MS porušuje kogentní MP → tyto MS jsou neplatné
 - * rovnost plnění a protiplnění se nevyžaduje → MS může jedné straně ukládat jen pov. a druhé jen práva
 - * všechny mají stejnou právní sílu
- ☞ forma PÚ – vnější forma závisí na vůli stran → ústně, písemně, znamením
 - * pokud MS nestanoví jinak, je součástí MS výměna dopisů, přílohy, závěrečný akt...
- ☞ druhy MS podle formy smlouvy:
 - * 1. písemné a ústní
 - ☐ převažují písemné – vůle stran být vázány dohodnutým textem
 - ☐ ústní - gentlemanské dohody, nevýhodou je možnost budoucích sporů
 - obsah těchto MS je zachován pouze v paměti osob
 - * 2. veřejné a tajné
 - ☐ veřejné - určeny k publikaci
 - ☐ tajné – veřejnost ani státy o nich nejsou informovány
 - např. dodatky a přílohy k hl. veřejné smlouvě
 - * 3. uzavřené v plné a ve zjednodušené formě
 - ☐ v plné formě - sjednány hlavou státu či vládou
 - autentifikace textu MS = akt, jímž stát uznává urč. text jako věrný výsledek jednání
 - ratifikace = přijetí, přistoupení a konfirmace = akt, jímž stát projevuje svou vůli být autentifikovaným textem právně vázán
 - právní závaznost je založena na jednom dokumentu
 - ☐ ve zjednodušené formě – uzavírají je jiné orgány (ministr či velvyslanec)
 - právní závaznost je založena na několika oddělených pr. dokumentech (výměna nót, výměna dopisů...)
 - * 4. prezidentské, vládní a resortní
 - ☐ prezidentské – sjednává prezident
 - nejvýznamnější politické ot.,
 - k platnosti potřebují: ratifikaci prezidentem + schválení parlamentem

- v ČR MS o lid. právech, politické, hospodářské...
- ✧ vládní - sjednává premiér
 - jsou platné, když vláda oznámí druhé straně vůli být vázána MS = konfirmace
 - ČR – jejich projednání přenesl prezident na vládu – obsahem přesahují působnost jednoho resortu
- ✧ rezortní – sjednávají ministři nebo vedoucí úseků ve st. správě
 - právním základem rezortní dohody je předchozí rámcová MS uzavřená v plné formě
 - jsou platné, když přísl. ministr oznámil druhé straně vůli být vázán MS
 - ČR – prezident přenesl jejich sjednávání na jednotlivé členy – rozsah ministerstva
- ☞ druhy MS podle počtu smluvních stran
 - * 1. bilaterální – dvoustranné
 - * 2. plurilaterální – vícestranné
 - * 3. multilaterální – mnohostranné
 - * 4. regionální – oblastní
 - * 5. univerzální
 - * 6. otevřené - smí přistoupit i další státy
 - * 7. polootevřené = polouzavřené – hl. MS zakládající mez. organizace
 - ✧ váží přístup dalších států na různé podmínky a na souhlas členů (př. OSN)
 - * 8. (u)zavřené - týkají se urč. subjektivních práv a pov. (př. MS o obchodu a plavbě)
- ☞ druhy MS podle obsahu MS
 - * 1. politické a hospodářské
 - ✧ politické – upravují ot. bezpečnosti sml. stran, mírovou spolupráci stran, rozvoj přátelských styků...
 - př. MS o kolektivní bezpečnosti, o společné obraně, o přátelství...
 - ✧ hospodářské - upravují mezin. hospodářskou, obchodní, vědeckou, technickou, kulturní a sociální spolupráci
 - * 2. rovné a nerovné
 - ✧ rovné = rovnoprávné – práva a pov. stran jsou rovnocenné (to neznamená shodné)
 - ✧ nerovné = nerovnoprávné - nepoměr mezi právy a pov. stran
 - * právotvorné a kontraktuální
 - ✧ právotvorné – MS obsahující obecné PN → tvoří tak objektivní právo
 - práva a pov. sml. stran jsou obsahově totožné, obvykle dlouhodobé a otevřené
 - ✧ kontraktuální – sml. strany si dohodly zvláštní vzájemná subjektivní práva a pov.
 - plnění nemusí být identická (př. MS o neútočení, o vzájemné pomoci, o půjčce...)
 - * 3. smíšená povaha
 - ✧ a) jednorázové a opakující se plnění
 - jednorázové plnění – závazek MS je splněn jednorázovým aktem (př. vytyčení st. hranice...)
 - opakující se plnění – dochází k několikerému plnění závazků (př. dohody o platebním styku...)
 - ✧ b) mírové a válečné
 - mírové - regulují vztahy v době míru → za ozbrojeného konfliktu mezi stranami bývají suspendovány či zaniká jejich platnost
 - válečné – platí za ozbrojeného konfliktu
 - ◆ obsahují pravidla vedení války, ochrana obětí války, postavení neutrálních států, uzavření příměří
- ☞ druhy MS podle doby trvání
 - * 1. krátkodobé – upravují vztahy na 1, 3, 5 let
 - * 2. dlouhodobé – upravují vztahy na 10, 15, 20 let
 - * 3. časově neomezené - př. mírové, politické a bezpečnostní, statuty mez. organizací;
 - * 4. preliminární - upravuje vztahy pouze předběžně
 - * 5. definitivní – ta nahrazuje MS preliminární
- ☞ druhy MS – ostatní
 - * 1. ve prospěch třetího – jsou to MS s doložkou o přístupu – jsou otevřená pro všechny státy nebo jen pro určité (př. pro každý evropský stát)

- ✧ nezakládají právní nárok na přístup
- ✧ poskytují třetímu urč. materiální výhodu – třetímu státu by mělo být poskytnuto žalovatelné právo na dodržení MS vůči sml. partnerům
- ✧ pozdější výhodnější smlouvy po sjednání doložky nejvyšších výhod
- * 2. k tíži třetího – odporuje zás. suverenity → státu mohou uloženy nezpr. pov. bez jeho souhlasu (tedy proti němu)
 - ✧ př. 19. st. – při uzavírání mírových MS byla přijata usnesení závazná pro celé tehdejší společenství států → tedy i pro ty, které se na příslušné konferenci nepodílely
 - ✧ př. rozdělení Německa na 4 okupační zóny
- * 3. předběžné MS:
 - ✧ a) pactum de contrahendo - o smlouvě budoucí; závazná jen pokud se z ní dají dovodit jasné závazky
 - ✧ b) pactum de negotiando - závazek k vážně míněným vyjednáváním
- ☞ registrace a publikace smluv – do konce PSV byl přehled i přístup k MS zcela nedostačující (dokonce i pro právníky, historiky a státy špatný)
 - * Společnost národů – vydala Pakt, že všechny MS jejích členů musí být registrovány a uveřejněny sekretariátem SN pod sankcí nezávaznosti → ty MS, které by nebyly zveřejněny, tak nebudou závazné
 - ✧ tzv. Sbírka smluv SN
 - * OSN – registruje a publikuje všechny MS u sekretariátu OSN
 - ✧ 1946 - Směrnice pro registraci smluv – zde upraveny podrobnosti
 - sankcí není neplatnost, ale nemožnost dovolat se neregistrovaných MS před orgány OSN
 - tzv. Sbírka smluv OSN - publikace v originále + v anglické a francouzském překladu
 - * MS publikují i státy samy – činí tak pro vlastní potřebu (pro své orgány a obyvatelstvo) a také z mezin. důvodů (s ohledem na ostatní státy a světovou veřejnost)
 - ✧ větší státy mají zvl. sbírku MS a dohod, jimiž jsou vázány
 - ✧ menší státy uveřejňují nejdůležitější MS ve svých sbírkách právních předpisů
 - ČR – od roku 2000 máme Sb.MS
- ☞ MS mají často velký politický význam a obsahují i ustanovení neslučitelná s dosavadním vnitrostátním zákonodárstvím → zde je nutno vyžádat si v určitém okamžiku procesu uzavírání MS souhlas parlamentu (ve Švýcarsku lidu)
- ☞ pokud MS přenáší výsostná práva na mez. organizaci nebo je vyjímá z pravomoci vnitrost. soudů, zasahuje do ústavy

50. Vznik mezinárodních smluv

- ☞ aby vznikla platná MS, musí být splněny 3 podmínky:
 - * 1. sml. strany musí být způsobilé k uzavření MS
 - * 2. předmět MS musí být možný a dovolený
 - * 3. sml. strany musí řádně projevit svou vůli být vázány MS
- ☞ způsobilost sml. stran - plnou právní způsobilost uzavírat MS (ius contrahendi) mají ty státy, které jsou plnoprávními subjekty MP → toto je tzv. atribut státní suverenity
 - * je úplatná = stát může uzavřít jakoukoli MS, kterou MP připouští
 - * je původní = je neodvozená a náleží státu proto, že je státem
 - * federace – smluvní způsobilost má ústřední stát
 - ☐ jednotlivé státy mohou mít odvozenou a omezenou smluvní způsobilost – rozsah určí federální ústava
 - * konfederace – každý stát má smluvní volnost
 - ☐ konfederace jako celek by byla způsobilá jen tehdy, pokud by ji k tomu členské státy zmocnily v zakládací smlouvě
 - * omezená smluvní způsobilost – tu mívaly polosuverenní státy
 - ☐ d. ji má Svatá stolice, povstalecká strana a politické územní útvary (př. dříve Západní Berlín)
 - * žádnou způsobilost - neměly kolonie
- ☞ předmět smlouvy – sml. strany mají širokou volnost vůle → předmětem MS může být jakákoli ot., která je schopna právní regulace
 - * omezení jsou dána - fyzickou nemožností plnění a nezbytným souladem MS se základními zájmy mezin. společenství jako celku
 - ☐ toto je vyjádřeno v imperativních normách obecného MS (ius cogens) a v zásadách organizace světové kolektivní bezpečnosti
 - ☐ je-li předmětem MS závazek s plněním nemožným již v době uzavření smlouvy → akt od počátku neplatný = nicotný
 - nemožnost plnění musí být absolutní - v praxi by šlo o nezaviněný omyl (strany o zavinění v dobré víře nevěděly) nebo podvod (jedna strana o nemožnosti věděla a vědomě dovedla druhou stranu k uzavření)
 - * právní nemožnost plnění - nedovolenost - nulitní je smlouva, která je v době svého uzavření v rozporu s ius cogens
- ☞ statuty mez. organizací kolektivní bezpečnosti stanoví, že Pakt SN ruší veškeré existující i v budoucnu sjednané závazky v rozporu s Paktem + státy se zavázaly, že nebudou ani v budoucnu uzavírat podobné MS
- ☞ Charta OSN stanoví, že v případě střetu mezi závazky členů OSN a jakéhokoli jiného mez. ujednání, mají přednost závazky dle Charty - rozporné MS tedy zůstávají formálně platné, ale neúčinné (to platí i na dohody s nečleny OSN)
- ☞ řádný projev vůle sml. stran – upravila Deklarace o zákazu vojenského, politického či hospodářského donucení 1969 – státy musí mít úplnou svobodu při provádění všech úkonů týkajících se uzavírání MS
 - ☐ 1969 Vídeňská úmluva o smluvním právu – deklaruje zásadu svobodného souhlasu
- * a) pravomoc uzavírat MS - státy jednají prostřednictvím svých oprávněných orgánů nebo jejich řádně zmocněnými zástupci
 - ☐ každá ze zúčastněných stran si může prověřit smluvní způsobilost druhé strany
 - ☐ ot. pravomoci uzavírat MS upravuje vnitrostátní právo (ústavy) – orgány, které nejsou určeny zákony, potřebují k jednání plnou moc, kterou vydává oprávněný orgán
 - ☐ 1969 Vídeňská úmluva o smluvním právu – podle ní mají urč. orgány státu právo provádět platně veškeré úkony k uzavření MS z titulu jejich ústavního postavení → nemají pov. předkládat plnou moc:
 - ¹hlava státu, ²vláda, ³ministr zahraničí, ⁴vedoucí diplomatické mise, ⁵pověřený zástupce státu na mez. konferenci či u mez. organizace
 - ◆ 4 a 5 smí jen přijmout text smlouvy; pro podpis by museli mít zvl. plné moci

- ◆ 1, 2, 3 budou platné, i kdyby vnitrostátně překračovaly své pravomoci – výjimka: stát se může dovolat porušení vnitrostátního pravidla o pravomoci jako důvodu neplatnosti tehdy, pokud porušení bylo objektivně zřejmé
- * b) plná moc = oficiální písemný dokument vydaný st. orgánem reprezentativní povahy (tzv. řádná plná moc)
 - ✧ opravňuje provést všechny akty směřující k uzavření MS
 - ✧ druhy:
 - všeobecné – týkají se více MS
 - zvláštní – týkají se jen urč. osoby
 - ✧ absolutní neplatnost ujednání od počátku = ab initio – když osoba není vybavena řádnou plnou mocí, nebo když osoba jednala ultra vires plné moci = překročení plné moci
 - ✧ nedostatek plných mocí může být zhojen ratifikací
 - ✧ akt nezmocněné osoby může být následně zhojen, jestliže stát takový akt potvrdí = konfirmace – účinek ex tunc
- ☞ skutečný souhlas smluvních stran – ten je základem závaznosti MS
 - * pokud projev vůle neodpovídá skutečné vůli → akt je vadný a i neplatný
 - ✧ absolutně neplatný = nulitní - od počátku
 - ✧ relativně neplatný - napadnutelný případně neplatný s účinky ex tunc
- ☞ důvody vadného projevu: omyl, podvod, korupce plnomocníka, donucení plnomocníka, donucení státu hrozbou síly nebo použitím vojenské síly
- ☞ omyl
 - * omyl faktický – omyl o skutečnosti – sml. strana předpokládá skutečnost, která vůbec neexistuje (př. MS o řece, která vůbec není)
 - * omyl ve formulaci textu - chybné označení (věci, místa), nesprávný výraz či obrat
 - ✧ takový omyl nemá vliv na platnost MS → vůle stran zde existovala
 - ✧ taková MS musí být plněna dle skutečné vůle stran v době uzavření MS
 - * omyl jednostranný – pouze jedna strana je v omylu
 - * omyl oboustranný (společný) – všechny strany jsou v omylu
 - * MS, při jejímž sjednávání došlo k omylu, bude napadnutelná postiženým státem → pozbývá platnosti ex tunc
 - * dovolat omylu se nemůže strana, která k omylu přispěla nebo byla upozorněna na možnost omylu
- ☞ podvod - stát přiměje druhý stát k uzavření MS podvodným jednáním
 - * cílem je vyvolat u protistrany dolůzně omyl (bez něhož by nebyla ochotna svůj souhlas dát)
 - ✧ oběť podvodu se smí domáhat neplatnosti ab initio
 - ✧ př. Mnichovská dohoda 1938 – byla určena jako neplatná
- ☞ korupce - souhlas k MS dosažen korupcí představitele státu jiným státem na MS zúčastněným
 - * = poskytnutí neoprávněných osobních výhod představiteli státu s cílem ovlivnit ho tak, aby zneužil svých plných mocí ve prospěch druhé strany
 - * musí být dán kauzální nexus mezi korupcí a představitelovým projevem
 - * oběť korupce se může domáhat neplatnosti ab initio
- ☞ použití síly a hrozba silou – souhlas byl vynucen silou nebo hrozby silou
 - * násilí směřuje proti osobě představitele druhého státu
 - ✧ donucení fyzické (proti životu, zdraví či majetku zástupce nebo osob jemu blízkých) či psychické (proti postavení či cti zástupce)
 - ✧ vynucený souhlas nemá žádné právní účinky
 - ✧ taková MS je ipso iure nulitní = nicotná a neplatná ab initio
 - ✧ tato vada nelze odstranit ani dodatečným řádným souhlasem ani ratifikací
 - ✧ př. přijetí protektorátu 14.3.1939 Háchou

- ☞ uzavírání MS
 - * aby byla MS platná, musí být splněn zvl. postup daný MP i vnitrost. právem
 - ☐ předepsané právní akty: : schválení textu; autentifikace textu; ratifikace, přijetí, schválení nebo přístup k MS; výměna ratifikačních listin či jejich uložení u depozitáře; vzájemné informování o schválení MS (konfirmace) či výměna nót
 - ☐ vnitrostátní právo odlišuje pravomoci sjednávat MS (vést jednání, formulovat obsah, parafovat apod.), schválit ji a ratifikovat ji
- ☞ příprava textu MS – strany se musí dohodnout, že MS chtějí
 - * text MS vzniká v průběhu vyjednávání
 - ☐ dvoustranné MS
 - zahájení: vláda jednoho státu informuje vládu druhého státu o svém úmyslu uzavřít s ním MS → diplomatická cesta
 - návrhovač předává druhému podrobnější návrh textu - pokud protistrana návrh v zásadě akceptuje, tak dochází k vlastnímu jednání o definitivním textu
 - ☐ mnohostranné MS- se sjednávají na mez. konferencích
- ☞ jazyk MS – záleží na vůli stran v kolika a kterých jazycích chtějí MS formulovat
 - * v praxi existují jistá stálá ustanovení:
 - ☐ dvoustranné MS - v obou národních jazycích, oba texty jsou autentické
 - u jazyků rozdílných jazykových skupin se sepisuje ještě ve světovém jazyku (AJ, ŠJ, FR, AR)
 - ☐ mnohostranné smlouvy – zapisují se v min 2 svět. jazycích
 - MS sama stanoví, které jsou autentické (ostatní jsou oficiální překlady)
- ☞ jednotlivé části MS: úvod, vlastní text, závěrečná ustanovení a přílohy
 - * 1. preambule = úvod – zde se uvedou smluvní strany, účel smlouvy, jména a prověření plnomocníků
 - ☐ poslední věta obvykle zní: ...a dohodly se na tomto...
 - ☐ je to platná součást MS, významná zejm. pro interpretaci
 - * 2. vlastní text MS – zde je meritorní obsah = práva a pov. stran
 - ☐ rozdělen na články (odstavce, oddíly, kapitoly či části)
 - * 3. závěrečná část = protokolární články - články mající formálně právní povahu – upravují dobu, na kterou se uzavírá, možnost prodloužení, podmínky výpovědi, možnost výhrad, požadavek ratifikace či aprobační, vstup v platnost, právní povaha příloh, dohodnutý způsob řešení sporů
 - ☐ na konci je datum a místo uzavření MS + podpisy plnomocníků
 - ☐ alternáty = střídání podpisů partnerů
 - ☐ dvoustranná smlouva má 2 exempláře - strana má ten, na který se podepsala jako první = ten, kde je její text jako první
 - ☐ mnohostranná smlouva – podpisy podle abecedního pořádku názvů států (státy se mohou dohodnout jinak)
 - * 4. přílohy – různé označení: příloha, protokol, dodatkové články...
 - ☐ nepodepisují se ani se neparafují
 - ☐ jejich právní povaha záleží na dohodě stran

- ☞ schválení textu MS = přijetí
 - * fixuje formu a obsah MS bez důsledků pro právní závaznost – k té je třeba ještě podpis a ratifikace
 - * schválení se provede u všech typů MS jednomyslným souhlasem stran
 - ☐ když se strany dohodnou, jde to i jinak (2/3, 3/5...)
 - ☐ menšina nemůže bránit většině ve sjednání MS
 - ☐ MS politické a bezpečnostní obvykle vyžadují však konsensus (jednomyslnost)
- ☞ ověření textu MS = autentifikace – tímto se text stává definitivním a původním
 - * tímto strany uznají text za správný, neměnný a oficiální
 - * k autentifikaci textu dochází: podpisem, podpisem ad referendum, parafováním textu nebo jiným dohodnutým způsobem
 - * podpis může mít podle vůle stran i více f-cí: nejen autentifikaci, ale může být i projevem vůle státu přijmout definitivně závaznost MS (tzv. jednofázový postup uzavírání)
 - * podpis ad referendum – tento podpis je podmíněný pozdějším schválením příslušným orgánem státu a nabude významu plného podpisem až po té → a to ex tunc
 - * parafování - předběžný podpis MS pouze iniciálami plnomocníka
 - ☐ lze parafovat i jen části MS (zvláště při přerušení jednání)
- ☞ souhlas jednajících stran být vázán MS
 - * definitivní souhlas být vázán MS může být vyjádřen: podpisem, výměnou dokumentů tvořících MS, ratifikací MS, přijetím MS = acceptance, schválením MS = approval, přístupem k MS = accession, jiným dohodnutým způsobem
 - * tímto však ještě nenastávají pov. z MS → MS je platná až souhlasem druhé strany nebo souhlasem urč. počtu dalších států
 - * stát je však do vstoupení MS v platnost povinen se zdržet jednání, které by směřovalo ke zmaření předmětu a účelu MS
 - * podpis – plní vždy f-ci autentifikačního aktu
 - ☐ může však vyjadřovat i vůli státu být MS vázán
 - * ratifikace = formální slavnostní potvrzení MS, která byla předtím sjednaná a podepsaná oprávněným orgánem
 - ☐ dříve se vyžadovala u všech MS jako nezbytná podmínka platnosti
 - ☐ d. závisí na vůli stran, ale je nutná u MS: o lid. právech, závažné politické a hospodářské, mající změnit poměry ve státě přijetím nového zákona...
 - ☐ nevyžaduje se u MS ve zjednodušené formě
 - ☐ ratifikaci státy uplatňují podle toho, co stanoví jejich ústavy
 - * přistoupení = akcese, adheze – definitivní přijetí závaznosti MS státem, který se vypracování MS neúčastnil ani ji nepodepsal;
 - ☐ akcese – nový účastník přijímá veškerá práva a pov.
 - ☐ adheze – nový účastník přijímá jen některé části MS
 - ☐ je možné jen u otevřených MS
 - ☐ přistupující stát se stává stranou MS již svým projevem vůle o přistoupení
 - ☐ má stejný právní význam jako příp. požadovaná ratifikace → přistupující stát svým přistoupením MS rovnou ratifikuje
 - * přijetí = akceptace - zjednodušená forma ratifikace či přistoupení k MS
 - ☐ o ratifikaci, přijetí, schválení a přístupu Vídeňská úmluva o sml. právu říká, že všechny tyto akty bez rozdílu znamenají v každém případě úkon, kterým stát v mez. měřítku projevuje svůj souhlas být vázán MS
 - ☐ věcné tozdíly mají vnitrostátní význam
 - * schválení = aprobace, confirmace - zjednodušená forma ratifikace
 - ☐ hl, u dohod uzavíraných vládou či rezortními ministry
- ☞ mez. akt vstupu MS v platnost

- * mez. akt ratifikace, přistoupení, přijetí či schválení MS se provádí tím způsobem, že se příslušné ratifikační, přístupovací nebo přijímací listiny:
 - ☐ vzájemně vymění mezi smluvními státy
 - ☐ uloží se u depozitáře
 - ☐ oznámí se smluvním státům a depozitáři
- * výměna a uložení ratifikačních listin - u dvoustranných smluv probíhá jejich výměna a to na území sml. státu, kde nedošlo k podepsání MS
 - o výměně ratifikačních listin se sepisuje protokol,
 - ☐ multilaterálních MS se obvykle ukládají u depozitáře
- * depozitář = ten, kdo je smluvními stranami pověřen chránit původní text (originál MS) a konal různé úkony důležité pro právní život MS
 - ☐ bývá jím jeden či více států nebo mez. organizace či její výkonný funkcionář
 - ☐ f-e depozitáře:
 - uschovat a chránit originální text
 - vydávat ověřené opisy originálu smluvním stranám či potencionálním smluvním stranám
 - přijímat akty týkající se života smlouvy (podpisy, ratifikační listiny...) a informovat o nich smluvní státy (cirkulární nótou)
 - registrovat smlouvu u sekretariátu OSN
 - provést opravu chyb v textu MS
- ☞ souhlas států být vázán pouze částí MS – toto může připustit buď MS sama nebo vzájemná dohoda sml. států
- ☞ uzavírání MS ve zjednodušeném procesu - těsné vztahy některých států dnes vyžadují dohody mezi podřízenými správními úřady, které nevyžadují žádné změny zákonů, ale lze je upravit nařízením či vnitřní služební instrukcí
 - * obvykle se nevyžaduje souhlas parlamentu, nebo platí, že byl udělen, pokud nenamítne v urč. lhůtě (např. Nizozemí); v USA často takové dohody uzavírané prezidentem (i Jaltská a Postupimská dohoda); někdy se rozlišují vládní, rezortní a administrativní dohody dle subjektu, který je uzavírá. Závaznost administrat. dohod se oznamuje většinou výměnou nót
- ☞ uzavírání MS v mez. organizacích - obvykle se svolá mez. konference, kde se přijímají zpravidla 2/3 většinou; někdy též text vypracuje organizace ve svých orgánech a doporučí jej členům k podpisu
 - * porušení vnitrostátních pravidel o uzavírání mez. smluv nemůže mít MP důsledky (kvůli ochraně dobré víry)

51. Výhrady k mezinárodním smlouvám

- při sjednávání **mnohostranných smluv** se často stává, že státu, který si přeje stát se smluvní stranou, nevyhovuje určité ustanovení, které ve smlouvě nemá zásadní charakter
- otázka **přípustnosti výhrad** k multilaterálním smlouvám a jejich právním účinkům byla **dlouhou dobu spornou**. Důvodem - neurčitost obvyčej a nedostatek smluvní úpravy → k řešení přispěla teprve *Vídeňská úmluva o smluvním právu* z r. 1969. (VÚSP)
 - podle ní výhrada (v.) (*reservation*) = *jednostranné prohlášení* jakkoliv formulované nebo označené, jež bylo učiněno státem při podpisu, ratifikaci, přijetí, schválení smlouvy nebo přistoupení k ní, jímž se zamýšlí *vyloučit nebo pozměnit pr. účinky urč. ustanovení smlouvy* při jejich aplikaci vůči tomuto státu
- o výhradě lze tedy mluvit teprve tehdy, když text smlouvy byl již **autentifikován** = definitivně zafixován. (námitky v průběhu jednání nejsou výhradou, ale jen dohadování se smluvních stran, či vlastně nabídky, případně odmítnutí nabídek směřujících ke změně ještě nezafixovaného textu) → výhradu lze proto platně učinit jen při aktech, kterými stát dává svůj definitivní souhlas být smlouvou vázán.
- Výhradu **nelze** uplatnit u **dvoustranných smluv** (šlo by o odmítnutí textu a předložení nové oferty) → v. jsou možné jen u smluv mnohostranných.
- **Nejsou ale přípustné jakékoliv výhrady:**
 - o podle VÚSP není přípustná v., která je *neslučitelná s předmětem či účelem smlouvy*
 - o samy smluvní strany mohou ve smlouvě *výslovně zakázat jakékoli výhrady* nebo *povolit pouze určité v.* (→ taxativně určité v. připustit → jakékoli jiné možné v. zakázány)
- pokud je v. přípustná, má každý stát **právo ji učinit** – vyplývá pro každý stát ze *zásady svrchované rovnosti (suverenity)*, zároveň z ní vyplývá že smí každý stát učiněnou výhradu **odmítnout**.
- smluvní stát není povinen přijmout jednostrannou změnu smluvních závazků, které byly předtím zafixovány autentifikací smlouvy.
- Z možnosti přijmout v. k mnohostranné smlouvě a stejně tak možnosti takovou v. odmítnout či podat námitky proti ní vyplývá pro **platnost smlouvy** tyto **důsledky**:
 - a) stát přijímající smlouvu s v. se stává stranou smlouvy ve vztahu k těm státům, které jeho v. přijaly, a to ve znění, jak bylo pozměněno
 - b) pro stát, který přijal v. jiného státu, platí smlouva ve znění pozměněném výhradou
 - c) Mezi státem činícím výhradu a státem, který ji nepřijal nenabude smlouva platnosti (srov. však čl. 20,21 VÚSP).
 - d) Jestliže byla výhrada odmítnuta všemi stranami, nemá přijetí smlouvy s v. žádné právní účinky a vyhrazující stát se nestane stranou smlouvy.
 - e) když stát, který vznesl námitku proti v., se nevyslovil proti vstupu v platnost mezi ním a státem, který učinil výhradu, pak ta ustanovení, jichž se v. týká, se neaplikují mezi těmito státy v rozsahu této výhrady (čl. 21)

U *zakládajících aktů mez. organizací* by uplatněním výhrady došlo k nerovnosti mezi členy, a proto ke své platnosti vyžaduje schválení orgánu této organizace. **Přijetí výhrad všemi stranami** je nezbytné i tam, kde z omezeného počtu smluvních stran a z účelu a předmětu smlouvy vyplývá, že její provádění jako celku je podstatnou podmínkou souhlasu každé ze stran.

Pr. ohrazení- činí tak stát, aby zabránil výkladu, že přístupem ke smlouvě uznává urč. stát, který předtím neuznával, jež už je členem smlouvy.

52. Výklad mez. smluv

pravidla mezinárodního práva o výkladu mezin. smluv jsou velmi důležitá nejen přímo ve vztazích mezi státy, ale i v tom směru, že podle současného znění Ústavy ČR jsou mezin. smlouvy součástí našeho pr. řádu. Musí však být interpretovány podle pravidel mezin. práva. Tím se mezin. pravidla o výkladu smluv dotýkají velkého počtu smluv s různým obsahem. Jedná se např. o smlouvy o lidských právech, ale i o velkou skupinu smluv v oblasti mezin. práva soukromého, procesního a obchodního.

Výklad (interpretace) = *myšlenkové postupy, jimiž dle pravidel poznání, zejm. logických a jazykových, zjišťujeme skutečný smysl ustanovení smlouvy a jejich pr. účinky zamýšlené stranami.*

K výkladu oprávněn každý, koho se smlouva týká (strana smlouvy, ale i dotčené třetí státy – pro něž smlouva počítá s právy a povinnostmi; orgány mez. organizace u zakládajícího dokumentu).

V obecnosti v právu provádějí výklad různé subjekty různými metodami → z tohoto hlediska můžeme rozlišovat:

- a) výklad podle subjektu
- b) výklad podle metody

a) *autentický výklad* (interpretace) - náleží jen **smluvním stranám společně** - zde jsou si rovné a každý výklad s použitím výkladových postupů dle Vídeňské úmluvy je správný. O výklad může vzniknout spor - lze postoupit rozhodčímu či soudnímu orgánu, který závazně rozhodne.

b) podle metody – výklad jazykový (gramatický), systematický (ve vzájemných souvislostech), teleologický (vzhledem k předmětu a účelu smlouvy), logický, historický (srovnání starší a novější úpravy)

- Výklad mezin. smluv je v současnosti **obsažen ve VÚSP** (čl. 31-33) – VÚSP v podstatě uzavřela dřívější teoretické spory o povaze jednotlivých výkladových metod a jejich vzájemném vztahu. Vypracovala *ucelený a praktický systém interpretačních postupů pro výklad jakékoli mezin. smlouvy.*

⇒ (základní) **obecné interpretační pravidlo** - označováno jako *obecné pravidlo výkladu* (*general rule of interpretation*) – stanoví několik interpretačních postupů; a na toto základní pravidlo navazují *doplňkové prostředky výkladu*. **Základní interpretační postupy** = závazná vykládací pravidla, při výkladu smluv se musí dodržovat (obligatorní procedura; dříve četné spory o pravidlech, jejich systému a pořadí), jejich postupné provedení a skloubené aplikování je nezbytné, má-li se dosáhnout správného výkladu.

→ podle obecného výkladu je třeba smlouvu vykládat:

- a) **v dobré víře** (*shall be interpreted in good faith*) - vyplývá z *pacta sunt servanda*,
- b) **v souladu s obvyklým významem výrazů** (zvl. význam lze přikládat jen, zjistí-li se, že ho strany zamýšlely),
- c) **v jejich souvislosti** (*in their context*) - kontext celé smlouvy + přílohy + dohody, k nimž se dospělo při sjednávání smlouvy + veškeré písemné akty související s uzavíráním smlouvy + pozdější dohody, pokud se týkají interpretace smlouvy + pozdější praxe při aplikaci + každé relevantní pravidlo MP aplikovatelné mezi stranami,
- d) **s přihlédnutím k předmětu a účelu smlouvy** (nelze však takto vykládat extenzivně nebo restriktivně); = poctivé zjišťování významu > gramatický výklad > systematický výklad > teleologický výklad (+ předmět). Nejasné formulace je třeba vykládat k tíži toho, kdo je navrhl. Zásadně se nepředpokládají omezení suverenity. Smlouvy jsou zásadně konformní s MP. Vše je dovoleno, co není zakázáno. In dubio pro reo. Vodítkem je i preambule.

→ je možné sáhnout k doplňkovým postupům,

Doplňkové interpretační prostředky

- Jestliže po těchto interpretačních úkonech zůstal text nejasný, nesrozumitelný nebo by bylo zapotřebí potvrdit správnost výkladu dosaženého základními interpret. postupy, dospěje se k několikaletým rozdílným výkladům slov či ustanovení, nebo se tyto ukáží absurdními či nejasnými, pak se užijí *doplňkové prostředky*:

1) přípravné práce (*preparatory work of the treaty*) - materiály průkazné pro průběh vzniku konečného znění smlouvy (korespondence, zápisy z jednání, memoranda, přijaté a odmítnuté návrhy etc.),

2) okolnosti uzavření smlouvy (*the circumstances of its conclusion*) – jakékoli faktické okolnosti, které mohou být průkazné pro úmysl stran v době uzavření smlouvy (např. politická situace).

Výklad smluv sepsaných ve více jazycích

- jde o to zjistit smysl abstraktní smlouvy (jediná; vyjadřující vůli stran); konkrétní texty se mohou lišit - vinou zvl. struktury každého jazyka nebo nedostatečnou jazykovou redakcí; všechna autentická znění (autentifikovaný text) mají stejnou platnost, pokud se strany nedohodly, že v případě sporu bude rozhodující jeden text;
- podle VÚSP – třeba vycházet z domněnky, že všechny autentické texty mají stejný smysl - cílem je nalezení tohoto smyslu jejich srovnáním za použití všech prostředků výkladu;
- Jestliže rozpor nelze odstranit, lze se shodnout na výkladu, který nejlépe sbližuje všechny texty se zřetelem k předmětu a účelu smlouvy.

53. Ukončení a pozastavení platnosti mez. smlouvy

Doba platnosti mez. smlouvy

- má zásadní důležitost pro její účinné provádění → většina smluv *výslovné ustanovení o době její trvání*, příp. o *způsobu ukončení její platnosti*.
- Ze smluv, které takové ustanovení nemají – obvykle alespoň *nepřímo vyplývá*, že smluvní strany předpokládaly právo každé smluvní strany ukončit platnost smlouvy výpovědí.
- U některých typů smluv vyplývá doba platnosti ze *samotného předmětu smlouvy* (př. sml. o cesi části státního území).
- V případě žádného ustanovení o době platnosti – úmyslem stran bylo založit *trvalý právní poměr* (v případě větších změn → sml. revidována, nahrazena novou smlouvou nebo zrušena).

Před ukončením platnosti sml. – *prodloužení (prorogace)* – obvykle novou smlouvou či výměnou nót. (na rozdíl od revize se prorogace netýká smlouvy věcného obsahu ale jen protokolárních článků smlouvy).

Odlišit – *automatické prodlužování smlouvy* – na základě vůle stran ve zvláštní doložce se samočinně prodlužuje platnost sml. uzavřené původně na určité období.

Počátek platnosti:

- a) stanoveno ve smlouvě,
- b) dohodnuto stranami,
- c) když není a ani b, pak okamžikem vyjádření souhlasu být vázán všemi stranami,
- d) pro přistupující stát okamžikem přijetí závaznosti.

Vzácně se počátek váže na suspenzivní podmínku (např. referendum u cese území).

Někdy může být dohoda prozatímně prováděna před vstupem v platnost nebo mohou vstoupit prozatím v platnost jen některé části. Na základě souhlasu stran může smlouva působit i retroaktivně.

Účinky platné smlouvy pro smluvní strany -

a) *pacta sunt servanda* - platná smlouva zavazuje strany a ty jí musí plnit v dobré víře; k ospravedlnění neplnění se nelze odvolávat na vnitrostátní právo; neplnění vyvolává MP odpovědnost;

b) *platnost a účinnost - platnost* = okamžik, kdy mezi stranami vznikne pr. poměr předvídaný smlouvou; tedy v okamžiku, kdy strany smlouvu ratifikovali nebo k ní přistoupily (v urč. minimálním předvídaném množství v multilaterálních smlouvách);

účinnost - okamžik, od kterého je strana povinna smlouvu provádět. Oba okamžiky mohou splývat či se lišit (např. účinnost 6 měsíců po výměně ratifikačních listin); účinnost se odkládá zpravidla proto, aby strany mohly zajistit potřebné podmínky k provádění smlouvy (např. vydat urč. zákon); suspendování smlouvy = platnost, avšak dočasná neúčinnost smlouvy (např. za ozbrojeného konfliktu);

c) *územní rozsah působnosti smlouvy* - určení území, kde se má smlouva aplikovat; není-li výslovně jinak, vztahuje se na celé území, které podléhá suverénní moci smluvních stran; ve federacích MP povahy se vztahuje na území subjektu, který ji uzavřel; dříve se užívala tzv. koloniální klauzule, která z aplikace vylučovala všechny či některé kolonie.

Účinky smluv na třetí státy:

- a) *právo může pro třetí stát ze smlouvy vzniknout*, bylo-li to úmyslem smluvních stran a jestliže s tím třetí stát souhlasí (i konkludentně) - toto právo pak nemůže být změněno či zrušeno bez souhlasu třetího státu, ledaže bylo stanoveno, že nemůže být zrušeno či změněno bez souhlasu třetí strany;
- b) *závazek může pro třetí stát vzniknout*, bylo-li to úmyslem smluvních stran a jestliže jej třetí stát výslovně přijal písemnou formou - ten může být změněn či zrušen jen se souhlasem třetího státu.

Kolektivní právo tvorné smlouvy však mají účinky i na státy nezúčastněné - představují kolektivní normotvorbu objektivního MP (např. mořské právo, smlouvy o Antarktidě či kosmickém prostoru, Charta OSN) > nic nebrání tomu, aby se pravidlo obsažené ve smlouvě stalo pro stát závazné jako nově vzniklé obyčejové pravidlo.

Záruky splnění mez. smluv

- smluvní záruky vedle vlastních smluvních P a P vytvářejí současně i další (vedlejší) práva a závazky, jejichž cílem je zvýšit pravděpodobnost efektivního splnění hl. předmětu; garantující strana přiznává oprávněné straně zvl. práva, která jí umožní v případě nesplnění hl. závazku hojit se náhradním plněním nebo legálně vykonávat urč. nátlak;

a) záruky dané smluvní stranou:-

a) mírová okupace území - garantující stát se zavazuje strpět na svém území cizí vojenské jednotky do doby, než splní hl. závazek smlouvy (nejčastěji poraženému státu k zajištění mírové smlouvy);

b) strpět činnost cizích kontrolních orgánů na území garantujícího státu a jejich event. zásahy (i zde proti poraženému státu);

c) zastavení urč. st. příjmů - garance splácení st. dluhů;

b) **záruky třetích států** - subjekt, který přebírá na základě zvl. garanční smlouvy (akcesorické vůči hl. smlouvě) povinnost (na výzvu) či právo (z vlastní iniciativy) provést urč. akci či opatření v případě porušení závazku; pomáhá udržet či obnovit stav, který zavedla smlouva; více ručitelů - garance kolektivní nebo solidární (každý může zakročit bez ohledu na ostatní).

Změna a revize smluv

- uzavření nové smlouvy o též předmětu a mezi týmiž stranami;

Změna - 1 a více ustanovení, revize - větší rozsah; souhlas musí být jako u vzniku pův. smlouvy; každý návrh musí být notifikován všem stranám; dohoda o změně i revizi může mít jakoukoliv formu.

1. Ukončení a suspendování platnosti smluv

- ukončení je definitivní
- suspendování je přerušení účinnosti;

a) smlouvy nedělitelné (většina) - ukončena či suspendována smlouva jako celek; smlouva dělitelnost nepředvídá, má vlastní ustanovení o výpovědi, vystoupení či suspendování;

b) smlouvy dělitelné - jsou-li zde urč. nepodstatné části materiálně oddělitelné od hl. obsahu.

2. Způsoby ukončení platnosti a suspendování smlouvy

a) uplynutí dohodnutého času,

b) splnění smlouvy - zejm. s jednorázovým, ale i opakujícím se plněním, např. o cissi území;

c) dohoda stran - strany jsou pány smluv,

d) rezolutivní podmínka - vznik urč. budoucí skutečnosti,

e) sjednání nové smlouvy - novace; stará zaniká, pokud je s novou neslučitelná,

f) výpověď či vystoupení ze smlouvy

- na základě jednostranného projevu vůle (u bilaterálních smluv zaniká tak platnost smlouvy); výpověď lze dát, pokud to smlouva předvídá nebo pokud se tak strany dohodly; výpověď se notifikuje smluvní straně či depozitáři; pokud smlouva nemá žádné ustanovení výpovědi, lze vystoupit, pokud se zjistí, že bylo úmyslem stran připustit možnost výpovědi nebo to vyplývá z povahy smlouvy - zde se musí úmysl vypovědět notifikovat min. 1 rok předem;

g) pokles počtu smluvních stran - pod stanovené minimum stran pro platnost u multilaterální smlouvy, pokud tak tato smlouva výslovně stanoví;

h) hrubé porušení smlouvy

- odmítnutí plnit smlouvu nebo porušení jejích podstatných ustanovení - poškozený může žádat její ukončení či suspendování (bilaterální smlouvy); u smluv multilaterálních, jestliže se na tom všechny ost. strany dohodly (mohou ukončit či suspendovat smlouvu vůbec nebo jen vůči porušovateli - vyloučení) - dotčená strana jinak může smlouvu vůči porušiteli jen suspendovat (lze ji suspendovat i vůči ostatním, pokud porušení změnilo zásadně postavení každé smluvní strany); v mez. organizacích dojde k vyloučení;

ch) podstatná změna okolností (*clausula rebus sic stantibus*)

- radikální změna vnějších okolností, že od jedné či všech stran nelze rozumně a v dobré víře požadovat, aby plnily své závazky, které za těchto okolností nabyly zcela jiné povahy; radikální změna rozsahu závazků, přičemž trvalost pův. poměrů tvořila podstatný základ smlouvy; doložky se nemůže dovolat strana, která změnu způsobila; lze se jí dovolat u všech mez. smluv vyjma těch, které stanoví st. hranice;

i) nemožnost plnění - předmět definitivně zmizí nebo je zničen; nemůže se dovolávat strana, která to způsobila; pokud je nemožnost plnění dočasná, lze se dovolat jen suspendování;

j) rozpor s nově vzniklým *ius cogens* - končí ex nunc; **k) vyjití z užívání** - viz 9.

3. Procedura ukončení a suspendování platnosti

- strana musí toto stanovisko písemně notifikovat ost. smluvním stranám - zde uvést chystaná opatření a pr. základ, o něž se opírá - jestliže žádná strana nepodá do 3 měsíců námitky, lze zamýšlená opatření provést;
- procedurální akt (jímž se prohlašuje neplatnost, suspenduje platnost apod.) musí být vyhotoven jako dokument, který se zasílá stranám a je podepsán hlavou státu, premiérem nebo ministrem zahraničí (u jiného zástupce nutná plná moc).
- Jestliže strana smlouvy vznesl námitky, vzniká *mez. spor* - ten jsou strany povinny urovnávat mírovými prostředky (čl. 33 Charty; viz 62) - vyjednávání, šetření, zprostředkování, smírčí a rozhodčí řízení, soudní řízení apod.; dokud nedojde k jednání, mohou strany nároky jednostranně odvolat;
- Pokud spor není urovnán do 1 roku od podání námitek:
 - je-li předmětem domnělý rozpor s *ius cogens*, může být předložen stranou *MSD v Haagu*,
 - je-li předmětem sporu interpretace či aplikace jiného pravidla o neplatnosti či suspendování platnosti apod., může dát strana podnět k zahájení smírčího řízení (konciliace) - každá strana jmenuje 2 členy konciliační komise (1 její občan a 1 cizí občan ze seznamu smírčích soudců vedeným gen. tajemníkem OSN) a tito 4 zvolí ze seznamu smírčích soudců pátého člena komise jako předsedu (nedohodnou-li se do 60 dní, jmenuje ho gen. tajemník OSN); tato komise si stanoví pravidla řízení a vypracuje zprávu o sporné záležitosti do 1 roku - ta má povahu doporučení a je předána stranám a gen. tajemníkovi (náklady řízení nese OSN); nedojde-li k dohodě, strany musí užít jiný prostředek mírového urovnávání sporů.

Pr. důsledky neplatnosti, ukončení a suspendování platnosti

- neplatná smlouva nemá žádné účinky; poskytnutá plnění lze žádat (pokud možno) k vrácení; u neplatnosti v rozporu s *ius cogens* musí strany uvést vše do souladu s *ius cogens*; ukončení smlouvy zbavuje strany povinnosti plnění smlouvy-to se nevztahuje na práva a závazky, které vznikly před jejím ukončením;

- Při vystoupení z multilaterální smlouvy nastávají tyto pr. účinky jen mezi vystoupivší stranou a každou jinou stranou smlouvy; pokud se smlouva dostala později do rozporu s ius cogens, ruší se povinnost dalšího plnění smlouvy z doby její platnosti;
- Účinky suspendování jsou obdobné, ale jen dočasné- vztahy mezi stranami zůstávají nedotčeny; strany se zdrží všeho co by ohrozilo obnovení účinnosti

54. Úloha a zásady řízení mez. konferencí

Mez. orgány jsou orgány ustavené státy, které jednají jménem více účastnických států (ustavené většinou ad hoc; jednají přímo jako společné orgány států - např. mez. konference; nepotřebují ke své jednorázové činnosti MP subjektivitu).

Mez. konference – *nejdůležitější mez. orgány* s ohledem na své nezastupitelné místo v mnohostranné diplomacii a při sjednávání mnohostr. smluv

- = **shromáždění zástupců států**, zmocněných projednat a vyřešit urč. **otázky společného zájmu**;
- dříve též název kongres (např. Vídeňský kongres 1815); někdy též porada, schůzka;
- pojmenovány dle místa konání a předmětu jednání (např. Vídeňská konference o smluvním právu 1968 a 1969);

Druhy konferencí

Konference se *dělí dle předmětu jednání* na:

- **politické** - projednání polit. a bezpečnostních otázek a sjednání příslušných dohod,
- **hospodářské**,
- **diplomatické** - sjednání mez. smluv o spec. pr. otázkách,
- **mírové** - po skončení války.

1. Svolávání

- pro svolávání mez. konferencí nejsou žádná speciální pravidla, nicméně se vytvořila *ustálená praxe*, kterou státy obvykle dodržují
- z iniciativy 1 či více států nebo mez. organizace (typicky VS OSN), svolání předchází diplomatická jednání o předmětu jednání, době a místu konání (důvody politické i organizační; např. mírové na území poraženého státu nebo na území vítězné mocnosti či neutrála; často na území státu - svolavatele; častý též NY, Ženeva, Vídeň, Paříž);
- Právo účasti každému státu, který má na předmětu konference oprávněný zájem (i státům, které nejsou ostatními ještě uznávány); hostitelský stát musí s konáním souhlasit a poskytnout veškerou pomoc a zařízení. Členové delegací požívají funkčních výsad a imunit.

2. Jednání

- způsob jednání upraven **jednacím řádem**, který schvalují účastníci hned po zahájení konference;
- účastnický stát je zastoupen 1 či několika *delegáty*, kteří jsou vybaveni plnými mocemi (nepotřebují je hlava státu, premiér a ministr zahraničí) - jeden z nich bývá vedoucím delegace; u početnějších delegací mohou být někteří jako **tzv. delegáti bez práva hlasu**, kteří nehlasují; členy delegace jsou i poradci, odborní znalci, technický personál, tlumočníci apod. Státy, které nemají na konferenci intenzivní zájem, vysílají jen **pozorovatele** - smí se účastnit všech veřej. jednání, nesmí však hlasovat, ujímat se slova a předkládat návrhy. Mezinárodní konferenci tvoří shromáždění plnomocných delegátů všech účastnických států (**plénium konference**) - jen to může schvalovat usnesení.
- Určitou část práce vykonávají tzv. **věcné výbory** - jejich počet a fce závisí na povaze a rozsahu projednávaných otázek - zpravidla se vytváří více výborů či komisí, které smí vytvářet dle potřeby další podvýbory a subkomise - připravují jednotlivé otázky ke konečnému projednání a schválení.
- Velké konference vytváří i **pomocné orgány pro otázky procedurální povahy**, zejm. řídicí výbor (generální výbor; připravuje pořad jednání; rozděluje otázky mezi výbory, koordinuje jejich činnost, řídí organizačně konferenci), verifikační výbor (prověřuje plné moci a informuje o tom plénium) a redakční výbor (dává usnesením konečnou podobu).
- Jednání **plenárního zasedání** řídí **předseda** nebo některý z místopředsedů, kteří jsou zvoleni na první schůzi konference (předsedou obvykle první delegát státu - svolavatele či hostitele nebo se postupně střídají všechny účastnické státy; do zvolení zahajuje jednání zástupce státu - hostitele).
- Předseda svolává, zahajuje a ukončuje schůze, řídí schůze, uděluje slovo, předkládá návrhy, zjišťuje výsledky hlasování, je oprávněn vykládat jednací řád a činit rozhodnutí o postupu jednání - každý delegát však smí proti tomuto vyslovit procedurální námitku.

- *Předseda a místopředsedové* tvoří **předsednictvo** - na velkých konferencích ještě předsedové výborů a generální zpravodaj.
- **Výbory** - zde zastoupení všichni účastníci konference nebo někteří rovnoměrně a spravedlivě dle geografických, ekonomických a jiných hledisek. Členy výborů volí plénum - a to jako státy nebo urč. osoby (urč. odborníky).
- Výbory i komise mají své předsedy, místopředsedy a zpravodaje; **zpravodaj** podává plénu zprávu o průběhu a výsledku jednání ve výboru či komisi.
- Pomocným technickým orgánem je **sekretariát** pod vedením předsednictva; zajišťuje věcné a technické potřeby konference, pořizuje zápisy a tlumočníky.

Pořad jednání se stanoví předběžně na diplomat. jednáních; definitivně se určuje na prvním plenárním zasedání.

Způsob projednávání otázek (ovlivněno zejm. jednací řádem VS OSN) si určuje konference sama na první schůzi pléna, event. později dle potřeby. Během vlastního jednání delegáti vyjadřují stanoviska svých vlád, podávají návrhy na usnesení, event. změny a doplňky. O obecných aspektech se diskutuje v plénu, v průběhu **generální debaty** na začátku konference;

Poté se vede **speciální debata** o jednotlivých otázkách a usnesení se nejprve provádí ve výborech. Neusnese-li se konference jinak, lze jakoukoliv otázku projednávanou (i zamítlou) ve výboru vznést opět v plénu a v kterémkoliv stádiu přednést pozměňovací návrhy.

3. Usnášení

- po skončení rozpravy ve věci se provádí **hlasování**, a to o jednotlivých částech nebo o celkovém znění; každý stát má jeden hlas; v minulém století se uplatňovala zásada jednomyslnosti (každý účastník měl právo veta); v otázkách politických a bezpečnostních se stále dnes užívá **zásada jednomyslnosti** nebo mírnější **metoda konsensu** (nepřítomnost námitky, která by byla předložena zástupcem jako překážka schválení; taková zjištění provádí předseda).
- V otázkách odborných, technických či právních se dnes užívá **zásada většinového usnášení** (pro meritorní otázky 2/3 většina hlasů, pro otázky procedurální nadpoloviční většina hlasů; ve výborech se i meritorní otázky usnášejí nadpoloviční většinou).

Stát je obvykle usnesením konference vázán až svým následným souhlasem (podpisem, event. též ratifikací, přijetím;50).

Způsoby hlasování: a) zvednutím ruky, zmáčknutím knoflíku, povstáním,
b) vyplněním hlasovacího lístku,
c) odpovědí po vyvolání jména státu; vysloví se pro návrh, proti nebo se zdrží;

Hlasuje se veřejně či tajně; jednat a hlasovat je možno jen, je-li přítomen předepsaný počet členů (kvórum; obvykle většina delegací); plenární schůze bývají veřejné, schůze výborů pak uzavřené.

O průběhu jednání se **vedou protokoly**:

- a) doslovné zápisy o plenárních schůzích,
- b) stručné zápisy o schůzích výborů; o protokoly se stará sekretariát; protokoly schvalují účastníci jen neformálně.

O jednacích jazycích rozhoduje plenární schůze (na velkých konferencích obvykle - AJ, FJ, ŠJ, RJ, čínština a arabština).

Výsledkem jednání je: přijetí závěrečného aktu (shrnuje výsledky konference, resumé jednání, přijaté smlouvy etc.), přijetí společného prohlášení (deklarace), rezoluce, doporučení, výzvy či schválení textu (event. i podpis) smlouvy.

55. Pojem a druhy mez. organizací (mo.)

Právo mez. orgánů a organizací - odvětví MP, které obsahuje instituty a normy upravující vznik, strukturu, procedurální předpisy a činnost mez. vládních orgánů a organizací, jejich vztahy k členským státům, jakož i mezi sebou navzájem.

Mez. orgány (*international organs*) = orgány ustavené státy, jednají nikoli jménem jednoho státu jako jeho státní orgány, ale jménem více účastnických států. Mez. orgány se ustavují dohodou účastnických států.

Mez. organizace (*international organisations*) = (podle praxe a teorie) **sdržení států** - min. 3, které vzniklo na základě pr. aktu – **mez. smlouvy**, jímž bylo zřízeno **trvale** vykonává urč. úkoly pro členské státy, a to vlastním jménem a **vlastními orgány**. Svou trvalostí se liší od mez. konferencí (54). Usiluje o dosažení cílů vytyčených členskými státy v základní listině a požívá některých atributů mezinárodněprávní subjektivity. Udrží vztahy nejen s členskými, ale i s nečlenskými státy, příp. jinými příbuznými mez. organizacemi.

Použití názvu „organizace“ – v širší míře od 30. let 20. st. – do té doby „unie“ (po 2. svv. – již běžně organizace)

Jsou to **mezistátní sdržení** – k odlišení od organizací nestátních, nevládní povahy, se označují jako **mezivládní** (*intergovernmental*). (Nevládní organizace, jejichž členy jsou jednotlivci, nejsou považovány za subjekty mezin. práva, př. Amnesty International)

Zakládajícím aktem

- kterým členské státy **zřizují mo.**, bývá **mnohostranná mez. smlouva**, má povahu základního statutu → různé názvy: charta, pakt, sml., dohoda, úmluva, stanovy, statut,...
- vymezuje: *cíle* (které má org. ve své činnosti sledovat), *zásady* – podle nichž mají členové org. i její orgány jednat, *podmínky členství*, P a P členů, *strukturu orgánů* a jejich kompetenci, MP způsobilost a *sídlo*,...
- Vzniká z vůle zakládajících států (de iure vstupem smlouvy v platnost).

Její subjektivita (nemusí být vyjádřena výslovně) je odvozená - specializované a dílčí povahy.

Její subjektivita se týká: práva uzavírat smlouvy, požívat výsad a imunit, nabývat movitostí i nemovitostí, předložit svým jménem majetkový nárok vůči jinému subjektu, vystupovat jako strana před mez. orgány a před soudy členských států, nést odpovědnost za své protiprávní chování, způsobilost k vnitro- organizační normotvorbě, finanční autonomie.

Organizace má i vnitrostátní pr. subjektivitu (obvykle právo uzavírat smlouvy, vystupovat před orgány státu, nabývat nemovitostí).

Funkce mo.:

cíle (*purposes, aims*) – mo. jsou různé – udržování mez. míru a bezpečnosti, rozvoj hospodářské, obchodní, vědeckotechnické, kulturní a humanitární spolupráce,...

→ při realizaci svých úkolů plní mo. všeobecnou, základní fci, pak různé fce speciální

- Základní fci – určitý proces zajišťování sféry a mezi souhlasné vůle členských států v otázkách úkolů mo. a v otázkách prostředků k jejich naplnění.
- speciální fce – normativní (stanovení pravidel chování – norem právního, politického nebo morálního charakteru), kontrolní (zajištění faktického stavu věci při dodržování norem MP a v jeho srovnání se státy dohodnutými pravidly chování), donucovací, při řešení sporů a operativní (proces poskytování různých služeb ze strany mo., a to na základě jejího vlastního rozhodnutí).
- Na uskutečňování normativních a kontrolních fcí se podílejí sami státy, operativní fce počítají s bezprostřední účastí mo.

Teorie implicitních kompetencí - organizace disponuje všemi pravomocemi, které potřebuje pro výkon svých funkcí (možnost pro rozšiřující výklad zakládajících smluv). Své subjektivity se nemůže dovolat vůči státům, které nejsou jejími členy nebo jí neuznaly jiným způsobem. Naopak se má za to, že OSN disponuje subjektivitou erga omnes.

Primární právo představuje zakládající smlouva, **sekundární** pak pr. pravidla vydaná orgány organizace. Vznikají ve 2. pol. 19. stol. (např. Světová poštovní unie 1874, Mez. telegrafní unie 1865); dnes přes 300.

Druhy mo.:

- 1) dle rozsahu MP subjektivity** - kooperační (OSN) a integrační (vykazují rysy nadstátnosti, nedosáhly však úrovně států federativního; zejm. předání legislativních, soudních i výkonných pravomocí, závaznost rozhodnutí a bezprostřední použitelnost jejich aktů dovnitř států; ES);
- 2) dle rozsahu účastníků** - univerzální (OSN), partikulární (EU) a regionální (OAJ - 70);
- 3) dle trvání** - stálé (OSN) a dočasné (Mez. organizace pro uprchlíky).

Vztah organizace k členským státům

- jsou zakládány jako společné nástroje, které nemají nahrazovat vlastní činnost států v oblastech zajišťování vlastní bezpečnosti států a rozvoje politického, hospodářského, vědeckého kulturního, ... života – ale jen ji vhodně doplňovat => napomáhá spolupráci států a koordinuje jejich činnost.
- jen výjimečně dochází k částečnému nahrazování kompetencí st. orgánů orgány unie (EU). Ve statutech se obvykle stanoví, že organizace nebude zasahovat do vnitřních záležitostí států (s výjimkou: násilného udržování koloniálního zřízení, provádění genocidy, masového porušování lid. práv, příprava a rozpoutání agrese vůči jiným státům). Někdy smí organizace činit urč. opatření hospodářské, správní či technické povahy na území států nebo jim poskytovat různé odborné služby a technickou pomoc (zejm. mez. odborné organizace OSN). Přímé zásahy do hospodářského života členů běžné u MMF, EU či IBRD.
- Členské státy udržují styky s organizací pomocí:
 - a) *stálé mise*,
 - b) *stálého zástupce*,
 - c) *diplomatického zástupce v sídle organizace* (př. ČR při OSN v NY, Vídni, Ženevě),
 - d) na svém území pak prostřednictvím *příslušných ministerstev*
- dále u některých mo. – v členských státech: *národní komise* nebo *výbory*, které vedle zástupců st. orgánů sdružují i odborníky z různých nevládních institucí. Jsou spojovacími články mezi mo. a národními vládními i nevládními orgány a institucemi.

Struktura organizací

1) shromáždění zástupců všech členských států (assembly) – vrcholný orgán mo.

- nese názvy: shromáždění, *valné shr.*, generální konference, kongres;
- stanoví hlavní činnosti mo. a rozhoduje o nejzávažnějších otázkách spadajících do pravomoci mo.
- přijímá nové členy; volí členy vybraných orgánů; jmenuje vedoucího sekretariátu; schvaluje rozpočet mění statut; schází se zpravidla 1x ročně;
- Každý člen má 1 hlas (vyjma M.O.práce, kde má 4 hlasy /2 vláda, po 1 odbory a ZL/; v hospodářských a finančních organizacích se hlasy váží); usnesení se schvalují kladnými hlasy většiny (u orgánů, jejichž usnesení mají doporučující povahu), závažné otázky pak 2/3, procedurální 1/2; kvórum tvoří nadpoloviční většina; *zásada jednomyslnosti* jen u politických a bezpečnostních otázek;

2) rada (council) či výbor (committee) – působí mezi pravidelnými zasedáními shromáždění k realizaci jeho rozhodnutí a k plnění běžných aktuálních úkolů; u regionálních organizací jsou zde zastoupeni všichni členové, u univerzálních pak výběr (15-50; Nejvýznamnější mocnosti zde mají stálé místo nebo jsou opětovně voleny za člena; nestálí členové voleni zejm. dle geografických

skupin); schází se několikrát ročně nebo dle potřeby; Předkládají shromáždění zprávy o své činnosti; udržují styky se státy a organizacemi; připravují jednání shromáždění; každý člen mívá 1 hlas (vyjma hospodářských a finančních organizací); usnášejí se většinou hlasů či jednomyslně i kombinací (RB); procedurální otázky se rozhodují prostou většinou

3) **sekretariát** – výkonný a technický orgán, vyřizuje administrativu, sbírá a poskytuje informace; v čele je *gen. tajemník* či *gen. ředitel*, jmenovaný shromážděním či výkonným orgánem - zastupuje organizaci navenek;

4) **další hlavní orgány** - rady, výbory, komise, **a pomocné orgány.**

Povaha usnesení organizací

- označovaná jako rezoluce, deklarace, rozhodnutí či doporučení bývají *právně nezávazná* vyjma usnesení integračních seskupení (EU); závazná usnesení jen výjimečně;
- usnesení, která se týkají vnitřního života organizace (schválení programu, rozpočtu, výše člen. příspěvků, volby funkcionářů či přijetí nových členů) jsou pro všechny členy závazná

Výsady a imunity organizací a jejich ZC

- jsou nezbytné k tomu, aby mohly mo. nerušeně a účinně plnit své fce
- obvykle zakotveny v zakládajících statutech, podrobněji v mnohostranných dohodách o výsadách a imunitách; vzorem Úmluva o výsadách a imunitách OSN 1946.
- přiznávají se jim v nich některé atributy mezinárodněprávní subjektivity, jsou zpravidla oprávněny uzavírat určité druhy smluv s člen. i nečlen. státy, i s jinými mo.; nabývat movitý i nemovitý majetek a vystupovat před soudy členských států
- Budovy, místnosti, archívy a písemnosti jsou *nedotknutelné*. Majetek, fondy a pohledávky požívají *soudní imunity*. Organizace požívá i *daňových a celních imunit* pro věci své potřeby. V *úředním spojení* užívají výhod podobných diplomatických misím cizích států. Generální tajemníci, ředitelé a jejich náměstci mají plnou diplomatickou imunitu. Zaměstnanci vyšších kategorií mají soudní imunitu pro své úřední akty a omezenou imunitu daňovou, celní a správní. Ostatní zci mají jen imunitu funkční.

Sídla mo:

- sídla (seat) univerzálních mo. se větš. nacházejí v západních zemích.
- př. OSN – NY, Ženeva, Vídeň;
- sídlo partikulárních nebo regionálních politických a hospodářských org. – na území nejvýznamnějšího člena organizace nebo na území nejvýhodněji položeného člena (EU – Brusel, Rada E – Štrasburk)

Rozpočet organizací

- mo. nemá žádný vlastní kapitál, náklady spojené s činností se hradí z *rozpočtu*
- členové přispívají do rozpočtu dle klíče schváleného shromážděním; rozpočet schvaluje též shromáždění; nejvyšší příspěvky platí hospodářsky vyspělé státy, nejnižší, často jen symbolické, chudší, nerozvinuté africké a asijské státy

Mez. nevládní organizace

- ovládaný vnitrostátním právem dle místa své registrace;
- jsou to např.: a) Mez. asociace letecké dopravy (IATA),
b) Mez. námořní výbor (CMI), založen 1896,
c) Mez. obchodní komora (ICC), sídlí v Paříži a sdružuje tisíce podniků a obch. organizací z více než 110 států; má své Národní výbory ve více než 60 státech; vytvořila př. Incoterms (15);
d) Sdružení MP (ILA), Institut MP (IDI), obě založeny 1873.

56. Organizace systému OSN

První světovou organizací kolektivní bezpečnosti byla *Společnost národů* - **založená 1920 Paktem**, který byl součástí versailleské smlouvy; sídlila v Ženevě; Nestala se však univerzální organizací a nepodařilo se jí zabránit vzniku 2.sv.v. Svoji činnost skončila 1946 a její budovy a majetek přešly na OSN.

OSN byla založena **1945** na ustavující **konferenci v San Franciscu** (duben-červen) za účasti **50 států**, která projednala návrhy velmocí z Dumbarton Oaks a Jaltské konference a po jejich podstatném doplnění přijala Chartu - ta vstoupila v platnost v říjnu 1945; faktická **činnost OSN se rozběhla v lednu 1946** – 1. zasedání Valného shromáždění → ustavilo ostatní orgány.

Některé orgány a organizace v rámci OSN (58).

Mez. odborné organizace:

- ustavené mezivládními dohodami, mají širokou mez. odpovědnost v oblasti hospodářské, sociální, kulturní, výchovy, zdravotnictví, ... jsou přidruženy k OSN dle Charty

1) ekonomicko-finanční organizace:

- a) Mez. banka pro obnovu a rozvoj (IBRD) - Washington, 178 členů;
- b) Mez. měnový fond (IMF) - Washington, 179 členů;
- c) Mez. finanční korporace (IFC), Washington, 163 členů;
- d) Mez. rozvojové sdružení (IDA), Washington, 158 členů;
- e) OSN pro výživu a zemědělství (FAO), Řím, 169 členů;
- f) Mezi. organizace pro civilní letectví (ICAO), Montreal, 183 členů;
- g) Mez. námořní organizace (IMO), Londýn, 151 členů;
- h) OSN pro průmyslový rozvoj (UNIDO), Vídeň, 167 členů;
- i) Mez. fond pro zemědělský rozvoj (IFAD), Řím, 157 členů;
- j) Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO), Ženeva, 152 členů;
- k) Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT), Ženeva, 129 členů >> Světová obchodní organizace (WTO), Ženeva, 149 členů (r. 2007)

2) vědecko-technické organizace:

- a) Světová poštovní unie (UPU), Bern, 189 členů;
- b) Mez. telekomunikační unie (ITU), Ženeva, 184 členů;
- c) Světová meteorologická organizace (WMO), Ženeva, 182 členů;
- d) Mez. agentura pro atomovou energii (IAEA), Vídeň, 121 členů.

3) sociální, zdravotní a kulturní organizace:

- a) Mez. organizace práce (ILO), Ženeva, 173 členů;
- b) Světová zdravotnická organizace (WHO), Ženeva 190 členů;
- c) OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), Paříž, 183 členů.

Přes přidružení k OSN zůstávají samostatnými organizacemi; OSN má právo koordinovat jejich činnost v souladu s dohodami o přidružení, které uzavřely s HSR OSN. HSR se s nimi radí a dává jim doporučení, organizace pak podávají zprávy o své činnosti do HSR. HSR si je zve k účasti na své práci bez práva hlasu.

Organizační strukturu určuje jejich zakládací listina. Mají vždy **nejvyšší orgán** ze zástupců všech států: kongres (UPU), gen. konference (ILO, UNESCO, ICAO), shromáždění (WHO), sbor guvernérů (IBRD) - nejvyšší orgán rozhoduje o zákl. otázkách činnosti, činí doporučení členským státům, schvaluje mez. smlouvy; někdy jsou v rámci organizací svolávány administrativní konference (ze zástupců ministerstev).

Výkonný orgán se schází častěji a je složen jen z některých členů - administrativní rada (ILO), výkonná rada (UNESCO), výkonný výbor (WHO, UPU).

Organizace si vytvářejí též **specializované výbory a komise** (poradní fce).

Dalším orgánem bývá **administrativní orgán** - Mez. úřad práce (ILO), gen. sekretariát (ITU), sekretariát; v čele *gen. tajemník či ředitel*; plní správní a technické funkce.

Personál úřadů a sekretariátu tvoří občané členských států (na základě geografického zastoupení).

Organizace i jejich ZC požívají výsad a imunit dle Úmluvy o výsadách a imunitách odborných organizací 1947;

Odborné organizace schvalují:

- a) mnohostranné úmluvy (o otázkách ekonomických, technických, soc., kulturních a humanitárních; v platnost vstupují až uložením urč. počtu ratifikačních listin nebo listin o přístupu);
- b) mez. technická pravidla - závazné pro členské státy;
- c) doporučení - obvykle nezávazná, mají však vliv na praxi států,
- d) rozhodnutí - o vnitřních otázkách organizace, která jsou pr. závazná pro členské státy.

2. Mez. organizace práce - Ženeva; upravuje prac. podmínky; založena 1919; **orgány:** Gen. konference práce (z delegací členských států), Správní rada, Mez. úřad práce (v čele s gen. ředitelem); princip tripartity.

57. Mezinárodní ekonomické a finanční organizace

- a) Mez. banka pro obnovu a rozvoj (IBRD) - Washington
- b) Mez. měnový fond (MMF) - Washington, 182 členů r. 2007;
- c) Mez. finanční korporace (IFC), Washington, 163 členů;
- d) Mez. rozvojové sdružení (IDA), Washington, 158 členů;
- e) OSN pro výživu a zemědělství (FAO), Řím, 169 členů;
- f) Mezi. organizace pro civilní letectví (ICAO), Montreal, 183 členů;
- g) Mez. námořní organizace (IMO), Londýn, 151 členů;
- h) OSN pro průmyslový rozvoj (UNIDO), Vídeň, 167 členů;
- i) Mez. fond pro zemědělský rozvoj (IFAD), Řím, 157 členů;
- j) Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO), Ženeva, 152 členů;
- k) Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT), Ženeva, 129 členů >> Světová obchodní organizace (WTO), Ženeva, 149 členů (2007)

Organizace Brettonwoodského systému:

- 1) Mez. měnový fond,
- 2) Mez. banka pro obnovu a rozvoj/Světová banka,
- 3) Havanská charta 1947 - (Mez. obchodní organizace)/Všeobecná dohoda o clech a obchodu = GATT /Světová obchodní organizace.

Brettonwoodská konference - svolána Rooseveltem 1944; bylo zde 44 států, které později založily OSN; cílem systému je odstranit překážky stojící v cestě rozvoji mez. obchodu.

(Snaha států zajistit stejné obchodní podmínky pro všechny státy bez rozdílu vedla k podepsání Atlantické charty 36 státy r. 1941 – ta byla základem pro jednání, jejichž cílem bylo nové uspořádání hospodářských vztahů. Organizačně právním základem těchto vztahů se měly stát 3 m.o. univerz. povahy. R 1944 – konference v Bretton Woods → vypracovala dohody o MMF a o Mez. bance pro obnovu a rozvoj – ty se staly r. 1946 odbornými org., přidruženy k OSN. Třetím pilířem měla být celosvětová obchodní organizace.)

1) Mez. měnový fond (*International monetary fund - IMF/MMF*)

- sídlo: Washington, vzn. r 1944,
- dohlíží nad mez. měnovým systémem (zejm. směnné kursy); zákl. dokumentem jsou “Články dohody”; fond má 182 členů (2007); ČSR bylo zakládajícím členem, avšak 1954 jej muselo opustit pro nedodržování závazků (přijato znovu 1990); Ke změně stanov zapotřebí 3/5 členů a 85% hlasů.

Orgány: **a) Sbor guvernérů** (každý stát 1 MinFin či guvernéra CB) - nejvyšší orgán;
b) Sbor výkonných ředitelů - min. 20 (5 jmenuje - USA, Británie, Německo, Francie a Japonsko; 15 voleno); každý ředitel disponuje hlasovací silou státu, který jej jmenoval, nebo všech států, které jej zvolily; nemohou být odvoláni - jsou zástupci států i funkcionáři IMF; volí si vedoucího ředitele, který řídí administrativu;
c) Rada - nebyla zřízena její fci plní Výbor Sboru guvernérů (2 - pro otázky mez. měn. systému; pro výklad).

Hlasování - vážené; každý člen základních 250 hlasů + 1 za každý 100 tis. \$ do SDR; guvernéři i ředitelé musí hlasovat všemi hlasy společně; k rozhodnutí třeba většina hlasů; kvalifikovaná většina je pak 70 či 85% hlasů.

Každému členu je určena **kvóta** vyjádřená ve zvláštních právech čerpání (*special drawing rights: SDR*) – představují mez. likviditu a peněžní rezervy; pro doplnění rezerv může stát požádat o čerpání SDR tím, že je oprávněn přijmout (za svou měnu) od jiného státu určeného IMF, ekvivalent volně použitelného oběživa; hodnota SDR se počítá každý den a je založena na USD, DEM, yenu, libře, franku. Kvóty mohou být upraveny, k jakékoli změně kvót je zapotřebí 80% většiny všech hlasů.

Cíle:

1. podporovat mez. měnovou součinnost stálou institucí, která zabezpečí mechanismus konzultací a spolupráce v měnových otázkách
2. usnadňovat rozmach a vyrovnaný růst mez. obchodu
3. podporovat kursovou stabilitu, čelit znehodnocování měny
4. napomáhat při ustanovení mnohostranné soustavy plateb, odstraňování devizových omezení
-

2) Světová banka

- a) Mez. rozvojová asociace 1960 - pomoc nejchudším zemím; splatnost půjček až 50 let;
- b) Mez. fin. korporace - financuje soukromé podniky výměnou za jejich akcie, které později výhodně prodá;
- c) Mez. banka pro obnovu a rozvoj 1944 - poskytuje půjčky vládám rozvojových zemí k financování projektů pro jejich rozvoj (infrastruktura, telekomunikace, zemědělství apod.); prostředky získává z členských příspěvků a z obchodu na kapitálovém trhu; sídlí ve Washingtonu; členem banky smí být jen člen IMF; má 178 členů (1997); každý člen musí upsat akcie zákl. kapitálu banky - má tak 250 hlasů a 1 hlas za každou další upsanou akcii (100 tis. \$); dokument "Články dohody".

Orgány: a) Sbor guvernéřů - každý stát 1 na 5 let; volí si předsedu;

- b) výkonní ředitelé - zastupují státy i Banku; 21 (5 jmenovaných - státy s největším počtem akcií, 16 volených); volí si prezidenta; k usnesení je třeba většiny hlasů ředitelů a min. 50%; prezident nemá hlasovací právo - jeho hlas je jen rozhodující při rovnosti hlasů, vede též administrativu; při úpisu akcií Banky je nutno splatit jen 20% a zbylých 80% se splácí jen, pokud to vyžaduje splnění závazků banky - ručení za akcie do výše nesplacené části.

Majetek banky je vyňat z exekuce, celní a daňové povinnosti. ZC banky požívají funkčních imunit.

3) Havanská charta a GATT

1. charta podepsána 54 státy v r. 1948; nebyla ratifikována pro odpor USA; závazek států nediskriminovat cizí investice, zřizování celních unií a zón VO, udělování doložek nejvyšších výhod, kontrola restriktivních obch. praktik; měla být zřízena (1.) Mez. obchodní organizace - sídlo Ženeva, orgány: Konference členských zemí, Výkonná rada);
2. **Všeobecná dohoda o clech a obchodu = GATT (General Agreement on Tariffs and Trade)** (1947) – základem pro vytvoření WTO, mnohostranná dohoda o recipročním snížení cel se seznamem celních úlev a koncesí (vzájemné poskytnutí doložek nejvyšších výhod; výjimky u preferenčních cel, zón VO, celních unií)); Nebyla nikdy ratifikována, závazná jen dle protokolu o její prozatímní aplikaci; konaly se každoroční konference, kde každý stát měl 1 hlas (rozhodovala prostá většina);

Později zřízeno: a) stálý sekretariát a gen. ředitel (depozitář GATT),

b) Rada zástupců - běžná agenda mezi konferencemi;

c) různé stálé výbory, panely, prac. skupiny apod. Konaly se tzv. kola všeobecných jednání (Annecy, Ženeva, Dillon, Uruguayské - zde WTO, Marrákešská deklarace) - zde se podařilo odstranit cla u 50% výrobků a snížit je u ost. výrobků na 5-10% pův. hodnoty; odstraňování necelních překážek (dumping, subvence - lze užít antidumping. a vyrovnávací cla), poskytuje se povinně národ. režim, zakazují se množstevní omezení (kvóty).

Světová obchodní organizace (World trade organization - WTO)

- nejvýznamnější mo. v oblasti mez. obchodu, dohlíží nad mez. obchodem
- nástupce GATT, založena 1995; kromě oblastí GATT pokrývá i obchod se službami a duševním vlastnictvím;
- sídlem je Ženeva; členem i Evropská společenství, dalších asi 30 států – postavení pozorovatelů (do 5 let od doby, kdy se jimi stanou musí být zahájeno jednání o přistoupení; př. r. 2004: Rusko, Ukrajina, Bělorusko, Vietnam...)
- v současnosti není organizací přidruženou k OSN, i když s ní úzce spolupracuje a má s OSN kontakty
- reguluje mnohostranné obch. dohody a zejm. GATT 1994.
- cílem: aby vztahy mezi člen. státy v obchodní a ekonomické oblasti byly zaměřeny na:
 - o základním cílem: **liberalizace mez. obchodu**
 - o zvýšení životní úrovně, dosažení plné zaměstnanosti, efektivní poptávku, zvýšení výroby a obchodu zbožím a službami, využití světových zdrojů v souladu s cílem trvalého rozvoje, ochrana a zachování životního prostředí,
- WTO je společným institucionálním rámcem pro řízení obch. vztahů mezi svými členy – obch. vztahy jsou upraveny mez. smlouvami
- Závěrečná dokument o WTO obsahuje více než 60 smluv, příloh, rozhodnutí a prohlášení
- Obchodní dohody obsažené v přílohách vytváří 3 pilíře WTO:
 - a) mnohostranné dohody o obchodu zbožím (Všeobecná dohoda o clech a obchodu z r. 1994 (GATT 1994), Dohoda o zemědělství, ...)
 - b) Všeobecná dohoda o obchodu službami (GATS)
 - c) Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)

- Orgány: a) *Konference ministrů* - schází se min. 2x ročně (asi 5, r.2005 – v Honkongu)
b) *Generální rada* - ze zástupců všech členů, schází se dle potřeby; vykonává i fce Orgánu pro řešení sporů a Orgánu pro přezkoumávání obch. politiky,
c) *Rada pro obchod zbožím, Rada pro obchod službami* (GATS - závazek národ. zacházení), *Rada pro obch. aspekty práv k duševnímu vlastnictví* (TRIPS - závazek národ. zacházení, doložka nejvyšších výhod).

Mez. organizace pro výživu a zemědělství

- založena na konferenci v Hot Springs v USA 1943; od r. 1950 sídlí v Římě; **cíle:** zlepšování výživy, zvyšování život. úrovně; zajišťování vyšších výnosů a distribuce potravin; vysílá odborníky do rozvojových zemí; orgány: Konference; Světová potravinová rada, Generální ředitel.

OSN pro průmyslový rozvoj

- podporuje industrializaci rozvojových zemí; založena 1966 jako pomocný orgán OSN - 1986 se stala odbornou organizací; poskytuje technickou pomoc a předává technologie; dále školení expertů, výzkum, semináře a vydávání publikací.

58. Zásady Charty OSN

Cíle

- cílech činnosti: preambule a **čl. 1 Charty**
- zabránit další světové válce, pěstovat mír a snášenlivost, sjednotit síly k udržení mez. míru a bezpečnosti → za tímto účelem konat účinná kolektivní opatření k posílení světového míru, rozvíjet mezi národy přátelské vztahy na zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, spolupráce hospodářská, soc., kulturní a humanitární, zlepšovat život. úroveň, podporovat sociální pokrok a zlepšovat životní úroveň ve větší svobodě, posilovat úctu k lid. právům a základním svobodám, zachovávat spravedlnost a úctu k závazkům plynoucím ze smluv a jiných pramenů mez. práva

Zásady

- jimiž se má OSN i její členové řídit při usilování o dosažení těchto cílů, pojednává **čl. 2 Charty**
 - *svrchované rovnosti,*
 - *pochválného plnění závazků dle Charty,*
 - *mírového urovnávání sporů mezi člen. státy,*
 - *zákaz hrozby silou či použití síly proti jinému státu,*
 - *povinné účasti na akcích OSN (podle kapitoly VII Charty),*
 - *zásada nevměšování do vnitřních záležitostí,*
 - *zajištění dodržování Charty nečlenskými státy, pokud je to nutné k udržení mez. míru a bezpečnosti.*

59. Hlavní orgány OSN, jejich složení, pravomoci a způsob rozhodování

→ Valné shromáždění, Rada bezpečnosti (RB), Hospodářská a sociální rada, Mezinárodní soudní dvůr, Sekretariát (do r. 1995 Poručenská rada)

1) Valné shromáždění (*General Assembly – GA*)

- tvoří jej všechny členské státy - každý má 1 hlas; schází se v NY pravidelně 1x ročně nebo na zvláštních či naléhavých zvláštních zasedáních (do 24 hod., zejm. u vojen. konfliktů).

Pravomoci

- jedná o všech otázkách nebo záležitostech, které patří do rámce Charty nebo se týkají pravomocí a funkcí jiných orgánů OSN s výjimkou případů, kterými se zabývá RB; zabývá se udržením mez. míru a bezpečnosti, regulací zbrojení a odzbrojení, odstranění kolonialismu, rozvoj technické, hospodářské, kulturní a soc. spolupráce, technickou pomocí rozvojovým státům, ochranou lid. práv a pokrokovým rozvojem a kodifikací MP.
- Projednává-li spor či situaci, jež by vyžadovala /ne/ozbrojenou akci, musí věc postoupit RB. VS samo může vyzvat členské státy rezolucí k uvalení ekonomických sankcí.
- Přijímá **doporučení**, která se schvalují 2/3 většinou přítomných a hlasujících a nejsou závazná (mají však značnou politickou váhu; v posledních letech se ke schválení často užívá konsensu).
- Schvaluje též **deklarace** - slavnostní potvrzení existence urč. platných zásad MP, vykládá je nebo je formuluje de lege ferenda.
- **Vnitřní pravomoci** - projednává a schvaluje zprávy orgánů OSN, volí nestálé členy RB a členy HSR, spolu s RB volí soudce MSD, schvaluje rozpočet OSN a stanoví příspěvkové kvóty, kontroluje finanční hospodaření, volí gen. tajemníka, zbavuje člena členských práv nebo jej může vyloučit - tato *rozhodnutí* jsou pro všechny členy závazná.

Hlasování

- (rezoluce) probíhá buď 2/3 většinou (důležité otázky mez. míru a bezpečnosti, přijímání nových členů, rozpočtové otázky, volba členů RB) přítomných a hlasujících (hlasující jsou ti, kdo odevzdali kladný či záporný hlas) nebo prostou většinou (zejm. procedurální otázky); usnášeníschopná min. 1/2 všech členů OSN;

VS si zřizuje řadu pomocných orgánů

- hlavní výbory** - působí po dobu pravidelných zasedání VS (politický a bezpečnostní; hospodářský a finanční; sociální, humanitární a kulturní; administrativní a rozpočtový; právní), jsou v nich zastoupeni všichni členové;
- procedurální výbory** (řídící výbor - projednává pořad a navržené body jednání, koordinuje činnost hl. výborů; výbor pro přezkoumání pověřovacích listin);
- stálé výbory** (poradní výbor pro administrativní a rozpočtové otázky; výbor pro příspěvky);
- pomocné výbory ad hoc** (např. pro otázky odzbrojení, pro kodifikaci zásad MP, pro mírové využití atomové energie);
- komise** - Komise pro MP (VS je volí na 5 let; řídí se Statutem Komise; pro projednávanou otázku se vždy zvolí zpravodaj, který pak zpracovává výchozí zprávu; návrhy se předkládají jednotlivým státům a pr. výboru VS), Komise pro právo mez. obchodu (UNCITRAL; unifikace mez. obch. práva; založena 1966; sídlo Vídeň; zastoupeno 36 států; přijala př. Úmluvu o promlčení při mez. koupi zboží 1974, Arbitrážní pravidla 1976, Úmluvu o smlouvách o mez. koupi zboží 1980);
- institute** - Institut OSN pro výcvik a výzkum, Univerzita OSN, Konference OSN pro obchod a rozvoj (UNCTAD; cílem zapojit rozvojové země do světové ekonomiky; poprvé 1964; navrhuje mnohostrannou komoditní dohodu pro udržení cen 18 zákl. komodit; sestavila též kodex pro předávání technologií z vyspělých zemí; konference připravuje Rada; sekretariát v Ženevě);
- programy** - Rozvojový program OSN (technická pomoc rozvojovým zemím), Program OSN pro životní prostředí, Dětský fond (UNICEF), Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. Rozvojové

země se označují jako *Skupina 77*. Schůze OSN jsou veřejné, ledaže by bylo rozhodnuto že bude uzavřena. Tajně se hlasuje jen při volbě členů nebo osob do orgánů a funkcí. Prac. jazyky jsou AJ, FJ, RJ, ŠJ, arabština a čínština.

2) Rada bezpečnosti (*Security Council*)

- jejím hl. úkolem je udržování mez. míru a bezpečnosti; orgán se zvl. pravomocí k rychlé a účinné akci; jedná jménem všech členů OSN; má 15 členů (Rusko, USA, Francie, Británie a Čína jsou stáli + 10 nestálých volených vždy na 2 roky s ohledem na geografické zastoupení a příspěvek uchazeče k mez. míru);
- RB projednává mez. spory, jež by mohly ohrozit mez. bezpečnost a doporučuje vhodný postup; dojde-li k ohrožení či porušení míru či útočnému činu rozhodne RB o /ne/ozbrojených akcích proti rušiteli (59). Před rozhodnutím o akcích může RB vyzvat strany, aby splnily zatímní opatření, které považuje za žádoucí a potřebná, aby se předešlo zhoršení situace.
- Další organizační a správní úkoly - doporučuje žádosti států o členství v OSN, volí soudce MSD a gen. tajemníka (obojí spolu s VS); vykonává své fce nepřetržitě, a proto každý její člen musí být nepřetržitě v sídle OSN; schůze RB svolává předseda na požádání člena RB, VS nebo gen. tajemníka; schůzi řídí předseda, jímž jsou postupně členové RB dle abecedního pořádku;
- Zasedání jsou veřejná, pokud se RB neusnese jinak; *usnesení se schvalují 9 kladnými hlasy*, o procedurálních otázkách hlasy jakýchkoliv členů, o podstatných otázkách musí být zastoupeny kladné hlasy stálých členů (právo veta - nelze se jen zdržet);
- Radě pomáhá *vojenský štábní výbor* (z náčelníků štábů stálých členů), *výbor expertů* (v otázkách jednacího řádu) a *Výbor pro přijímání nových členů*. Prac. jazyky jako u VS.

3) Poručenská rada – do r. 1995

4) Hospodářská a soc. rada (*Economic and Social Council - ECOSOC*)

- koordinuje hospodářskou, soc., humanitární a kulturní činnost států a orgánů (odborných organizací) OSN; vypracovává studie, zprávy, činí doporučení, svolává mez. konference, připravuje pro VS návrhy úmluv, uzavírá dohody o přidružení s mez. odbornými organizacemi; skládá se z 54 členských států volených VS na 3 roky dle zásady geografického zastoupení.
- Zasedá 2x ročně a usnesení schvaluje většinou přítomných a hlasujících; každý člen má 1 hlas; usnesení o vnitřních a organizačních otázkách zavazuje členské státy; návrhy rezolucí se předkládají ke schválení VS; zasedání řídí předseda nebo některý jeho zástupce, kteří jsou voleni na 1 rok;
- její rozsáhlé působnosti odpovídá početný a rozvětvený **systém pomocných orgánů**:
 - a) 6 funkčních komisí (např. Komise pro lid. práva, pro práva žen, pro soc. rozvoj),
 - b) 5 regionálních hospodářských komisí (např. Hospodářská komise pro Afriku, pro Evropu),
 - c) 4 stálé výbory a 2 komise (výbor pro přírodní zdroje, výbor pro nevládní organizace, komise pro lidská obydlí);
 - d) prac. skupiny, expertní orgány.

5) Mez. soudní dvůr (*International court of justice*)

- hlavní soudní orgán OSN (čl. 92)
- rozhoduje spory mezi členskými státy a podává VS a RB pr. posudky o otázkách souvisejících s jejich činností
- viz ot. 65, 66

6) Sekretariát

- skládá se z gen. tajemníka a zců (až 9 tis.);
 - *Gen. tajemníka* jmenuje VS na doporučení RB na 5 let; je *hl. správním úředníkem*; upozorňuje RB na ohrožení mez. míru a bezpečnosti; na zasedáních orgánů může činit písemná či ústní prohlášení k projednávaným otázkám. Podává na VS výroční zprávu o činnosti OSN, jež obsahuje i návrhy dalšího postupu a různá doporučení pro VS; sestavuje zatímní pořad VS; dohlíží na plnění rozpočtu a spravuje finance OSN; registruje a publikuje mez. smlouvy; jako zástupce OSN se účastní konferencí;
 - g.t. a ostatní zci sekretariátu nesmějí přijímat pokyny zvnějšku od žádných vlád, jsou *odpovědní pouze OSN*; členské státy jsou povinny zdržet se jakéhokoli jejich ovlivňování
 - Gen. tajemník a zci požívají funkčních imunit – nezbytné k nezávislému výkonu jejich fcí (blíže Úmluva o výsadách a imunitách OSN z r. 1946)
-
- výdaje OSN se hradí z rozpočtu - členské příspěvky stanoveny dle HDP a stupně hospodářského vývoje členu;
 - sídlo OSN: **New York**; část sekretariátu je v Ženevě a Vídni; sídlem MSD je Haag; vlajka (ve světlemodrém obdélníkovém poli bílá polární projekce zeměkoule se 2 olivy – symbol. světový mír).

60. Systém kolektivní bezpečnosti dle Charty

- v pojetí mez. bezpečnosti jako vzájemné bezpečnosti států je základní zásadou práva mez. bezpečnosti **zásada stejné bezpečnosti** – má základní význam při upevňování nebo budování **systému kolektivní bezpečnosti**.

kolektivní bezpečnost (k.b.) x kolektivní sebeobrana (k.s.):

- k.b. – systém, který zahrnuje všechny státy a je zaměřen na udržení míru a bezpečnosti v případě jeho ohrožení nebo porušení některým státem (státy, i nečlen.), požadavek k.b. v tomto směru splňuje OSN
- k. s. - zajištění bezpečnosti určité skupiny států proti ozbrojeným útokům třetích států → zaměřena navenek. Státy vytvářejí organizace k.s. – NATO, Západoevropská unie. Organizace k.s. patří mezi prostředky mez. bezpečnosti, nejsou to však organizace k.b.

Kolektivní bezpečnost

- pojem - užší než mez. bezpečnost (*právo mez. bezpečnosti* = soubor norem, jež mají zajistit mírový život států, zejm. ochranu jejich územní celistvosti a politické nezávislosti v souladu s Chartou, a vytvářet základní pr. podmínky pro mírové soužití, které předpokládá rozsáhlou a rovnoprávnou mez. spolupráci)
- těsně souvisí s úsilím o odzbrojení a mírovým řešením sporů
- prostředky zajištění k.b.:
 - a) odzbrojení
 - b) mírové řešení sporů
 - c) donucovací opatření
- Charta OSN vytvořila **univerzální systém k.b.**, princip zakotven v **čl. 2 odst. 5 Charty** („Všichni členové poskytnou OSN veškerou pomoc při každé akci, kterou podnikne podle této Charty a vystříhají se poskytnout pomoc kterémukoli státu, proti němuž OSN podniká preventivní nebo donucovací akci“)
- s.k.b. může být doplněn **regionálním systémem k.b.** – má doplňovat a napomáhat zvyšování účinnosti regionálního systému
- systém regionální k.b. musí odpovídat článkům 52-54 Charty o oblastních dohodách → týkají se oblastních orgánů a organizací; oblastní dohody nemohou podniknout donucovací akci bez zmocnění RB, ozbrojenou sílu až na zákl. souhlasu RB. Oblastní organizace: Org. amerických států, Liga arabských států – tyto zároveň org. k.sebeobraně → smíšené

zásady stejné bezpečnosti

- odklon od ní a pokusy o diskriminaci jiných zemí → vytvářejí hrozbu všeobecné bezpečnosti. Nerespektování této zásady nemusí být porušením mez. práva, ale může vést k růstu nedůvěry a celkovému zhoršení vztahů mezi státy
- úzce souvisí se zás. *svrchované rovnosti států*. V závěrečném aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě – se hovoří o respektování zájmů bezpečnosti všech států, jejich svrchované rovnosti
- je zároveň zás. práva odzbrojení → princip stejné bezp. jako základní princip jednání o odzbrojení – zakotven i v Závěrečném dokumentu prvního zvláštního zasedání VS OSN o odzbrojení r. 1978 (o opatřeních k jadernému odzbrojení, snížení stavu ozbroj. sil a konvenčních zbraní...)

=> při zajištění mez. bezpečnosti jde v současnosti nejen o vzájemnou bezpečnost mezi státy (klasičeské pojetí), která je založena na základě stej. bezp. států (tuto zás. nelze ani v současnosti porušovat, nerespektování může mít značné následky), ale i o zajištění bezpečnosti *před činy jednotlivců* a rovněž stále rostoucí potřebu zajistit *bezpečnost jednotlivců* => **globální bezpečnost**

5. RB určí, zda došlo k ohrožení či porušení míru nebo agresí (problémem právo veta),
6. může doporučit státům prozatímní opatření,
7. doporučí nebo rozhodne jakých opatření bez použití ozbrojené síly má být použito a vyzve členy OSN, aby taková opatření provedli,
8. pokud by opatření dle bodu 3 nepostačovala, může podniknout akce leteckými, námořními nebo pozemními silami v takové míře, v jaké považuje za nutné k udržení či obnovení mez. míru a bezpečnosti.

Opatření bez použití ozbrojené síly - výzva RB může mít **formu**:

- a) **doporučení** - pokud mír není bezprostředně ohrožen (např. 1970 zbrojní embargo vůči JAR),
- b) **rozhodnutí** - zavazují členy i nečleny OSN (čl. 2 odst. 6). Formy opatření: úplné či částečné přerušení hospodářských styků, železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, rádiových a jiných spojů a přerušení diplomatických styků - jejich realizace je svěřena jednotlivým státům.

Opatření s použitím ozbrojené síly - subsidiární vůči předcházejícím; členové OSN se zavazují, že k provedení společných vojenských akcí poskytnou ozbrojené síly i pomoc; Charta předvídá pro toto zvláštní dohody mezi státy a RB (neexistují) - podmínky pomoci každého státu jsou proto vyjednány vždy ad hoc;

Neschází se ani předvídaný Vojenský štábní výbor (složený z náčelníků štábů stálých členů RB); akce mají ofensivní povahu; Rada se takto usnesla jen v případech Koreje (1950; atypicky, právně zpochybňováno, dáno neúčasti SSSR v RB) a Iráku (1991; zčásti atypicky).

RB může provést *donucovací akce i prostřednictvím oblastních dohod nebo orgánů*, jsou-li pro donucovací akci vhodné (např. OAS, OAJ, Islámská liga; 70). Mez.oblastní organizace - organizace pro polit., bezpečnost., hospodářskou, a kultur. spolupráci států urč. geograf. oblasti (RE, ZEU, ES, RVHP, EU)-RB je může zmocnit k donucovací akci pod jejím vedením; donucovací akci vůči svému členovi mohou provést jen po zmocnění RB.

61. Mírové operace OSN

= nasazení mez. vojenských jednotek – tzv.“modré přilby” řízené Radou v oblastech mez. krizí (Egypt, Kypr, Golanské výšiny, Jugoslávie)

- **peace-making** - prosazení míru
 - zde je možné i bojové nasazení jednotek
- **peace-keeping** udržení míru = **operations**
- jsou zásadním nástrojem mezinárodního společenství k prosazování míru a bezpečnosti
- o jejich důležitosti svědčí i fakt, že v roce 1988 mírové síly Spojených národů obdržely Nobelovu cenu míru
- přestože udržování míru není přímo zakotveno v Chartě OSN, už v roce 1948 Spojené národy vytvořily první takovou misi, Organizaci OSN pro dohled nad dodržováním příměří na Blízkém východě
- operace tvoří vojenské a policejní sbory a civilní personál
- v rámci operace jsou rozmístěni vojenští pozorovatelé nebo vojenské jednotky, případně obojí
- mise vojenských pozorovatelů tvoří neozbrojení důstojníci, kteří mají za úkol dohlížet na dodržování příměří
- vojáci mírových sborů jsou vyzbrojeni, ve většině případů však mohou zbraně použít jen k sebeobraně
- cílem je udržet mezinárodní mír a zabránit střetu ozbrojených sil nepřátelých států
- jsou vysílány na základě doporučení RB (může je vysílat též VS) a zúčastněné státy musí s nasazením souhlasit a stejně tak stát, na jehož území jsou vyslány
- účastní se i jednotky neutrálních států
- za jednání členů misí odpovídá OSN
- služební přestupky a jednání mimo službu jsou trestně stíhány zemí původu
- některé státy vysílají jednotky k zajištění příměří i mimo rámec OSN (př. v Libanonu 1982/83)
- vojenské jednotky poskytují členské státy na základě dobrovolnosti
- náklady jsou hrazeny ze zvláštního rozpočtu pro mírové operace, do kterého přispívají členské země OSN
- země vysílající vojenské jednotky dostávají z tohoto rozpočtu kompenzaci podle předem stanovených podmínek

Funkce mírových misí: a) pozorovatelská (informuje Radu o situaci v místě napětí),
 b) nárazníkovou (oddělují jednotky nepřátelých stran),
 c) policejní (udržují veřej. pořádek ve sporné oblasti, kterou strany v zájmu řešení sporu vyklidily),
 d) garanta humanitární pomoci obyvatelstvu.

62. Individuální a kolektivní sebeobrana dle Charty OSN

- ▶ přirozené právo má individuální a kolektivní sebeobranu existuje dle čl.51 Charty OSN pouze „v případě ozbrojeného útoku“, čímž je vyloučena preventivní válka a jiné akce obdobné preventivní povahy
- ▶ právo na jednostrannou reakci
- ▶ i stát, který není členem OSN – jelikož je plozeným právem
- ▶ sebeobrana má být jen předběžným krokem do doby, než přijme RB potřebná opatření

1. Individuální

- defenzivní užití ozbrojené síly napadeným státem k odvrácení ozbrojeného útoku jiného státu (agresora)
- výjimka ze zákazu použití síly či hrozby silou
- článek 51 Charty
- **Sebeobrana** v dnešním pojetí se objevila až po uzavření Briand-Kellogova paktu 1928 - v pojetí tradičního MP spočíval rozdíl mezi sebeobranou a válkou jen v různosti motivu a sebeobrana tak vycházela z principů doktríny bellum iustum
- RB rozhoduje, zda napadený stát splnil veškeré podmínky oprávněného užití sebeobrany nebo se pokusil odvoláním na tento institut zastřít vlastní agresi
- sebeobranou lze reagovat jen na aktuální a bezprostředně hrozící ozbrojený útok -> musí mít defenzivní charakter
- stát, který hodlá užít svého práva sebeobrany, musí takovou skutečnost oznámit RB
- jakmile dojde k zastavení ozbrojeného útoku nebo jestliže RB učiní opatření k udržení mez. míru a bezpečnosti, je postižený stát povinen prováděné akce bez prodlení zastavit
- musí být přiměřená povaze a rozsahu útoku (požadavek proporcionality)
- není nutné vést akce v sebeobraně jen na vlastním území, ale lze je přenést i na území útočníka a provést tak vojenské operace ofenzivní povahy, jestliže je to nutné k odražení agresora
- opatření v sebeobraně musí na ozbrojený útok reagovat okamžitě, jakmile je to možné
- strpění agrese ovšem nemůže zhojit protiprávnost jednání útočníka

2. Kolektivní

- vyplývá z kogentní povahy zákazu použití síly a hrozby silou
- každý z dalších poškozených států má právo vystoupit ozbrojeně z titulu sebeobrany
- je zapotřebí splnit všechny podmínky sebeobrany individuální a navíc by přímá oběť měla veřejně deklarovat skutečnost, že byla napadena a zároveň požádat jiné státy o vojenskou pomoc
- ➔ objevuje se též povinnost kolektivní sebeobrany, která bývá založena smlouvami spojeneckými nebo smlouvami o vytvoření vojenského seskupení (NATO 1949)
- ➔ kolektivní sebeobrana se svou povahou decentralizované reakce na útok agresora odlišuje od systému kolektivní bezpečnosti dle Charty

Mez. organizace kolektivní sebeobrany

- zřízené pro případ útoku ze strany třetího státu na členský stát (NATO, Varšavská smlouva, ZEU) - musí oznámit ihned RB všechna opatření, které činí při výkonu práva sebeobrany a musí je zastavit, jakmile RB sama učiní opatření k udržení či obnovení mez. míru a bezpečnosti

63. Prostředky pokojného řešení mez. sporů

Spor = neshoda o pr. či faktické otázce, konflikt pr. názorů či zájmů

→ dnes povinnost řešit spory výlučně mírovými prostředky

Rozlišují se: 1) *právní spory* - užívá se arbitrážní či soudní řízení;

2) *politické spory* - přímé jednání, dobré služby, zprostředkování, vyšetřovací a smírčí řízení.

→ Deklarace zásad přátelských vztahů 1970, Manilská deklarace o mírovém urovnávání mez. sporů, Deklarace o předcházení a odstranění sporů a situací, které by mohly ohrozit mez. mír a bezpečnost; Charta v čl. 33 (urovnání za pomoci RB).

Základními prostředky jsou: jednání, dobré služby, zprostředkování, vyšetřování, smírčí, rozhodčí či soudní řízení - strany si svobodně volí některý z nich (vhodný s ohledem na povahu sporu; obligatorně v případě, že jej předvídá dříve uzavřená smlouva), nedojde-li k urovnání sporu, musí si strany zvolit jiný prostředek.

Druhy prostředků:

A. Diplomatická jednání

1. **Přímé diplomatické jednání** - sporné strany jedna druhé přímo předkládají své požadavky a vyslovují názory na sporné otázky
 - obvykle je vedou diplomaté, ministři zahraničí, premiéři, a to ústně i písemně
- určitým druhem jednání jsou *konzultace mezi státy* (vyjasňují příčiny vznikajícího sporu a předchází jeho vyhrocení) - jsou méně formální; výsledek často dohoda o vhodném prostředku urovnání sporu.
- přímé je nejčastějším prostředkem urovnávání složitých sporů; až když tento způsob selže, sahají strany k dalším prostředkům; urovnání je vlastně mez. dohodou (neformálně potvrzená výměnou nót či jako gentlemanská dohoda).

B. Urovnávání za pomoci nestranného třetího subjektu

1. **Zprostředkování a dobré služby** - za účasti třetí strany, která napomáhá sporným stranám k zahájení a průběhu jednání;

při dobrých službách třetí strana přivádí strany k jednání, předává jejich vzájemná stanoviska, poskytuje jim věcné a osobní služby; koná jen to, oč strany požádaly, jednání se neúčastní;

při zprostředkování - se prostředník účastní jednání a snaží se najít a stranám předložit návrh řešení.

- 2. Vyšetřovací komise** - prostředkem k urovnání sporu je zjištění sporných skutečností za účasti třetích činitelů; komise bývá složena paritně z členů jmenovaných smluvními stranami a z dalších objektivních třetích členů; komise vyšetří skutkové okolnosti případu a podá zprávu o těchto výsledcích; výsledky šetření nejsou pro strany pr. závazné.

Haagské úmluvě (1907) pravidla o zřizování a fungování vyšetřovacích komisí

- komise musí nestranným a svědomitým prozkoumáním osvětlit skutkovou podstatu
- metoda se užije jen u sporů, které vznikají z různého oceňování skutečností a nedotýkají se podstatných zájmů sporných stran
- složení komise, rozsah její pravomoci, zásady jejího řízení apod. stanoví dohoda stran

C. Urovnávání sporů rozhodnutím třetího subjektu

- 4. Smírčí, rozhodčí a soudní řízení** - viz 63-65.

Řešení sporů v MEP

- přednost dána faktickému obnovení porušené rovnováhy před prosazováním formální legality
- lze zde užít i běžné prostředky MP, ale jinak fungují specializované orgány;

1) v rámci WTO

- Orgán pro řešení sporů dohlíží na výkon rozhodnutí a může se vždy proti jakémukoliv postupu či řešení postavit negativním konsensem

- 2) Úmluva o řešení sporů z investic** (Washington, 1965) - spory mezi státy a soukromými zahraničními investory; zřízeno středisko pro řešení sporů z investic; provádí se arbitráž; každý smluvní stát se zavázal k výkonu nálezu na svém území, jako by šlo o rozhodnutí jeho vlastního soudu;

3) Stálý rozhodčí dvůr (63);

- 4) Tribunál pro nároky mezi Íránem a USA** (1981) - drobné nároky zastupují státy, větší pak jednotlivci;

- 5) mez. obchodní arbitráž;** př. 1923 zřízen Rozhodčí soud Mez. obch. komory (ICC vydává smírčí a rozhodčí pravidla) nebo Americká arbitrážní asociace či Soud pro mez. arbitráž v Londýně.

Kapitola VI. - Pokojné řešení sporů. – Charta OSN

Článek 33

1. Strany ve sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, budou především usilovati o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smírčím, rozhodčím neb soudním, použitím orgánů neb ujednání oblastních nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastního výběru.
2. Rada bezpečnosti, uzná-li to za potřebné, požádá strany, aby urovnaly svůj spor takovými prostředky.

Článek 34

Rada bezpečnosti může konati šetření o každém sporu nebo každé situaci, která by mohla vésti k mezinárodním třenicím nebo způsobiti spor, aby rozhodla, zdali trvání sporu nebo situace by mohlo ohrozit zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Článek 35

1. Každý člen Spojených národů může upozornit Radu bezpečnosti nebo Valné shromáždění na každý spor nebo každou situaci rázu dotčeného v článku 34.
2. Stát, který není členem Spojených národů, může upozornit Radu bezpečnosti nebo Valné shromáždění na každý spor, v němž je stranou, jestliže předem přijme, pokud jde o ten spor, závazky pokojného řešení stanovené touto chartou.
3. Jednání Valného shromáždění ve věcech, na které bylo upozorněno podle tohoto článku, se řídí ustanoveními článku 11 a 12.

Článek 36

1. Rada bezpečnosti může v kterémkoli údobí sporu rázu dotčeného v článku 33 nebo v situaci podobného rázu doporučit vhodné řízení neb postup pro úpravu.
2. Rada bezpečnosti povinně přihlédne ke všem způsobům řízení, které strany již přijaly pro řešení sporu.
3. Činíc doporučení podle tohoto článku, Rada bezpečnosti rovněž povinně přihlédne k tomu, že obecným pravidlem právní spory mají být vznášeny na Mezinárodní soudní dvůr podle ustanovení jeho statutu.

Článek 37

1. Jestliže ve sporu rázu dotčeného v článku 33 jej strany neurovnají prostředky označenými v tomto článku, vnesou jej na Radu bezpečnosti.
2. Má-li Rada bezpečnosti za to, že trvání sporu by mohlo vskutku ohrožovat zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, rozhodne, zda má podniknout akci podle článku 36 či doporučit takové podmínky úpravy, jaké by považovala za přiměřené.

Článek 38

Bez újmy ustanovení článků 33 až 37 Rada bezpečnosti může, žádají-li o to všechny strany ve sporu, činit jim doporučení pro pokojné řešení sporu.

64. Arbitráž a smírčí řízení v mezinárodním právu

- mezinárodní soudnictví = způsob mírového urovnávání mezinárodních sporů rozsudkem nestranného orgánu
- soudy jsou stálými orgány x arbitráž bývá ad hoc = jen pro tento případ

A.) arbitráž

- ▶ rozhodčí řízení, kterým je urovnávání sporů mezi státy prostřednictvím rozhodců, které si strany zvolí
- zakotveno v Haagské úmluvě o pokojném vyřizování mez.sporů – 1907

souhlas stran dán:

- a) dohodou stran ad hoc = dohoda o rozhodcích - vymezuje spor, stanoví způsob určení rozhodců, procesní zásady
 - b) specifickou dohodou = arbitrážní smlouva; strany se zavazují řešit své urč. budoucí spory arbitráží,
 - c) kompromisní doložka v urč. smlouvách různého obsahu (např. obchodních),
 - d) konkludentně
- arbitrážní výrok (= nález) je konečný – tzn. žádné opravné prostředky
 - strany se však mohou dohodnout i jinak či si vyhradit možnost pozdější revize v případě nových skutečností

1.) Stálý rozhodčí soud

- haagské mírové konference 1899 a 1907
- není stálý, stálá je jen kancelář soudu v Haagu a seznam arbitrů, z něhož si strany vybírají pro konkrétní spor

2.) Rozhodčí tribunály pro mořské právo

- předvídaný v Úmluvě o mořském právu 1982
- ▶ Rozhodčí tribunál pro mořské právo - složen z 5 rozhodců vybraných ze seznamu arbitrů, který spravuje gen. tajemník OSN
 - zřídí se žádostí smluvní strany, nebyl-li spor urovnán vyjednáváním či smírčím řízením
 - výrok je konečný
- ▶ Zvláštní rozhodčí tribunály - pro spec. spory - rybolov, vědecký výzkum moře, plavba
 - toto řízení se zahajuje písemným oznámením jedné strany druhé
 - v oznámení musí být specifikován nárok a jeho důvody
 - výrok je konečný

B.) Smírčí řízení

- rozhodčímu řízení může předcházet řízení smírčí - komise vypracuje návrhy řešení sporu
- komise může po projednání věci, vyslechnutí sporných stran a vlastním posouzení věci předložit stranám návrhy na vyřešení sporu
- návrhy nejsou právně závazné !!- spor se tedy uzavírá až dohodou sporných stran

MPV

- uplatnilo se při urovnávání pohraničních incidentů

65. Organizace Mezinárodního soudního dvora OSN

1. Mezinárodní soudní dvůr

- předchůdcem Stálý dvůr mez. spravedlnosti, který fungoval v rámci SN v letech 1921-1940 v Haagu
- po válce byl zřízen MSD v Haagu jako hl. soudní orgán OSN
- právním základem Charta OSN, Statut MSD – ten je nedílnou součástí Charty OSN a Jednací řád MSD - vypracovaný soudci MSD
- účastníky Statutu jsou členové OSN - mají k MSD přístup
- nečlenské státy OSN se mohou stát účastníky Statutu za podmínek stanovených Valným shromážděním na doporučení RB - musí též napřed prohlásit, že souhlasí s jeho pravomocí a že jeho rozsudek budou považovat za závazný
- ➔ takto přijalo např. Švýcarsko 1948, Lichtenštejnsko 1950, Japonsko 1952)
- v r. 1974 vyzvalo VS členské státy, aby do smluv začleňovaly doložky o obligatorní jurisdikci MSD

Složení

- soud tvoří 15 soudců volených v oddělených hlasováních Valným shromážděním a Radou bezpečnosti
- soudci jsou vybíráni na základě své kvalifikace
- snahou je, aby byly zastoupeny hlavní právní systémy světa, přičemž žádní dva soudci nemohou být občany téhož státu
- soudci jsou voleni na devět let s možností znovuzvolení
- v průběhu funkčního období nemohou vykonávat žádnou jinou činnost
- soud se obvykle schází na plenárních zasedáních, může však pracovat i v menších jednotkách, tzv. komorách, pokud o to strany požádají
- rozsudky vynesené komorami jsou rovnocenné s rozsudky ICJ jako celku
- součástí Mezinárodního soudního dvora je i Komora pro otázky životního prostředí a navíc soud každoročně ustavuje Komoru pro zkrácené soudní řízení.
- každý musí být příslušníkem jiného státu
- soudci se volí ze seznamu osob Stálého rozhodčího soudu (není-li stát jeho účastníkem, najmenuje tyto osoby za stejných podmínek vláda)
- *soudce volí VS a RB* na odděleném hlasování - zvoleni jsou kandidáti, kteří dosáhli naprosté většiny hlasů všech členů obou orgánů
- funkční období je 9 let a každé tři roky se volí 5 soudců
- soudcové jsou znovuzvolitelní
- jsou nezávislí - nesmějí zastávat žádné politické či správní funkce ani vykonávat jiné povolání po dobu soudcování; soudce se účastní řízení, i když je stranou sporu jeho stát - jestliže však druhá strana, nebo obě, nemají ve sboru svého soudce, mohou jmenovat soudce ad hoc, který je pak plnoprávným členem
- soudci požívají diplomatické výsady a imunity
- dvůr zasedá obvykle v plénu
- dvůr může ustavit i senáty, min. tříčlenné, pro urč. druhy sporů
- se souhlasem stran lze sestavit senáty i o jiném počtu
- každý rok pak Dvůr zřizuje pětičlenný senát, který na žádost stran rozhoduje ve zkráceném řízení (jejich rozhodnutí stejně platné jako rozhodnutí Dvora)

Tohle si holky myslím, že tam nepatří – je to jen navíc – bylo to pod kapitolou mezinárodní organizace

2. Mez. tribunál pro mořské právo

- ustaven Úmluvou o mořském právu 1982
- sídlí v Hamburku
- složen z 21 znalců
- členové se volí na schůzce smluvních stran tajným hlasováním **na 9 let** s možností znovuzvolení
- požívají diplomatických výsad a imunit
- nesmí zastávat žádnou politickou či správní funkci; přístup mají smluvní státy, mez. organizace a soukromé osoby; spory se předkládají oznámením zvl. dohody či písemnou žalobou; řízení je veřejné; tribunál rozhoduje většinou hlasů přítomných; v rozsudku musí být odůvodnění, lze uvést zvl. mínění; tribunál může rozhodovat i o výkladu a aplikaci Úmluvy či jiné dohody; rozhodnutí jsou konečná a závazná.

3. specializované komory - a) stálá Komora pro spory týkající se mořského dna - složena z 11 členů tribunálu, zakládá ji 7 soudců; řeší i spory občanskoprávní, b) zvl. komory pro urč. kategorie moř. sporů

4. Evropská úmluva o mírovém urovnávání sporů - v rámci RE;

- a) pr. spory se řeší obligatorní jurisdikcí MSD, pokud se nedohodly na smírčím řízení
- b) ost. spory se řeší smírčím řízením, jinak arbitráží.

Smírčí řízení probíhá před Stálou smírčí komisí či Zvláštní smírčí komisí. Arbitráž probíhá před rozhodčím tribunálem (rozhoduje dle spravedlnosti). Strana musí plnit rozhodnutí těchto orgánů, jinak se může druhá strana obrátit na Výbor ministrů RE.

5. OSN - pro spory ohrožující mez. mír je tu RB a VS, MSD; jako poskytovatel dobrých služeb a zprostředkovatel je tu gen. tajemník OSN.

66. Pravomoc Mezinárodního soudního dvora OSN

- sídlo v Haagu a je hlavním soudním orgánem Spojených národů
- není k tomu, aby posuzoval vhodnost opatření Rady bezpečnosti
- nemůže přezkoumat na návrh člena, zda akty RB jsou v souladu s mezinárodním právem
- jeho Status je nedílnou součástí Charty OSN a přistoupily k němu automaticky všechny členské státy, ale i státy, které členy nejsou
- ➔ takže i státy bez tohoto členství mají přístup k MSD
- vykonává pravomoc nad státy -> soudních procesů se mohou účastnit a své spory mohou soudu předkládat jen státy
- ➔ takže MSD se nezabývá případy soukromých osob, právních subjektů ani mezinárodních organizací
- předpokladem vzniku příslušnosti je vyčerpání všech dostupných opravných prostředků
- Valné shromáždění i RB mohou MSD požádat o posudek k jakékoli právní otázce, nebude ale právně závazný
- rozhoduje spory dle mezinárodního práva
- nezná zásadu stare decisis
- pokud by o to strany požádaly, může rozhodnout dle spravedlnosti (ještě se tak nestalo)
- rozsudek je závazný jen pro strany sporu
- vynutit plnění rozsudku může – RB
- na žádost sporné strany je oprávněn k provedení místního ohledání / výkladu a revizi příslušného rozsudku
- dvůr se usnáší prostou většinou přítomných
- při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedy
- porady jsou neveřejné
- v souladu se svým Statutem řeší MSD spory uplatňováním:
 - ➔ mezinárodních úmluv stanovujících pravidla výslovně uznávaná státy, jichž se spor týká
 - ➔ mezinárodních zvyklostí a obecně uznávaných postupů, které jsou přijímány jako zákon
 - ➔ obecných zákonných principů uznávaných státy
 - ➔ soudních rozhodnutí a stanovisek nej kvalifikovanějších právních znalců jednotlivých zemí

67. Rada Evropy

- založena 1949 v Londýně deseti západoevropskými státy
- sídlí ve Štrasburku
- oficiální jazyky - AJ, FJ.
- členem může být stát, který uznává zásadu právního státu a dodržuje lidská práva
- RE má 47 členů (2008); člena, který porušuje cíle RE lze vyloučit (např. Řecko 1969)
- Statut RE platí bez časového omezení

cíle:

- ➔ jednota mezi členy
- ➔ usnadnění jejich ekonomického a sociálního pokroku
- ➔ zlepšení životních podmínek
- ➔ rozvíjení lid. hodnot
- ➔ zásad parlamentní demokracie a lid. práv

Orgány:

a) Výbor ministrů - složen z min. zahraničí členských států; schází 2x ročně (jejich zástupci pak 1x za měsíc)

- rozhoduje o doporučeních předložených mu shromážděním a o návrzích vládních výborů a skupin expertů
- o důležitých otázkách se usnáší jednomyslně; vnitřní otázky, jednací řád či správní a fin. pravidla rozhoduje většinou hlasů
- jeho rozhodnutí jsou právně nezávazná (s výjimkou rozhodnutí o výkonu rozsudků ESLP), mají však značnou morální a politickou sílu

b) parlamentní (poradní) shromáždění - složeno z představitelů volených či jmenovaných národními parlamenty (za ČR 7)

- schází se 3x ročně a má 13 specializovaných výborů
- je pouze poradním orgánem pro politické a technické záležitosti a pro otázky dodržování lid. práv
- projednává otázky týkající se cílů a působnosti RE a předává je formou doporučení Výboru ministrů
- důležitá usnesení přijímá 2/3 většinou;

c) mezinárodní sekretariát - vedený gen. tajemníkem + cca 900 úředníků

do rozpočtu přispívají členové dle počtu obyvatel a HDP. RE vypracovala mnoho úmluv

- ➔ významná je zejm. EÚLP 1950 a její 11. dodatkový protokol, který zřídil stálý ESLP; Evropská soc. charta, Evropská charta místní samosprávy. Statut RE platí bez časového omezení
- ➔ vystoupit lze písemným oznámením generálnímu tajemníkovi

d) Kongres místních a regionálních orgánů

e) Komisař pro lidská práva

f) Evropský soud pro lidská práva

- [Československo](#) vstoupilo do Rady Evropy roku [1991](#) a do konce roku [1992 ratifikovalo](#) 22 [mezinárodních smluv](#), sjednaných v rámci Rady Evropy, včetně většiny smluv lidsko-právních

68. Evropská společenství (EU)

Vznik

- EU byla založena na základě 3 Evropských společenství, která vznikla v půlce 20.stol.
- v poválečné době stála Evropa před těžko řešitelným problémem - jak zabezpečit mír v Evropě na delší dobu, jak ukotvit demokracii v Německu a zabezpečit, aby se Německo nestalo opět ohniskem válečného konfliktu
- Francie proto přišla s řešením, které bylo jednoduché a geniální – spolupracovat
- přidávají se i další státy - Belgie, Nizozemsko, Lucembursko a Itálie
- 1951 je **Pařížskou smlouvou** založeno Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)
- 1957 byly slavnostně podepsány hned dvě tzv. **Římské smlouvy**, kterými byla založena další dvě společenství:
 - ➔ Evropské hospodářské společenství (EHS)
 - ➔ Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom) – kontrola a obchod s jaderným materiálem
- smlouva o EHS rozšiřovala spolupráci z původních sektorů uhlí a oceli na celé hospodářství a jejím cílem se stává vytvoření společného trhu, který by zajistil rozvoj, spolupráci a růst životní úrovně členských států

Rozšiřování Evropské unie

- k prvnímu rozšíření Evropských společenství došlo v roce 1973
- společenství byla rozšířena o Velkou Británii, Dánsko a Irsko
- další zemí, která v roce 1981 rozšířila Společenství, bylo Řecko - zatím jediná země v historii, která vstupovala samostatně
- Španělsko a Portugalsko - 1986 se připojují
- 1990 bývalá Německá demokratická republika
- 1995 - Finsko, Švédsko a Rakousko
- 2004 a páté rozšíření („východní“): Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko
- šesté, zatím poslední dokonané rozšíření, proběhlo v roce 2007 („druhé východní“), a to o Bulharsko a Rumunsko
- v předchozích vlnách rozšíření nebyla ze strany Evropské unie pro kandidátské země stanovena žádná kritéria, která by bylo třeba splnit, aby se země stala plnoprávným členem EU (kromě obecně platných podmínek stanovených v zakládacích smlouvách)
- červnu 1993 v Kodani stanovila, že: *„K přistoupení dojde, jakmile bude daná země schopna převzít závazky vyplývající z členství a zároveň bude schopna splňovat hospodářské a politické podmínky.“*
 - ⇒ **tzv. kodaňská kritéria**
 - a) politická
 - b) ekonomická
 - c) kritéria přijetí *acquis communautaire*
- Evropská společenství se nejenom rozšiřovala, ale i prohlubovala
- zpočátku existovala tři zmíněná společenství (EHS, ESUO a Euratom) nezávisle vedle sebe

Niceská smlouva

- podepsána 26. února 2001, v platnost vstoupila 1. února 2003
- týkala se zejména reformy orgánů, aby unie mohla účinně fungovat i po rozšíření na 25 členských států v roce 2004 a 27 členských států v roce 2007
- na základě Niceské smlouvy byla vytvořena tzv. konsolidovaná (úplná) znění původní Smlouvy o EU a Smlouvy o ES

Maastrichtská smlouva

- 1992, která znamenala založení novinky: Evropské unie
- založení Evropské unie znamená rozšíření
- EU se stává jakousi zastřešující organizací, která má tři součásti, **tzv. pilíře**.

Prvním pilířem - nejdůležitějším => tři výše zmíněná Společenství.

Druhý pilíř je zcela nový – společná zahraniční a bezpečnostní politika

Třetím pilířem se stává také nová oblast – policejní a justiční spolupráce v trestních věcech

Amsterodamská smlouva

- podepsána 2. října 1997 a v platnost vstoupila 1. května 1999
- změnila a přečíslovala Smlouvy o EU a ES - zavedla číselné označení článků Smlouvy o Evropské unii, jež byly předtím označeny písmeny A až S

přinesla následující změny:

- bude změněn systém obsazování Komise v neprospěch velkých států
 - pro hlasování v Radě EU bude upravena velikost kvót pro případy tzv. váženého hlasování
 - počet poslanců v Evropském parlamentu nepřesáhne číslo 700 (později změno Niceskou smlouvou)
 - Evropská rada bude moci označit členský stát, jenž se neřídí základními zásadami EU (svoboda, demokracie, lidská práva a základní svobody, právní stát) a hrubě je porušuje. Takovému státu mohou být, za stálé platnosti povinností, pozastavena některá práva, zejména právo hlasování v Radě EU
 - v rámci rozvoje Unie jako oblasti svobody, bezpečnosti a práva bude mít Rada právo na návrh Komise a po konzultaci s parlamentem rozhodovat o vybraných otázkách vízové povinnosti
 - v některých otázkách třetího pilíře (vnitro a justice) získá Rada oprávnění rozhodovat upravenou kvalifikovanou většinou na rozdíl od jednomyslnosti budou podstatnou měrou posíleny pravomoci institucí EU v boji proti finanční kriminalitě
-
- mimořádný summit EU - 23. a 24. března 2000 v portugalském Lisabonu - o zaměstnanosti, ekonomických reformách a sociální soudržnosti

Orgány Evropské unie

- smlouva o jednotných orgánech, jež byla podepsána v Bruselu 8. dubna 1965 a v platnost vstoupila 1. července 1967 - ustavila jednotnou Komisi a jednotnou Radu tehdejších tří Evropských společenství

Rada Evropské unie

- je rozhodující institucí EU a zastupuje zájmy členských států na evropské úrovni
- přestože mnohé pravomoci minulosti delegovala na [Komisi](#)
- významné pravomoci má v oblastech 2. a 3. pilíře (např. společná zahraniční politika nebo policejní spolupráce), v oblasti 1. pilíře může rozhodovat pouze na základě návrhu Komise
- Rada se skládá z ministrů vlád jednotlivých států, kteří se schází podle potřeby
- jednání probíhají v [Bruselu](#) a [Lucemburku](#)
- důležitým poradním orgánem pro Radu ministrů je [COREPER](#) (čili Výbor stálých zástupců)
- rozhoduje buď jednomyslně, kvalifikovanou nebo prostou většinou hlasů
- jednomyslnost je požadována v oblasti 2. a 3. pilíře
- prostou většinou se hlasuje pouze o procedurálních otázkách a některých aspektech společné obchodní politiky jako např. [antidumpingová ochrana](#)
- každý půlrok předsedá Radě jiná země EU
- hlavní úkoly předsedající země je organizovat setkání Rady a reprezentovat EU navenek

Evropská komise

- sleduje zájmy Evropské unie jako celku, komisaři tedy nemají přihlížet k zájmům jednotlivých zemí
- největší pravomoci má v oblasti 1. pilíře, má právo iniciovat návrhy zákonů a dohlíží na dodržování přijatých smluv
- vypracovává také návrh rozpočtu EU a provádí kontrolu jeho plnění
- dále Komise zastupuje EU při mezinárodních jednáních a má právo sjednávat s třetími státy dohody
- má významné pravomoci při přijímání nových členů do Unie a zajišťuje kontakty s nečlenskými státy EU
- na základě [Smlouvy z Nice](#) má každá země jednoho komisaře, v současnosti je jich tedy 27
- rozhoduje na základě prosté většiny hlasů
- sídlo má v [Bruselu](#)

Evropský parlament

- funguje jako kontrolní a poradní orgán Evropské unie
- schvaluje složení [Evropské komise](#) a má právo kontrolovat její činnost, podílí se na tvorbě zákonů, vyslovuje souhlas s mezinárodními smlouvami a přijímáním nových členských států
- má také značné pravomoci v oblasti společného rozpočtu EU
- na základě [Smlouvy z Nice](#) má dnes Evropský parlament **785 poslanců**, kteří jsou od roku 1979 voleni obyvateli EU na období pěti let
- poslanci mají možnost sdružovat se do poslaneckých klubů na základě politické příslušnosti, nejsou tedy rozloženi podle národností
- sídlem EP je [Štrasburk](#), ale parlament pracuje také v [Bruselu](#) a [Lucemburku](#)
- Evropský parlament se usnáší prostou většinou

Evropská rada

- často zaměňována s [Radou Evropské unie](#), popř. [Radou Evropy](#)
- schází přibližně třikrát do roka, skládá se z hlav států a předsedů vlád členských států EU, ministrů zahraničí a představitelů [Evropské komise](#)
- rozhoduje o nejzávažnějších politických a ekonomických otázkách a vymezuje směry, kterými se má Unie ubírat
- rozhoduje na základě jednomyslnosti

Další instituce

- [Evropský soudní dvůr](#) dbá nad dodržováním evropského práva a je významným kontrolním orgánem EU. Má sídlo v [Lucemburku](#).
- [Účetní dvůr](#) má za úkol kontrolovat, zda finanční prostředky Unie jsou vynakládány podle správných zásad na správné účely, sídlí též v [Lucemburku](#).
- [Evropská investiční banka](#) poskytuje veřejným i soukromým subjektům dlouhodobé půjčky na kapitálové investice. Sídlo banky je v [Lucemburku](#), s pobočkami v [Athénách](#), [Lisabonu](#), [Londýně](#), [Madridu](#) a [Římě](#).
- [Evropský investiční fond](#) pomáhá s rozšiřováním transevropských infrastruktur a poskytuje záruky na půjčky malým a středním podnikům. Sídlí v [Lucemburku](#).
- [Evropský ombudsman](#) se zabývá stížnostmi na činnosti orgánů a institucí EU. Sídlí ve [Štrasburku](#).
- [Evropská centrální banka](#) je klíčovou institucí pro činnost [Evropské měnové unie](#). Sídlí ve [Frankfurtu nad Mohanem](#).

Významné poradní a konzultativní orgány Evropské unie jsou:

- [Hospodářský a sociální výbor](#)
- [Výbor regionů](#)

69. Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

- vznikla v roce 1970 jako Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
- přejmenována na schůzce v Budapešti - 1994
- členem 56 států (vč. USA a Kanady)
- sídlí ve Vídni

Cíle

- ➔ budování občanské společnosti
- ➔ předcházení místním konfliktům
- ➔ navrácení míru a stability válečným oblastem
- ➔ zabránění novému rozdělení evropských států
- ➔ prosazování kolektivní bezpečnosti

Orgány a instituce:

- a) vrcholná schůzka** - hlav států či vlád
 - projednává priority a orientaci činnosti na nejvyšší úrovni
- b) Rada ministrů** - z ministrů zahraničí
- c) Rada vysokých úředníků** - náměstci ministra zahraničí či ředitelé odboru pro záležitosti OBSE
 - dohled, řízení a koordinace aktivit OBSE, projednává rozpočtové záležitosti
- d) Stálá rada** - provádí každodenní operační úkoly
 - členové jsou stálí
 - představitelé členských států u OBSE
- e) Forum pro bezpečnostní spolupráci** - k projednání konkrétních opatření k posílení bezpečnosti a stability v Evropě
- f) Ekonomické forum** - složené z vysokých úředníků
- g) Úřadující předseda** – ministr zahraničí státu, který byl hostitelem posledního zasedání Rady ministrů
 - pomáhají mu předchozí a budoucí předsedové (“trojka”)
- h) Generální tajemník** - jmenován Radou ministrů na 3 roky a sídlí ve Vídni
 - zajišťuje plnění rozhodnutí orgánů OBSE
- ch) Parlamentní shromáždění** - jsou v něm poslanci členských států
 - svůj sekretariát má v Haagu
 - úřadující předseda podává shromáždění zprávy o činnosti
- i.) Smírčí a rozhodčí soud** - urovnává spory mezi členskými státy konciliací, příp. arbitráží
 - sídlí ve Vídni
- j) Společná konzultativní skupina** - sleduje plnění Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě
 - řeší technické aspekty implementace
 - schází se v Hofburgu
- k) Konzultativní skupina pro “otevřené nebe”** - projednává záležitosti související s realizací Smlouvy o otevřeném nebi
 - stanoví pr. režim chování pozorovacích letadel nad územím smluvních stran
 - schází v Hofburgu
- l) Sekretariát** - sídlí ve Vídni
 - pracuje pod vedením generálního tajemníka
- m) Úřad pro demokratické instituce a lid. práva** - odpovídá za rozvoj lid. práv a demokracie
 - pořádá schůzky a expertní semináře
 - sídlí ve Varšavě
- n) Vysoký komisař pro národnostní menšiny** - napomáhá brzkému řešení etnických konfliktů,

které mohou oslabit stabilitu, mír či vztahy
mezi členskými státy
- sídlí v Haagu

o) mírové mise - vysílány do členských států k předcházení konfliktům a zvládnutí krizí (např.
v Kosovu, Gruzínsku, Sarajevu, Čečensku)

p) sankční mise - dohlížely na provádění sankcí vůči Srbsku a Černé Hoře
- činnost OBSE se financuje z členských příspěvků

➔ veškerá činnost zmíněných schůzek, institucí a ad hoc schůzek je financována z příspěvků
členských států

70. Organizace Severoatlantické smlouvy, vznik, vývoj a její tendence v současnosti

Vznik

Evropa byla po druhé světové válce rozdělena, a proto zde byla naléhavá potřeba hospodářské obnovy a ekonomické přestavby. Západoevropské státy splnily svůj závazek, jež byl dán ještě za války, zredukovat svoji výzbroj a demobilizovat vojska, a proto byly stále více znepokojeny signály, které přicházely ze sovětského vedení. Sovětský svaz měl totiž v úmyslu zachovat svoje vojenské síly v plném stavu. Navíc začal postupně pohlcovat státy východní Evropy pod svůj vliv a nastoloval v nich komunistické režimy. Západoevropané sledovali sovětské tažení, lépe řečeno, jejich expanzionistickou politiku a metody s rostoucími obavami, v důsledku tohoto začali jednat o společné obraně. Evropa se proto rozdělna na dva nepřátelské bloky a toto byl v podstatě počátek studené války. Západoevropské státy usilovaly o zapojení Spojených států do nově se organizujícího systému kolektivní obrany, jelikož jim bylo jasné, že jenom jejich „spolek“ by byl nesrovnatelně vojensky slabší než-li armáda SSSR. Spojené státy se zpočátku do společného obranného systému zapojit nechtěly, nicméně podpořily rozvrácenou Evropu plánem pro hospodářskou obnovu. Byl to tzv. Marshallův plán a jednalo se o rozsáhlou finanční pomoc. Aby nebylo možno vinit USA z rozdělení Evropy, měla být tato pomoc nabídnuta jak Sovětskému svazu, tak státům východní Evropy. Jestliže měl někdo rozdělit evropský kontinent, tak to měla být Moskva svou odpovědí, a nikoli Amerika svou nabídkou. V Paříži se konala konference 12. července 1947, zúčastnil se jí i prezident SSSR Molotov, ten ji ale po třech dnech jednání opustil a označil za nepřijatelnou. Marshallův plán byl nabídnut Polsku i Československu a my jsme jej také přijali, ale v důsledku Molotovova vyjádření a nátlaku ze Sovětského svazu jsme byli nuceni odvolat.

Od roku 1947 do roku 1949 vyvrcholil tento vývoj řadou dramatických událostí. Byla mezi nimi přímá ohrožení svrchovanosti Norska, Řecka a Turecka a dalších západoevropských zemí. Komunistický puč v Československu v únoru 1948 tak trochu urychlil jednání o společné obraně. O měsíc později, tedy v březnu 1948 podepsalo 5 západoevropských zemí, lépe řečeno jejich zástupci tzv., Bruselskou dohodu. Konkrétně to byli zástupci z Velké Británie, Nizozemí, Belgie, Francie a Lucemburska. Tato dohoda byla smlouvou hospodářské, sociální a kulturní obraně. Jak už jsem ale uváděla na začátku, jejich vojenská armáda byla slabší než ta sovětská, proto bylo důležité získat Ameriku na svou stranu.

Úplné vyvrcholení sporů nastalo v dubnu 1948, kdy Moskva porušovala dohody o spojenecké správě Německa, kdy toto všechno vyústilo ve čtrnáctiměsíční vojenskou blokádu západní části Berlína Sověty. Takovéto jednání (počinání) přinutilo USA změnit názor.

Následovala jednání s USA a s Kanadou o vytvoření jednotné Severoatlantické organizaci, založené na zárukách bezpečnosti a vzájemných závazcích mezi Evropou a Severní Amerikou. Nejdůležitějšími tématy rozhovorů o budoucí smlouvě byly formulace závazků spojenců v jejím textu a okruh zemí, které k ní měly být přizvány. Západoevropské státy se snažily prosadit co nejtěsnější zapojení USA do obrany Evropy, a co nejsilnější vyjádření spojeneckých závazků za účelem odstrašování SSSR. Některé podmínky, ale byly pro Ameriku nepřijatelné a tak se jednalo dále. Co se týče výběru zemí, které měly být přizvány k podepsání, tak zde docházelo také k menším komplikacím, které se ale po čase vyřešily.

A Severoatlantická smlouva byla podepsána ve Washingtonu 4. dubna 1949 zástupci Belgie, Dánska, Francie, Islandu, Itálie, Kanady, Lucemburska, Nizozemí, Norska, Portugalska, Spojených států a Velké Británie. Vyjednávat o možném členství odmítlo Švédsko, které dalo přednost osvědčené neutralitě. Severoatlantická smlouva, nazývaná též Washingtonská, se skládá z preambule a 14 článků. Tuto smlouvu naleznete v příloze.

Základem Severoatlantické aliance se tedy stala smlouva mezi členskými státy, které do tohoto svazku vstoupily svobodně na základě rozhodnutí po veřejné diskusi a příslušném parlamentním postupu. Smlouva potvrzuje jejich individuální práva, jakož i jejich mezinárodní povinnosti vyplývající z Charty Spojených národů. Zavazuje členské státy sdílet rizika i odpovědnost, avšak i výhody plynoucí z kolektivní bezpečnosti, a každého z nich jednotlivě zavazuje neuzavírat jiný mezinárodní závazek, jenž by mohl být v rozporu se Smlouvou.

Klíčový je článek 5: Strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto se dohodly, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich uplatní právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu uznané článkem 51 Charty Organizace spojených národů a pomůže napadené straně nebo stranám tím, že v součinnosti s ostatními stranami neprodleně podnikne kroky, které bude považovat za nutné, včetně užití ozbrojené síly, s cílem obnovit a udržet bezpečnost v severoatlantické oblasti.

O každém takovémto ozbrojeném útoku a veškerých opatřeních přijatých v důsledku tohoto útoku bude neprodleně upozorněna Rada bezpečnosti. Tato opatření budou ukončena, když Rada bezpečnosti přijme opatření nezbytná k obnovení a zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.“ Jedná se v podstatě o princip „jeden za všechny, všichni za jednoho“. Sjednává jejich odhodlání chránit svoji bezpečnost prostřednictvím vzájemných záruk a stabilních vztahů s jinými státy.

Principy, cíle a charakteristika Organizace Severoatlantické smlouvy

Jde o vládní organizaci, ve které si její členové – státy zachovávají plnou suverenitu a nezávislost. Organizace poskytuje jakési fórum, na kterém účastníci společně konzultují jakékoli problémy, které si zvolí k projednávání a kde přijímají rozhodnutí k politickým či vojenským otázkám, dotýkajícím se jejich bezpečnosti.¹

Obecně lze cíle vymezit jako vytvoření efektivního společenství kolektivní obrany chránící svobodu a bezpečnost všech jeho členů, podporovat mír a stabilitu v severoatlantické oblasti.

NATO (The North Atlantic Treaty Organisation) má sloužit jako bezpečnostní síť politické stabilizace. Jejím základním účelem je tedy ochrana svobody a bezpečnosti všech jejích členů, zajišťovaná politickými a vojenskými prostředky, v souladu s principy Charty Spojených národů. Pracuje od okamžiku svého založení ve prospěch nastolení spravedlivého a trvalého mírového uspořádání v Evropě. Hlavním cílem je zachování míru a bezpečnosti v severoatlantickém regionu vycházející z principů demokracie, svobody jednotlivce a právního státu. V souladu s tímto cílem, udržují členské státy přiměřený vojenský potenciál sloužící k eliminaci všech forem agrese.² Fungování Aliance je společný závazek a vzájemná spolupráce suverénních států založená na nedělitelnosti bezpečnosti jejích členů.

Důležitým klíčem k úspěchu je proces rozhodování uvnitř NATO. Je oproti jiným organizacím, jako např. EU či OSN, založen na zásadě konsensu. Tzn., že se nerozhoduje většinovým hlasováním, nýbrž souhlasem všech podepsaných zemí. Takovému to rozhodování předchází rozsáhlé konzultace a vyjasňování názorů v nichž každý stát má možnost promluvit a vyjádřit tak své mínění.

Vývoj

Významným impulsem ve vývoji Aliance bylo vypuknutí války v Koreji 25.června 1950. Kim-Ir-Sen přesvědčil Stalina, že USA nebudou intervenovat a že se Západ nevzepře. Přes zvýšení obranných výdajů evropských členských států NATO v roce 1950 byly tyto stále nedostatečné. Proto se USA snažilo přesvědčit spojence v NATO o nutnosti znovuvyzbrojení SRN. Dohady, jestli zapojit Spolkovou republiku Německo nebo ne, trvaly něco přes 4 roky, ale nakonec se vrátily k původnímu návrhu USA, tedy vstup SRN do NATO. Řešení navrhl britský ministr zahraničních věcí A.Eden. Spočívalo v přistoupení SRN nejprve ke Bruselské dohodě z roku 1948 a poté k Severoatlantické smlouvě. Itálie a Spolková republika Německo přistoupily k Bruselské smlouvě 21.října 1954.

¹ www.nato.cz/prirucka/

² Mezinárodní organizace, Hynek Baňouch a Martin Fedorko, Masarykova universita v Brně, 2001, str.171

Zároveň smluvní strany Bruselské smlouvy podepsaly protokol o změně této smlouvy. Věta ohledně případného „obnovení německé agresivní politiky“ byla nahrazena výzvou k podpoře „jednoty a progresivní integrace Evropy“. SRN se zavázalo, že nepoužije ke sjednocení Německa vojenskou sílu, a zřekla se vývoje a výroby chemických, biologických a jaderných zbraní. Severoatlantická organizace schválila vstup SRN do NATO 22.října 1954 s tím, že se její ozbrojené síly zapojí do integrované vojenské struktury NATO. Spolková republika Německo se stala členským státem 5.května 1955. Moskva na vstup SRN do Aliance reagovala uzavřením kolektivní bezpečnostní dohody s ostatními státy komunistického bloku. Byla to Varšavská smlouva a byla to přesně ta smlouva, na jejímž základě k nám, do Československa, 21.8. 1968 vtrhla vojska Sovětského svazu a začaly nás okupovat. Což byl jasný důkaz toho, že Varšavská smlouva byla vytvořena aby sloužila jen jako vojenský nástroj sovětské nadvlády. Na rozdíl od Aliance, která zůstávala především politickou organizací. Dne 18.února 1952 přijalo NATO dva nové členy – Turecko a Řecko a 30.května 1982 Španělsko. V roce 1966 byly řídicí orgány v souvislosti s vystoupením Francie z vojenských struktur Aliance přesunuty z Paříže do Bruselu.

V roce 1991 došlo k ukončení studené války a rozpadu sovětského bloku. Mnozí očekávali, že se NATO po splnění „mise“, tedy odvrácení ozbrojeného konfliktu mezi Východem a Západem, rozpadne, ale opak byl pravdou. Severoatlantická aliance dokázala udržet vnitřní stabilitu a dokázalo zareagovat na novou situaci a udržet se v ní. Vojenská síla se ukázala být potřebnou i po studené válce, v 90 letech se odehrálo mnoho válek a vyvstaly náboženské konflikty převážně na Balkáně. Aliance poprvé použila vojenskou sílu při misi za udržení míru v Kosovu a to rozhodnutím ze dne 28.května 1998. Aliance přiměla srbského prezidenta ke stažení vojsk z Kosova. Tato vojenská operace NATO byla podniknuta bez schválení Rady bezpečnosti OSN, a proto se v ní dá vidět porušení mezinárodního práva, zejména Charty OSN.

Uvnitř Aliance vždy budou existovat rozdílné názory, otázkou je, co s těmi názory budou dělat a jak je budou řešit. Obecně lze ale říci, že Aliance vše ustála bez zásadních vnitřních rozporů.

Aliance začala spolupracovat se státy bývalého sovětského bloku a co víc, i se státy neutrálními. Což jenom dokazovalo rostoucí význam Severoatlantické Organizace. NATO v roce 1990 prohlásilo, že se musí podat pomocná ruka státům z Východu. Nejdříve vytvořila Severoatlantickou radu pro spolupráci, ve které se scházeli zástupci členských států NATO a postkomunistických zemí k debatám o obecných otázkách evropské bezpečnosti. V roce 1994 na ni navázal program „Partnerství pro mír“. V tomto programu, kde dnes spolupracuje 28 států. Jde o program, kde státy nejsou pevnými členy Aliance. Program se zaměřuje na konkrétnější úkoly spojené s modernizací a reformou ozbrojených sil. Jedná se v podstatě o jakýsi přípravný stupeň před vstupem do NATO.

Významný krok učinila Aliance na summitu v Madridu roku 1997, kde vyzvala tři postkomunistické státy a bývalé členy Varšavské smlouvy k jednání o přistoupení. Jednalo se Českou republiku, Polsko a Maďarsko. Než tyto státy mohly vstoupit, musely splnit řadu podmínek. Musely prokázat, že jsou plně demokratickými stabilními státy s tržním hospodářstvím, které na svém území chrání menšiny (etnické, náboženské) a které vyřešily případné spory se soudními zeměmi. Především ale musely být připraveny k plnění vojenských povinností člena NATO. Na vrcholném zasedání Aliance v Praze, v roce 2002, dalších sedm států – Bulharsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko – bylo přizváno k zahájení vstupních rozhovorů. K Alianci oficiálně přistoupily v roce 2004.

Jak NATO pracuje?

Pokud jde o orgány Severoatlantické organizace, tak ta se skládá ze dvou složek – struktur. Za prvé je to civilní struktura, která je složena ze Severoatlantické rady, Výboru pro obranné plánování, Skupiny pro jaderné plánování, mezinárodní sekretariát v čele s Generálním tajemníkem. A dále je to vojenská struktura složená z Vojenského výboru, Mezinárodního vojenského štábu, Vrchního velitelství spojeneckých sil v Evropě, Spojeneckého velení v Atlantiku a Kanado-americké regionální plánovací skupiny.

civilní struktura

Severoatlantická aliance je organizací kolektivní obrany, kde vojenské složky jsou podřízeny civilním rozhodovacím orgánům. Sídle nejvýznamnějších civilních orgánů je Brusel a to od roku 1967, jak jsem již zmínila na začátku, bylo to po vystoupení Francie z vojenských struktur. Vojenská akademie NATO je v Římě.

Severoatlantická rada

Nejhlavnějším orgánem je Severoatlantická Rada, která politicky řídí a dohlíží na to, aby Aliance plnila své poslání dané severoatlantickou smlouvou. Každá členská země má v Radě jednoho stálého zástupce - reprezentanta, který je na úrovni velvyslance. Ten má k dispozici svou národní delegaci, složenou z diplomatů a odborných poradců. Reprezentanti se schází zpravidla jednou týdně a několikrát do roka se Rada sejde na úrovni ministrů zahraničí o debatách dlouhodobějšího charakteru. A někdy také na úrovni hlav států či vlád. Tzv. summit. Ať už Rada jedná na jakékoli úrovni, má její rozhodnutí stejný politický mandát a stejnou platnost. Jak jsem již říkala, členské státy si ponechávají suverenitu a proto jsou veškerá rozhodnutí Rady projevem kolektivní vůle a jsou přijímána konsensem všech členů. Téma může navrhnout kterýkoli z národních zástupců nebo generální tajemník.

Výbor pro obranné plánování

Projednává většinu otázek, které se týkají kolektivní obrany. Schází se každý týden na úrovni stálých zástupců. Jednání se neúčastní Francie z již zmiňovaných důvodů. Je nadřazen všem velitelstvím vojenské struktury.

Skupina pro jaderné plánování

Všechny členské státy kromě Francie (Islandu) se podílejí na formulování jaderné politiky NATO. Schází se ministři obrany čl.států. (umožňuje se podílet i těm, kteří nedisponují jadernou výzbrojí). Otázky typu – rozmístění a bezpečnost jad.zbraní, ochrana před nimi a omezování jaderné výzbroje.

Mezinárodní sekretariát v čele s Generálním tajemníkem

G.T. je nejvyšším výkonným představitelem Aliance, kt. jmenují čl.státy za předsedu Sev.Rady, Výboru pro obranné plánování a Skupiny pro jaderné plánování. Funkční období není nijak omezeno. Odpovídá za prosazování a usměrňování procesu konzultací a rozhodování v rámci Aliance. Je též hlavním mluvčím.

Sekretariát zajišťuje práci Sev.rady a podřízených výborů + odpovídá za přípravu jednotlivých zasedání.

Vojenská struktura**Vojenský výbor**

Nejvyšší voj. orgán Aliance, který je podřízen Sev.Radě a Výboru pro obranné plánování. Úkolem je doporučovat politickým orgánům NATO opatření v otázkách vojenské strategie, rozvoji ozbrojených sil, předkládá doporučení k použití ozbrojené síly a formuluje pravidla vojenského střetu. Každý rok předkládá Radě posudek sil a schopností zemí v oblastech představujících riziko pro zájmy NATO. Schází se každý týden na úrovni vojenských představitelů. (Island nedisponuje armádou, tak ten má civilního úředníka).

Mezinárodní vojenský štáb

Zabezpečuje práci Voj.výboru, připravuje a realizuje jeho rozhodnutí.

Integrovaná vojenská struktura

Poskytuje Alianci organizační rámec pro efektivní obranu členských států v případě ohrožení jejich bezpečnosti podle článku 5 Washingtonské smlouvy. Skládá se ze tří kategorií a) síly okamžité a rychlé reakce b) hlavní obranné síly a c) záložní síly. Většina těchto sil podléhá národnímu velení až do jejich přidělení do konkrétní operace. Integrovaná voj.struktura se skládá ze Spojeneckého velení v Evropě, Spojeneckého velení v Atlantiku a z Kanadsko-americké plánovací skupiny.

Tendence v současném období

Vedoucí představitelé Aliance potvrdili trvalou opodstatněnost a nepostradatelnost Severoatlantické aliance a svou oddanost partnerství mezi Severní Amerikou a Evropou charakterizovanou rozvojem společné zahraniční a bezpečnostní politiky a přebíráním větší odpovědnosti za záležitosti obrany. Zároveň znovu potvrdili přetrvávající platnost základních funkcí Aliance a vyjádřili svoji plnou podporu rozvoji evropské bezpečnosti a obranné identity. Rovněž odsouhlasili, že rozšíření by posílilo účinnost Aliance, přispělo ke stabilitě a bezpečnosti celého euroatlantického prostoru a podpořilo by jejich cíl zachovat nerozdělenou Evropu. Rada se usnesla, že všichni noví členové NATO budou řádnými členy Aliance, budou používat všech práv a vezmou na sebe všechny povinnosti. Nakonec se usnesli, že když už bylo překonáno rozdělení Evropy, nestojí o to být svědky vzniku nových rozdělovacích hranic. Na summitu 2002, který se konal v Praze se, jak jsem již zmiňovala, řešila otázka rozšíření řad členů. Navíc se rozebíral vztah s Ruskem. Ministři zahraničí zemí Severoatlantické aliance a Ruska chtěli rozšiřovat spolupráci při řešení následků katastrof, v boji proti terorismu, při obranné reformě, při řešení civilních krizí a při zábraně šíření zbraní hromadného ničení.

71. Regionální organizace /Organizace amerických států, Organizace africké jednoty, Arabská liga/

Regionálními dohodami uzavírají společenství státy téže polohy. Jsou upraveny v Chartě OSN (Kapitola VIII - orgány obecné kolektivní bezpečnosti). Úkolem regionální organizace je pokojně řešit spory dané oblasti dříve než je bude řešit OSN. Se zmocněním Rady bezpečnosti mohou regionální organizace provádět i donucovací akce vůči útočníkovi:

1. Organizace amerických států

Je to regionální organizace i organizace kolektivní sebeobrany.

- 1) založení: 1948 (Bogota), navazuje na Panamerickou konferenci (1899) a Panamerickou unii (1910)
- 2) členství: 31 latinskoamerických států + USA (Kuba členem, ale vyloučena z činnosti)
- 3) cíl: dosažení míru a spravedlnosti, posílení spolupráce, obrana svrchovanosti a nezávislosti, posilování míru, předcházení sporům, zajištění společné akce v případě útoku, přijat program Společenství pro pokrok -> rozsáhlá hospodářská pomoc USA latinskoamerickým státům
- 4) orgány:
 - *Valné shromáždění* - nejvyšší orgán, rozhoduje o programu činnosti, o celkové politice, schází se 1x ročně, usnáší se kladnými hlasy nadpoloviční většiny členů (výjimečně dvoutřetinově)
 - *Poradní schůze ministrů zahraničních věcí* - projednává naléhavé problémy
 - *Stálá rada* - každý stát má jednoho zástupce, sídlí ve Washingtonu, projednává vše, co je jí předloženo Shromážděním či Poradní schůzí
 - *Meziamerická hospodářská a sociální rada*
 - *Meziamerická rada pro vzdělání, vědu a kulturu*
 - *Meziamerický právní výbor* - poradní orgán v právních otázkách
 - *Meziamerická komise pro lidská práva* - napomáhá ochraně a dodržování lidských práv
 - *Generální sekretariát* - stálý administrativní orgán, sídlí ve Washingtonu
 - *Zvláštní komise pro latinskoamerickou spolupráci* - separátní orgán, vymezen vůči USA

2. Liga arabských států

Je to regionální organizace i organizace kolektivní sebeobrany.

- 1) založení: 1945 (Káhira), sídlo: Káhira, má 22 členů (včetně Organizace pro osvobození Palestiny, naopak Izrael není členem)
- 2) cíl: vytvořit těsnější vztahy, spolupráce - ekonomická, sociální, právní
- 3) smlouvy:
 - 1950 - Smlouva o společné obraně a hospodářské spolupráci mezi členy Ligy
 - 1964 - Arabský společný trh
 - 1968 - Arabský fond pro hospodářský a sociální rozvoj
- 4) orgány:
 - *Arabská konference na nejvyšší úrovni* - otázky politické orientace
 - *Rada* - složena ze zástupců všech členů, uskutečňuje cíle Ligy, dohlíží na provádění dohod, schází se 2x ročně
 - *Rada společné obrany* - složena z ministrů zahraničí a ministrů obrany
 - *odborné výbory* - složené z příslušných ministrů

3. Organizace africké jednoty

Je to regionální organizace.

- 1) založení: 1963 (Addis Abeba), sídlo: Addis Abeba, má 53 členů
- 2) cíl: upevnění jednoty a spolupráce, rozvíjení ekonomiky, vědy, techniky, školství, kultury a zdravotnictví, zajišťování obrany a bezpečnosti; pozitivní úloha při dekolonizaci, uplatňování politiky neangažovanosti. Od roku 1980 orientace na ekonomickou spolupráci.

3) orgány:

- *Shromáždění šéfů států a vlád* - schází se 1x ročně, koordinuje základní politiku, rezoluce se přijímají dvoutřetinovou většinou, procedurální otázky vyžadují prostou většinu
- *odborné komise* - pro obranu, ekonomická, pro vědu, pro zdravotnictví, výchovná, kulturní
- *Výbor pro osvobození* - 18 členů, koordinoval národněosvobozenecká hnutí v Africe
- *Rada ministrů* - výkonný orgán, schází se 2x do roka
- *Generální tajemník* - administrativní pracovník

72. Zákaz použití síly a hrozby silou v soudobém mezinárodním právu

Až do 1. války zcela volné, zákaz útočné války v Briand-Kellogově paktu 1928 (zákaz použití síly útočnou válkou) a v Chartě. Zásada vychází ze základních cílů OSN (udržovat mezinárodní mír a bezpečnost, rozvíjet přátelské vztahy mezi národy). Smyslem je pokojné řešení sporů.

Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíly OSN (kogentní pravidlo);

hrozba silou - jednání státu, z něhož je zřejmé, že je odhodlán k prosazení svých požadavků sáhnout i k použití síly vůči jinému státu.

- Deklarace zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy 1970. Zda došlo k použití či hrozbě posuzuje RB.

Síly či hrozby silou nesmí být nikdy použito zejména:

- a) k *útočné válce*, která je zločinem proti mezinárodnímu míru; je také zakázána jakákoli propaganda útočných válek;
- b) jako *prostředku pro řešení sporných otázek* mez. charakteru;
- c) jako *prostředku represálií*;
- d) k *jakémukoli násilnému činu*, který zbavuje národy jejich práva na sebeurčení, svobodu a nezávislost.

Zásada zákazu použití síly a hrozby silou v sobě dále obsahuje:

- a) *zákaz organizování nepravidelných vojenských jednotek* nebo ozbrojených band za účelem vtržení na území jiného státu;
- b) *zákaz podněcovat občanské nepokoje nebo teroristické akce* v jiném státě; stát rovněž nesmí na svém území strpět aktivity směřující k páchání takových činů;
- c) *zákaz vojenské okupace území jiného státu*, která by byla v rozporu s Chartou (nabyté územní zisky nesmí být uznány ostatními státy jako legální).

Smlouva, která na státu byla vynucena hrozbou nebo použitím síly, je absolutně neplatná. Použití síly nebo hrozby silou je tedy silně nežádoucí; sporné strany jsou povinny využít všech možných prostředků nezahrnujících užití ozbrojené síly (62).

Výjimky: a) akce RB (59),

b) sebeobrana (61),

c) zákazem není dotčeno právo národů vést boj za sebeurčení, za svobodu a nezávislost,

d) občanská válka - zásah proti porušiteli práva na svém území.

Důležitá též definice agrese (73). Některé rezoluce OSN označily za nepřípustné i použití neozbrojené síly (zejm. hospodářské) - nevytvořil se však jakýkoliv obyčej - jen Deklarace přátelských vztahů 1970 zakazuje tak extrémní užití hospodářské síly, že by jím byl příslušný stát donucen podřídit svoji suverenitu jinému.

73. Zločiny proti míru, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti v soudobém mezinárodním právu

Porušení zákazu použití ozbrojené síly, pravidel vedení války a zákazu zločinů proti lidskosti > odpovědnost válčící strany (a to za všechny činy osob, které náležely k její ozbrojené moci), trestní odpovědnost nesou i jednotlivci - trestat je může válčící strana i protivník.

Válečné zločiny a zločiny proti lidskosti (Úmluva, 1968) jsou nepromlčitelné.

Prvé pokusy o zřízení mez. tribunálu Versailleská smlouva 1919, která požadovala vydat býv. císaře Viléma II., další osoby měly být potrestány státy, na jejichž území se zločinů dopustily - trestáno bylo jen nedůsledně, Vilém dostal azyl v Nizozemí.

Během druhé války podepsaly SSSR, USA a Británie Deklaraci o ukrutnostech (1943; později se připojilo dalších 30 států), podle níž měli být nacističtí zločinci trestáni státy, na jejichž území se zločinů dopustili.

V r. 1945 uzavřena ***Dohoda o stíhání a potrestání hl. válečných zločinců evropských zemí*** *Osy s připojeným Statutem Mez. vojenského tribunálu* - soudil a trestal osoby, které spáchaly některý

z těchto zločinů:

a) zločin proti míru (příprava, podněcování či podniknutí útočné války či války porušující mez. smlouvy),

b) válečného zločinu (porušení zákonů války nebo váleč. obyčejů; zejm. vraždy zajatců a civilistů či zlé nakládání s nimi; nucení civilistů k otrockým pracím; deportace obyvatelstva; plenění);

c) zločinu proti lidskosti (vraždy, vyhlazování, zotročování, deportace civilistů; pronásledování z důvodů politických, rasových či náboženských).

Trestu podléhali přímí pachatelé i organizátoři, podněcovatelé a spoluviníci. Tribunál zasedal v Norimberku a jeho zásady byly uznány za obecné zásady MP ve VS OSN (1946).

Na obdobných zásadách byl založen vojenský tribunál v Tokiu ustavený Mezispojeneckou komisí pro Dálný východ. V r. 1993 rozhodla RB o stíhání a potrestání osob, které dopustily válečných zločinů a zločinů proti lidskosti v býv. Jugoslávii a ustavila Mez. trestní tribunál v Haagu.

Podobný tribunál ustavila v r. 1994 v důsledku *občanské války ve Rwandě*.

V r. 1998 byl v Římě přijat **Statut Mez. trestního soudu**, příslušného pro zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, zločin agrese a genocidia; má 18 soudců a skládá se z předsednictva, vyšetřovacího senátu, soudního senátu a odvolacího senátu; je součástí je prokuratura a sekretariát; sídlo v Haagu; Statut vstoupí v platnost po uložení 60 ratifikačních listin.

74. Definice agrese

agrese - použití ozbrojených sil proti svrchovanosti, územní celistvosti a politické nezávislosti jiného státu; soudobým mezinárodním právem zakázána, což však nevylučuje možnost legální obrany napadeného státu, jakož i kolektivní akce mezinárodní organizace proti útočníkovi (agresorovi). Pojem rozšířen až v 19. století;

Agresivním aktem tedy je (bez ohledu na to, zda byla předtím vyhlášena válka):

- a)** invaze či útok ozbrojených sil na území druhého státu,
- b)** vojenská okupace, která je důsledkem sub a,
- c)** anexe s použitím síly,
- d)** bombardování území jiného státu,
- e)** použití jakýchkoli zbraní proti území druhého státu,
- f)** blokáda přístavu či pobřeží ozbrojenými silami,
- g)** útok ozbrojených sil státu na pozemní, námořní či letecké síly jiného státu,
- h)** použití sil jednoho státu, které se nacházejí na území druhého za jeho souhlasu při překročení mezí souhlasu,
- ch)** jednání státu, který povolil druhému, aby použil jeho území ke spáchání agrese vůči třetímu státu,
- i)** vyslání ozbrojených skupin, band, žoldnéřů, proti jinému státu v takové míře, že se to rovná předchozím činům.

RB může rozhodnout, že i jiné činy mohou založit agresí.

Agrese je mez. zločin; žádná takto získaná výhoda (zejm. územní zisk) nesmějí být uznány. Tato definice není na újmu národům pod koloniální nadvládou či rasistickým režimem při jejich boji za právo sebeurčení..

75. Vývoj kodifikace práva ozbrojených konfliktů

Válečné právo (ius belli; dnes jako právo ozbrojených konfliktů) - odvětví MP obsahující pravidla týkající se války;

1. právo na válku (ius ad bellum) - způsoby realizace subjektivního práva sáhnout k válce; až do 1. války zcela volné, zákaz útočné války v Briand-Kellogově paktu 1928 a v Chartě; od té doby smí státy sáhnout k vojenské síle: při akcích RB (59), v rámci regionální organizace zmocněné RB a v rámci práva sebeobrany (61); tak právo jen na obrannou válku;

2. právo za války (ius in bello; válečné právo v užším smyslu) - souhrn pravidel stanovících P a P válečných států v průběhu ozbrojeného konfliktu. Dnes se vyvíjí právo ozbrojených konfliktů zejm. v rámci MV ČK v Ženevě a VS OSN. Mezery v ius in bello nutno vyplnit v duchu humanity (Martensova klauzule).

Zásady –

- a) *z. válečné účelnosti* - cílem je násilně zlomit ozbrojený odpor protivníka všemi účelnými způsoby,
- b) *z. pr. regulace války* - strany si mohou vzájemně všemožně škodit, nesmějí však překročit urč. meze při výkonu válečného násilí; to omezuje zásadu sub a,
- c) *z. humanity* - přímé válečné násilí lze uplatnit jen vůči kombatanům a vojenským objektům; zákaz užívání zrádných prostředků a takových, které působí zbytečné utrpení či škody, přičemž není nezbytné ke zlomení odporu.

Prameny: a) do první války -

1. Pařížská deklarace o námořním právu 1856,
2. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných při armádách v poli 1864,
3. Petrohradská deklarace o zákazu výbušných střel malého kalibru 1868,
4. Úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní s přiloženým Řádem války pozemní 1899,
5. Deklarace o zákazu zplošťujících se či rozšiřujících se nábojů 1899,
6. Deklarace o vrhání střel či výbušných látek z balónů 1899,
7. Deklarace o zákazu střel šířících dusivé či zhoubné plyny 1899,
8. Úmluva o počátku nepřátelství 1907,
9. Úmluva o zákonech a obyčejích pozemní války 1907,
10. Úmluva o P a P států a osob neutrálních v pozemní válce 1907,
11. Úmluva o přeměňování obch. lodí ve válečné 1907,
12. Úmluva o kladení podmořských samočinných dotekových min 1907,
13. Úmluva o bombardování námořními silami za války 1907,
14. Úmluva o P a P neutrální v námořní válce 1907;

b) po první válce -

1. Ženevský protokol o zákazu chemických a bakteriologických zbraní 1925,
2. Ženevská úmluva týkající se nakládání s válečnými zajatci 1929,
3. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných v polních armádách 1929;

c) po druhé válce -

1. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři 1949,
2. Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci 1949,
3. Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války 1949,
4. Haagská úmluva o ochraně kulturních statků za ozbrojeného konfliktu 1954,
5. Deklarace o zákazu použití nukleárních a termonukleárních zbraní 1961,
6. dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám o ochraně obětí války 1977.

Tyto dokumenty inkorporovaly obyčejové právo, zpřesnily jej a zajistily jednotný výklad. Norimberský tribunál upozornil, že tyto zákony války již vyplývají z obyčejového práva (nebylo třeba být smluvní stranou).

Zásadu humanity nutno vykládat extenzivně (takto též Martensova klauzule v dokumentu č. 9). Územní působnost může být omezena tzv. doložkou o všeobecné účasti (zejm. v haagských úmluvách) - strany tyto smlouvy dodržují jen, když je dodržují všechny strany zúčastněné na ozbrojeném konfliktu (dopad malý kvůli obyčejové povaze).

76. Vývoj a současná úprava ochrany obětí ozbrojených konfliktů /mezinárodní humanitární právo/

Oběťmi ozbrojených konfliktů jsou: ranění a nemocní příslušníci ozbrojených sil, trosečníci, váleční zajatci a civilní obyvatelstvo

- 4 Ženevské úmluvy z r. 1949 ++ 2 dodatkové protokoly (1977) ⇒ platí pro všechny ozbrojené konflikty mající M charakter + s omezeními i pro občanské války (vnitřní konflikt) ⇒ ⇒ ⇒ **MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ PRÁVO**

obecné zásady MHP:

- 1) Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly musí být dodržovány za všech okolností ⇒ smluvní strany mají stanovit tresty za jejich hrubé porušení (vražda, týrání, nelidské zacházení, nucení ke službě v cizí armádě, braní rukojmí, etc) ⇒ trestu podléhá nejen pachatel, ale i ten, kdo dal rozkaz ⇒ válčící stát může trestat pachatele bez ohledu na jeho příslušnost
- 2) smluvní strany musí zachovávat nejen vůči sobě, ale i vůči 3rd státu, který je v konkrétním konfliktu uznal a aplikuje je
- 3) osoby se nemohou těchto práv vzdát
- 4) pravidla ochrany komбатantů se týkají i partyzánů, organizovaných povstalců a příslušníků národně-osvobozenického boje
- 5) zákaz diskriminace mezi chráněnými osobami
- 6) zákaz odvetných opatření vůči chráněným osobám
- 7) na provádění pravidel dohlížení neutrální ochranné mocnosti (či M výbor ČK) ⇒ strany s nimi musí spolupracovat; řeší i spory o výklad či provádění (pokud nevyřeší, tak MSD)
- 8) možnost vypovědět, ale výpověď notifikovaná za ozbrojeného konfliktu vstupuje v platnost až po skončení konfliktu, resp. repatriaci všech chráněných osob

Ranění, nemocní a trosečníci

- vztahuje se na příslušníky ozbrojených sil všech kategorií
- lidské zacházení bez jakékoli diskriminace + zvl. ochrana žen
- pokud je válčící strana nucena zanechat raněné na území, ze kterého ustupuje, tak s nimi má ponechat i potřebný materiál a personál
- po každém boji mají velitelé učinit veškerá možná opatření pro vyhledání raněných, nemocných a mrtvých
 - doporučení sjednat přerušování boje na dobu nezbytně nutnou

zdravotnický personál (včetně sběračů raněných, řidičů sanitek, etc)

- musí být za všech okolností respektován a chráněn
- upadne-li při výkonu své práce do moci protivníka, tak může být zadržen pouze jestliže to vyžaduje duchovní či fyzický stav zajatců a jejich počet ⇒ požívají práv válečných zajatců, ale jinak za ně nesmějí být pokládáni ⇒ mají pokračovat ve své činnosti, hl. pečování o vlastní raněné ⇒ mají být vráceni, jakmile to dovolí okolnosti

trvalé a pohyblivé zdravotnické útvary a ústavy

- vždy respektovány
- upadnou-li do zajetí, musí jim být umožněno pokračovat v péči (pokud to nezajistí 2nd strana)
- doporučení o určení zvl. demilitarizovaných (či jiných) oblastí, kde by byli zranění a ošetřující personál uchráněni války

rozeznávacím znakem je červený kříž v bílém poli (místo kříže možno použít půlměsíc, lva, slunce, či Davidovu hvězdu) ⇒ jeho zneužití je válečným zločinem

Váleční zajatci

III. Ženevská úmluva 1949 (dříve Řád války pozemní a ŽÚ z r. 1929)

- právo zajmout zajatce má každá válčící strana

za válečné zajatce ale považovány jen určité kategorie osob:

- 1) příslušníci ozbrojených sil
 - 2) příslušníci milice, dobrovolnických sborů a organizovaných partyzánů
 - 3) příslušníci pravidelných ozbrojených sil neuznané vládu či moci (povstalci)
 - 4) osoby doprovázející ozbrojené síly, které nejsou jejich součástí (váleční dopisovatelé, pracovní jednotky, etc) pokud mají oficiální průkazy
 - 5) příslušníci národně-osvobozenického hnutí na území pod koloniální či cizí nadvládou
 - 6) členové posádek obchodních lodí a civilních letadel (pokud nemají nárok na výhodnější postavení)
 - 7) hlava státu a členové vlády (dle obyčejového práva)
 - 8) osoby, které přijal neutrální stát dle MP je musí internovat
- **postavení počíná okamžikem zajetí a trvá až do konečné repatriace**
 - účelem zajetí je zabránit příslušníkům nepřátelských ozbrojených sil znovu se zúčastnit nepřátelských akcí (nesmí sloužit jako represe = trest či represálie = odvěta)
 - **zajatci jsou v moci nepřátelského státu, nikoli jednotek či jednotlivců** ⇒ MPO státu + odpovědných osob
 - zajatec se nemůže vzdát svých oprávněných práv
 - za všech okolností lidské zacházení + respektování osobnosti a cti
 - **lékařské ošetření a zaopatření zdarma**
 - ochrana před násilím a urážkami

výsledek:

- povinnost uvést jméno, příjmení, datum narození, hodnost a číslo
- zákaz psychického či fyzického násilí za účelem zisku dalších INFO

Dále:

- internace pouze v zdravotně nezávadných budovách + zákaz používání vězeňských budov
- zákaz oddělování zajatců od jejich útvarů
- zajatecké tábory musí být umístěny stranou oblastí válečných operací + za žádných okolností nesmějí být užívány jako lidské štíty + **povinnost označit dobře viditelnými znaky**
- ubytovací podmínky mají být na úrovni vlastních vojáků v té které oblasti + ženy ubytovány zvlášť
- válečné zajetí končí smrtí, zdařilým útekem či repatriací či propuštěním
- těžce ranění (1 rok a více léčení) mají být repatriováni ještě během nepřátelství (možno i do neutrálního státu)
- repatriace hned po skončení faktického nepřátelství (nečeká se na podepsání mírové smlouvy)

Civilní obyvatelstvo

- po zkušenostech z 2nd WW jim je věnována jedna speciální Ženevská úmluva 1949 + I. Dodatkový protokol (1977)
- **chrání nejen nepřátelské cizince, ale i občany neutrálních zemí a vlastní občany**
- zvl. ochrana těhotných, nemocných a neduživých
- některá opatření chrání jenom cizí st. občany
- doporučuje zřizování neutrálních pásem
- zákaz kolektivních trestů, braní rukojmí, mučení, vražd, lékařských pokusů, zastrasování, upírání náboženských práv, etc
- na neutrální cizince se má aplikovat mírový režim (hl. právo opustit zemi, pokud není v rozporu s bezpečnostními zájmy státu)
- velká část věnována okupovanému území ⇒ zákaz deportace a přesídlování , etc

77. Počátek a ukončení válečného stavu

Počátek válečného stavu -

Zastavení válečných akcí

- dočasné zastavení nepřátelství
- zpravidla po dohodě stran
- neruší válečný stav ani právní postavení neutrálnů

Přerušování boje (zastavení palby)

- zastavení nepřátelství na krátkou dobu s ohledem na místní situaci či okamžité vojenské potřeby
- na základě dohody velitelů daného úseku fronty
- cíle: sebrání raněných a mrtvých, vyjednávání o evakuaci bráněného místa či o jeho kapitulaci nebo vyžádání si instrukcí nadřízených pro jednání o eventuálním příměří
- sjednáváno parlamentáři

Místní příměří

- zastavení nepřátelství v jisté oblasti pro některý druh ozbrojených sil
- sjednáváno nejvyššími veliteli dotyčné oblasti či druhu zbraní

Obecné příměří

- přerušování boje na delší (resp. neurčitou) dobu v celém rozsahu fronty pro všechny druhy zbraní
- smlouva o něm většinou předchází ukončení válečného stavu
- zjednávána nejvyššími veliteli či vládními zmocněnci
- většinou vyžaduje ratifikaci
- kromě zastavení palby obsahují dohody často i další podmínky (stažení se za určitou linii, výměna zajatců, etc) + často předurčují budoucí mírové dohody

Kapitulace

- zastavení válečných akcí vzdáním se ozbrojených sil či opevněné oblasti
- ústní či písemná
- většinou čistě vojenská bez politických klauzulí
- obsahuje konkrétní podmínky složení zbraní, etc
- příslušníci ozbrojených stran, která kapitulovala se stávají válečnými zajatci
 - ti co nadále pokračují v palbě pozbývají ochrany MP
- veškerý vojenský materiál je válečnou kořistí

dva druhy:

- 1) **podmínečná** (např. ponechání si jistého druhu zbraní či zvl. režim zajatců)
- 2) **bezpodmínečná** (o všem rozhoduje vítěz (v rámci MP))
 - v Japonsku také, ač zůstal císař a vláda dále u moci (ale pod kontrolou vítězů)

Ukončení válečného stavu

- konec uplatňování norem válečného práva + přechod na mírové MPN

1) ukončení mlčky

- faktické zastavení nepřátelství bez uzavření mírové smlouvy ++ obnovení vzájemných mírových vztahů ⇒ hl. v minulosti (naposledy mezi F a Mexikem 1867)
- vyvolává některé otázky ⇒ řešeno často později v rámci mírových vztahů
- pokud jde o území, tak většinou uplatňováno pravidlo stavu z konce války

2) ukončení jednostranným prohlášením

- druhá poražená strana většinou přijala mlčky ⇒ hl. po 1st WW (např. Čína X Německo)
- po 2nd WW většina států s Německem (uzavření řádných mírových smluv nebylo možné; ČSR např. ústy presidenta 1955)

3) ukončení mírovou smlouvou

- nejběžnější forma
- sjednávána většinou hlavami států + nutná ratifikace
- generální či separátní (spojenci se často dohodnou o neuzavírání separátních smluv – např. Washingtonská deklarace 1941)
- ukončení válečného stavu nastává stupem MS v platnost (pokud se nedohodnou jinak)
- ukončení válečného stavu se revitalizují všechna základní p&p mírového MP + přestávají být legální akty dle válečného práva
- pokud smlouva nestanoví jinak, pokládá se za definitivní stav z konce války (např. válečná kořist či
- území (v moderním MP většinou stanoveny))
- často upravují otázky reparací
- oživení suspendovaných MS

78. Zakázané způsoby a prostředky vedení ozbrojeného konfliktu

V úmluvách o zákazu konvenčních zbraní, které mohou způsobit nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky 1980, Úmluva o zákazu nášlapných min 1997; válčící strany nemají neomezené právo volby způsobů a prostředků; zakazují se zbraně či způsoby války působící nadměrná zranění či útrapy nebo rozsáhlé a dlouhodobé škody na život. prostředí.

Pozemní válka:

- a) zakázané prostředky** - malé náboje obsahující třaskavé či zápalné látky; střely dum- dum; miny; zápalné zbraně; jedy či otrávené zbraně; dusivé, jedovaté plyny a bakteriologické látky; (termo)nukleární zbraně;
- b) zapovězené osoby** - zabití či zranění vzdávajícího se nepřítele; prohlášení, že nebudou bráni zajatci; zabití či zranění protivníka použitím proradnosti (např. předstírání kapitulace, parlamentáře, statusu civilní osoby apod.); je však dovolena válečná lest v rámci norem ius belli- léčka, předstíraná operace, dezinformace); použití vlajek či uniforem neutrální či třetích států nebo OSN či protivníka v době útoku kvůli zamaskování; zneužití znaků ČK, ČP, Červeného lva a slunce, mez. uznávaných znaků a signálů;
- c) zapovězené způsoby proti objektům** - zákaz napadení či ostřelování nebráněných měst, vesnic a obydlí; zákaz plenění (majetek smí být zabaven či zničen jen v případě nutnosti); bombardování hájených míst a vojen. objektů je dovoleno (šetřeny mají být kulturní památky, nemocnice apod.); napadání pohyblivých sanitních útvarů, nemocnic, demilitariz. zón; hladovění civil. osob; ničení objektů nutných k přežití civil. obyvatelstva (př. zemědělské oblasti, zásoby vody); nutnost dbát na ochranu život. prostředí.

Námořní válka: lze zabavovat nepřátelské obch. lodi, taktéž lodi neutrální, pokud porušují blokádu nebo převážejí válečný kontraband; zákaz bombardovat nehájené přístavy, města, vesnice etc.; plenění; bombardovat nemocniční lodi či nemocnice na pobřeží; užívat urč. způsobem samočinné podmořské miny; napadat obch. lodi, ledaže by se samy stavěly na odpor; nepřítel. obch. loď lze potopit teprve poté, co byla zajištěna bezpečnost posádky a lodních dokumentů.

Letecká válka: zákaz bombardování, jehož účelem je teror civil. obyvatelstva či ničení soukromého majetku; bombardování nehájených míst; letadla dopravující parlamentáře jsou nedotknutelná; nepřátelští příslušníci, kteří při ztroskotání letadla užijí pro záchranu padák nesmí být předmětem útoku (neplatí pro výsadkáře).

Chemické, bakteriologické a jaderné zbraně - již v Řádu války pozemní zákaz užívání jedu nebo otrávených zbraní; Ženevský protokol o zákazu používat ve válce dusivých, otravných nebo podobných plynů a bakteriologických prostředků 1925 (kodifikuje obyčej !).

- Specifických zákaz jaderných zbraní není - nepřímých zákazů několik (zásada lidskosti; zákaz útoku proti civilnímu obyvatelstvu; zákaz jedů a všech podobných prostředků;
- zákaz zbraní, které působí rozsáhlé a vážné škody na život. prostředí;
- zákaz nepřítel. akcí na území neutrální)
- VS OSN přijalo Deklaraci o zákazu použití (termo)nukleárních zbraní 1961 - jejich použití je přímým porušením Charty a válkou proti celému lidstvu a civilizaci.

79. Stíhání a trestání válečných zločinů, mezinárodní trestní tribunály

- zločin proti míru, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti ⇒ MPO států i konkrétních jednotlivců (přímých aktérů i těch co rozkazují)
- odpovědnost jednotlivců je odpovědností trestní
 - trestat může protivník i vlastní strana
- 1st pokud o zřízení M tribunálu byl učiněn Versailleskou smlouvou (1919) = Německo mělo vydat bývalého císaře Viléma II. k potrestání za hrubé porušení zásad M morálky a posvátné autority MS + další osoby měly být vydány státům, ve kterých se dopustily válečných zločinů ⇒ Nizozemsko však poskytlo Vilémovi asyl a odmítlo ho vydat + potrestání dalších osob také nedůsledné
- rozhodující byla 2nd WW

Deklarace o ukrutnostech (1943)

- SSSR, UK, USA + dalších 30 států
- dohoda o poválečném souzení nacistických válečných zločinců na území států, kde se zločinů dopustily
- pokud nejsou jejich zločiny spojeny s konkrétním územím, tak budou potrestáni dle společného rozhodnutí spojeneckých vlád

Dohoda o stíhání válečných zločinců evropských zemí Osy (1945) - UK, F, SSSR, USA

k dohodě připojen ***Statut M vojenského tribunálu***

- oprávnění soudit a potrestat osoby (ať jednotlivci či členové organizací), které spáchaly v zájmu evropských zemí osy některé z uvedených zločinů, za které nesou osobní trestní odpovědnost:

a) zločin proti míru - příprava, podněcování nebo podniknutí útočné války

b) válečný zločin v užším slova smyslu (porušení zákonů a obyčejů V)

- vražda válečných zajatců, zlé nakládání s nimi, vraždy civilistů, zlé nakládání s nimi, nucení civilistů k otrockým pracem, deportace obyvatel, vraždění rukojmí, plnění, svévolné ničení měst a vesnic, neodůvodněná válečná nutnost, etc

c) zločin proti lidskosti

- vraždy, genocida, zotročování, deportace či jiné ukrutnosti páchané na civilistech před válkou či za války, nebo pronásledování z politických, rasových či náboženských důvodů
- trestu podléhali přímí pachatelé i organizátoři, spoluviníci a podněcovatelé
- úřední postavení obviněných není polehčující ani osvobozující okolností
- jednání na rozkaz nezbavuje TO, ale může být polehčující okolností, pokud to vyžaduje spravedlnost
- zasedal v Norimberku
- právní zásady Statutu a rozsudku MVT potvrzeny 1946 A a uznány za **všeobecně uznané zásady MP**
- podobné zásady jako v norimberský měl i Tokijský tribunál (ustanoven Mezispojeneckou komisí pro dálný východ) ⇒ soudil a potrestal hl. válečné zločince Japonska

1993 Haagský M trestní tribunál pro zločiny v bývalé Jugoslávii (ustanoven SC)

- válečné zločiny a zločiny proti lidskosti

1994Rwandě....

- zločiny proti lidskosti

1998 Římský trestní tribunál

Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti (1968)

80. Neutralita za ozbrojeného konfliktu

v historii různý obsah v závislosti na postavení neutrála (hospodářské, politické, etc) či charakteru války

do pol. 19. stol. pokládáno spíše za povinnost poskytovat oběma stranám stejné možnosti ⇒ **několik druhů neutrality:**

- 1) **blahovolná** - možnost poskytovat určité výhody pouze jedné straně
- 2) **kvalifikovaná** - díky vázanosti MS (sepsaná bez ohledu na budoucí válečný stav) mohl poskytovat jisté výhody jen jedné straně
- **až na přelomu 19. a 20. stol. vzniká klasické pojetí neutrality jako plné neúčasti**

Prostá válečná neutralita

- 2 Haagské úmluvy o neutralitě z r. 1907
- „stát, který se neúčastní konkrétní války,, se musí chovat k oběma stranám stejně
- nedotknutelnost území neutrála, právo styku s ostatními státy (včetně obchodu s nepřáteli, samozřejmě mimi válečného kontrabandu)
- povinnost odporovat (třeba i silou) narušení svého území ⇒ nejde přitom o nepřátelský čin
- **k nestrannému chování je povinen stát, nikoli jeho občané (mohou poskytovat zbraně, peníze i sami sebe)**
- může být uplatněna hl. v M měřítku, výjimečně i při vnitrostátním konfliktu (uznání za válečnou stranu)
- začíná současně s vypuknutím válečného stavu (většinou vydáno prohlášení o neutralitě, i když není povinné)
- k porušení může dojít ze strany válčících stran i neutrála (v krajním případě mu mohou strany/a vyhlásit i válku)
- zaniká ukončením válečného stavu či vznikem válečného stavu mezi dosavadním neutrálem a válčící stranou
- výše uvedené pojetí souvisí s dobou (1907), kdy se nerozlišovalo mezi útočníkem a napadeným a válka byla běžný prostředkem řešení sporů
- po 1st WW (a zvl. po 2nd WW) se stávalo dodržování starých pravidel neúnosným (nerozlišování mezi rušitelem míru (přes MP zákaz) a obětí) ⇒ politická kritika
 - problémem bylo často určení agresora (studená válka)
 - neutrálové max. nabízeli „**dobré služby a zprostředkování,**“
 - důležitá byla také jejich humanitární úloha
 - vzhledem k moha rizikovým oblastem má zřejmě tato instituce nadále budoucnost

81. Trvalá neutralita států

Trvalá neutralita

ve vícestranné MS (uznání jednostranného jednostranný aktu je málo pravděpodobné) se zřekl účasti na jakémkoli budoucím M ozbrojeném konfliktu

- trvale zajištěná nedotknutelnost a politická nezávislost
- má p&p odrazit případný útok

dva druhy:

- 1) **uznaná** - Pouhé respektování + chybí povinnost vystoupit na obranu v případě napadení 3rd státem
 - 2) **garantovaná** - aktivní povinnost zasáhnou při jejím ohrožení
- trvale neutrální stát má právo udržovat obrannou armádu a p&p bránit svou neutralitu v případě napadení
 - možnost uzavírání garančních MS
 - nemůže uzavírat garanční a spojenecké MS ve prospěch jiných států
 - **od 1815 Švýcarsko (potvrzeno i po 1st WW)**
 - díky tomu ani nevstoupilo do UN (kolektivní akce SC)
 - od 1831 Belgie a od 1867 Lucembursko ⇒⇒⇒ Německo porušilo za 1st WW ⇒ v mírových smlouvách zrušena
 - **Rakousko**
 - 1955 po dohodě s mocnostmi vyhlásilo svou trvalou neutralitu (včetně toho, že ji nikdy nezruší a nevstoupí do žádné vojenské aliance)
 - uznána velmocemi i dalšími státy, ale negarantována
 - **od 1962 Laos** (vzato na vědomí všemi stranami MK pro vyřešení laoské otázky, včetně stálých členů SC)

82. Demilitarizace a neutralizace částí státního území a zeměpisných oblastí

Z válečných oblastí vyňato území neutrálních států, neutralizovaná území (často uložena v důsledku zájmů soupeřících mocností),

Antarktida (41), Kosmický prostor a nebeská tělesa (43), Průplavy (37), Demilitarizovaná území (35), Města s mez. statutem (7), Mez. řeky, mořské dno.